

Yükseköğretime Bakış

2024

İZLEME VE DEĞERLENDİRME RAPORU

YÜKSEKÖĞRETİM BAKIŞ 2024

İZLEME ve DEĞERLENDİRME RAPORU

Eğitim-Bir-Sen Yayınları: 131

Eğitim-Bir-Sen Adına Sahibi

Ali YALÇIN / Genel Başkan

Genel Yayın Yönetmeni

Muammer Karaman / Genel Başkan Yardımcısı

Proje Yöneticisi

Ali Deniz / Genel Başkan Yardımcısı

Yayın Kurulu

Ali Yalçın
Talat Yavuz
Mesut Öner
Abdulaziz Aydın
Muammer Karaman
Ramazan Çakırcı
Ali Deniz

tasarım. selim aytekin
baskı. semih ofset. 0312 341 40 75
baskı adedi. 3.000
baskı tarihi. 1. Baskı. Aralık 2024
ISBN. 978-625-7955-54-6

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi
Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Caddesi No: 86 Kat: 14-15-16 Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 231 23 06 - Faks: (0312) 230 65 28
www.ebs.org.tr - e-posta: ebs@ebs.org.tr

Atıf için:

Yurdakul, S. ve Şahin-Demir, S. A. (2024). *Yükseköğretime Bakış 2024: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

YÜKSEKÖĞRETİME BAKIŞ 2024

İZLEME ve DEĞERLENDİRME RAPORU

Serkan Yurdakul
Sümeyye Ayyüce Şahin Demir

TAKDİM

Bir ülkenin geleceğini şekillendiren en güçlü araç, bireylerin eğitimi ve bu eğitimin toplumsal refaha dönüştürülmesidir. Eğitim, yalnızca bireylerin bilgi ve becerilerini geliştiren bir süreç değil, aynı zamanda toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasının temel taşıdır. Eğitimin kalitesi ile ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve küresel rekabet edebilme kapasiteleri arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Bu bağlamda, yükseköğretim kurumları yalnızca bilgi üretim merkezleri ya da eğitim ortamları olmanın ötesine geçerek, toplumun genel refahına ve ekonomik kalkınmasına doğrudan katkı sağlayan stratejik kurumlar haline gelmiştir. Bireyleri bilgi ve kültürel yönden desteklerken aynı zamanda işgücü piyasalarına da uyum sağlamaları için hazırlamaktadır.

Türkiye’de eğitim çalışanlarının haklarını savunma ve eğitim sistemine dair yayınlar yapma noktasında Eğitim-Bir-Sen’in liderliği tartışmasızdır. Türkiye’nin en büyük sivil toplum kuruluşu olan Eğitim-Bir-Sen olarak biz, yükseköğretim alanındaki gelişmeleri yakından izlemek, sistemin mevcut durumunu değerlendirmek ve iyileştirilmesine yönelik öneriler sunmak amacıyla 2017 yılından bu yana *Yükseköğretime Bakış* raporlarımızı yayımlıyoruz. Bu raporlar, yükseköğretim sisteminin erişilebilirlikten kaliteye, uluslararasılaşmadan istihdama kadar geniş bir perspektifte ele alınmasını sağlamakta ve tüm paydaşlar için değerli bir bilgi kaynağı oluşturmaktadır. Her yıl büyük bir titizlikle hazırlanan bu çalışma, yalnızca mevcut tabloyu ortaya koymakla kalmayıp, aynı zamanda yükseköğretimde sürdürülebilirlik ve yenilikçilik odaklı politika önerileri geliştirilmesine katkı sunmayı amaçlamaktadır. Raporumuz, öğrencilerden akademisyenlere, sivil toplum kuruluşlarından karar vericilere kadar geniş bir kesimin yükseköğretimle ilgili bilinçli adımlar atmasına rehberlik etme misyonunu taşımaktadır.

Türkiye yükseköğretim sistemini ilk kez böylesine kapsamlı bir çerçevede ele alan ve sekizincisini hazırladığımız bu raporun, yükseköğretim sisteminin iyileştirilmesine, geliştirilmesine ve sorunlarının çözümüne yönelik politikaların oluşturulmasına katkı sağlamasını temenni ediyorum. Temel sendikal hedefimiz, çıkardığımız ve yıllık olarak analiz ettiğimiz raporlarımızla yükseköğretime dair ulaşılabilen tüm verileri sistematik bir şekilde analiz etmek, uygulamaları izlemek ve değerlendirmek, ayrıca yapıcı çözüm önerileriyle yükseköğretim sisteminin daha güçlü bir yapıya kavuşmasına destek olmaktır.

Rapor, yükseköğretim sistemindeki zorlukları doğru tespit ettiği ve isabetli çözüm önerileri sunduğu ölçüde hedefine ulaşacaktır. Bu raporun hazırlanmasında emeği geçen EBSAM ekibine ve katkı sağlayan tüm paydaşlara teşekkür ederim.

Ali Yalçın
Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen
Genel Başkanı

ÖNSÖZ

Eğitim-Bir-Sen olarak, Türkiye'nin en büyük sendikası olmanın getirdiği sorumlulukla, eğitim çalışanlarının şartlarını iyileştirmek için mücadele etmek ve eğitim sisteminin geliştirilmesine katkı sağlamak temel hedeflerimizdendir. Ancak bunu, sıradan kalıp yargılara ve yüzeysel tespitlere dayanarak değil, "akademik sendikacılık" ilkelerini rehber edinerek gerçekleştiriyoruz. Hem eğitim çalışanlarının taleplerini hem de eğitim sisteminde yapılması gereken reformları belirlerken bilimsel bir perspektifle hareket ediyor, mevcut durumları detaylıca araştırıyor ve raporluyoruz.

Bu yıl sekizincisini yayınladığımız *Yükseköğretime Bakış 2024: İzleme ve Değerlendirme* raporumuzda; yükseköğretime geçiş, yükseköğretime erişim ve katılım, eğitimin çıktıları, öğretim elemanları, eğitim ortamları, yükseköğretimin finansmanı ile üniversitelerin akademik ve yenilikçilik performansı başlıkları altında yedi bölüm bulunmaktadır.

Bu rapor veri temelli ilkeler çerçevesinde, UNESCO ve OECD gibi uluslararası kuruluşlar ile birlikte MEB, TÜİK, YÖK, ÖSYM, KYK, TÜBİTAK ve TÜRKPATENT gibi ulusal kurumların sağladığı zengin veri setleri kullanılarak hazırlanmıştır. Veriler analiz edilirken yıllara, cinsiyete, bölgelere, illere, öğrenim düzeyine ve yükseköğretim kurum türüne göre incelemeler yapılmış; bazı göstergeler uluslararası standartlarla kıyaslanmıştır.

Bu titiz çalışmayla, yalnızca mevcut durumu ortaya koymakla kalmıyor, aynı zamanda yükseköğretim sisteminin daha kaliteli bir geleceğe ulaşmasına rehberlik ediyoruz. Kısacası, sorunların üzerine eğilirken bir yandan da çözüm yolunu aydınlatan bir fener tutuyoruz. Türkiye yükseköğretim sisteminin mevcut durumunu kapsamlı bir şekilde ele alan ve yükseköğretim politikalarını gündeme taşıyan bu raporun, yükseköğretim camiası başta olmak üzere tüm Türkiye için değerli bir kaynak olacağına inanıyorum. Bu raporun, yükseköğretimde karar alma süreçlerinin daha katılımcı, toplumsal beklentilere duyarlı ve veri temelli bir yaklaşımla şekillenmesine katkı sağlamasını temenni ediyorum. Bu vesileyle raporumuzun hazırlanmasında emeği geçen EBSAM ekibimize teşekkürlerimi sunuyorum.

Ali Deniz
Eğitim-Bir-Sen
Genel Başkan Yardımcısı

İçindekiler

Takdim		5
Önsöz		7
İçindekiler		9
Şekil, Tablo ve Harita Listesi		11
Kısaltmalar Listesi		16
Giriş		17
Yönetici Özeti		21
BÖLÜM A	YÜKSEKÖĞRETİME GEÇİŞ	32
	Gösterge A1	Ortaöğretimden mezun öğrenci sayısı kaçtır? 34
	Gösterge A2	Yükseköğretime geçiş oranları nasıldır? 36
	Gösterge A3	Yükseköğretim kontenjan sayıları kaçtır? 38
	Bölüm A	Sonuç ve Öneriler 47
	Bölüm A	Kaynaklar 49
BÖLÜM B	YÜKSEKÖĞRETİME ERİŞİM VE KATILIM	50
	Gösterge B1	Yeni kayıt öğrenci sayısı kaçtır? 52
	Gösterge B2	Yükseköğretim net okullaşma oranı kaçtır? 57
	Gösterge B3	Yükseköğretim öğrenci sayısı kaçtır? 59
	Gösterge B4	Açık ve uzaktan öğretim programlarındaki öğrenci sayısı kaçtır? 73
	Gösterge B5	Yükseköğretime katılımında cinsiyet oranı kaçtır? 76
	Gösterge B6	Yükseköğretimde engelli öğrenci sayısı kaçtır? 78
	Gösterge B7	Türkiye’de uluslararası öğrenci sayısı kaçtır? 79
	Bölüm B	Sonuç ve Öneriler 86
	Bölüm B	Kaynaklar 87
BÖLÜM C	EĞİTİMİN ÇIKTILARI	88
	Gösterge C1	Nüfusun eğitimi ne düzeydedir? 90
	Gösterge C2	Yükseköğretim mezun sayıları nasıl değişmiştir? 95
	Gösterge C3	Yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranları ne düzeydedir? 99
	Bölüm C	Sonuç ve Öneriler 105
	Bölüm C	Kaynaklar 106
BÖLÜM D	ÖĞRETİM ELEMANLARI	108
	Gösterge D1	Türkiye’de öğretim elemanı sayısı kaçtır? 110
	Gösterge D2	Türkiye’de uluslararası öğretim elemanı sayısı kaçtır? 119
	Gösterge D3	MEB aracılığıyla yurtdışında burslu lisansüstü eğitimi alıp göreve başlayan kaç kişi var? 122
	Bölüm D	Sonuç ve Öneriler 124
	Bölüm D	Kaynaklar 125

BÖLÜM E	EĞİTİM ORTAMLARI	126
Gösterge E1	Türkiye'deki yükseköğretim kurumu sayısı kaçtır?	128
Gösterge E2	Kurum başına düşen öğrenci ve öğretim üyesi sayısı kaçtır?	130
Gösterge E3	Öğretim elemanı ve üyesi başına düşen öğrenci sayısı kaçtır?	132
Gösterge E4	KYK yurt kapasitesi ne kadardır?	139
Gösterge E5	Yeşil Kampüs sıralaması nasıldır?	141
Bölüm E	Sonuç ve Öneriler	143
Bölüm E	Kaynaklar	144
BÖLÜM F	YÜKSEKÖĞRETİMİN FİNANSMANI	146
Gösterge F1	Bütçenin ve GSYH'nin ne kadarı yükseköğretim harcamalarına ayrılmaktadır?	148
Gösterge F2	Öğrenci başına ne kadar harcama yapılmaktadır?	153
Gösterge F3	Ekonomik sınıflandırmaya göre yükseköğretim bütçe dağılımı nasıldır?	158
Gösterge F4	Öğrenciler ne tür kamu desteği almaktadır?	160
Bölüm F	Sonuç ve Öneriler	161
Bölüm F	Kaynaklar	162
BÖLÜM G	ÜNİVERSİTELERİN AKADEMİK VE YENİLİKÇİLİK PERFORMANSI	164
Gösterge G1	Türkiye'nin uluslararası akademik yayın performansı ne durumdadır?	166
Gösterge G2	Türkiye adresli bilimsel dergilerin uluslararası sıralaması ne durumdadır?	170
Gösterge G3	Türkiye'nin dünya üniversiteleri sıralamalarındaki durumu nasıldır?	172
Gösterge G4	Türkiye'nin yenilikçi ekonomiler arasındaki performansı ne durumdadır?	176
Gösterge G5	Türkiye'nin patent performansı ne durumdadır?	179
Bölüm G	Sonuç ve Öneriler	182
Bölüm G	Kaynaklar	184

Şekil, Tablo ve Harita Listesi

Şekil	A.1.1	Cinsiyete ve okul türüne göre ortaöğretimden mezun olanların sayısında yaşanan değişim (2019-2023)	34
Şekil	A.1.2	OECD ülkelerinde program türüne göre ortaöğretimden mezun olanlar arasında kızların payı (2022)	35
Şekil	A.2.1	Ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerin oranında yaşanan değişim (%) (2015-2024)	36
Şekil	A.2.2	Mezun olunan lise türüne göre üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı (%) (2024)	37
Şekil	A.3.1	ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim (2015-2024)	38
Tablo	A.3.2	Kuruluş dalgalarına (dönemlerine) ve öğrenim düzeyine göre devlet yükseköğretim kurumlarının kontenjan sayıları (2023 ve 2024)	39
Şekil	A.3.3	Öğrenim düzeyine göre birinci dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2024)	40
Şekil	A.3.4	Öğrenim düzeyine göre ikinci dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2024)	41
Şekil	A.3.5	Öğrenim düzeyine göre üçüncü dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2024)	42
Tablo	A.3.6	Öğrenim düzeyine göre üniversitelerin açıköğretim programları kontenjan sayıları (2023 ve 2024)	43
Tablo	A.3.7	Yükseköğretim kurum türüne ve öğrenim düzeyine göre şehit ve gazi yakını, 34 yaş üstü kadın ve depremzede adaylara ayrılan kontenjan sayıları (2024)	44
Şekil	A.3.8	Yükseköğretimde önlisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim (2020-2024)	45
Şekil	A.3.9	Yükseköğretimde lisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim (2020-2024)	46
Şekil	B.1.1	Öğrenim düzeyine göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)	52
Şekil	B.1.2	Öğretim türüne göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)	53
Şekil	B.1.3	Öğrenim düzeyine göre yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)	53
Şekil	B.1.4	Öğrenim düzeyine göre ikinci öğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)	54
Şekil	B.1.5	Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran erkek ve kadın öğrenci oranları (%) (2023)	55
Şekil	B.1.6	Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran erkek ve kadın öğrenci oranları (%) (2023)	56
Şekil	B.2.1	Cinsiyete göre yükseköğretimde net okullaşma oranlarında (%) yaşanan değişim (2014-2023)	57
Şekil	B.2.2	OECD ülkelerinde yükseköğretime ilk kez giren kadınların oranı (%) (2022)	58
Şekil	B.3.1	Öğrenim düzeyine göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)	59
Şekil	B.3.2	Yükseköğretim kurum türü ve öğretim türüne göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)	60
Tablo	B.3.3	Devlet yükseköğretim kurumlarında öğrenim düzeyi ve öğretim türüne göre öğrenci paylarında (%) yaşanan değişim (2013, 2018 ve 2023)	61

Tablo B.3.4	Kuruluş dalgalarına (dönemlerine) ve öğrenim düzeyine göre devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları ve oranları (%) (2023)	61
Tablo B.3.5	Ülkelere göre yükseköğretim öğrenci sayıları (2022)	62
Şekil B.3.6	İllere göre devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin dağılımı (2023)	64
Şekil B.3.7	Birinci ve ikinci dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları (2023)	65
Şekil B.3.8	Üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları (2023)	66
Şekil B.3.9	Vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci sayıları (2023)	67
Şekil B.3.10	İllere göre vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin oransal (%) dağılımı (2023)	68
Tablo B.3.11	Yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 önlisans programına göre öğrenci sayıları (2023)	68
Tablo B.3.12	Yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 lisans programına göre öğrenci sayıları (2023)	69
Tablo B.3.13	En çok öğrencisi olan ilk 10 yüksek lisans programına göre öğrenci sayıları (2023)	69
Tablo B.3.14	En çok öğrencisi olan ilk 10 doktora programına göre öğrenci sayıları (2023)	70
Şekil B.3.15	Yüksek lisans düzeyinde erkek öğrencilerin eğitim ve öğretim alanlarına göre dağılımı (%) (2023)	71
Şekil B.3.16	Yüksek lisans düzeyinde kadın öğrencilerin eğitim ve öğretim alanlarına göre dağılımı (%) (2023)	71
Şekil B.3.17	Doktora düzeyinde erkek öğrencilerin eğitim ve öğretim alanlarına göre dağılımı (%) (2023)	71
Şekil B.3.18	Doktora düzeyinde kadın öğrencilerin eğitim ve öğretim alanlarına göre dağılımı (%) (2023)	71
Şekil B.4.1	Öğrenim düzeyine göre açıköğretim öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)	73
Şekil B.4.2	Önlisans ve lisans öğrenci sayıları içinde açıköğretim öğrenci oranlarında yaşanan değişim (%) (2014-2023)	74
Tablo B.4.3	Açıköğretim programı uygulayan üniversitelerde öğrenim düzeyine göre öğrenci sayıları (2023)	75
Tablo B.4.4	Yükseköğretim kurum türü ve öğrenim düzeyine göre uzaktan öğretim öğrenci sayıları (2023)	75
Şekil B.5.1	Yeni kayıt yaptıran ve mevcut önlisans ve lisans öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim (2014-2023)	76
Şekil B.5.2	Yeni kayıt yaptıran ve mevcut lisansüstü öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim (2014-2023)	77
Tablo B.6.1	Yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre engelli öğrenci sayıları (2022 ve 2023)	78
Tablo B.6.2	En çok engelli öğrencisi olan 4 üniversite (2022 ve 2023)	78
Şekil B.7.1	Türkiye'de uluslararası öğrenci sayısında yaşanan değişim (2014-2023)	79
Tablo B.7.2	Yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları (2022 ve 2023)	80
Tablo B.7.3	Öğrenim düzeyine ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları (2022 ve 2023)	80
Tablo B.7.4	Kuruluş dalgalarına göre devlet yükseköğretim kurumlarının uluslararası öğrenci sayıları ve toplam öğrenci içerisindeki payları (2022 ve 2023)	80
Tablo B.7.5	İllere ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları (2023)	81
Tablo B.7.6	Dört bin ve üzeri uluslararası öğrencisi olan üniversiteler (2023)	82

Tablo B.7.7	Geldikleri ülkelere göre Türkiye'deki uluslararası öğrencisi sayıları (2023)	83
Tablo B.7.8	En çok uluslararası öğrencinin öğrenim gördüğü lisans programları (2023)	83
Tablo B.7.9	Ülkelere göre ve dünyadaki toplam uluslararası öğrencisi sayıları ve payları (%) (2020,2021 ve 2022)	84
Tablo B.7.10	OECD ülkelerinde öğrenim düzeyine göre yükseköğretimde uluslararası öğrenci payları (%) (2022)	85
Şekil C.1.1	Cinsiyete, 25+ ve 25-34 yaş gruplarına göre yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2019-2023)	90
Şekil C.1.2	Yaş gruplarına ve cinsiyete göre yükseköğretim mezunu oranları (%) (2023)	91
Şekil C.1.3	Bölgelere ve cinsiyete göre 25+ ve 25-34 yaş gruplarında yükseköğretim mezunu oranları (%) (2023)	91
Şekil C.1.4	15+ yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı (2014-2023)	92
Şekil C.1.5	25-34 yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı (2014-2023)	93
Tablo C.1.6	OECD ülkelerinde cinsiyete göre 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2016 ve 2023)	94
Şekil C.2.1	Öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezun sayılarında yaşanan değişim (2013, 2018 ve 2023)	95
Şekil C.2.2	Öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezunlarının cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2014-2023)	95
Şekil C.2.3	Öğretim türüne göre yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2014-2023)	96
Şekil C.2.4	Öğrenim düzeyine göre açıköğretimden mezun olanların cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2014-2023)	97
Şekil C.2.5	Öğrenim düzeyine göre lisansüstü mezun sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)	97
Tablo C.2.6	En çok yüksek lisans ve doktora mezunu veren ilk on üniversite (2021, 2022 ve 2023)	98
Şekil C.3.1	Eğitim düzeyine göre 15 yaş üstü işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2019-2023)	99
Şekil C.3.2	Cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2019-2023)	100
Şekil C.3.3	Bölgelere ve cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2023)	100
Tablo C.3.4	OECD ülkelerinde 25-34 yaş arası cinsiyete göre yükseköğretim mezunlarının istihdam oranları (%) (2016 ve 2023)	102
Tablo C.3.5	OECD ülkelerinde öğrenim düzeyine göre 25-64 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranları (%) (2023)	103
Şekil C.3.6	OECD ülkelerinde 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda (NEET) olanların oranlarında yaşanan değişim (%) (2016 ve 2023)	104
Şekil C.3.7	Cinsiyete göre OECD ülkelerinde 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda (NEET) olanların oranı (%) (2023)	104
Şekil D.1.1	Öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim (2014-2023)	110
Şekil D.1.2	Yükseköğretim kurum türüne göre öğretim üyesi ve elemanı sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)	111
Şekil D.1.3	Yükseköğretim kurum türüne ve akademik ünvana göre öğretim üyesi sayılarında yaşanan değişim (2013, 2018 ve 2023)	111
Şekil D.1.4	Yükseköğretim kurum türüne göre görev yapan öğretim üyesi ve öğretim elemanları içinde kadın öğretim üyesi ve öğretim elemanı oranında yaşanan değişim (%) (2014-2023)	112
Tablo D.1.5	Birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğretim üyesi sayıları ve toplam içerisindeki payları (%) (2022 ve 2023)	113
Tablo D.1.6	En çok öğretim üyesinin görev yaptığı devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarında cinsiyete göre öğretim üyesi sayıları (2023)	113

Şekil	D.1.7	Birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları (2023)	115
Şekil	D.1.8	Vakıf yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları (2023)	116
Şekil	D.1.9	Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre erkek öğretim üyesi oranları (%) (2023)	116
Şekil	D.1.10	Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre kadın öğretim üyesi oranları (%) (2023)	116
Şekil	D.1.11	OECD ülkelerinde yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranları (2022)	117
Şekil	D.1.12	OECD ülkelerinde yükseköğretimde 50 yaş ve üzeri öğretim elemanı oranları (2013 ve 2022)	117
Şekil	D.1.13	OECD ülkelerinde 30 yaş altı öğretim elemanı oranları (2022)	118
Şekil	D.2.1	Ünvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim (2014-2023)	119
Şekil	D.2.2	Ünvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı içinde kadın öğretim elemanı oranında yaşanan değişim (%) (2014-2023)	120
Tablo	D.2.3	Türkiye'de 15 ve üzerinde uluslararası öğretim üyesi çalıştıran üniversiteler (2023)	121
Tablo	D.2.4	Türkiye'de görev yapan uluslararası öğretim elemanlarının ülkelere göre dağılımı (2023)	121
Şekil	D.3.1	YLSY kapsamında öğrenimini tamamlayıp görev talep eden ve mecburi hizmetine başlayanların öğrenim düzeyine göre sayıları (2014-2023)	122
Şekil	D.3.2	Öğrenim düzeyine göre YLSY kapsamında yurtdışında öğrenim gören bursiyer sayıları (2020-2024)	123
Şekil	E.1.1	Yıllara göre yükseköğretim kurum sayılarında yaşanan değişim (1991-2024)	128
Şekil	E.1.2	Türkiye'de devlet üniversitelerinin kurulma dalgalarına göre sayıları (2024)	129
Tablo	E.1.3	Yükseköğretim kurum türüne göre birim sayıları (2024)	129
Şekil	E.2.1	Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen ortalama öğrenci sayısında yaşanan değişim (2014-2023)	130
Şekil	E.2.2	Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi sayısında yaşanan değişim (2014-2023)	131
Şekil	E.2.3	Kurulma dalgalarına göre devlet yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi ve öğrenci sayıları (2023)	131
Şekil	E.3.1	OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları (2022)	132
Şekil	E.3.2	Öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)	133
Şekil	E.3.3	Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının birinci ve ikinci dalga devlet üniversitelerindeki dağılımı (2023)	134
Şekil	E.3.4	Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının üçüncü dalgada kurulan devlet üniversitelerindeki dağılımı (2023)	135
Şekil	E.3.5	Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının vakıf üniversitelerindeki dağılımı (2023)	136
Şekil	E.3.6	Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans düzeyinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları (2023)	137
Şekil	E.3.7	Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları (2023)	138
Şekil	E.4.1	Cinsiyete göre KYK yurt kapasitelerinde yaşanan değişim (2014-2023)	139
Şekil	E.4.2	KYK yurt ve yurt başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)	140
Tablo	E.5.1	GreenMetric Dünya Üniversiteleri Sıralamasında ilk 10'a giren üniversiteler ile Türkiye'deki üniversitelerin sıralaması (2022 ve 2023)	142

Şekil F.1.1	Gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında (%) yaşanan değişim (2015-2024)	148
Şekil F.1.2	Kamunun yükseköğretim harcamalarında yaşanan değişim (milyon ₺) (2014-2023)	149
Şekil F.1.3	OECD ülkelerinde yükseköğretim kurumlarına yapılan harcamaların GSYH içindeki payı (%) (2021)	150
Şekil F.1.4	OECD ülkelerinde yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının toplam devlet harcamaları içindeki payı (%) (2021)	150
Tablo F.1.5	OECD ülkelerinde yükseköğretime yapılan harcamalar içinde kamu, özel ve uluslararası harcamaların oranı (%) (2021)	152
Şekil F.2.1	Devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayısında ve öğrenci başına yapılan harcamada (₺) yaşanan değişim (2014-2023)	153
Şekil F.2.2	OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcama (\$) (2021)	154
Şekil F.2.3	Birinci ve ikinci dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcama (₺) (2024)	155
Şekil F.2.4	Üçüncü dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcama (₺) (2024)	157
Şekil F.3.1	Yükseköğretim bütçesinin ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımında yaşanan değişim (%) (2015-2024)	158
Şekil F.3.2	Merkezi bütçe yatırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan payda (%) yaşanan değişim (2015-2024)	159
Şekil F.3.3	OECD ülkelerinde yükseköğretim harcamaları içinde cari ve sermaye harcamalarının payı (%) (2021)	159
Şekil F.4.1	KYK'den öğrenim kredisi ve burs alan öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2015-2024)	160
Tablo G.1.1	Scopus verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları (2014-2023)	166
Tablo G.1.2	Scopus verilerine göre ülkelerin toplam uluslararası yayın sayılarına göre sıralamaları (2021, 2022 ve 2023)	167
Tablo G.1.3	Scopus verilerine göre ülkelerin 1996-2023 yılları arası toplam uluslararası yayın sayılarına göre sıralamaları (2024)	168
Şekil G.1.4	Scopus verilerine göre Türkiye'nin toplam uluslararası yayın sayısı ve ülke sıralamasında yaşanan değişim (2014-2023)	169
Şekil G.1.5	Öğretim elemanı ve öğretim üyesi başına düşen uluslararası yayın sayısında yaşanan değişim (2014-2023)	169
Tablo G.2.1	Scopus veri tabanına göre Türkiye adresli bilimsel dergilere ait veriler ve dünya sıralamaları (2023)	171
Tablo G.3.1	Times Higher Education dünya üniversiteleri sıralaması (2025)	172
Tablo G.3.2	ARWU dünya üniversiteleri sıralaması (2024)	173
Tablo G.3.3	QS dünya üniversiteleri sıralaması (2025)	174
Tablo G.3.4	URAP dünya üniversiteleri sıralaması (2023 ve 2024)	175
Tablo G.4.1	Küresel İnovasyon Endeksine göre ülke sıralamaları (2024)	176
Tablo G.4.2	Türkiye'nin Küresel İnovasyon Endeksine göre yıllar içindeki sıralaması (2015-2024)	177
Tablo G.4.3	Ülkelere göre nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısı (2021)	178
Tablo G.5.1	Toplam patent başvuru sayısına göre ülke sıralamaları (2018-2022)	179
Tablo G.5.2	Menşesine göre PCT uluslararası patent başvuru sayıları (2019-2023)	180
Tablo G.5.3	PCT uluslararası patent başvuru sayısına göre seçilmiş kurumların dünya sıralaması (2020-2023)	181

Kısaltmalar Listesi

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AHCI	Arts and Humanities Citation Index
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
ARWU	Dünya Üniversiteleri Akademik Sıralaması <i>Academic Ranking of World Universities</i>
AYT	Alan Yeterlilik Testi
bk.	Bakınız
CABİM	Cahit Arf Bilgi Merkezi
GII	Global Innovation Index
GSB	Gençlik ve Spor Bakanlığı
GSYH	Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
KTÜ	Karadeniz Teknik Üniversitesi
KYK	Kredi ve Yurtlar Kurumu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
NEET	Ne Eğitimde Ne İstihdamda <i>Not in Education, Employment, or Training</i>
MYO	Meslek Yüksekokulu
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü <i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>
ÖSYM	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
ÖSYS	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Sistemi
PCT	Patent İşbirliği Antlaşması <i>Patent Cooperation Treaty</i>
QS	Quacquarelli Symonds
SCI	Science Citation Index
SJR	SCImago Journal Rankings
SSCI	Social Sciences Citation Index
THE	Times Higher Education
TOBB ETÜ	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TZE	Tam Zamanlı Eşdeğeri
TYT	Temel Yeterlilik Testi
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü <i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>
URAP	Akademik Performansa Göre Üniversite Sıralaması <i>University Ranking by Academic Performance</i>
WIPO	Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü <i>World Intellectual Property Organization</i>
WOS	Web of Science
YKS	Yükseköğretim Kurumları Sınavı
YLSY	Yurt Dışına Lisansüstü Öğrenim Görmek Üzere Gönderilecek Adayları Seçme ve Yerleştirme
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

Yükseköğretime katılım, bireylerin becerilerini geliştirmelerinin ve birçok yüksek nitelikli mesleğe erişmelerini sağlamanın temelini oluşturmaktadır. Yükseköğretime giren öğrenciler, kurum türü, çalışma alanları ve yurtdışında eğitim görmek isteyip istemedikleri gibi önemli kararlarla karşı karşıyadır. Bu seçimler, akademik ve mesleki hedeflerini önemli ölçüde etkileyecektir. Öğrenciler genellikle kişisel ilgi alanlarını, işgücü piyasası talebi ve potansiyel uluslararası fırsatlar gibi pragmatik düşüncelerle dengelerler. Yükseköğretime ilk kez girecek öğrencilerin çeşitli kaygıları yüzünden her yıl değişen çok farklı yüksek öğrenim tercihleri, yükseköğretim programlarının arzını da doğrudan etkilemektedir. Öğrencilerin bu seçimlerini anlamak, yükseköğretim sistemini ve kaynaklarını daha verimli kullanmak adına önemlidir.

Türkiye’de ve Dünyada yükseköğretime olan talep artmaya devam etmektedir. Son on yılda yükseköğretimde cinsiyete dayalı eğitim sonuçlarında, özellikle katılım ve başarı ile ilgili verilerde tersine bir dönüş söz konusudur. Hem Türkiye’de hem de OECD ülkelerinde yükseköğretime yeni girenlerin çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Ayrıca kadınların yükseköğretimi tamamlama olasılıkları erkeklerden daha yüksektir. Dolayısıyla yükseköğretim sistemindeki gelişmelerin çeşitli yönleriyle analiz edilmesi; ülkelerin eğitime yaptıkları yatırımların ve uyguladıkları politikaların etkilerini görmeye yardımcı olmasının yanı sıra gelecekte uygulanacak politikalar için de olası etkilerinin tahmin edilmesini sağlayacaktır.

Yükseköğretim politikalarının objektif bir şekilde değerlendirilmesi için, hem yükseköğretime ilişkin verileri hem de uluslararası karşılaştırmaları bağımsız bir şekilde izlediğimiz Yükseköğretime Bakış rapor serisinin sekizincisi olarak hazırlanan *Yükseköğretime Bakış 2024: İzleme ve Değerlendirme Raporu*, başta karar alıcılar olmak üzere araştırmacılar, basın mensupları ve genel okuyucuların sistemin durumunu, eğilimlerini ve olası müdahale ve iyileştirme alanlarını görmelerine yardımcı olacaktır.

Amaç ve Kapsam

Yıllık olarak yayımlanan Yükseköğretime Bakış rapor serisinin temel amacı, Türkiye’de yükseköğretim sisteminin mevcut durumu ve eğilimlerini, uluslararası karşılaştırmalarla birlikte kapsamlı ve bütüncül bir şekilde veriye dayalı olarak incelemek ve değerlendirmektir. *Yükseköğretime Bakış 2024: İzleme ve Değerlendirme Raporu* yedi bölümden oluşmaktadır. Yükseköğretime geçiş; yükseköğretime erişim ve katılım; eğitimin çıktıları; öğretim elemanları; eğitim ortamları; yükseköğretimin finansmanı ile üniversitelerin akademik ve yenilikçilik performansı. Her bölümde çeşitli ve önemli sorulara cevap olacak göstergelere yer verilmiştir. Her bir gösterge ise ilgili veriler esas alınarak şekil veya tablolarla desteklenmiştir.

Yöntem

Bu rapor, nicel araştırma yöntemlerinden olan betimsel araştırma özelliğine sahiptir. Mevcut veriler ile eklenen veriler, stratejik olarak Türkiye’de yükseköğretim politikalarının oluşturulması ve geliştirilmesi sürecine katkı sağlama potansiyeli yüksek olanlar arasından belirlenmiştir. Araştırma geçmişten günümüze meydana gelen eğilimleri de ele aldığından hem kesitsel hem de boyamsal araştırma niteliği taşımaktadır. Veri analizinde tablolama teknikleri ile birlikte şekiller kullanılmıştır. Kullanılan teknikler arasında başlıca oran istatistikleri, sıklık ve yüzde dağılımları, merkezi eğilim ölçüleri, kategoriler arası karşılaştırmalar için çapraz tablo analizi bulunmaktadır. Ayrıca, tüm tablo ve şekillerdeki yıllar, öğretim yılının başlangıcını ifade etmektedir. Örneğin, 2023-2024 öğretim yılına ait veriler, tablo ve şekillerde 2023 olarak gösterilmiştir. Mezuniyete ilişkin verilerde ise öğretim yılının son yılı referans olarak alınmıştır. Yani 2022-2023 öğretim yılı sonunda mezun olanlar 2023 olarak gösterilmiştir.

Yükseköğretime Bakış 2024: İzleme ve Değerlendirme Raporu içerisinde, göstergelerdeki veriler ağırlıklı olarak son beş/on yılı/öğretim yılını kapsayacak şekilde oluşturulmuştur. Bazı göstergelerde ise beşer yıllık periyotlar halinde üç tarih ele alınarak devam edilmiştir (2013, 2018 ve 2023). Önceki raporda olduğu gibi bu raporda da, üniversiteler kuruluş yıllarına göre üç dalgaya ayrılarak ifade edilmiş ve bölünme sonucu yeni kurulan üniversitelerde bölündükleri üniversitenin kurulduğu dalgada gösterilmiştir. Bu kapsamda verilerin analizi iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada mevcut göstergelerde son durumun ortaya konması açısından veriler son beş/on yılı kapsayacak şekilde ve/veya beşer yıllık periyotlar (2013, 2018 ve 2023) halinde güncellenmiştir. Buna ilaveten yeni eklenen göstergelerde ulaşılabilen en eski tarihli veriye ulaşılarak görselleştirilmiştir. Daha sonra, güncellenen göstergelerle ilgili mevcut veriler derlenmiş veya ilgili kurum ve kuruluşların yayınlanmış raporlarından ve web sitelerinden toplanmıştır. Bu süreçte kurum ve kuruluşlar ile çok çeşitli kaynaklardan veriler derlenmiş ve analize hazır hale getirilmiştir. İkinci aşamada ise, bu göstergelerin değerlendirilmesine uygun olan verilerin sunum ve analiz teknikleri güncellenerek seçilmiştir. Verilerin derlenmesinde ve analizinde ortaya çıkabilecek maddi hataların önlenmesi için araştırma ekibi tarafından analizlerin ve verilerin kontrol edilmesi sağlanmıştır. Araştırma ekibi tarafından analiz/yorumlama aşamasında tutarsız gözükten veriler tespit edilip yeniden gözden geçirilmiş ve son olarak da metnin iç tutarlılığını sağlamak için son okuma ve tashih sürecinde tablo/şekil ile ana metin karşılaştırılmıştır.

Temel Veri Kaynakları

Yükseköğretime Bakış raporlarında kullanılan ve güncellenen veriler çok çeşitli kaynaklardan elde edilmiştir. Temel veri kaynağını; 1997-2012 yılları arası Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)'nin her yıl yayımladığı Yükseköğretim İstatistikleri Kitabı verileri ile Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'nun web sitesindeki Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sisteminden derlenen veriler oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı (MEB, 2024) tarafından yıllık olarak yayımlanan Milli Eğitim İstatistikleri, Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYK) Genel Müdürlüğünden elde edilen veriler, Hazine ve Maliye Bakanlığı web sitesinden elde edilen veriler, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) web sitesinden elde edilen resmi veriler ile *Yükseköğretime Bakış 2023: İzleme ve Değerlendirme* raporundaki diğer veriler güncellenerek birçok göstergede kullanılmıştır. Ayrıca Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin veri tabanı kullanılarak işsizlik ve istihdam istatistikleri, eğitim harcamaları istatistikleri, yaş grupları ve bölgelere göre eğitim istatistikleri ile adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine erişilmiştir. Dolayısıyla tüm veriler çeşitli açık kaynaklardan derlenmiştir.

Uluslararası karşılaştırmalar için raporda kullanılan başlıca veri kaynakları, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD, 2024)'nün her yıl düzenli olarak yayımladığı *Bir Bakışta Eğitim* ile Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO, 2024)'nün İstatistik Enstitüsü web sitesi olmuştur. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO, 2024) patent başvuru istatistikleri; SCIMAGO ve ULAKBİM veritabanları/verileri ülkelerin ve üniversitelerin akademik ve yenilikçilik performansını ortaya koymak üzere yararlanılan başlıca veri kaynakları arasında yer almıştır. Ayrıca, Times Higher Education (THE) dünya üniversiteleri sıralamaları, Academic Ranking of World Universities (ARWU), QS World Universities Rankings, ODTÜ Enformatik Enstitüsü (URAP) Laboratuvarı dünya ve Türkiye üniversiteleri sıralamaları verileri kullanılmıştır.

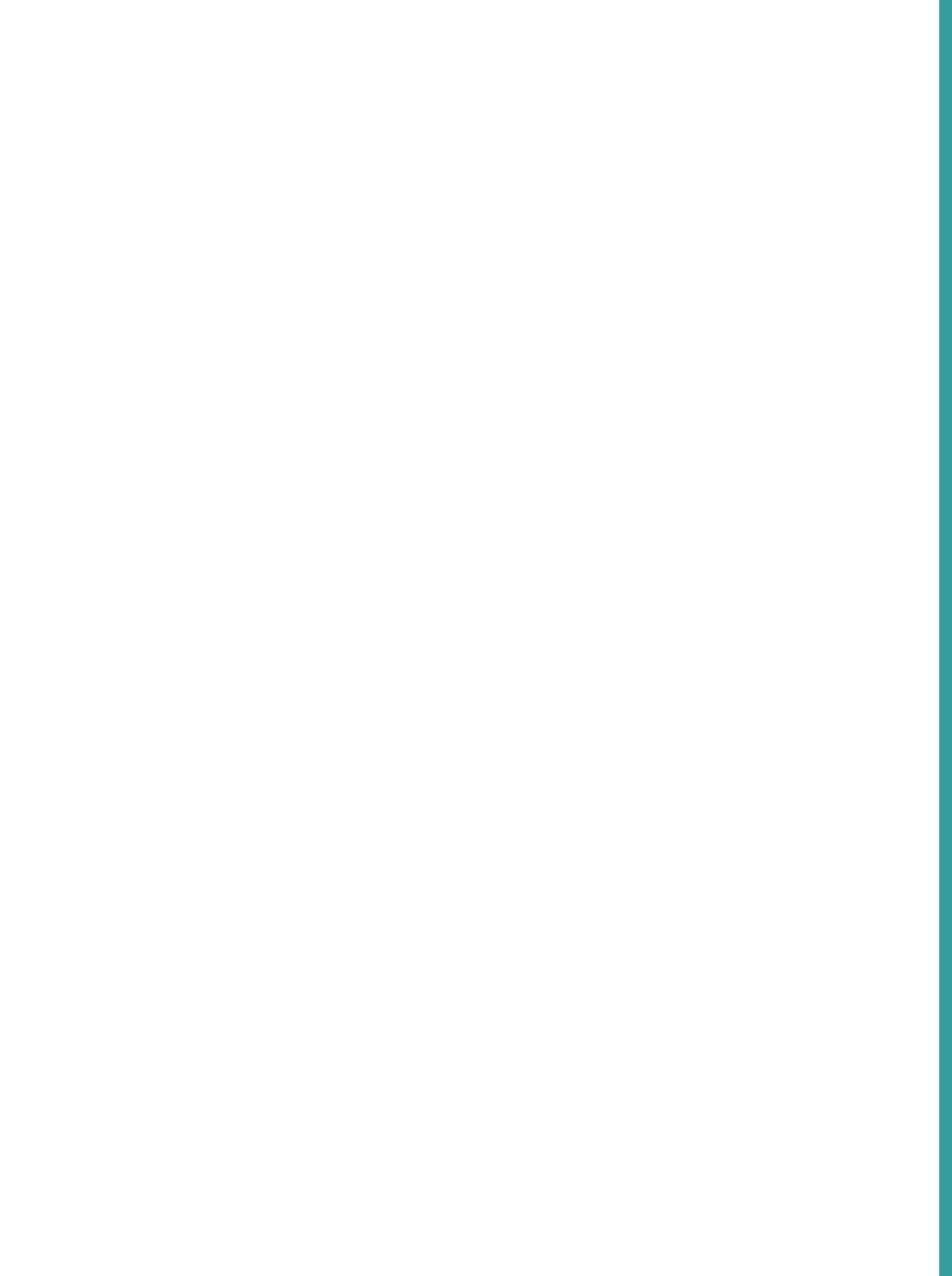
Kaynaklar

MEB. (2024). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2023–2024*. Milli Eğitim Bakanlığı.

OECD. (2024). *Education at a glance 2024: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c00cad36-en>

UNESCO. (2024). *UNESCO Institute for Statistics*. <http://data.uis.unesco.org/>

WIPO. (2024). *Intellectual property statistics*. <https://www3.wipo.int/ipstats/ips-search/patent>

YÖNETİCİ ÖZETİ

BÖLÜM A: Yükseköğretime Geçiş

Ortaöğretimden 2023 yılında 1 milyon 344 bin 297 öğrenci mezun olurken her dört mezundan biri mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencisidir ve bu kurumlardan mezun olanların sayısı yıllar itibarıyla azalmıştır. 2015 ile 2016 yıllarında ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran neredeyse her iki öğrenciden biri, bir yükseköğretim programına yerleşirken bu oranın 2021 yılına kadar düşüş trendine girmiş ve her dört yeni mezundan biri yerleşmiştir. 2024 yılında ise ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuranların %32,7'si bir yükseköğretim programına yerleşmiştir. Geçen yıla oranla 2024 yılında lisans ve önlisans düzeyinde yerleşen lise son sınıf düzeyindeki öğrencilerin oranında gözle görülür bir düşüş söz konusudur.

2015 yılında ÖSYS'ye başvuran aday sayısı 2 milyon 126 bin 670, yerleşen aday sayısı 983 bin 90 iken 2024 yılında başvuran aday sayısı 3 milyon 120 bin 870 olarak gerçekleşirken yerleşen aday sayısı da 987 bin 388 olmuştur. Son 10 yılda yerleşen aday sayısı 1 milyon bandında ilerlerken başvuran aday sayısı ise 2 milyon bandından 3 milyon bandına yükselmiştir. 2022 ve sonrasında ÖSYS'ye başvuran sayısındaki artışın nedeni baraj puanı uygulamasının kaldırılmasıdır. Dolayısıyla başvuran aday sayısındaki artışa oranla mevcut kontenjanlar fazla artırılmamış olup arz-talep arasındaki makas son üç yıldır 2 milyonun üzerinde gerçekleşmektedir.

Devlet yükseköğretim kurumlarında 2023 yılında -açıköğretim hariç- önlisans düzeyinde 337 bin 174 olan kontenjan sayısı 2024 yılında 67 bin 599 azaltılarak 269 bin 575'e, lisans düzeyinde 393 bin 134 olan kontenjan sayısı 82 bin 329 azaltılarak 310 bin 805'e, toplamda ise 730 bin 308 olan kontenjan sayısı ise yaklaşık 149 bin 928 azaltılarak 580 bin 380'e düşürülmüştür. Dolayısıyla 2024 yılında en çok kontenjan lisans düzeyinde düşürülmüş olup önlisans düzeyinde düşürülen kontenjan sayısı da oldukça yüksektir. İkinci dalgada kurulan 31 üniversitenin 20'sinde, üçüncü dalgada kurulan ve öğretim yapan 60 üniversitenin 34'ünde önlisans kontenjan sayısı lisans kontenjan sayısından fazladır.

2021 yılında 148 bin 800 açıköğretim programı kontenjanı bulunurken, 2022 yılında 154 bin 933'e, 2023 yılında 158 bine ve 2024 yılında da 178 bin 590'a yükselmiştir. 2024 yılında bir önceki yıla göre açıköğretim programı kontenjanı yaklaşık 20 bin 600 artırılmıştır. Bu artış önlisans düzeyindeki yaklaşık 29 bin artıştan kaynaklanmakta olup lisans düzeyinde 8 bin 360 düşüş söz konusudur. 2024 yılında bu açıköğretim programı kontenjanlarının %83'ü önlisans, %17'si lisans kontenjanıdır. Bu kontenjanların %48'i Anadolu Üniversitesi, %29'u Atatürk Üniversitesi, %19'u İstanbul Üniversitesi ve %4'ü ise Ankara Üniversitesi'ne aittir.

Bu yıl ikinci defa tercih kılavuzunda depremzede öğrencilere, gazi ve şehit yakınlarına ve 34 yaş üzeri kadınlara yönelik özel bir kontenjan tanımlanmıştır. Buna göre şehit ve gazi yakınlarına vakıf yükseköğretim kurumlarında 3 bin 876 kontenjan, 34 yaş üstü kadınlar için ise devlet yükseköğretim kurumlarında 14 bin 452 kontenjan ayrılmıştır. 2023 yılında 34 yaş üstü kadınlar

için ayrılan kontenjanın 2024 yılında neredeyse üçte bir oranında azaltıldığı görülmektedir. Bunun temel nedeni ise boş kalan kontenjan ve kayıt yaptırmayanların toplamda sayısının fazla olmasıdır. Depremzede adaylar için devlet yükseköğretim kurumlarında 16 bin 122, vakıf yükseköğretim kurumlarında 3 bin 606 olmak üzere toplamda 19 bin 728 kontenjan ayrılmıştır.

İlk yerleştirme sürecinde önlisans kontenjanlarının son üç yıldır neredeyse tamamı dolmaktadır. Bunun temel nedeni 2022 yılından itibaren YKS'de önlisans ve lisans programlarının baraj puanı uygulamasının kaldırılması dolayısıyla puanı hesaplanan her adayın tercih hakkının olmasıdır. 2024 yılında ilk yerleştirmede önlisans düzeyinde boş kalan 3 bin 184 kontenjana kayıt yaptırmayanlar da eklenmiş ve ek yerleştirmede 137 bin 687 önlisans kontenjanı ilan edilmiştir. Bu ilan edilen 137 bin 687 önlisans kontenjanının 62 bin 517'si dolmuş ve 75 bin 170'i boş kalmıştır. Burada en dikkat çeken husus ilk yerleştirme sürecinde yerleşen yaklaşık 134 bin 500 adayın kayıt yaptırmaması olup geçen yıl bu sayı 104 bin civarındaydı. Dolayısıyla YKS'de önlisans programlarına ilişkin baraj uygulamasının kaldırılmasından kaynaklı olarak ilk yerleştirmede kontenjanlar dolmuş gibi görünse de yerleşenlerin %37'sinin kayıt yaptırmaması ve ek yerleştirmeye ilişkin son yıllarda açıklanan kontenjanların da artış eğiliminde olması; baraj uygulamasının kaldırılmasının önlisans kontenjanlarının dolması üzerinde bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

2024 yılında ilk yerleştirmede lisans düzeyinde boş kalan 25 bin 760 kontenjana kayıt yaptırmayanlar da eklenmiş ve ek yerleştirme sürecinde 63 bin 986 lisans kontenjanı açıklanmış ve bu kontenjanların 20 bin 120'si dolmuş ve 43 bin 866'sı boş kalmıştır. Burada da yine dikkat çeken en önemli husus 2024 yılında ilk yerleştirmede yaklaşık 38 bin 200 adayın yerleştiği halde lisans programına kayıt yaptırmamasıdır.

BÖLÜM B: Yükseköğretime Erişim ve Katılım

2014 ile 2023 yılları arasında yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı önlisans düzeyinde 578 bin 385'ten 947 bin 976'ya, lisans düzeyinde 707 bin 222'den 837 bin 174'e, toplamda ise 1 milyon 285 bin 607'den 1 milyon 785 bin 150'ye yükselmiştir. 2014 yılında önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin toplam yeni kayıt yaptıranların içerisindeki payı %45 iken 2023 yılında bu pay %53'e yükselmiştir. 2023/24 öğretim yılında yeni kayıt yaptıran toplam öğrenci sayısı bugüne kadarki en fazla öğrenci sayısına ulaşmıştır. Bu artışın temel nedeni, 2023 yılında açıköğretim kontenjanlarının 158 bin olduğu (bk. Tablo A.3.6) göz önünde bulundurulduğunda, sınavsız ikinci üniversite kapsamında açıköğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısının fazla olmasıdır.

2014 ile 2023 yılları arasında yüz yüze öğretim önlisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı 317 bin 252'den 409 bin 867'ye, lisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı da 448 bin 854'ten 589 bin 303'e yükselmiştir. Yüz yüze öğretim önlisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrencilerin toplam yüz yüze öğretime yeni kayıt yaptıran öğrenciler içerisindeki payı %41 olarak gerçekleşmiştir.

10 Temmuz 2024 tarihinde 259. Üniversitelerarası Kurul Toplantısı'nda Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı tarafından yükseköğretimde ikinci öğretim programlarının kapatıldığını ve 2024 tarihinden itibaren bu programlara öğrenci alımının yapılmayacağını açıklamıştır. Dolayısıyla bu gösterge Yükseköğretime Bakış raporlarında son defa işlenecektir. 2014 yılında ikinci öğretim

önlisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 97 bin 370, lisans programlarına 91 bin 365, toplamda ise 188 bin 735 iken 2022/23 öğretim yılında ikinci öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları önlisans düzeyinde 55 bin 247'ye, lisans düzeyinde 41 bin 275'e, toplamda da 96 bin 522'ye gerilemiştir. Son on yılda ikinci öğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları düşüş trendindedir.

2022/23 öğretim yılından 2023/24 öğretim yılına yükseköğretimde erkeklerde net okullaşma oranı %41,1'den %36,7'ye, kadınlarda %51,2'den %49'a, toplamda ise %46'dan %42,7'ye düşmüştür. Dahası erkeklerin yükseköğretimde net okullaşma oranı son on yılın en düşük seviyesinde gerçekleşmiştir. 2013 yılında kadın ve erkeklerin yükseköğretimde net okullaşma oranları arasındaki makas %2 puan iken 2023/24 öğretim yılında bu makas en üst düzeye ulaşmış ve %12,3 puan olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla kadınlar yükseköğretimden daha fazla yararlanmaktayken erkeklerin yükseköğrenim talepleri giderek azalmaktadır.

OECD ülkelerinde Japonya (%49) ve Almanya (%50) hariç yükseköğretime ilk kez girenlerin içerisinde kadınların payı %50'nin üzerinde olup OECD ülkeleri ortalaması %56'dır. OECD ülkeleri arasında yükseköğretime ilk kez girenlerin içerisinde kadınların payı en yüksek olan ülkeler İzlanda (%64), Polonya (%61) ve Yeni Zelanda (%60)'dır. Türkiye'de ve OECD ülkelerinde yükseköğretime kadınların talebi ve yükseköğrenim alma eğilimleri erkeklere oranla daha fazladır.

2023/24 öğretim yılında öğrenci sayıları önlisans düzeyinde 2 milyon 822 bin 626, lisans düzeyinde 3 milyon 740 bin 171, lisansüstü düzeyinde 518 bin 492 ve toplamda da 7 milyon 81 bin 289 olmuştur. Vakıf yükseköğretim kurumlarında öğrenci sayısı 806 bin 558, açıköğretimde 2 milyon 835 bin 929, devlet yüz yüze eğitimde ise 3 milyon 438 bin 802'dir.

2022 yılı verilerine göre dünyada en çok yükseköğretim öğrenci sayısı sırasıyla Çin (57 milyon 138 bin), Hindistan (40 milyon 550 bin), ABD (17 milyon 860 bin), Brezilya (9 milyon 769 bin), Endonezya (9 milyon 320 bin), Türkiye (8 milyon 297 bin) ve Meksika (5 milyon 69 bin) ülkelerindedir. Türkiye yükseköğretimdeki öğrenci sayısı bakımından Dünyada 6 sırada, Avrupa'da ise birinci sırada yer almaktadır.

Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayısı 2023/24 öğretim yılında 336 bin 366'ya yükselmiştir. Türkiye son on yılda yükseköğretimde uluslararası öğrenci sayısını 4,7 katına çıkarmış, 2023 yılında ise geçen yıla göre uluslararası öğrenci sayısını %11,5 artırmıştır. 2023/24 öğretim yılında yükseköğretim sistemi içerisindeki güncel payı ise %4,8'dir.

Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin 60 bin 750'si Suriye, 40 bin 354'ü Azerbaycan, 29 bin 126'sı Türkmenistan, 28 bin 924'ü İran, 13 bin 153'ü Irak, 11 bin 958'i Kazakistan, 10 bin 695'i Mısır, 9 bin 149'u Afganistan, 8 bin 872'si Somali, 7 bin 927'si Yemen, 7 bin 145'i Ürdün, 6 bin 247'si Özbekistan, 5 bin 847'si Sudan, 5 bin 645'i Bulgaristan, 5 bin 644'ü Filistin, 5 bin 227'si Endonezya, 5 bin 62'si Fas ve 74 bin 641'i ise diğer ülke uyrukludur.

Türkiye'nin 2021/22 öğretim yılına ilişkin uluslararası öğrenci sayısı 244 bin 27 ile dünyadaki uluslararası öğrenci payı %3,6'dır. Mevcut veriler dikkate alındığında ve Türkiye'nin 2023/2024 öğretim yılı uluslararası öğrenci sayısı da (336 bin 366) göz önünde bulundurulduğunda; 2024 yılında Türkiye'nin bu alanda Dünyada ilk 5 ülke arasına girmesi muhtemeldir.

BÖLÜM C: Eğitimin Çıktıları

25+ yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranına bakıldığında erkeklerde bu oran 2019 yılında %22,4; kadınlarda %18 olmak üzere toplamda %20,2 olarak gerçekleşirken 2023 yılında erkeklerde %25,8'e, kadınlarda %22,2'ye olmak üzere toplamda %24'e yükselmiştir. 25-34 yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranına bakıldığında ise 2019 yılında erkeklerde 34,3, kadınlarda 36,3 olmak üzere toplamda 35,3 iken 2023 yılında bu oran erkeklerde %39,7, kadınlarda %45,8 olmak üzere toplamda %42,7'ye yükselmiştir. Burada en önemli husus 25-34 yaş grubunda yükseköğretim mezunu kadınlar, erkeklerle aralarındaki makası her geçen yıl artırmakta olup 2023 yılı itibarıyla bu makas %6,2 puan olarak gerçekleşmiştir.

25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranı bakımından OECD ortalaması, 2016 yılında %42 iken 2023 yılında %47'ye yükselmiştir. Türkiye'de 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranı 2016 yılında %30 iken 2023 yılında %43'e yükselmiştir. OECD ülkeleri arasında 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarını 2016 yılından 2023 yılına en çok artıran ülkeler Türkiye (%12 puan), Şili (%11 puan), İspanya (%11 puan) ve İrlanda (%10 puan)'dır. Türkiye 25-34 yaş arası yükseköğretim mezun oranını en fazla artıran ülke konumunda olmasına rağmen hala bu yaş grubunda OECD ülkeleri ortalamasının altındadır.

Önlisans düzeyinde yükseköğretim mezunu sayısı 2013 yılında 251 bin 854 iken 2018 yılında 316 bin 465 olmuş, 2023 yılına gelindiğinde ise 385 bin 192'ye yükselmiştir. Lisans düzeyinde yükseköğretim mezunu sayılarına bakıldığında, 2013 yılında 396 bin 681 iken 2018 yılına gelindiğinde 454 bin 995 olmuş ve 2023 yılında 462 bin 139'a yükselmiştir. 2023 yılında önlisans düzeyinde 100 erkeğe karşılık 133 kadın, lisans düzeyinde ise her 100 erkeğe karşılık 125 kadın mezun olmuştur.

Yüksek lisans düzeyinde 2014 yılında 41 bin 842 kişi mezun olmuşken 2023 yılında 100 bin 280 olarak gerçekleşmiştir. Doktora düzeyinde mezun sayılarına bakıldığında; 2014 yılında 4 bin 516 kişi doktora düzeyinde mezun olmuşken 2023 yılına gelindiğinde 13 bin 583'e yükselmiştir.

15 yaş üstü genel lise mezunlarının işsizlik oranı 2019 yılında %16,1 iken 2023 yılında %12,1'e; lise dengi meslek okul mezunlarının işsizlik oranı 2019 yılında %15,3 iken, 2023 yılında %10,1'e; yükseköğretim mezunlarının işsizlik oranı ise 2019 yılında %13,7 iken 2023 yılında %9,8'e gerilemiştir. Eğitim düzeyine göre istihdam oranlarına bakıldığında genel lise mezunlarının istihdam oranı 2019 yılında %45,5 iken, 2023 yılında %49,4'e; lise dengi meslek okul mezunlarının istihdam oranı 2019 yılında %55,2 iken, 2023 yılında %60,7'ye; yükseköğretim mezunlarının istihdam oranı 2019 yılında %68,4 iken, 2023 yılında %69,8'e yükselmiştir.

Yükseköğretim mezunu kadınlarda işsizlik oranı 2019 yılında %18,5 iken 2023 yılında %14'e, erkeklerde ise %10,3'ten %6,7'ye düşmüştür. Yükseköğretim mezunlarının cinsiyete göre istihdam oranlarına bakıldığında erkeklerde 2019 yılında %77 iken 2023 yılına gelindiğinde %79,7'ye, kadınlarda ise %58,3'ten %59,3'e yükselmiştir.

2023 yılında 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranlarının OECD ortalaması kadınlarda %84, erkeklerde %90, toplamda ise %87'dir. Türkiye verilerine bakıldığında 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu kadınların istihdam oranı %62 erkeklerin %87, toplamda ise %73'tür. 2023 yılı verilerine göre 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu olan kadınların oranı erkeklerin oranından %6 puan (bkz. Şekil C1.6) daha fazla olmasına rağmen istihdam oranları %25 puan erkeklerin lehine olacak şekilde gerçekleşmiştir. Ancak 2023 yılı OECD ortalamasına bakıldığında bu istihdam farkı %6 puan olacak şekilde erkeklerin lehindedir. Türkiye 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranlarında OECD ülkelerinin gerisinde kalarak son sırada yer almaktadır.

OECD ülkeleri ortalaması bakımından 25-64 yaş arası önlisans düzeyinde mezun olanların istihdam oranı %82, lisans düzeyinde mezun olanların istihdam oranı %86, yüksek lisans düzeyinde mezun olanların istihdam oranı %90 ve doktora düzeyinde mezun olanların istihdam oranı %93'tür. Türkiye'ye bakıldığında 25-64 yaş arası önlisans düzeyinde mezun olanların istihdam oranı %66, lisans düzeyinde mezun olanların istihdam oranı %76, yüksek lisans düzeyinde mezun olanların istihdam oranı %85 ve doktora düzeyinde mezun olanların istihdam oranı ise %93'tür. Türkiye'nin 25-64 yaş arası yükseköğretim mezunlarının tüm öğrenim düzeylerinde istihdam oranları, OECD ülkeleri ortalamalarının altında kaldığı; lisans ve yüksek lisans düzeylerinde ise OECD ülkeleri arasında en son sırada yer aldığı görülmektedir.

OECD ülkeleri ortalamasına göre 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olanların (NEET) oranı 2016 yılında %16 iken 2023 yılında %13,7 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye verilerine bakıldığında ise 18-24 yaş arası NEET oranı 2016 yılında %33 iken 2023 yılında %31,1 olmuş ve OECD ülkeleri arasında en yüksek NEET oranına sahip ülke konumundadır. OECD ülkelerinde 18-24 yaş arası cinsiyete göre ortalama NEET oranları kadınlarda %14,4, erkeklerde ise %13,1 iken Türkiye'de kadınlarda %41,4, erkeklerde ise %21,4'tür.

BÖLÜM D: Öğretim Elemanları

2014 yılında 68 bin 342 öğretim üyesi bulunurken 2023 yılına gelindiğinde 104 bin 914 olmuştur. Araştırma görevlisi sayısına bakıldığında 2014 yılında 45 bin 399 iken 2021 yılında en yüksek seviyeye ulaşmış ve 52 bin 497 olmuş 2023 yılına gelindiğinde de düşüş yaşanmış ve 42 bin 766 olmuştur. Öğretim görevlisi sayısına bakıldığında 2014 yılında 35 bin 162 iken 2023 yılında 36 bin 341 şeklinde gerçekleşmiştir. Toplam öğretim elemanı sayısı ise 2014 yılında 148 bin 903 iken 2021 yılında en yüksek seviyeye ulaşmış ve 184 bin 702 olmuş sonrasında az da olsa düşüşler yaşanmış, 2022 yılında 184 bin 566, 2023 yılında da 184 bin 21'e gerilemiştir.

Devlet üniversiteleri verilerine bakıldığında 2014 yılında görev yapan öğretim elemanları arasında kadınların payı %42 iken 2023 yılında %45'e, 2014 yılında görev yapan öğretim üyeleri içinde kadın öğretim üyelerinin payı ise %35 iken 2023 yılında %40'a yükselmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'lara bakıldığında görev yapan öğretim elemanları içinde kadın öğretim elemanlarının payı 2014 yılında %50 iken 2023 yılında %55'e, öğretim üyesi içerisinde kadın öğretim üyelerinin payı ise 2013 yılında %39'dan %48'e yükselmiştir. Dolayısıyla vakıf yükseköğretim kurumlarında görev

yapan hem öğretim elemanı hem de öğretim üyesi içinde kadın öğretim elemanı oranları devlet yükseköğretim kurumlarına göre daha yüksektir.

OECD ülkelerinde yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranı ortalaması %46'dır. Litvanya (%57), İzlanda (%55), Letonya (%54), Yeni Zelanda (%54), Finlandiya (%53) ve ABD (%51) en fazla kadın öğretim elemanı oranına sahip ülkeler olup bu ülkelerde kadın öğretim elemanı oranı %50'nin üzerindedir. Türkiye'de ise kadın öğretim elemanı oranı %46 olup OECD ülkeleri ortalaması ile aynıdır.

Uluslararası öğretim elemanı sayısı 2014'te 2 bin 944 iken 2023 yılına gelindiğinde 2 bin 906; öğretim görevlisi sayısı 2014 yılında bin 751 iken 2023 yılında bin 426; öğretim üyesi sayısı 2014 yılında bin 64 iken 2023 yılında bin 282; araştırma görevlisi sayısı ise 2014 yılında 129 iken 2023 yılında 198 olarak gerçekleşmiştir. Dikkat çeken husus uluslararası araştırma görevlisi sayısı 2022'den 2023'e sadece 22 kişi artarken diğer unvanlarda 2023 yılında bir önceki yıla göre düşüş yaşanmıştır. Dahası 2019 yılında en üst seviyeye ulaşan uluslararası öğretim elemanı sayısı 3 bin 325 olarak gerçekleşirken 2023 yılına kadar sürekli düşüş yaşamış ve 2 bin 906'ya gerilemiştir.

BÖLÜM E: Eğitim Ortamları

1991 yılında 28 devlet 1 vakıf olmak üzere 29 yükseköğretim kurumu bulunurken, 2024 yılına gelindiğinde ise 129 devlet ve 79 vakıf olmak üzere toplamda 208 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Veriler göz önünde bulundurulduğunda son 7 yıl içerisinde yükseköğretim kurum sayısının -vakıf yükseköğretim kurumlarında bir artış, bir azalış değişimleri hariç- sabit kaldığı görülmektedir.

Devlet üniversitelerinde kurum başına düşen öğrenci sayısı 2014 yılında 27 bin 41 iken 2017 yılına kadar sürekli artmış ve 2018 yılında 25 bin 620'ye gerilemiş, 2023 yılına gelindiğinde ise 27 bin 77 şeklinde gerçekleşmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'larda kurum başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında 2014 yılında 5 bin 666 iken 2023 yılına gelindiğinde 10 bin 340'a yükselmiştir.

Yükseköğretim kurumlarında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı OECD ortalaması 16'dır. Yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı Yunanistan'da 49, Brezilya'da 27, Kolombiya'da 26, Belçika 22, Türkiye'de 21, Avustralya ve İtalya'da 20, Meksika ve Çekya'da 17 olup OECD ortalamasının üstünde yer alan ülkelerdir. Yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının en düşük olduğu ülkeler ise Lüksemburg (4), Norveç (9) ve İzlanda'da (9)'dur. Daha açık bir ifade ile Türkiye, OECD ülkeleri arasında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı en fazla olan beşinci ülkedir. Bu durum halen yükseköğretim kurumlarında var olan öğretim elemanı açığının varlığını göstermektedir (Gür ve Yurdakul, 2020).

Birinci dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı 36, ikinci dalgada 44, üçüncü dalgada ise 37'dir. Burada dikkat edilmesi gereken husus birinci, ikinci ve üçüncü dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarında ciddi farklılaşmanın olmasıdır.

2014/15 öğretim yılında 133 bin 690 erkek, 221 bin 812 kadın olmak üzere toplamda 355 bin 502 KYK yurtlarında yükseköğretim öğrenci kapasitesi bulunurken 2023/24 öğretim yılında 357 bin

240 erkek, 595 bin 989 kadın olmak üzere toplamda 953 bin 229 yurt kapasitesi bulunmaktadır. Yıllara göre KYK yurtlarında özellikle kadın öğrenci kapasitelerinde önemli düzeyde artışların olduğu görülmektedir.

2023 yılında GreenMetric Dünya Üniversiteleri Sıralamasında Türkiye'den 96 üniversite bulunmaktadır. Türkiye'den 2023 sıralamasına giren ilk beş üniversite ise sırasıyla İTÜ (46.), Yıldız Teknik (63.), Erciyes (85.), Özyeğin (89.) ve Ege (96.)'dir. Genel itibarıyla Türkiye'deki üniversiteler 2022 sıralamasına göre 2023'te sıralamalarını artırmışlardır.

BÖLÜM F: Yükseköğretimin Finansmanı

2015 yılında gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı %4,24 iken 2020 yılına kadar düşüş eğilimine girmiş ve %3,24 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında %3,43 olarak gerçekleşirken 2022 yılında %2,81'e ve 2023 yılında da %2,38'e kadar düşmüştür. 2024 yılında ise gerçekleşmesi öngörülen yükseköğretim bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı %3,12 olarak hesaplanmıştır.

Yükseköğretim harcamaları, 2014 yılından 2023 yılına kadar sürekli olarak artış eğilimi göstermiş, 2014 yılında 18,66 milyar TL olan nominal yükseköğretim harcamaları, 2023 yılında 156,97 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılı sabit fiyatlarıyla yükseköğretime yapılan kamusal harcamalara bakıldığında ise 2014 yılından 2018 yılına kadar artış, 2019 ve 2020 yıllarında düşüş, 2021 ve 2022 yılında ise yükseliş yaşanmıştır. 2023 yılı sabit fiyatlarıyla 2014 yılında 151,48 milyar TL olan yükseköğretime yapılan kamusal harcamalar, 2018'de 179,59 milyar TL, 2020 yılında 164,76 milyar TL, 2021 yılında 202,71 milyar TL, 2022 yılında ise 224,18 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

GSYH içinde yükseköğretim harcamalarının payı OECD ülkeleri ortalaması %1,48'dir. Şili %2,42, ABD %2,32, Birleşik Krallık %2,11 ve Kanada %2,01 ile GSYH'lerinin içinde yükseköğretim harcamalarının payı %2'nin üzerinde olan ülkelerken Lüksemburg %0,47, İrlanda %0,66 ve İtalya 0,98 ile GSYH'lerinin içinden yükseköğretim harcamalarına ayırdıkları pay %1'in altında kalan ülkelerdir. Türkiye 2021 yılı verilerine göre, %1,54 ile OECD ülkeleri ortalaması olan %1,48'in üzerinde bir oranda GSYH'si içinden yükseköğretime harcama yapmıştır.

Buna göre Lüksemburg 60 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına en fazla harcama yapan ülke olup OECD ülkeleri ortalaması 18 bin \$'dır. Daha sonra sırasıyla ABD 36 bin \$, Birleşik Krallık 34 bin \$, İsveç 28 bin \$, Danimarka 27 bin \$, Norveç 26 bin \$, Avustralya 25 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamaların en yüksek olduğu ülkelerdir. Buna karşın Meksika 6 bin \$, Türkiye ve Şili 11 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamaların en düşük olduğu ülkelerdir.

BÖLÜM G: Üniversitelerin Akademik ve Yenilikçilik Performansı

Scopus verilerine göre 2017 ve 2018 yılları hariç 2014 ile 2023 yılları arasında Türkiye'nin yayın sayıları sürekli artış eğilimindedir. Türkiye'nin 2014 yılında toplam 41 bin 271 yayını bulunmakta olup bu yayınlarda uluslararası işbirliği payı %19,41 iken dünya içerisindeki payı ise %1,4'tür. 2023 yılında ise toplam yayın sayısı 75 bin 305'e, bu yayınlardaki uluslararası işbirliği payı %30,65'e, bu yayınların dünya içerisindeki payı ise %1,87'ye yükselmiştir. Türkiye yıllar itibarıyla uluslararası yayın sayısını artırırken hem bu yayınlardaki uluslararası işbirliği payını hem de bu yayınların dünya içerisindeki payını artırma eğilimindedir.

Türkiye uluslararası yayın sayısı bakımından 2022 yılında bir önceki yıla göre ülke sıralamasındaki yerini korumuş ve 17. sırada yer almış, 2023 yılında ise iki sıra birden yükselerek 15. sırada yer almıştır. Buna ilaveten uluslararası yayın sayısını da 2021'den 2023'e artırmış ve 65 bin 783'ten 75 bin 305'e yükseltmiştir. Türkiye 2023 yılında bir önceki yıla göre uluslararası yayın sayısını sırasıyla Çin, Hindistan, ABD, Endonezya ve Birleşik Krallık'tan sonra en fazla artıran 6. ülkedir.

Times Higher Education (THE) 2025 dünya üniversiteleri sıralamasında ilk 10'a bakıldığında THE 2024 sıralamasında olduğu gibi ABD'den 7 ve İngiltere'den 3 üniversite yer almaktadır. THE 2022 sıralamasında ilk 500 içerisinde Türkiye'den 1, THE 2023 sıralamasında 3, THE 2024 sıralamasında 3 ve THE 2025 sıralamasında da 3 üniversite yer almıştır. Sıralamadaki İlk 1000 üniversite içerisinde bakıldığında THE 2022 sıralamasında Türkiye'den 11, THE 2023 sıralamasında 13, THE 2024 sıralamasında 11, THE 2025 sıralamasında ise 12 üniversite yer almıştır. Türkiye'den THE 2025 sıralamasında yer alan üniversitelere bakıldığında; 351-400 arasında Koç, ODTÜ ve Sabancı üniversiteleri bulunmaktadır. 501-600 arasında İTÜ, 601-800 arasında Bilkent ve Boğaziçi, 801-1000 arasında ise Bahçeşehir, Çankaya, Hacettepe, Kadir Has, Özyeğin ve Yıldız Teknik üniversiteleri yer almaktadır. Her yıl bu sıralamaya Türkiye'den katılan üniversite sayısı artmakta olup THE 2025 sıralamasına toplamda 111 üniversite katılmıştır. Ayrıca ilk 1000 içerisinde Türkiye'den yer alan 12 üniversitenin 7'si vakıf, 5'i ise devlet üniversitesidir.

2022 yılında dünya genelindeki doğrudan patent başvuru sayısı 2 milyon 720 bin 200 olarak gerçekleşmişken, bu başvuruların %56'sı Çin tarafından yapılmış olup başvuru sayısı 1 milyon 531 bin 852'dir. Türkiye 2018 ve 2019 yıllarında patent başvuru sayısı bakımından ülkeler arasında 15. sırada yer alırken, 2020 ve 2021 yıllarında 13. sırada yer almıştır. Dünyada en çok patent başvurusu yapan ilk dört ülkenin (Çin, ABD, Japonya ve Güney Kore) toplam patent başvurusu dünyadaki toplam patent başvurularınının %86'sını oluşturmaktadır.

2023 yılında en çok PCT başvurusunun yapıldığı ülke 2019 ile 2022 yıllarında olduğu gibi Çin'dir. 2023 yılı Çin menşeli PCT başvuruların sayısı 69 bin 617'dir. Daha sonra menşeline göre en çok PCT başvurusu yapan ülkeler sırasıyla ABD (55.553), Japonya (48.969), Güney Kore (22.280), Almanya (16.940) ve Fransa (7.907)'dir. 2023'teki toplam 272 bin 381 PCT başvurusunun %78,3'ü ilk 5 ülke menşelidir. Türkiye menşeli PCT başvuruları, 2023 yılında bin 913 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye en çok PCT başvurusu yapan ülkeler arasında 2022 yılına göre sıralamasını bir sıra yükseltmiş ve 14. sırada yer almıştır. Buna ilaveten her geçen yıl Türkiye'deki üniversiteler PCT başvuru sayılarını artırmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

- Ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran adayların %20,2'si bir lisans programına, %14,2'si bir önlisans programına %1,7'si bir açıköğretim programına yerleşmiş ve toplamda başvuran öğrencilerin %36'sı bir yükseköğretim programına yerleşmiştir. Bu durum yükseköğretim sistemi içerisinde arz-talep dengesinde bir uyum sorununun söz konusu olduğunu ve Türkiye eğitim sisteminin de en kronik sorunu olduğunu gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla yükseköğretim sistemine her yıl daha da artan taleple birlikte kontenjan artışına yönelik planlamalar yapılmalı ve uygulanmalıdır.
- İlk yerleştirme sürecinde önlisans programlarına yerleşen her dört adaydan biri (%25) kayıt yaptırmamıştır. Dolayısıyla baraj uygulamasının kaldırılmasından kaynaklı olarak

ilk yerleştirmede kontenjanlar dolmuş gibi görünse de, her dört adaydan birinin kayıt yaptırmaması ve ek yerleştirmeye ilişkin son beş yıldı açıklanan kontenjanların da aynı seviyelerde olması; barajın kaldırılmasının önlisans kontenjanlarının dolması üzerinde bir etkisinin olmadığıdır. Bu nedenle yükseköğretimde oluşturulan önlisans düzeyindeki kontenjanların arz-talep dengesine, değişen işgücü piyasası eğilimlerine ve ülkenin kalkınma hedeflerine yönelik analizlerin yapılması gerekmektedir.

- İlk yerleştirme süreci sonrasında lisans düzeyinde boş kalan kontenjan ve kayıt yaptırmayanların sayısı ile ek yerleştirme sonrası boş kalan kontenjan sayısı hala çok yüksektir. Yükseköğretimde kaynakların daha verimli kullanılması adına lisans düzeyindeki kontenjanların arz-talep dengesi, işgücü piyasasının ihtiyaçları ve ülkenin kalkınma hedefleri de dikkate alınarak lisans kontenjanlarına ilişkin planlamalar buna göre yapılmalıdır.
- Lise son sınıf düzeyinde bulunan öğrencilerin üniversiteye giriş sınavına başvurup herhangi bir yükseköğretim programına girme oranları çok düşüktür. Sınava başvuran öğrencilerin %36'sı herhangi bir yükseköğretim programına yerleşmiştir. Mevcut verilere bakıldığında bu oranın son yedi yıldır %50'lerden %30'lar civarına düşmesi kaygı vericidir. Bu nedenle bu düşüşün nedenleri araştırılmalı ve bu nedenlere yönelik gerekli politika tedbirleri alınarak uygulamaya geçirilmelidir.
- Türkiye'nin yükseköğretime erişim oranları artmakta olup 18-22 yaş grubundaki her iki kadından biri ve her beş erkekten ise üçü yükseköğretimdedir. Yükseköğretim sisteminin daha kaliteli ve nitelikli büyüebilmesi için yüz yüze öğretim programlarına yönelik planlamalar yapılmalı, tercih edilebilir yüz yüze öğretim programlarındaki kontenjanlar artırılmalıdır.
- Günümüzde artık kadınlar yükseköğretim imkânlarından, erkeklerden daha fazla oranda yararlanmakta; diğer bir ifadeyle yükseköğrenim alan kadınların sayısı erkeklerden daha fazladır. Ancak buna rağmen lisansüstü eğitim seviyesine bakıldığında yeni kayıt yaptıran her 100 erkek öğrenciye karşılık 93 kadın öğrenci kayıt yaptırmaktadır. Bu bağlamda kadınların lisansüstü öğrenimlerini teşvik edici politikalar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.
- Engelli kadınların yükseköğretime erişimi erkeklere göre çok daha azdır. Hem engelli kadınların yükseköğretime erişimini artıracak hem de engelli öğrencilerin yüz yüze programları tercih etmeleri için ulaşım, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacak teşvik edici mekanizmalar ve politikalar geliştirilmelidir.
- Türkiye'nin uluslararası öğrenci sayısı bakımından Dünyada ilk 5 ülke arasında yerini alabilmesi için yükseköğretime yönelik talebi artırıcı politikalar uygulanmalı ve uluslararası öğrencilerin çeşitliliğini sağlayacak teşvik politikaları geliştirmelidir.
- Türkiye, 2015 yılından 2022 yılına 25-34 yaş arası yükseköğretim mezun oranını en fazla artıran ülke konumunda olmasına rağmen hala bu yaş grubunda OECD ülkeleri ortalaması olan %47'nin altında bir yükseköğretim mezun oranına sahiptir. Bu nedenle Türkiye'de yükseköğretim mezun sayılarının artırılmasına yönelik yeni politikalar oluşturulmalı, uygulanmalı ve mevcut politikalar iyileştirilmelidir.
- Nitelikli ve eğitimli insan gücü, ülkelerin ekonomik ve sosyal durumları için çok önemlidir. Bu nedenle Türkiye'de yükseköğretim sistemi içerisinde lisansüstü eğitime yönelik teşvik edici ve destekleyici mekanizmalar oluşturulmalı, politikalar belirlenmeli ve uygulanmalıdır.

- Türkiye OECD ortalamasında doktora mezunu istihdam oranı aynı olsa da önlisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde mezunların istihdam oranları bakımından oldukça geridedir. Türkiye’de yükseköğretim mezunlarının istihdam edilmesini artırıcı yönde politikalara ağırlık verilmeli ve mevcut uygulamalar gözden geçirilmelidir.
- Türkiye’de ne eğitimde ne istihdamda olanlara yönelik gerekli analizler yapılmalı ve NEET oranını düşürecek politikalar geliştirilmelidir.
- Kadın öğretim üyelerinin oransal anlamda az olduğu bölgeler ve şehirler tespit edilerek bu durumun nedenleri araştırılmalı ve teşvik mekanizmaları kurulmalıdır.
- Bütün yükseköğretim kurumlarını kapsayacak bir şekilde uluslararası öğretim elemanı çeşitliliğinin oluşturulması ve niceliksel artışı sağlayacak stratejilerinin belirlenerek uygulanması gerekmektedir.
- Yükseköğretimde çeşitliliğin sağlanabilmesi ve araştırmanın aynı zamanda eğitimin kalitesinin artabilmesi için yurtdışı burs programlarının sayısının artırılması ve YÖK doktora burslarının kapasitesi ve verimliliğinin gözden geçirilmesi önem arz etmektedir.
- Öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında yükseköğretim kurumları içerisinde devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarında önemli ölçüde farklılaşmalar bulunmaktadır. Devlet ve vakıf üniversiteleri arasında öğretim üyesi/öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan aşırı farklılaşmanın temel nedeni öğretim elemanı ihtiyacıdır. Bu nedenle yıllardır var olan ve devam eden bu sorunun çözümüne yönelik politikalar belirlenmeli ve uygulanmalıdır.
- Hâlihazırdaki uygulamalar yeniden gözden geçirilirken 50/d kapsamında çalışan araştırma görevlilerinin doktora eğitimini tamamlamalarının ardından kadroya geçiş imkânı sağlayan uygulamaya devam edilmeli; kalıcı hale getirilmelidir.
- Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre hem önlisans hem de lisans düzeyinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları arasında büyük farklılaşmalar söz konusudur. Bu kapsamda eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre öğretim elemanı ihtiyacı alanlar belirlenmeli ve ihtiyacın giderilmesine yönelik planlamalar yapılmalıdır.
- KYK yurtlarına başvuran öğrenci sayısının her yıl artması göz önüne alınarak ihtiyaca yönelik yurtlar planlanmalı ve yapılmalıdır. Yapılacak olan yurtların arz-talep dengesine bağlı olarak konumları ve kapasiteleri planlanmalıdır.
- Türkiye yükseköğretim sisteminde hem ulusal hem de uluslararası göstergelerde yakaladığı performansı devam ettirmesi, daha iyi ve daha nitelikli çalışmalar yapılabilmesi için yükseköğretime ayırdığı bütçeyi daha da artırmalıdır.
- Satın alma Gücü Paritesine göre Türkiye, 9 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına en az harcama yapan ülkeler arasında iken OECD ülkeleri ortalamasının yarısından biraz daha az harcama yapmaktadır. Yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamalar artırılarak OECD ülkeleri ortalamasına yaklaştırılmalıdır.
- Merkezi yatırımlardan yükseköğretim yatırımlarına ayrılan pay daha da artırılmalıdır.

- Yükseköğrenimleri için öğrenim kredisi alan öğrencilerin hayat pahalılığı da göz önünde bulundurularak, öğrenim kredisinin geri ödemesinde mevcut uygulanan politika gözden geçirilmeli ve mezunları mağdur etmeyecek farklı geri ödeme mekanizmaları devreye alınmalıdır.
- Türkiye'nin yayın sayısı performansındaki ivme önemli olmakla birlikte nitelikli yayın çıkarma noktasında yeteri kadar performans gösteremediği; hem Türkiye adresli bilimsel dergilerin dünya sıralamasında ilk 4 bin içerisinde yer almamasından hem de 1996-2022 yılları arasındaki doküman başına atıf sayısı bakımından da 25. ülke konumunda olmasından ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin yayın sayısındaki artışa paralel olarak daha nitelikli uluslararası yayınlar çıkarmasını sağlamak için yeni teşvik politikaları geliştirilmelidir.
- Türkiye'nin yayın sayısındaki artış ivmesi de dikkate alındığında devlet yükseköğretim kurumlarının başta araştırma üniversiteleri olmak üzere dünya sıralamalarında ilk 500 ve ilk 1000 içerisinde daha fazla sayıda yer edinmeleri için yayın performanslarını daha da artırmak ve daha nitelikli uluslararası yayınlar çıkarmalarını sağlamak adına mevcut teşvik mekanizmaları gözden geçirilmelidir.
- Türkiye yükseköğretim sisteminin öğretim elemanı ihtiyacının olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye yükseköğretim sisteminin daha verimli hale gelebilmesi için öğretim elemanı başına düşen öğrenci oranını düşürmesi dolayısıyla da gerekli öğretim elemanı ihtiyacının karşılanması gerekir.
- Türkiye menşei patent ve PCT başvuru sayılarını daha da artırmak için hem yükseköğretime hem de özel kurumlara uygulanan mevcut teşvik mekanizmaları gözden geçirilmelidir.
- Mevcut insan kaynakları politikalarının geliştirilmesi ve etkinliğinin desteklenmesi gerekirken mevcut akademik araştırmanın yeniden yapılandırılmasına ve daha fazla desteklenmesine de ihtiyaç vardır.

BÖLÜM

YÜKSEKÖĞRETİME GEÇİŞ

GÖSTERGE A1	Ortaöğretimden mezun öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE A2	Yükseköğretime geçiş oranları nasıldır?
GÖSTERGE A3	Yükseköğretim kontenjan sayıları kaçtır?
BÖLÜM A	Sonuç ve Öneriler

Yükseköğretime katılım, becerileri geliştirmek ve birçok yüksek nitelikli mesleğe erişmek için temeldir. Yükseköğretime giren öğrenciler, kurum türü (kamu veya özel), çalışma alanları ve yurtdışında eğitim görmek isteyip istemedikleri gibi önemli kararlarla karşı karşıyadır. Bu seçimler, akademik ve mesleki hedeflerini önemli ölçüde etkileyecektir ancak genellikle çeşitli dış faktörlerden etkilenir. Öğrenciler genellikle kişisel ilgi alanlarını, işgücü piyasası talebi ve potansiyel uluslararası fırsatlar gibi pragmatik düşüncelerle dengelerler (OECD, 2024). Yükseköğretime ilk kez girecek öğrencilerin çeşitli kaygıları yüzünden her yıl değişen çok farklı yükseköğrenim tercihleri, yükseköğretim programlarının arzını da doğrudan etkilemektedir. Öğrencilerin bu seçimlerini anlamak, yükseköğretim sistemini ve kaynaklarını daha verimli kullanmak adına önemlidir.

Bu bölümde, Türkiye’de ortaöğretimden mezun sayıları yıllar itibarıyla cinsiyete göre analiz edilecektir. Daha sonra Türkiye’de ortaöğretimden yükseköğretime geçiş oranları incelenecek ve ardından yükseköğretim kontenjanları detaylı olarak ele alınacaktır.

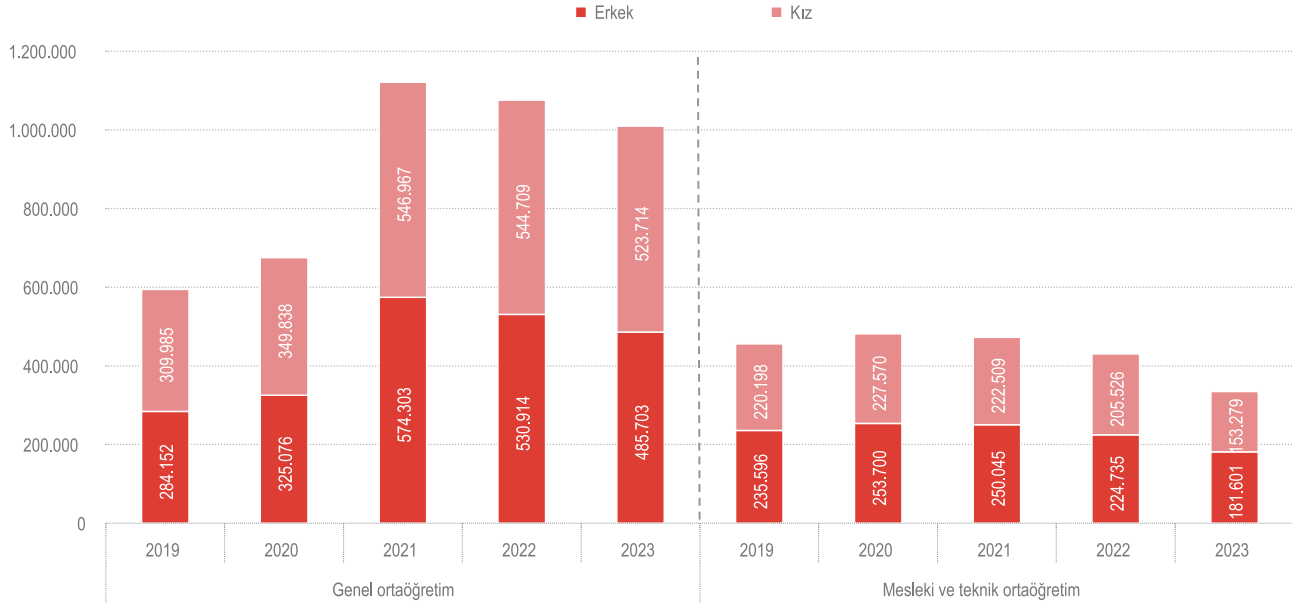
ORTAÖĞRETİMDEN MEZUN ÖĞRENCİ SAYISI KAÇTIR?

Bu gösterge altında, yükseköğretimin öğrenci kaynağını oluşturan ortaöğretimden mezun sayıları cinsiyet ve okul türüne göre ele alınmış ve ayrıntılı analiz edilmiştir.

Şekil A.1.1'de 2019 ile 2023 yılları arasında cinsiyete ve okul türüne göre ortaöğretimden mezun olanların sayısında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2018/19 eğitim-öğretim yılı sonunda genel ortaöğretimden 284 bin 152 erkek, 309 bin 985 kız olmak üzere toplamda 594 bin 137 kişi mezun olurken, bu mezun sayıları 2022/23 eğitim-öğretim yılı sonunda ise erkeklerde 485 bin 703,

kızlarda 523 bin 714 ve toplamda 1 milyon 9 bin 417 olarak gerçekleşmiştir. Mesleki ve teknik ortaöğretimden 2019 yılında 235 bin 596 erkek, 220 bin 198 kız olmak üzere toplamda 455 bin 794 kişi mezun olurken, 2023 yılında ise 181 bin 601 erkek, 153 bin 279 kız olmak üzere toplamda 334 bin 880 kişi mezun olmuştur. Ortaöğretimden 2019 yılında toplamda 1 milyon 49 bin 931 kişi mezun olurken 2023 yılında bu sayı 1 milyon 344 bin 297 olmuştur. Burada dikkat çeken husus mesleki ve teknik ortaöğretimden mezun olanların sayısının yıllar itibarıyla azalma eğiliminde olduğudur.

Şekil A.1.1 Cinsiyete ve okul türüne göre ortaöğretimden mezun olanların sayısında yaşanan değişim (2019-2023)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhildir. Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı imam hatip liselerine ilişkin mezun sayıları, MEB istatistiklerinde mesleki ve teknik ortaöğretim mezun sayıları içinde gösterildiğinden burada da aynı şekilde gösterilmiştir.

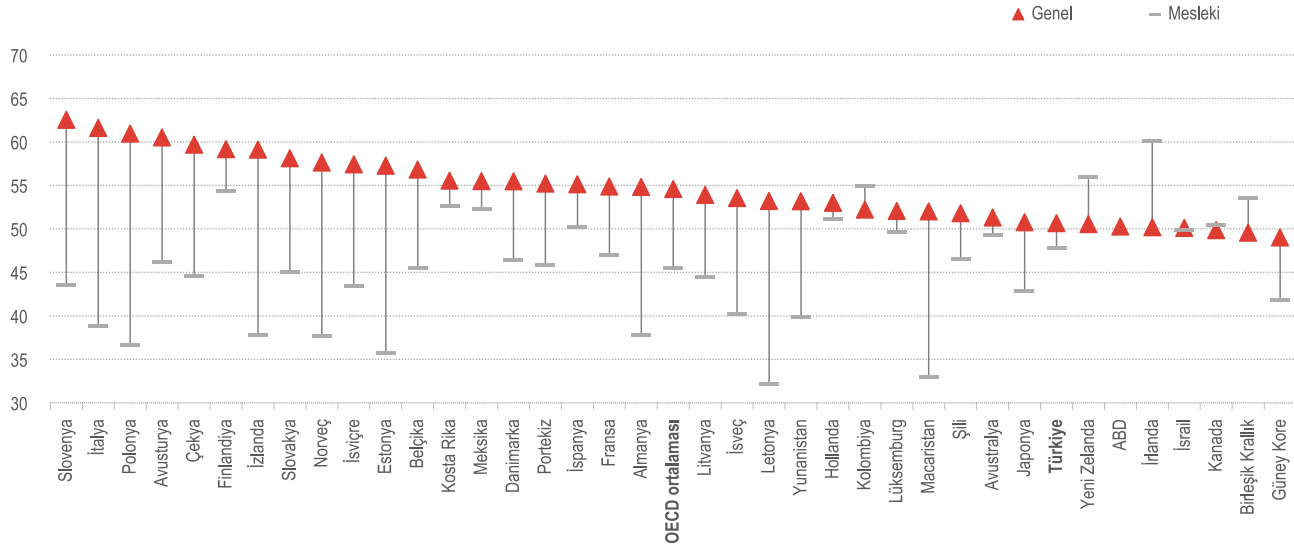
Şekil A.1.2'de 2022 yılında OECD ülkelerinde program türüne göre ortaöğretimden mezun olanlar arasında kızların payı verilmiştir. OECD ülkeleri arasında genel ve mesleki programlardan mezun olanların cinsiyet dengesi önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Buna göre Güney Kore hariç tüm ülkelerde kadınlar, genel programlardan mezunların en az yarısını oluştururken Slovenya (%63), İtalya (%62), Polonya (%61), Avusturya ve Çekya (%60)'da

%60 ve üzerindedir. OECD ülkelerinde mesleki programlardan mezun olan kızların payı ise İrlanda (%60), Yeni Zelanda (%56), Kolombiya (%55), Finlandiya (%54), Birleşik Krallık (%54), Kosta Rika (%52), Meksika (%52), Hollanda (%51), Kanada (%50), İspanya (%50), İsrail (%50) ve Lüksemburg (%50)'da %50 ve üzerindedir. OECD ülkelerinin neredeyse üçte ikisinde mesleki programlardan mezun olan erkekler çoğunluktadır. Mesleki programlardan

mezun olan kadınların oranı Letonya, Macaristan, Estonya, Polonya, Norveç, Almaya, İzlanda ve İtalya'da %39 ve altındadır. OECD ülkeleri ortalamasına göre ortaöğretimde genel programlardan mezun olanların %55'ini,

mesleki programlardan mezun olanların ise %46'sını kızlar oluştururken Türkiye'de bu oranlar sırasıyla %51 ve %48'dir. Genel olarak OECD ülkelerinde kızlar, lise düzeyinde mezun olanlar arasında biraz fazla temsil ediliyor.

Şekil A.1.2 OECD ülkelerinde program türüne göre ortaöğretimden mezun olanlar arasında kızların payı (2022)

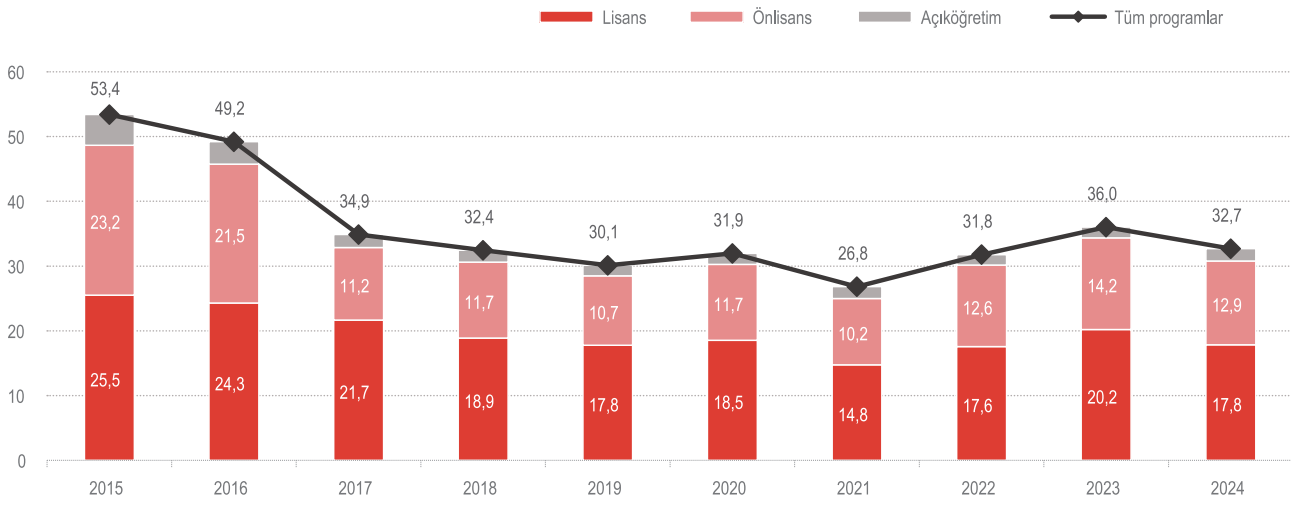

Kaynak: (OECD, 2024).

Bu göstergede öncelikle Türkiye’de ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrenci oranları ayrıntılı analiz edilmiştir. Sonrasında ise ortaöğretimde

okul türüne göre üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranları ele alınmıştır.

Şekil A.2.1 Ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerin oranında yaşanan değişim (%) (2015-2024)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2015 ile 2024 yılları arasında ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerin oranında yaşanan değişim Şekil A.2.1’de verilmiştir. Buna göre 2015 ile 2016 yıllarında ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran neredeyse her iki öğrenciden biri, bir yükseköğretim programına yerleşirken bu oranın 2021 yılına kadar düşüş trendinde olduğu ve şimdiye kadarki en düşük yerleşme oranı olduğu dolayısıyla her dört yeni mezundan birinin yerleştiği görülmektedir. Sonrasında artış ve azalışlarla birlikte ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuranların 2024 yılında %32,7’si bir yükseköğretim programına yerleşmiştir. 2015 yılında ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran öğrencilerden %25,5’i lisans, %23,2’si önlisans ve %4,7’si açıköğretim düzeyinde bir yükseköğretim programına yerleşirken 2024 yılında bu yerleşme oranları lisans düzeyinde %17,8, önlisans düzeyinde %12,9 ve açıköğre-

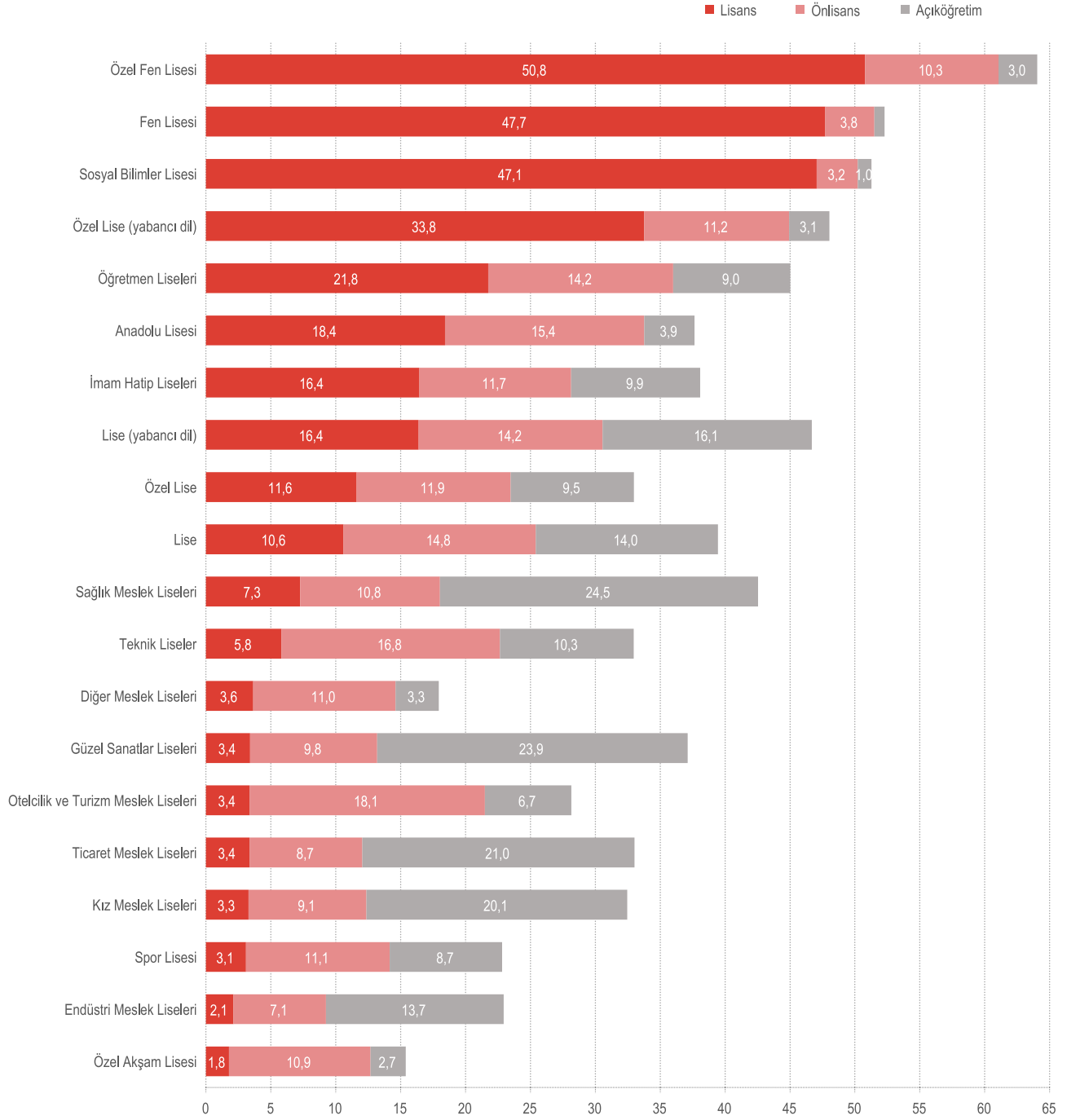
tim düzeyinde de %1,7 olarak gerçekleşmiştir. Geçen yıla oranla 2024 yılında lisans ve önlisans düzeyinde yerleşen lise son sınıf düzeyindeki öğrencilerin oranında gözle görülür bir düşüş söz konusudur.

Şekil A.2.2’de 2024 yılında mezun olunan lise türüne göre üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı gösterilmiştir. Buna göre 2024 yılında üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin mezun oldukları lise türüne göre oranları sırasıyla en fazla özel fen lisesi (%64), fen lisesi (%52,3), sosyal bilimler lisesi (%51,3) ve yabancı dil ağırlıklı özel lise (%48) mezunu olanlar olup %48 ile %64 arasında bir yerleşme oranına sahiptirler. Lisans düzeyinde en fazla yerleşme oranı %50,8 ile özel fen lisesi mezunu olanlarda olup daha sonra sırasıyla %47,7 ile fen lisesi, %47,1 ile sosyal bilimler lisesi ve %33,8 ile yabancı dil ağırlıklı

özel lise mezunu olanlardır. Önlisans düzeyinde diğer meslek liseleri (%18,1), teknik lise (%16,8), Anadolu lisesi (%15,4) ve özel lise (%14,8) mezunu olanlar en fazla yerleşme oranına sahiptir. Açıköğretime en fazla yerleş-

me oranına sahip olanlar ise sağlık meslek lisesi (%24,5), otelcilik ve turizm meslek lisesi (%23,9), ticaret meslek lisesi (%21), kız meslek lisesi (%20,1) ve yabancı dil ağırlıklı lise (%16,1) mezunlarıdır.

Şekil A.2.2 Mezun olunan lise türüne göre üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı (%) (2024)

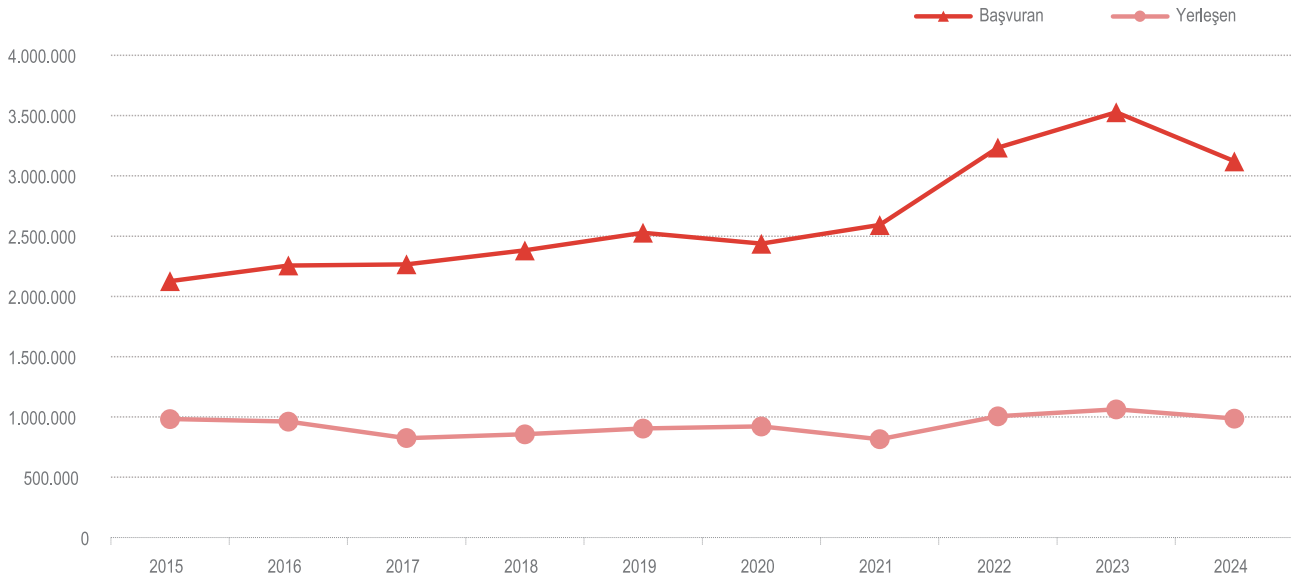

Kaynak: ÖSYM tarafından yayınlanan 2024 YKS yerleştirme sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge altında ilk önce Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS)'ne başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim incelenmiştir. Sonrasında üniversitelerin kuruluş dalgalarına ve öğrenim düzeyine göre kontenjan sayılarında yaşanan değişim ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Ardından öğrenim düzeyine göre üniversitelerin kontenjan sayıları ele alınmıştır. Daha sonra

ise açıköğretim kontenjanları ile şehit ve gazi yakını, 34 yaş üstü kadın ve depremzede adaylara ayrılan kontenjan sayıları detaylı olarak analiz edilmiştir. Son olarak yükseköğretimde önlisans ve lisans programlarının kontenjanları ile boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Şekil A.3.1 ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim (2015-2024)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile ÖSYM verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2015 ile 2024 yılları arasında ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim Şekil A.3.1'de verilmiştir. Buna göre, 2015 yılında ÖSYS'ye başvuran aday sayısı 2 milyon 126 bin 670, yerleşen aday sayısı 983 bin 90 iken 2023 yılında başvuran sayısı 3 milyon 527 bin 443 ile en yüksek seviyeye ulaşmış, yerleşen aday sayısı ise 1 milyon 63 bin 807 olmuştur. 2024 yılında ise başvuran aday sayısı 3 milyon 120 bin 870 olarak gerçekleşirken yerleşen aday sayısı da 987 bin 388 olmuştur. Son 10 yılda yerleşen aday sayısı 1 milyon bandında ilerlerken başvuran aday sayısı ise 2 milyon bandından 3 milyon bandına yükselmiştir. 2022 ve sonrasında ÖSYS'ye başvuran sayısındaki artışın nedeni Yükseköğretim Kurulu

(YÖK)'nun 2022 yılından itibaren Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS)'nda önlisans ve lisans programlarını tercihte 150 ve 180 olan TYT ve AYT baraj puanları uygulamasını kaldırmasıdır. Dolayısıyla başvuran aday sayısındaki artışa oranla mevcut kontenjanlar fazla artırılmamış olup arz-talep arasındaki makas son üç yıldır 2 milyonun üzerinde gerçekleşmektedir.

2023 ve 2024 yıllarında kuruluş dalgalarına (dönemlerine) ve öğrenim düzeyine göre devlet yükseköğretim kurumlarının kontenjan sayıları Tablo A.3.2'de gösterilmiştir. Buna göre devlet yükseköğretim kurumlarında 2023 yılında -açıköğretim hariç- önlisans düzeyinde 337 bin

174 olan kontenjan sayısı 2024 yılında 67 bin 599 azaltılarak 269 bin 575'e, lisans düzeyinde 393 bin 134 olan kontenjan sayısı 82 bin 329 azaltılarak 310 bin 805'e, toplamda ise 730 bin 308 olan kontenjan sayısı ise yaklaşık 149 bin 928 azaltılarak 580 bin 380'e düşürülmüştür. Bu kontenjanların kuruluş dalgaları/dönemleri bakımından üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde hem önlisans hem de lisans düzeyinde tüm kuruluş dalgalarında kontenjanların 2024 yılında azaltıldığı görülmektedir. 2023 yılından 2024 yılına birinci dalgada kurulan üniversitelerde kontenjanlar yaklaşık 62 bin 734 azaltılarak 215 bin 946'ya, ikinci dalgada kurulan üniversitelerde kontenjanlar 45 bin 15 azaltılarak 162 bin 514'e ve üçüncü dalgada

kurulan üniversitelerde kontenjanlar 42 bin 179 azaltılarak 201 bin 920'ye düşürülmüştür. Dolayısıyla 2024 yılında en çok kontenjan lisans düzeyinde düşürülmüş olup önlisans düzeyinde düşürülen kontenjan sayısı da oldukça yüksektir. YÖK'ün bu kontenjanları düşürmesinin iki temel nedeni bulunmaktadır. Birincisi, ortalama her yıl 80-85 bin bandında yeni kayıt sayısına ulaşan ikinci öğretim programlarının (YÖK, 2023, 2024) 2024 yılından itibaren YÖK tarafından kapatılması, ikincisi ise ilk yerleştirmede kontenjanların dolmasına rağmen kayıt yaptırmayanların oldukça fazla olması dolayısıyla da dolaylı olarak kontenjanların boş kalmasıdır (bk. Şekil A.3.8 ve A.3.9).

Tablo A.3.2 Kuruluş dalgalarına (dönemlerine) ve öğrenim düzeyine göre devlet yükseköğretim kurumlarının kontenjan sayıları (2023 ve 2024)

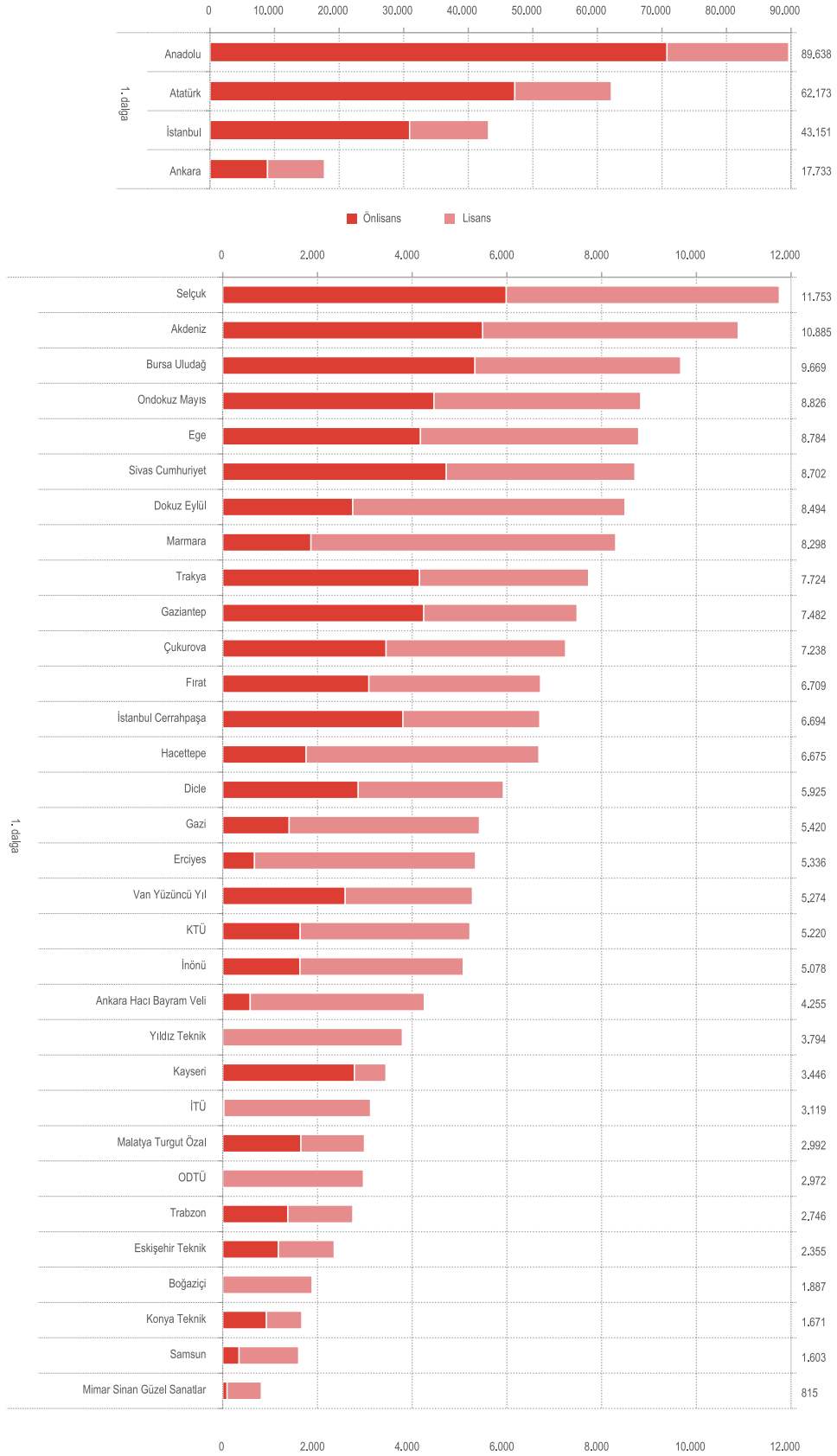
	2023			2024		
	Önlisans	Lisans	Toplam	Önlisans	Lisans	Toplam
1992 öncesi kurulan ve bölünen üniversiteler (1. dalga)	110.011	168.669	278.680	85.328	130.618	215.946
1992-1994 arası kurulan ve bölünen üniversiteler (2. dalga)	105.949	101.580	207.529	84.592	77.922	162.514
2006 ve sonrası kurulan üniversiteler (3. dalga)	121.214	122.885	244.099	99.655	102.265	201.920
Toplam	337.174	393.134	730.308	269.575	310.805	580.380

Kaynak: ÖSYM tarafından yayınlanan Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Açıköğretim kontenjanları dâhil değildir.

Şekil A.3.3'te 2024 yılında öğrenim düzeyine göre birinci dalgada kurulan üniversitelerin kontenjan sayıları verilmiştir. ÖSYM'nin 2024 yılı yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzundan derlenen verilere göre, toplamda en çok kontenjana sahip Anadolu (89.638), Atatürk (62.173), İstanbul (43.151) ve Ankara (17.333) üniversiteleridir. Bu üniversitelerin kontenjanlarının yüksek olmasının en önemli nedeni, açıköğretim programlarının bulunması ve bu programların kontenjanlarının yüksek olmasıdır (bk. Tablo A.3.5). Birinci dalgada kurulan diğer üniversitelerin hem önlisans hem lisans hem de toplam kontenjanları önemli düzeyde farklılaşmaktadır. Bu üniversiteler arasında sırasıyla en çok kontenjana sahip Selçuk (11.753), Akdeniz (10.885), Bursa Uludağ (9.669) Ondokuz Mayıs (8.826), Ege (8.764), Sivas Cumhuriyet (8.702), Dokuz Eylül (8.494) ve Marmara (8.298) üniversite-

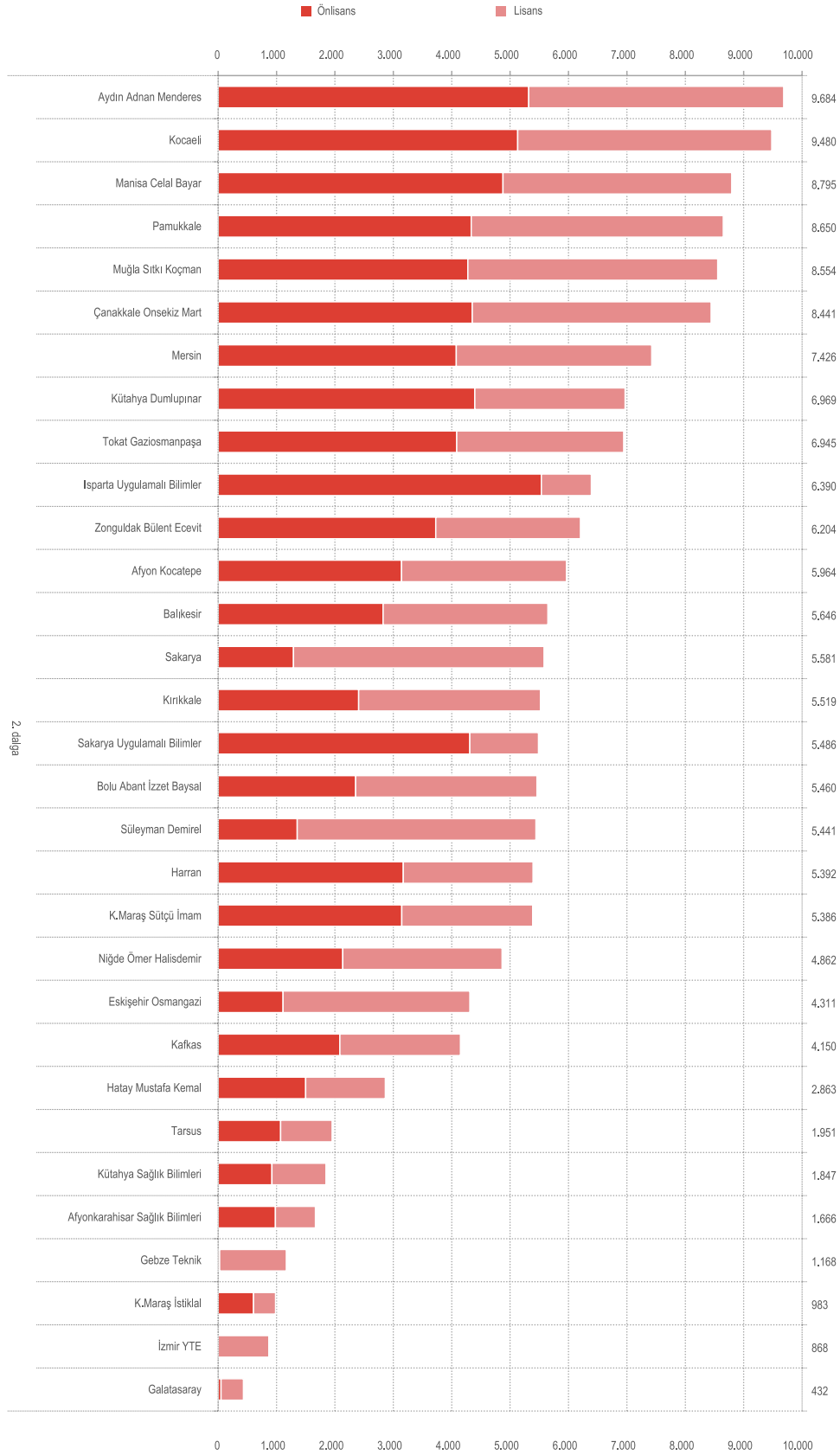
teleriye en az kontenjana sahip Mimar Sinan Güzel Sanatlar (815), Samsun (1.603), Konya Teknik (1.671) Boğaziçi (1.887), Eskişehir Teknik (2.355) Trabzon (2.746), ODTÜ (2.972) ve Malatya Turgut Özal (2.992) üniversiteleridir. Açıköğretim programı uygulayan üniversiteler hariç birinci dalgada kurulan üniversitelerde en çok önlisans kontenjanı Selçuk (5.986), Akdeniz (5.489) ve Bursa Uludağ (5.327) üniversitelerindeyken en çok lisans kontenjanı ise Marmara (6.437), Selçuk (5.767), Dokuz Eylül (5.748) ve Akdeniz (5.396) üniversitelerindedir. Açıköğretim programı uygulayan üniversiteler hariç birinci dalgada kurulan üniversitelerde önlisans kontenjan sayısı lisans kontenjan sayısından daha fazla olan üniversitelerin başında sırasıyla Kayseri, Gaziantep, Bursa Uludağ, İstanbul Cerrahpaşa ve Sivas Cumhuriyet üniversiteleri gelmektedir.

Şekil A.3.3 Öğrenim düzeyine göre birinci dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2024)

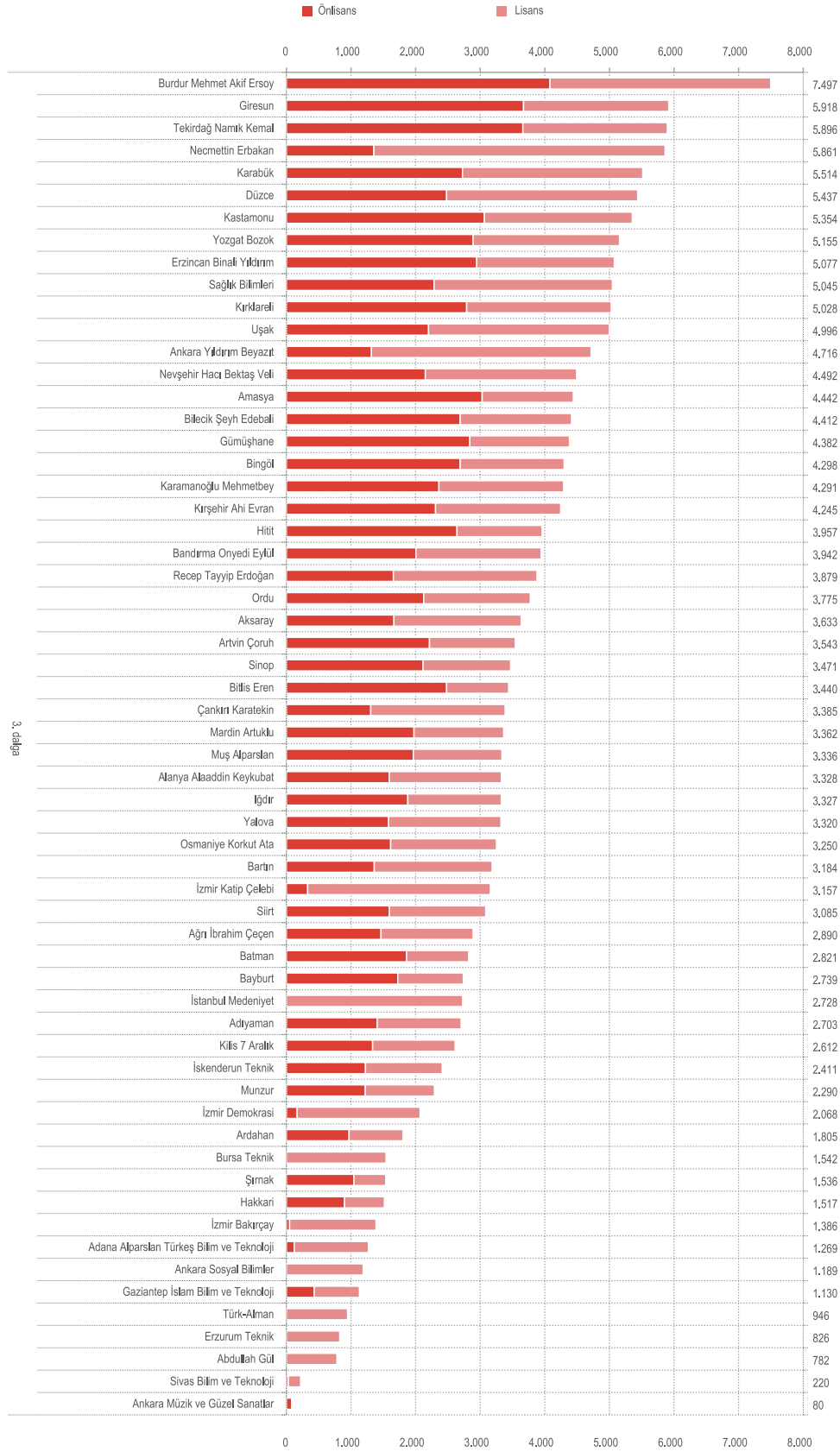
Kaynak: (ÖSYM, 2024).

Şekil A.3.4 Öğrenim düzeyine göre ikinci dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2024)

Kaynak: (ÖSYM, 2024).

Şekil A.3.5 Öğrenim düzeyine göre üçüncü dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2024)

Kaynak: (ÖSYM, 2024).

2024 yılında öğrenim düzeyine göre ikinci dalgada kurulan üniversitelerin kontenjan sayıları Şekil A.3.4'te verilmiştir. İkinci dalgada kurulan üniversitelerin kontenjan dağılımı, hem önlisans hem lisans hem de toplamda önemli ölçüde farklılaşmaktadır. İkinci dalgada kurulan üniversiteler arasında en çok kontenjana sahip Aydın Adnan Menderes (9.684), Kocaeli (9.480), Manisa Celal Bayar (8.795), Pamukkale (8.650), Muğla Sıtkı Koçman (8.554) ve Çanakkale Onsekiz Mart (8.441) üniversiteleriyken en az kontenjana sahip Galatasaray (432), İzmir YTE (868), K.Maraş İstiklal (983) ve Gebze Teknik (1.168) üniversiteleridir. İkinci dalgada kurulan üniversiteler arasında en çok önlisans kontenjanı Isparta Uygulamalı Bilimler (5.536), Aydın Adnan Menderes (5.318) ve Kocaeli (5.131) üniversitelerindeyken en çok lisans kontenjanı ise Aydın Adnan Menderes (4.366), Kocaeli (4.349), Pamukkale (4.316), Sakarya (4.291) ve Muğla Sıtkı Koçman (4.277) üniversitelerindedir. İkinci dalgada kurulan üniversiteler arasında önlisans kontenjan sayısı lisans kontenjan sayısından daha fazla olan üniversitelerin başında sırasıyla Isparta Uygulamalı Bilimler, Sakarya Uygulamalı Bilimler, Kütahya Dumlupınar, Zonguldak Bülent Ecevit, Tokat Gaziosmanpaşa, Manisa Celal Bayar, Aydın Adnan Menderes, Harran ve K.Maraş Sütçü İmam gelmektedir. Dahası ikinci dalgada kurulan 31 üniversitenin 20'sinde önlisans kontenjan sayısı lisans kontenjan sayısından fazladır.

Şekil A.3.5'te 2024 yılında öğrenim düzeyine göre üçüncü dalgada kurulan üniversitelerin kontenjan sayıları gösterilmiştir. Üçüncü dalgada kurulan üniversitelerin kontenjan dağılımı da birinci ve ikinci dalgada kurulan üniversitelerde olduğu gibi önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Buna göre üçüncü dalgada kurulan üniversiteler arasında en çok kontenjana sahip Burdur Mehmet Akif Ersoy (7.497), Giresun (5.918), Tekirdağ Namık Kemal (5.896), Necmettin Erbakan (5.881), Karabük (5.514), Düzce (5.437), Kastamonu (5.354), Yozgat Bozok (5.155), Erzincan Binali Yıldırım (5.077) ve Kırklareli (5.028) üniversiteleridir. Üçüncü dalgada kurulan üniversiteler arasında en çok önlisans kontenjanı Burdur Mehmet Akif Ersoy (4.081), Giresun (3.671), Tekirdağ Namık Kemal (3.660), Kastamonu (3.065) ve Amasya (3.030) üniversitelerindeyken en çok lisans kontenjanı ise Necmettin Erbakan (4.506), Burdur Mehmet Akif Ersoy (3.416), Ankara Yıldırım Beyazıt (3.400), Düzce (2.957), İzmir Katip Çelebi (2.827), Uşak (2.796), Karabük (2.789) ve İstanbul Medeniyet (2.728) üniversitelerindedir. Üçüncü dalgada kurulan üniversiteler arasında önlisans kontenjan sayısı lisans kontenjan sayısından daha fazla olan üniversitelerin başında sırasıyla Amasya, Bitlis Eren, Giresun, Tekirdağ Namık Kemal, Hitit, Gümüşhane ve Bingöl gelmektedir. Buna ilaveten üçüncü dalgada kurulan ve öğretim yapan 60 üniversitenin 34'ünde önlisans kontenjan sayısı lisans kontenjan sayısından fazladır.

Tablo A.3.6 Öğrenim düzeyine göre üniversitelerin açıköğretim programları kontenjan sayıları (2023 ve 2024)

Açıköğretimi bulunan üniversiteler	2023			2024		
	Önlisans	Lisans	Toplam	Önlisans	Lisans	Toplam
Anadolu	60.000	21.000	81.000	70.000	16.140	86.140
Atatürk	35.000	10.300	45.300	42.900	9.050	51.950
İstanbul	20.050	7.350	27.400	29.500	4.700	34.200
Ankara	3.500	800	4.300	5.100	1.200	6.300
Toplam	118.550	39.450	158.000	147.500	31.090	178.590

Kaynak: ÖSYM tarafından yayınlanan Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo A.3.6'da 2024 yılında öğrenim düzeyine göre üniversitelerin açıköğretim programları kontenjan sayıları gösterilmiştir. Burada dikkat çeken husus açıköğretim programı kontenjan sayıları her yıl artırıldığı ortaya çıkmaktadır. 2021 yılında toplamda 148 bin 800 açıköğretim programı kontenjanı bulunurken (ÖSYM, 2021), 2022 yılında 154 bin 933'e (ÖSYM, 2022), 2023 yılında 158 bine

ve 2024 yılında da 178 bin 590'a yükselmiştir. 2024 yılında bir önceki yıla göre açıköğretim programı kontenjanı yaklaşık 20 bin 600 artırılmıştır. Bu artış önlisans düzeyindeki yaklaşık 29 bin artıştan kaynaklanmakta olup lisans düzeyinde 8 bin 360 düşüş söz konusudur. 2023 yılında bu açıköğretim programı kontenjanlarının %75'i önlisans, %25'i lisans kontenjanıyken 2024 yılında %83'ü

önlisans, %17'si lisans kontenjanı olmuştur. Bu kontenjanların %48'i Anadolu Üniversitesi, %29'u Atatürk Üniversitesi, %19'u İstanbul Üniversitesi ve %4'ü ise Ankara Üniversitesi'ne aittir.

2024 yılında yükseköğretim kurum türüne ve öğrenim düzeyine göre şehit ve gazi yakını, 34 yaş üstü kadın ve depremzede adaylara yönelik ayrılan kontenjan sayıları Tablo A.3.7'de verilmiştir. Bu yıl ikinci defa tercih kılavuzunda depremzede öğrencilere, gazi ve şehit yakınlarına ve 34 yaş üzeri kadınlara yönelik özel bir kontenjan tanımlanmıştır. Bilindiği üzere depremden etkilenen illerde ikamet eden öğrenciler için, yaşadığı ilde bulunan devlet üniversitelerinde mevcut kontenjanlara ek %25 oranında kontenjanla, tüm vakıf üniversitelerin programlarında 1'er kontenjan ayrılmıştır. Şehit ve gazi yakınları için sadece vakıf yükseköğretim kurumlarında kontenjan ayrılmışken 34 yaş üstü kadınlara yönelik ise sadece devlet yükseköğretim kurumlarında kontenjan ayrılmıştır. 34 yaş üstü kadınlara yönelik ayrılan kontenjanlara başvurabilmek için ise daha önce yükseköğretim imkânlarından faydalanmamış olma şartı getirilmiştir. Bu kontenjanları tercih edenler kendi aralarında puan üstünlüğüne

göre yerleştirilmekte olup genel kontenjanlardan ayrı tutulmuştur. Buna göre şehit ve gazi yakınlarına vakıf yükseköğretim kurumlarında 3 bin 876 kontenjan, 34 yaş üstü kadınlar için ise devlet yükseköğretim kurumlarında 14 bin 452 kontenjan ayrılmıştır. 2023 yılında 34 yaş üstü kadınlar için ayrılan 20 bin 842 kontenjanın 2024 yılında neredeyse üçte bir oranında azaltıldığı görülmektedir. Bunun temel nedeni ise boş kalan kontenjan ve kayıt yaptırmayanların toplamda sayısının fazla olmasıdır. Bu kontenjanların dolmaması ve kayıt yaptırılmamasının nedeni ise 34 yaş üstü kadınların büyük bir çoğunluğunu ailesinin olması dolayısıyla il dışındaki üniversitelere, hatta aynı ildeki genelde ilçelerde yer alan MYO'lara gitme eğiliminde olmamasıdır. 2023 yılında ilk defa böyle bir kontenjan tanımlanmasından dolayı YÖK'ün adaylar ile kontenjan dağılımını eşleştirememesi gayet doğaldır. Bu eşleştirme sorununu tercih edenlerin dağılımına göre kontenjan dağılımını benzer bir şekilde oluşturmasıyla ortadan kaldırması muhtemeldir. Depremzede adaylar için devlet yükseköğretim kurumlarında 16 bin 122, vakıf yükseköğretim kurumlarında 3 bin 606 olmak üzere toplamda 19 bin 728 kontenjan ayrılmıştır.

Tablo A.3.7 Yükseköğretim kurum türüne ve öğrenim düzeyine göre şehit ve gazi yakını, 34 yaş üstü kadın ve depremzede adaylara ayrılan kontenjan sayıları (2024)

	Devlet		Vakıf		Toplam		
	Önlisans	Lisans	Önlisans	Lisans	Önlisans	Lisans	Toplam
Şehit ve gazi yakını	0	0	1.780	2.096	1.780	2.096	3.876
34 yaş üstü kadın	9.255	5.197	0	0	9.255	5.197	14.452
Depremzede aday	8.032	8.090	1.628	1.978	9.660	10.068	19.728
Toplam	17.287	13.287	3.408	4.074	20.695	17.361	38.056

Kaynak: (ÖSYM, 2024).

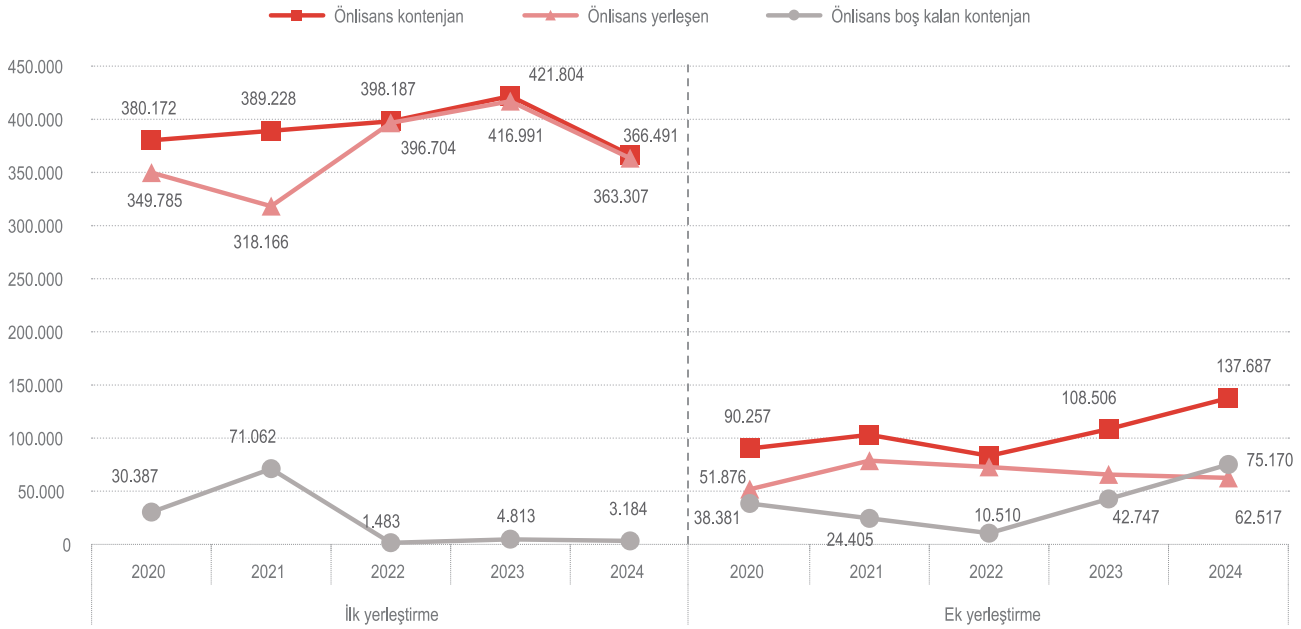
2020 ile 2024 yılları arasında yükseköğretimde önlisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim Şekil A.3.8'de verilmiştir. Bilindiği üzere ilk yerleştirme süreci sonrasında boş kalan ve kayıt yaptırmayan kontenjanlara ek yerleştirme imkânı verilmektedir. Buna göre 2020 yılında ilk yerleştirmede 380 bin 172 önlisans kontenjanının 349 bin 785'i dolmuş ve 30 bin 387'si boş kalmıştır. Bu boş kalan kontenjanlara kayıt yaptırmayanlar da eklenmiş ve ek yerleştirmede ilan edilen 90 bin 257 önlisans kontenjanının 51 bin 876'sı dolmuş ve 38 bin 381 kontenjan boş kalmıştır. 2024 yılında ise ilk yerleştirmede 366 bin

491 önlisans kontenjanının 363 bin 307'si dolmuş ve 3 bin 184'ü boş kalmıştır. İlk yerleştirme sürecinde önlisans kontenjanlarının son üç yıldır neredeyse tamamı dolmaktadır. Bunun temel nedeni daha önceki raporlarda da ifade edildiği gibi 2022 yılından itibaren YKS'de önlisans ve lisans programlarının baraj puanı uygulamasının kaldırılması dolayısıyla puanı hesaplanan her adayın tercih hakkının olmasıdır. 2024 yılında ilk yerleştirmede bu boş kontenjanlara kayıt yaptırmayanlar da eklenmiş ve ek yerleştirmede 137 bin 687 önlisans kontenjanı ilan edilmiştir. Bu ilan edilen 137 bin 687 önlisans kontenjanının 62 bin 517'si dolmuş ve 75 bin 170'i boş kalmıştır. Bu-

rada en dikkat çeken husus ilk yerleştirme sürecinde yerleşen yaklaşık 134 bin 500 adayın kayıt yaptırmamasıdır. Daha açık bir ifadeyle ilk yerleştirme sürecinde önlisans programlarına yerleşenlerin %37'sinin kayıt yaptırmamış olmasıdır. Dolayısıyla YKS'de önlisans programlarına ilişkin baraj uygulamasının kaldırılmasından kaynaklı olarak ilk yerleştirmede kontenjanlar dolmuş gibi görünse de

yerleşenlerin %37'sinin kayıt yaptırmaması ve ek yerleştirmeye ilişkin son yıllarda açıklanan kontenjanların da artış eğiliminde olması; baraj uygulamasının kaldırılmasının önlisans kontenjanlarının dolması üzerinde bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Buna ilaveten ek yerleştirme sürecinde de yine yerleşen adaylar arasında kayıt yaptırmayanlar olacağı da muhtemeldir.

Şekil A.3.8 Yükseköğretimde önlisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim (2020-2024)

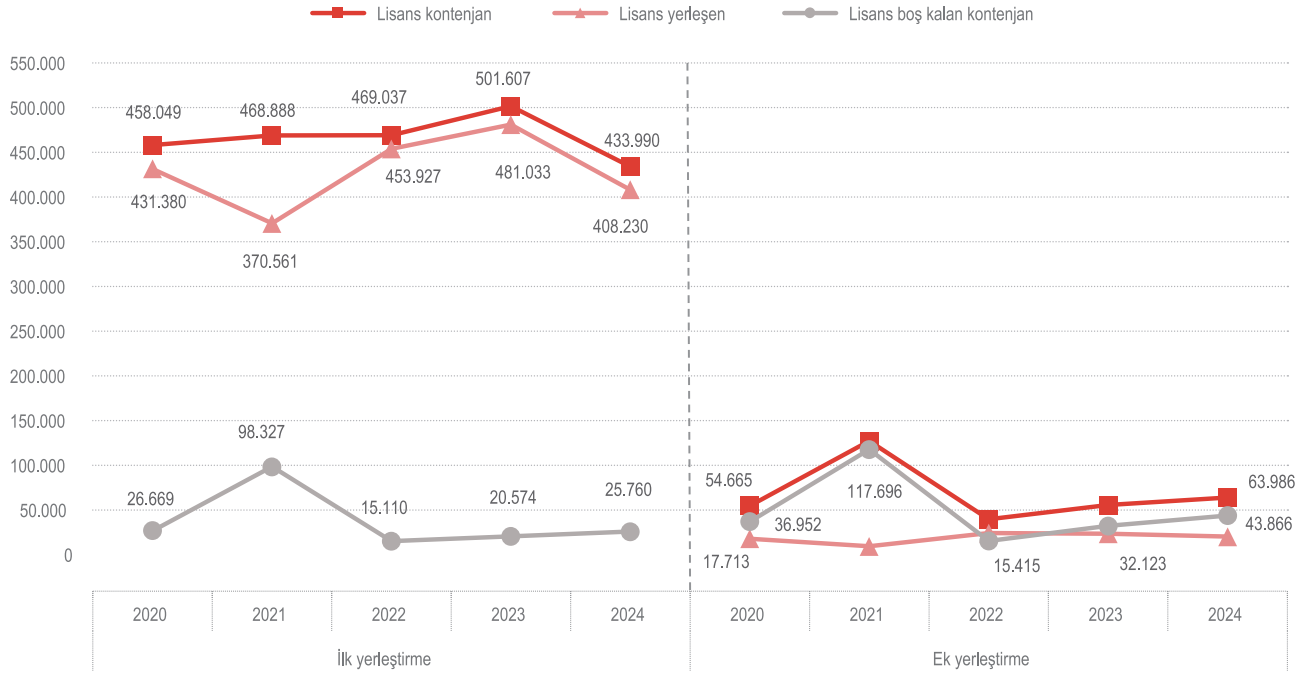
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan ÖSYM yerleştirme ve ek yerleştirme sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil A.3.9'da 2020 ile 2024 yılları arasında yükseköğretimde lisans programlarının kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2020 yılında ilk yerleştirmede 458 bin 49 lisans kontenjanının 431 bin 380'i dolmuş ve 26 bin 669'u boş kalmıştır. Ek yerleştirme sürecinde ise 54 bin 665 lisans kontenjanının 17 bin 713'ü dolmuş ve 36 bin 952'si boş kalmıştır. 2024 yılında ilk yerleştirmede 433

bin 990 lisans kontenjanının 408 bin 230'u dolmuş ve 25 bin 760'u boş kalmıştır. Ek yerleştirme sürecinde boş kalan ve kayıt yaptırmayanlarla birlikte toplam 63 bin 986 lisans kontenjanı açıklanmış ve bu kontenjanların 20 bin 120'si dolmuş ve 43 bin 866'sı boş kalmıştır. Burada da yine dikkat çeken en önemli husus 2024 yılında ilk yerleştirmede yaklaşık 38 bin 200 adayın yerleştiği halde lisans programına kayıt yaptırmamasıdır.

Şekil A.3.9

Yükseköğretimde lisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim (2020-2024)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan ÖSYM yerleştirme ve ek yerleştirme sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

- Türkiye’de 2023 yılında ortaöğretimden toplamda 1 milyon 344 bini aşkın öğrenci mezun olurken genel ortaöğretimde son üç yıldır mezun sayılarında artış yaşanmaktadır. ÖSYS’ye başvuran aday sayısı 3 milyon 120 bin 870 iken yerleşen öğrenci sayısı 987 bin 388’dir. Ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran adayların %17,8’i bir lisans programına, %12,9’u bir önlisans programına %1,9’u bir açıköğretim programına yerleşmiş ve toplamda ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran öğrencilerin %32,7’si bir yükseköğretim programına yerleşmiştir. Ortaöğretimden yeni mezun olmuş öğrenciler için bu yerleşme oranı çok düşük düzeydedir. Dolayısıyla yükseköğretim sistemi içerisinde arz-talep dengesinde bir uyum sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda yükseköğretim sistemine son yıllarda daha da artan taleple birlikte kontenjan artışına yönelik gerekli planlamalar yapılmalı ve hayata geçirilmelidir.
- Devlet yükseköğretim kurumlarında 2023 yılında -açıköğretim hariç- önlisans düzeyinde 337 bin 174 olan kontenjan sayısı 2024 yılında 67 bin 600 azaltılarak 269 bin 575’e, lisans düzeyinde 393 bin 134 olan kontenjan sayısı 82 bin 300 azaltılarak 310 bin 805’e, toplamda ise 730 bin 300 olan kontenjan sayısı ise yaklaşık 149 bin 900 azaltılarak 580 bin 380’e düşürülmüştür. Bu kontenjanların kuruluş dalgaları/dönemleri bakımından üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde hem önlisans hem de lisans düzeyinde tüm kuruluş dalgalarında kontenjanların 2024 yılında azaltıldığı görülmektedir. Dahası 2024 yılında en çok kontenjan lisans düzeyinde düşürülmüş olup önlisans düzeyinde düşürülen kontenjan sayısı da oldukça yüksektir. YÖK’ün bu kontenjanları düşürmesinin iki temel nedeninden birincisi, ortalama her yıl 80-85 bin bandında yeni kayıt sayısına ulaşan ikinci öğretim programlarının 2024 yılından itibaren YÖK tarafından kapatılması, ikincisi ise ilk yerleştirmede kontenjanların dolmasına rağmen kayıt yaptırmayanların oldukça fazla olması dolayısıyla da dolaylı olarak kontenjanların boş kalmasıdır. Dolayısıyla hem önlisans hem de lisans kontenjanlarının belirlenmesinde üniversitelerin taleplerine göre değil il, bölge ve ulusal düzeyde iş piyasasının gerçeklerine, ulaşım, barınma, beslenme gibi faktörleri de göz önünde bulundurarak öğrenci tercihlerine, üniversitelerin öğretim elemanı sayılarına, derslik, laboratuvar ve kapasitelerine, mesleklerin gelecek perspektiflerine göre derinlemesine analizler yapılarak belirlenmelidir.
- Türkiye OECD ülkeleri arasında yükseköğretime girişte önlisans kontenjan oranı en fazla olan ülkedir (OECD, 2023). Yükseköğretim programlarına ilk yerleştirme sürecinde önlisans kontenjanlarının son üç yıldır neredeyse tamamı dolmaktadır. İlk yerleştirmede var olan boş kontenjan çokluğu (Yurdakul ve ark., 2021) 2022 yılından itibaren YKS’de önlisans ve lisans programlarının baraj puanı uygulamasının kaldırılması dolayısıyla puanı hesaplanan her adayın tercih hakkının olması; ilk yerleştirmede önlisans düzeyinde kontenjanların dolmasına neden olmaktadır. Burada en dikkat çeken husus ilk yerleştirme sürecinde önlisansa yerleşen yaklaşık 134 bin 500 adayın kayıt yaptırmamasıdır. Daha açık bir ifadeyle ilk yerleştirme sürecinde önlisans programlarına yerleşenlerin %37’sinin kayıt yaptırmamış olmasıdır. Dolayısıyla YKS’de önlisans programlarına ilişkin baraj uygulamasının kaldırılma-

sından kaynaklı olarak ilk yerleştirmede kontenjanlar dolmuş gibi görünse de yerleşenlerin %37'sinin kayıt yaptırmaması ve ek yerleştirmeye ilişkin son yıllarda açıklanan kontenjanların da artış eğiliminde olması; baraj uygulamasının kaldırılmasının önlisans kontenjanlarının dolması üzerinde bir etkisinin olmadığını ortaya koymaktadır. Bu kapsamda adayların, mezuniyet sonrasında işgücü piyasasında yer alma, kamudaki istihdam olanakları gibi hususlara yönelik var olan kaygıları hala devam etmektedir. Dolayısıyla yükseköğretimde belirlenen önlisans düzeyindeki kontenjanların arz-talep dengesine, değişen işgücü piyasası eğilimlerine ve ülkenin kalkınma hedeflerine yönelik analizlerin yapılması kaçınılmaz hale gelmiştir.

- İlk yerleştirme süreci sonrasında lisans düzeyinde boş kalan kontenjan ve kayıt yaptırmayanların sayısı ile ek yerleştirme sonrası boş kalan kontenjan sayısı artma eğiliminde olup hala çok yüksektir. Dahası hem ilk hem de ek yerleştirme süreci sonrasında hiç tercih edilmeyen programlar bulunmaya devam etmektedir. Bu programların başarı sırası istemesi dolayısıyla tercih edecek aday sayısının başarı sıralaması içerisinde az olması ve adayların mezuniyet sonrası istihdam kaygıları, bu lisans programlarının boş kalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla yükseköğretimde kaynakların daha verimli kullanılması için lisans düzeyindeki kontenjanların arz-talep dengesi, işgücü piyasasının ihtiyaçları ve ülkenin kalkınma hedefleri de dikkate alınarak lisans kontenjanlarına ilişkin planlamalar gerçekleştirilmelidir.
- Lise son sınıfta bulunan öğrencilerin üniversiteye giriş sınavına başvurup herhangi bir yükseköğretim programına yerleşme oranları hala çok düşüktür. Sınava başvuran bu öğrencilerin %67,3'ü herhangi bir yükseköğretim programına yerleşememiştir. Bunun nedenleri araştırılmalı ve bu nedenlere yönelik gerekli politika tedbirleri alınarak hayata geçirilmelidir.

- OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
- OECD. (2024). *Education at a glance 2024: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c00cad36-en>
- ÖSYM. (2021). *2021 yükseköğretim kurumları sınavı (YKS) yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzu*. ÖSYM. <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2021/YKS/kntkilavuz05082021.pdf>
- ÖSYM. (2022). *2022 yükseköğretim kurumları sınavı (YKS) yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzu*. ÖSYM. <https://www.osym.gov.tr/TR,23885/2022-yuksekogretim-kurumlari-sinavi-yks-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html>
- ÖSYM. (2024). *2024 yükseköğretim kurumları sınavı (YKS) yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzu*. ÖSYM. <https://www.osym.gov.tr/TR,29532/2024-yuksekogretim-kurumlari-sinavi-yks-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html>
- YÖK. (2023). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- YÖK. (2024). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Yurdakul, S. ve Şahin-Demir, S. A. (2023). *Yükseköğretime bakış 2023: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Yurdakul, S., Yıldırım, B. ve Şahin, S. A. (2021). *Yükseköğretime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM

YÜKSEKÖĞRETİME ERİŞİM ve KATILIM

GÖSTERGE B1	Yeni kayıt öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE B2	Yükseköğretim net okullaşma oranı kaçtır?
GÖSTERGE B3	Yükseköğretim öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE B4	Açık ve uzaktan öğretim programlarındaki öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE B5	Yükseköğretime katılımında cinsiyet oranı kaçtır?
GÖSTERGE B6	Yükseköğretimde engelli öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE B7	Türkiye'de uluslararası öğrenci sayısı kaçtır?
BÖLÜM B	Sonuç ve Öneriler

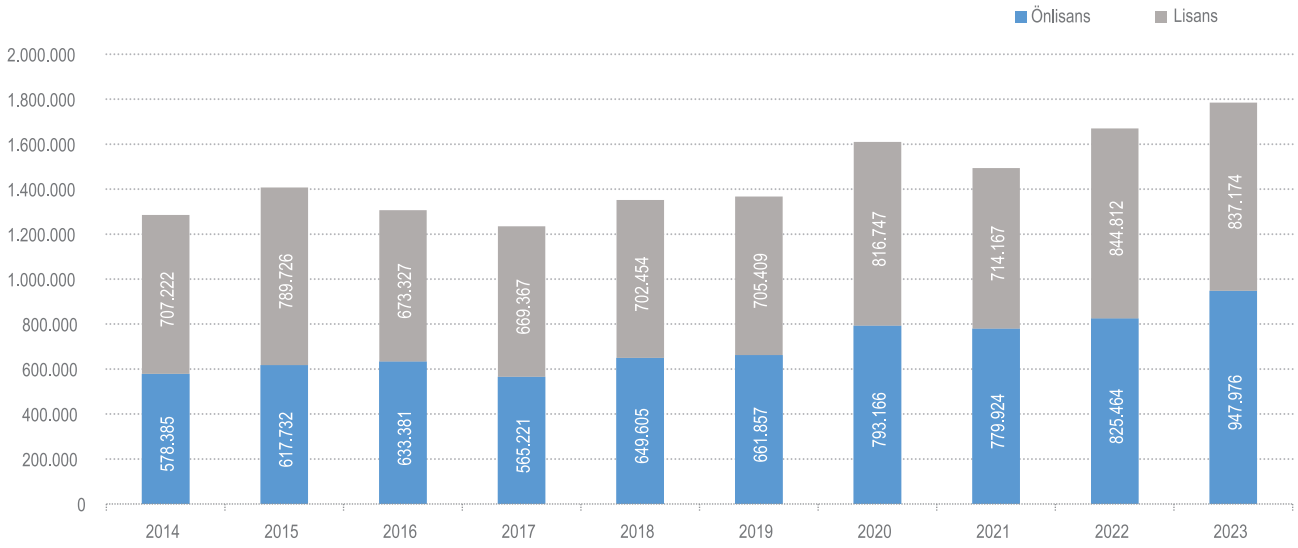
Son on yılda yükseköğretimde cinsiyete dayalı eğitim sonuçlarında, özellikle katılım ve başarı ile ilgili verilerde tersine bir dönüş olmuştur. OECD ülkelerinde yükseköğretime yeni girenlerin çoğunluğunu kadınlar oluştururken 2022'de OECD ülkeleri ortalaması bakımından yükseköğretime ilk kez giren kadınların payı %56'dır. Ayrıca kadınların yükseköğretimi tamamlama olasılıkları erkeklerden daha yüksek olup, 2023'te OECD ülkeleri ortalaması bakımından lisans ve yüksek lisans düzeyinde her erkek mezuna karşılık 1,4 kadın mezun olmuştur (OECD, 2024).

Bu bölümde, cinsiyete, yükseköğretim kurum türüne (devlet, vakıf ve vakıf MYO), öğrenim düzeyine (önlisans, lisans, lisansüstü) ve öğretim türüne (yüz yüze öğretim, ikinci öğretim, açıköğretim ve uzaktan öğretim) göre yeni kayıt yaptıran ve öğrenim gören öğrenci sayılarındaki değişimler ayrıntılı olarak analiz edilecektir. Buna ilaveten, yükseköğretimde cinsiyet oranı, okullaşma oranı, engelli ve uluslararası öğrenci sayıları detaylı olarak incelenecektir.

Bu göstergede ilk önce yükseköğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları öğrenim düzeyine ve öğretim türüne göre ayrıntılı olarak incelenecektir. Daha sonra yüz yüze programlar ile ikinci öğretime yeni kayıt yaptıranlar, öğ-

renim düzeyine göre ele alınmıştır. Son olarak ise eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına ve cinsiyete göre ön-lisans ve lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin oranları ayrıntılı olarak analiz edilmiştir.

Şekil B.1.1 Öğrenim düzeyine göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

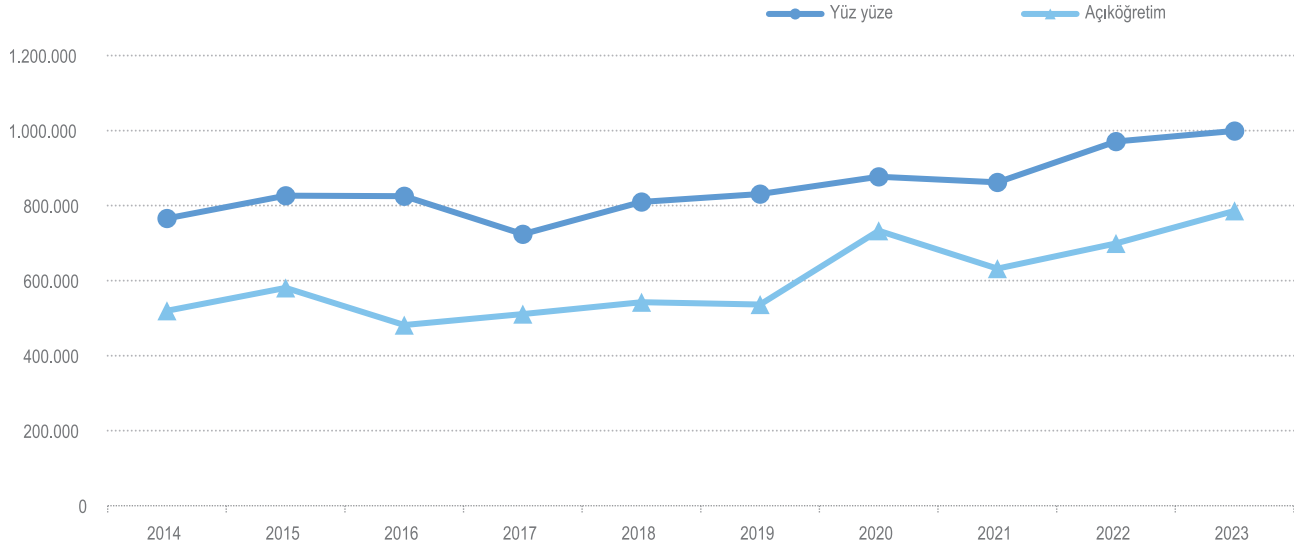
Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhildir.

Şekil B.1.1'de 2014 ile 2023 yılları arasında öğrenim düzeyine göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2014 ile 2023 yılları arasında yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı önlisans düzeyinde 578 bin 385'ten 947 bin 976'ya, lisans düzeyinde 707 bin 222'den 837 bin 174'e, toplamda ise 1 milyon 285 bin 607'den 1 milyon 785 bin 150'ye yükselmiştir. 2014 yılında önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin toplam yeni kayıt yaptıranların içerisindeki payı %45 iken 2023 yılında bu pay %53'e yükselmiştir. 2023/24 öğretim yılında yeni kayıt yaptıran toplam öğrenci sayısı bugüne kadarki en fazla öğrenci sayısına ulaşmıştır. Bu artışın temel nedeni, 2023 yılında açıköğretim kontenjanlarının 158 bin olduğu (bk. Tablo A.3.6) göz önünde bulundurulduğunda, sınavsız ikinci üniversite kapsamında açıkögre-

time yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısının fazla olmasıdır (bk. Şekil B.1.2).

Şekil B.1.2'de 2014 ile 2023 yılları arasında öğretim türüne göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2014 yılında yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 766 bin 106 iken açıköğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 519 bin 501'dir. 2023/24 öğretim yılında ise yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 999 bin 170'e, açıköğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı da 785 bin 980'e yükselmiştir. Hem yüz yüze öğretim programlarına hem de açıköğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları, son yıllarda artış eğilimindedir.

Şekil B.1.2 Öğretim türüne göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)

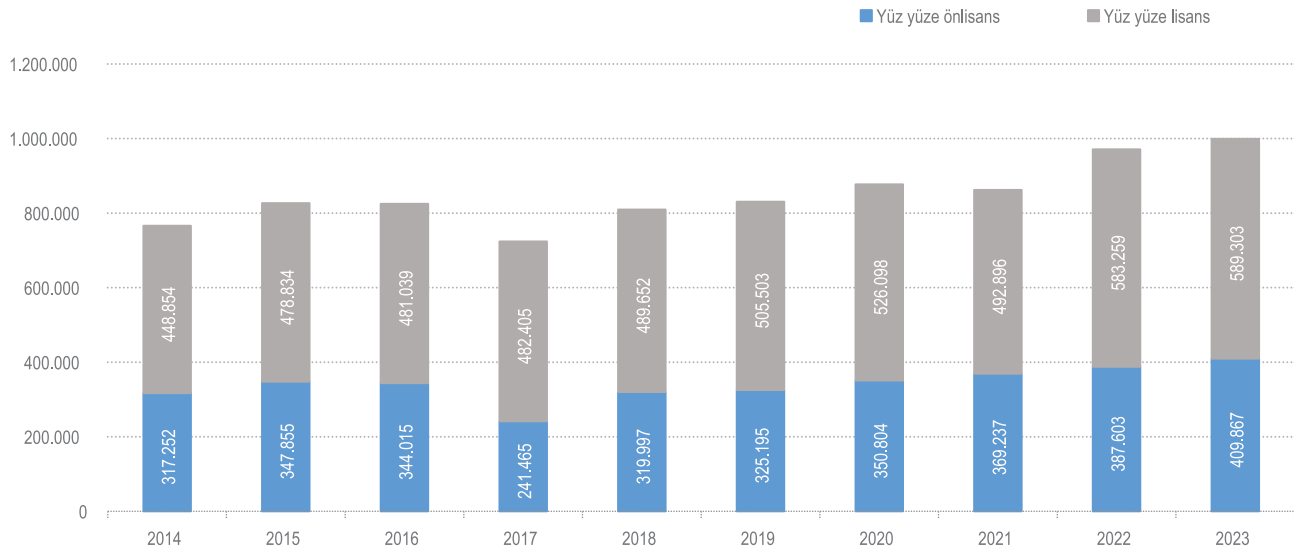

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.
Not: Uzaktan öğretime yeni kayıt yaptıran 17.661 öğrenci, yüz yüze öğrenci sayıları içerisinde gösterilmiştir.

2014 ile 2023 yılları arasında öğrenim düzeyine göre yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil B.1.3'te verilmiştir. Buna göre 2014 ile 2023 yılları arasında yüz yüze öğretim önlisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı 317 bin 252'den 409 bin 867'ye, lisans program-

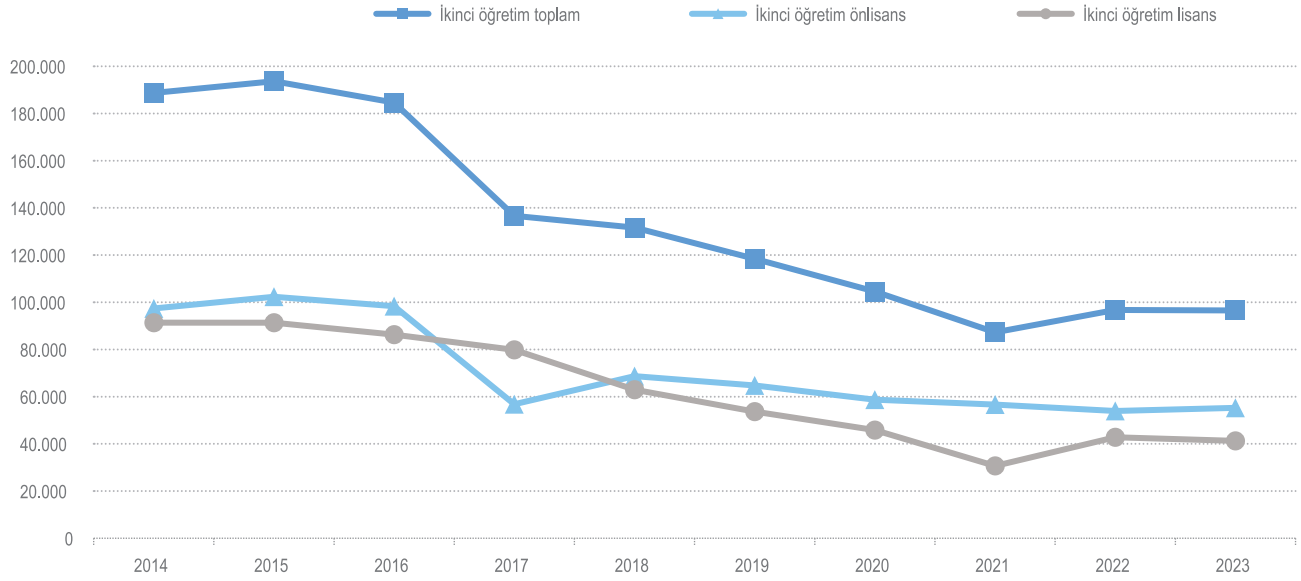
larına yeni kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı da 448 bin 854'ten 589 bin 303'e yükselmiştir. Yüz yüze öğretim önlisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrencilerin toplam yüz yüze öğretime yeni kayıt yaptıran öğrenciler içerisindeki payı %41 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil B.1.3 Öğrenim düzeyine göre yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.
Not: Uzaktan öğretime yeni kayıt yaptıran 17.661 öğrenci, yüz yüze öğrenci sayıları içerisinde gösterilmiştir.

Şekil B.1.4 Öğrenim düzeyine göre ikinci öğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)

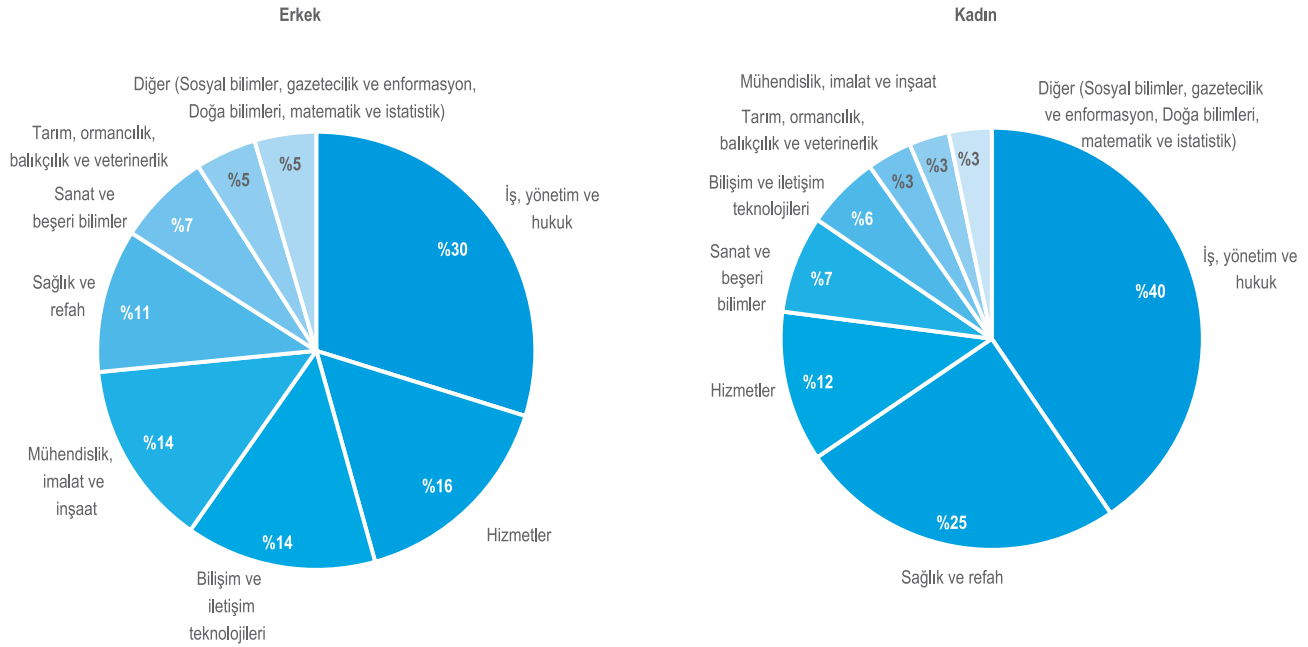

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil B.1.4'te 2014 ile 2023 yılları arasında öğrenim düzeyine göre ikinci öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. 10 Temmuz 2024 tarihinde 259. Üniversitelerarası Kurul Toplantısı'nda Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı tarafından yükseköğretimde ikinci öğretim programlarının kapatıldığını ve 2024 tarihinden itibaren bu programlara öğrenci alımının yapılmayacağını açıklamıştır. Dolayısıyla bu gösterge Yükseköğretime Bakış raporlarında son defa işlenecektir. Buna göre 2014 yılında ikinci öğretim önlisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 97 bin 370, lisans programlarına 91 bin 365, toplamda ise 188 bin 735 iken 2022/23 öğretim yılında ikinci öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları önlisans düzeyinde 55 bin 247'ye, lisans düzeyinde 41 bin 275'e, toplamda da 96 bin 522'ye gerilemiştir. Son on yılda ikinci öğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları düşüş trendindedir.

2023/24 öğretim yılında eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran erkek ve kadın öğrencilerin oranları Şekil B.1.5'te verilmiştir. Buna göre önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran erkek öğrencilerin %30'u iş, yönetim ve hukuk alanında, %16'sı hizmetler alanında, %14'ü bilişim ve iletişim teknolojileri alanında, %14'ü mühendislik, imalat ve inşaat alanında, %11'i sağlık ve refah alanında, %7'si sanat ve beşeri bilimler alanında, %5'i tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında, %5'i ise diğer eğitim ve öğretim alanlarında yer alan programlara kayıt yaptırmıştır. Önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran kadın öğrencilere bakıldığında %40'ı iş, yönetim ve hukuk alanında, %25'i sağlık ve refah alanında, %12'si hizmetler alanında, %7'si sanat ve beşeri bilimler alanında, %6'sı bilişim ve iletişim teknolojileri alanında, %3'ü tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında, %3'ü mühendislik, imalat ve inşaat alanında, %3'ü ise diğer eğitim ve öğretim alanlarında yer alan programlara kayıt yaptırmıştır.

Şekil B.1.5 Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran erkek ve kadın öğrenci oranları (%) (2023)

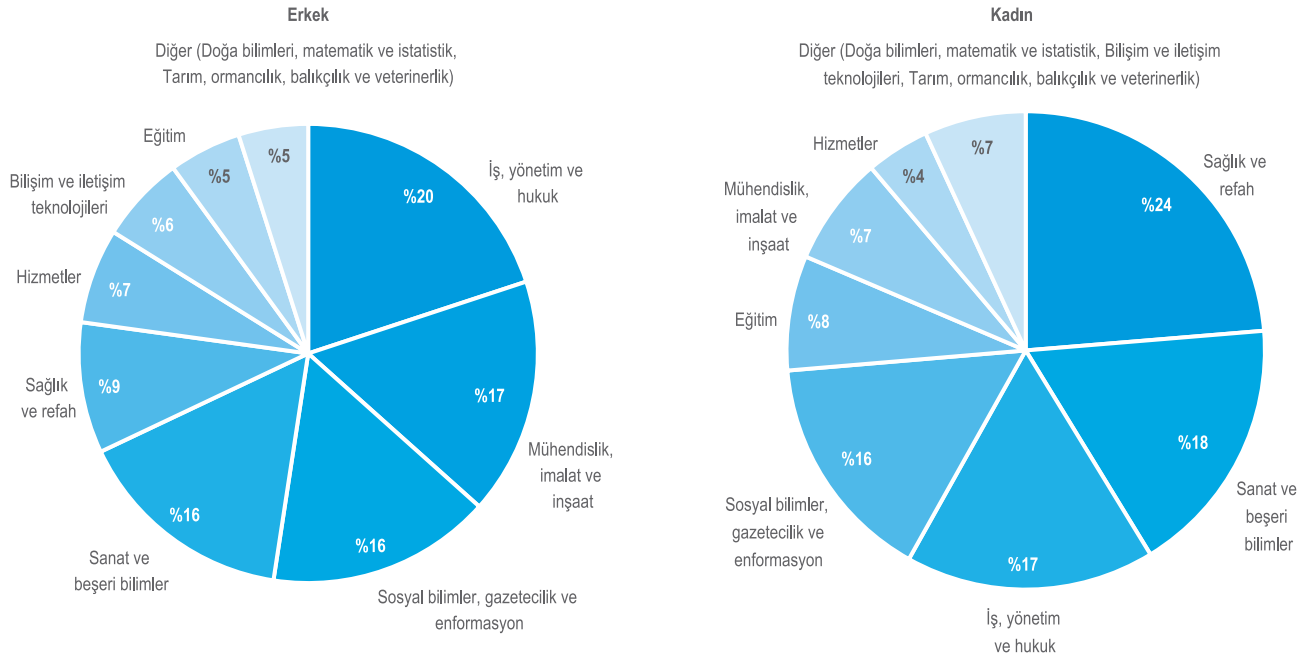
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhildir.

Şekil B.1.6'da 2023/24 öğretim yılında eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran erkek ve kadın öğrencilerin oranları gösterilmiştir. Buna göre lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran erkek öğrencilerin %20'si iş, yönetim ve hukuk alanında, %17'si mühendislik, imalat ve inşaat alanında, %16'sı sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında, %16'sı sanat ve beşeri bilimler alanında, %9'u sağlık ve refah alanında, %7'si hizmetler alanında, %6'sı bilişim ve iletişim teknolojileri alanında, %5'i eğitim alanında, %5'i ise diğer eğitim ve öğretim alanlarında yer alan programlara kayıt yaptırmıştır.

Lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran kadın öğrenciler incelendiğinde %24'ü sağlık ve refah alanında, %18'i sanat ve beşeri bilimler alanında, %17'si iş, yönetim ve hukuk alanında, %16'sı sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında, %8'i eğitim alanında, %7'si mühendislik, imalat ve inşaat alanında, %4'ü hizmetler alanında, %7'si diğer eğitim ve öğretim alanlarında yer alan programlara kayıt yaptırmıştır. Burada dikkat çeken husus lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran kadın ve erkek öğrencilerin yükseköğrenim tercihleri farklılık göstermektedir.

Şekil B.1.6 Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran erkek ve kadın öğrenci oranları (%) (2022)

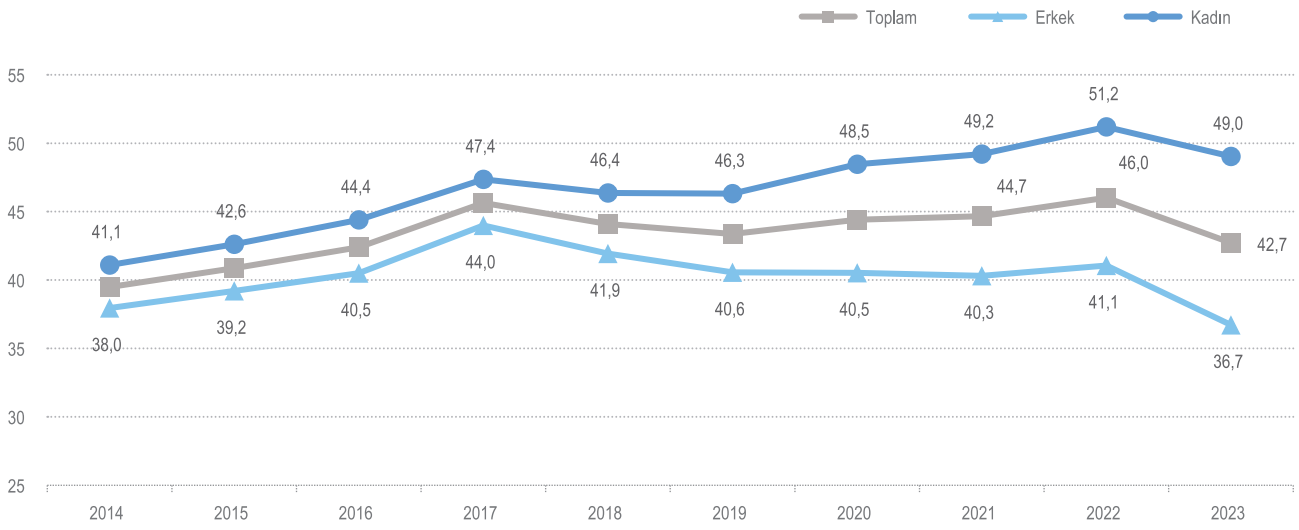
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhildir.

Bu göstergede, yükseköğretim net okullaşma oranlarında yaşanan değişim cinsiyete göre ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bilindiği üzere yükseköğretim net okullaşma oranı, yükseköğretimde 18-22 yaş grubundaki öğrenci sayısının, aynı yaş grubundaki çağ nüfusuna bölünüp 100'le çar-

pılmasıyla elde edilmektedir (MEB, 2024). Net okullaşma oranının en yüksek değeri teorik olarak %100 olup ilgili çağ nüfusundaki gençlerin tamamının yükseköğretimde olduğunu ifade etmektedir.

Şekil B.2.1 Cinsiyete göre yükseköğretimde net okullaşma oranlarında (%) yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

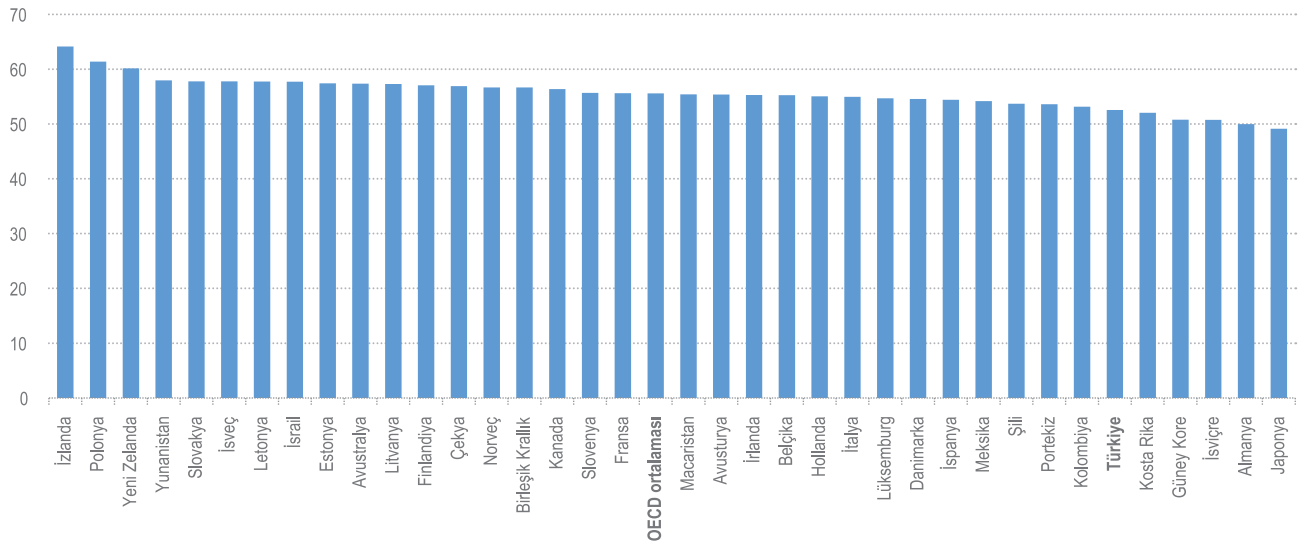
Şekil B.2.1'de 2014 ile 2023 yılları arasında cinsiyete göre yükseköğretimde net okullaşma oranlarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre yükseköğretim net okullaşma oranı 2014 yılında erkeklerde %38, kadınlarda %41,1, toplamda ise %39,5 iken 2017 yılına kadar hem erkeklerde hem de kadınlarda artış eğiliminde olmuş ve erkeklerde %44, kadınlarda %47,4, toplamda ise %45,6 olarak gerçekleşmiştir. Daha sonra 2018 ve 2019 yıllarında kadınlarda ve toplamda okullaşma oranlarında bir miktar düşüş yaşanmış, erkeklerde ise 2021 yılına kadar düşüş yaşanmıştır. Kadınlarda ve toplamda okullaşma oranları 2019'dan 2022 yılına kadar artış yaşanmıştır. 2022/23 öğretim yılından 2023/24 öğretim yılına yükseköğretimde erkeklerde net okullaşma oranı %41,1'den %36,7'ye, kadınlarda %51,2'den %49'a, top-

lamda ise %46'dan %42,7'ye düşmüştür. Yükseköğretimde net okullaşma oranı bir önceki yıla göre 2023/24 öğretim yılında kadınlarda %2,2 puan, erkeklerde ise %4,3 puan düşmüştür. Dahası erkeklerin yükseköğretimde net okullaşma oranı son on yılın en düşük seviyesinde gerçekleşmiştir. Buna karşın bilindiği üzere 2012 yılından itibaren kadınların net okullaşma oranı erkeklerin net okullaşma oranını geçmiş ve aradaki makas kadınlar lehine her yıl artmıştır. 2013 yılında kadın ve erkeklerin yükseköğretimde net okullaşma oranları arasındaki makas %2 puan iken 2023/24 öğretim yılında bu makas en üst düzeye ulaşmış ve %12,3 puan olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla kadınlar yükseköğretimden daha fazla yararlanmaktayken erkeklerin yükseköğretim talepleri giderek azalmaktadır.

2022 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde yükseköğretime ilk kez girenlerin içerisinde kadınların payı Şekil B.2.2'de verilmiştir. Buna göre Japonya (%49) ve Almanya (%50) hariç OECD ülkelerinde yükseköğretime ilk kez girenlerin içerisinde kadınların payı %50'nin üzerinde olup OECD ülkeleri ortalaması %56'dır. OECD ülkeleri arasında

da yükseköğretime ilk kez girenlerin içerisinde kadınların payı en yüksek olan ülkeler İzlanda (%64), Polonya (%61) ve Yeni Zelanda (%60)'dır. Türkiye'de ve OECD ülkelerinde yükseköğretime kadınların talebi ve yükseköğrenim alma eğilimleri erkeklere oranla daha fazladır.

Şekil B.2.2 OECD ülkelerinde yükseköğretime ilk kez giren kadınların oranı (%) (2022)

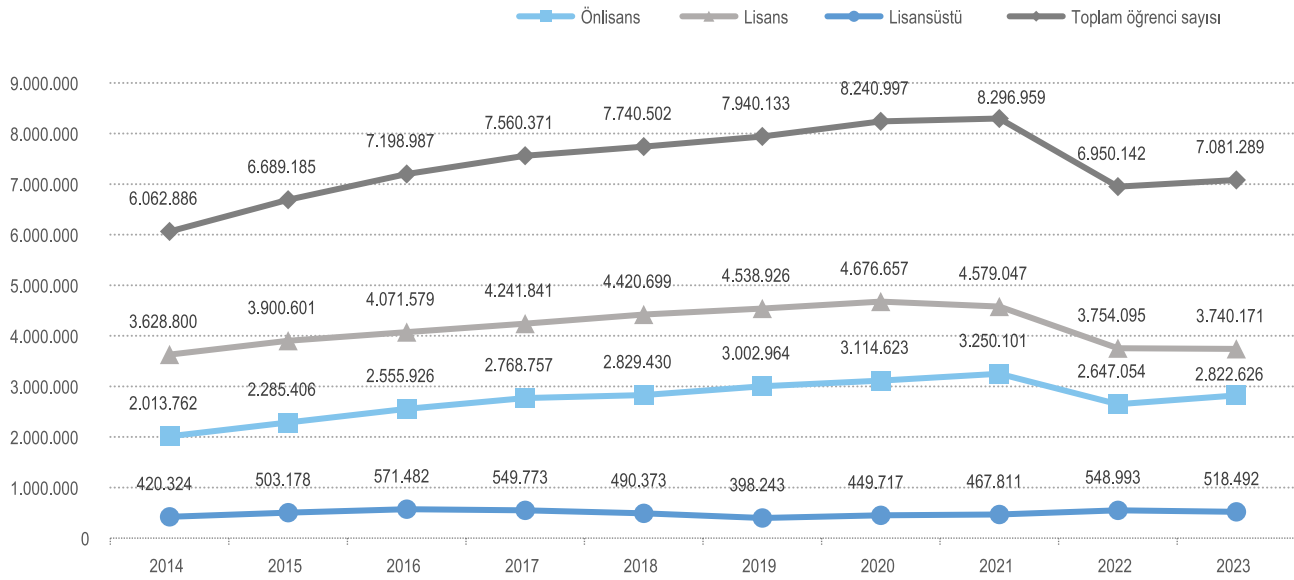

Kaynak: OECD (2024).

Bu gösterge altında, ilk önce Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarına kayıtlı öğrenci sayıları öğrenim düzeyine, kurum türüne, öğretim türüne, illere, kuruluş dalgalarına (dönemlerine) göre ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Daha sonra ise yüz yüze öğretimde en çok öğrencisi olan ön-lisans ve lisans programlarına kayıtlı öğrenci sayıları ile

en çok öğrencisi olan yüksek lisans ve doktora programlarına kayıtlı öğrenci sayıları ayrıntılı incelenmiştir. Son olarak ise eğitim öğretim alanları sınıflamasına ve cinsiyete göre yüksek lisans ve doktora düzeyindeki öğrenci oranları analiz edilmiştir.

Şekil B.3.1 Öğrenim düzeyine göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhildir.

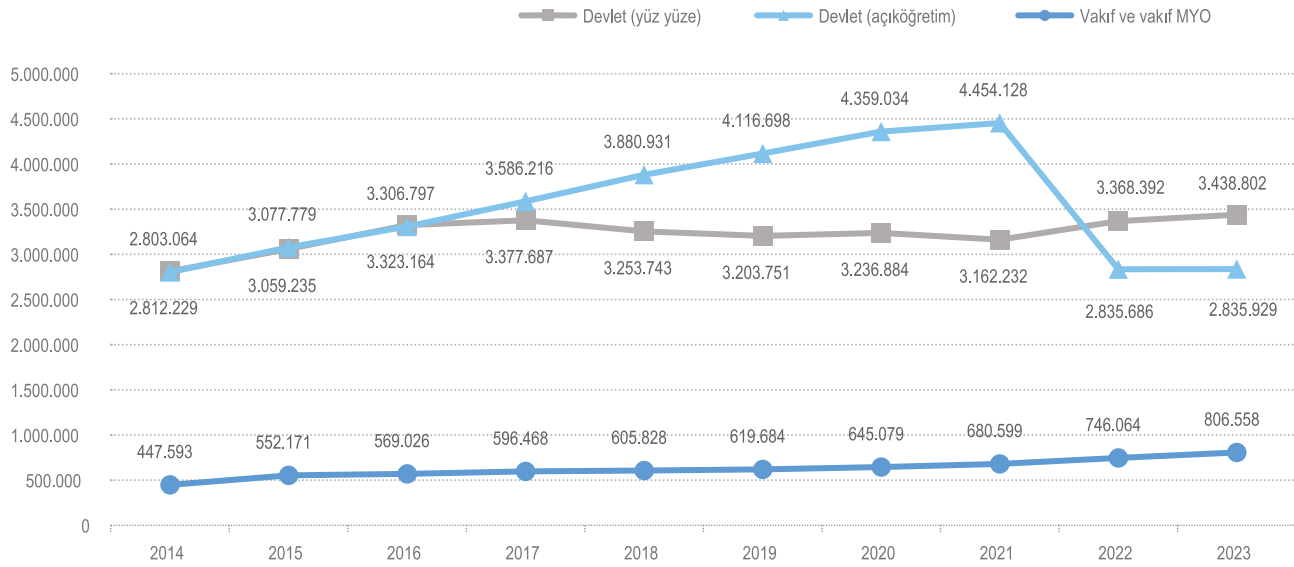
Şekil B.3.1'de 2014 ile 2023 yılları arasında öğrenim düzeyine göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. 2014 yılından 2020 yılına kadar önlisans ve lisans düzeyinde toplam öğrenci sayıları sürekli artış eğilimi göstermiş, 2021 yılında önlisans düzeyinde artış, lisans düzeyinde düşüş, 2022 yılında hem önlisans hem de lisans düzeyinde ciddi düşüşler yaşanmış olup 2023 yılında ise lisans düzeyinde düşüş, önlisans düzeyinde artış yaşanmıştır. 2014 yılında önlisans düzeyinde 2 milyon 13 bin 762, lisans düzeyinde 3 milyon 628 bin 800, lisansüstü düzeyinde 420 bin 324 ve yükseköğretim-

deki toplam öğrenci sayısı ise 6 milyon 62 bin 886 iken 2023/24 öğretim yılında bu öğrenci sayıları önlisans düzeyinde 2 milyon 822 bin 626, lisans düzeyinde 3 milyon 740 bin 171, lisansüstü düzeyinde 518 bin 492 ve toplamda da 7 milyon 81 bin 289 olmuştur. Burada dikkat çeken husus 2022/23 öğretim yılında bir önceki yıla göre toplam öğrenci sayısında yaşana düşüştür. Toplam öğrenci sayısındaki bu düşüşün temel nedeni açıköğretimde dört dönem üstü üste kayıt yenilemeyen öğrencilerin kayıtlarının yükseköğretimden silinmesidir (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2023).

2014-2023 yılları arasında yükseköğretim kurum türü ve öğretim türüne göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil B.3.2'de verilmiştir. Buna göre yükseköğretim öğrenci sayıları incelendiğinde; vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci sayıları 2014-2023 yılları arasında sürekli artış eğilimi göstermiş, açıköğretimde 2014-2021 yılları arası öğrenci sayıları sürekli artış göstermiş ve 2022 yılında keskin bir düşüş gerçekleşmiş, devlet yüz yüze eğitimdeki öğrenci sayıları ise 2017 yılında en üst düzeye ulaşmış ve sonrasında 2021 yılına kadar az bir düşüş eğilimi göstermiş, 2022 ve 2023 yıllarında da artış yaşanmıştır. 2014 yılında vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci sayısı 447 bin 593, açıköğretimdeki öğrenci sayısı 2 milyon 812 bin 229, devlet yüz yüze eğitim-

deki öğrenci sayısı 2 milyon 803 bin 64 iken 2023 yılında bu öğrenci sayıları vakıf yükseköğretim kurumlarında 806 bin 558, açıköğretimde 2 milyon 835 bin 929, devlet yüz yüze eğitimde ise 3 milyon 438 bin 802 olmuştur. Burada dikkat çeken husus 2017 yılından itibaren 2021 yılına kadar açıköğretim öğrenci sayısı sürekli artış eğilimi göstermesine karşın, devlet yüz yüze eğitimdeki öğrenci sayıları ise az da olsa düşüş eğilimi göstermiştir. Bir diğer önemli husus ise 2022 yılında açıköğretimdeki öğrenci sayısındaki keskin düşüştür. Bunun temel nedeni ise açıköğretim programlarında kayıtlı olup, 2020/21 öğretim yılı güz döneminden itibaren üst üste dört dönem kayıt yenileme işlemi yapmayan yaklaşık 2 milyon öğrencinin kayıtlarının silinmesidir (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2023).

Şekil B.3.2 Yükseköğretim kurum türü ve öğretim türüne göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2013, 2018 ve 2023 yılları için devlet yükseköğretim kurumlarında öğrenim düzeyi ve öğretim türüne göre öğrenci paylarında yaşanan değişim Tablo B.3.3'te verilmiştir. Buna göre önlisans düzeyinde devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze eğitimdeki öğrenci oranı 2013 yılında %45,4 iken 2018 yılında %31,3, 2023 yılında ise %36,2 olarak gerçekleşmiştir. Önlisans düzeyinde açıköğretimin payı 2013 yılında %54,6 iken 2018 yılında %68,7, 2023 yılında ise %63,8 olarak gerçekleşmiştir. Li-

sans düzeyinde ise devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze eğitimdeki öğrenci oranı 2013 yılında %47,2 iken 2018 yılında %49,6, 2023 yılında ise %63,6 olarak gerçekleşmiştir. Lisans düzeyinde açıköğretimin payı 2013 yılında %52,8 iken 2018 yılında %50,4, 2023 yılında ise %36,4 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla devlet yükseköğretim kurumlarında yaklaşık olarak her üç önlisans öğrencisinden ikisi ve her üç lisans öğrencisinden biri açıköğretimde öğrenim görmektedir.

Tablo B.3.3 Devlet yükseköğretim kurumlarında öğrenim düzeyi ve öğretim türüne göre öğrenci paylarında (%) yaşanan değişim (2013, 2018 ve 2023)

	Devlet (yüz yüze)			Devlet (açıköğretim)		
	2013	2018	2023	2013	2018	2023
Önlisans	45,4	31,3	36,2	54,6	68,7	63,8
Lisans	47,2	49,6	63,6	52,8	50,4	36,4

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Uzaktan öğretim öğrenci sayıları yüz yüze de gösterilmiştir.

Tablo B.3.4'te 2023/24 öğretim yılında kuruluş dalgalarına (dönemlerine) göre devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları ve oranları gösterilmiştir. Buna göre devlet yükseköğretim kurumlarında önlisans düzeyinde 905 bin 273, lisans düzeyinde 2 milyon 24 bin 439, yüksek lisans düzeyinde 328 bin 38, doktora düzeyinde ise 96 bin 519 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin kuruluş dalgaları/dönemleri bakımından üniversitelere göre dağılımına bakıldığında; önlisans düzeyinde öğrencilerin %31,3'ü birinci dalgada kurulan üniversitelerdenken %32,5'i ikinci dalgada, %36,2'si ise üçüncü dalgada kurulan üniversitelerdedir. Lisans düzeyinde öğrencilerin %44,8'i birinci dalgada, %22,5'i ikinci dalgada ve %26,2'si

üçüncü dalgada kurulan üniversitelerdedir. Yüksek lisans düzeyinde öğrencilerin %51,3'ü birinci dalgada kurulan üniversitelerdenken %22,5'i ikinci dalgada, %26,2'si ise üçüncü dalgada kurulan üniversitelerdedir. Doktora düzeyindeki öğrencilerin %69,7'si birinci dalgada kurulan üniversitelerdenken %16'sı ikinci dalgada ve %14,3'ü üçüncü dalgada kurulan üniversitelerdedir. Dolayısıyla lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki öğrencilerin büyük çoğunluğu birinci dalgada kurulan üniversitelerde öğrenim görürken önlisans düzeyindeki öğrencilerin ise çoğunluğu üçüncü dalgada kurulan üniversitelerde öğrenim görmektedir.

Tablo B.3.4 Kuruluş dalgalarına (dönemlerine) ve öğrenim düzeyine göre devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları ve oranları (%) (2023)

	Önlisans öğrenci sayısı	Lisans öğrenci sayısı	Yüksek lisans öğrenci sayısı	Doktora öğrenci sayısı	Önlisans öğrenci oranı	Lisans öğrenci oranı	Yüksek lisans öğrenci oranı	Doktora öğrenci oranı
1992 öncesi kurulan ve bölünen üniversiteler (1. dalga, 36 üniversite)	283.555	907.744	168.261	67.300	31,3	44,8	51,3	69,7
1992-1994 arası kurulan ve bölünen üniversiteler (2. dalga, 31 üniversite)	293.776	532.159	73.839	15.397	32,5	26,3	22,5	16,0
2006 ve sonrası kurulan üniversiteler (3. dalga, 62 üniversite)	327.942	584.536	85.938	13.822	36,2	28,9	26,2	14,3
Toplam	905.273	2.024.439	328.038	96.519	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Açıköğretim ve uzaktan öğretim öğrenci sayıları dâhil değildir.

Tablo B.3.5'te 2022 yılında ülkelere göre yükseköğretim öğrenci sayıları verilmiştir. Buna göre Dünya genelinde yaklaşık 256 milyon ve Avrupa da ise 31 milyon yükseköğretim öğrencisi bulunmaktadır. Dünyada en çok yükseköğretim öğrenci sayısı sırasıyla Çin (57 milyon 138 bin), Hindistan (40 milyon 550 bin), ABD (17 milyon 860

bin), Brezilya (9 milyon 769 bin), Endonezya (9 milyon 320 bin), Türkiye (8 milyon 297 bin) ve Meksika (5 milyon 69 bin) ülkelerindedir. Türkiye yükseköğretimdeki öğrenci sayısı bakımından Dünyada 6 sırada, Avrupa'da ise birinci sırada yer almaktadır.

Tablo B.3.5 Ülkelere göre yükseköğretim öğrenci sayıları (2022)

Ülke	Yükseköğretim öğrenci sayısı
Dünya	256.021.978
Çin	57.138.280
Hindistan	40.549.627
Avrupa	30.954.521
ABD	17.860.121
Brezilya	9.769.427
Endonezya	9.320.129
Türkiye	8.296.959
Meksika	5.069.111
Filipinler	4.164.809
Rusya	4.009.563
Japonya	3.891.672
Bangladeş	3.812.414
Arjantin	3.720.887
Mısır	3.513.047
Almanya	3.362.739
İran	3.341.304
Birleşik Krallık	3.128.697
Vietnam	2.900.323
Fransa	2.883.412
Güney Kore	2.825.930
Pakistan	2.559.721
Kolombiya	2.466.228
İspanya	2.309.272
İtalya	2.145.733
Tayland	2.004.258
Kanada	1.813.848
Avustralya	1.659.027
Suudi Arabistan	1.572.022
Cezayir	1.537.235
Polonya	1.365.740
Ukrayna	1.355.377
Morokko	1.351.651
Şili	1.292.075
Güney Afrika	1.224.380
Malezya	1.119.650

Kaynak: UNESCO (2024) veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Tabloda yükseköğretim öğrenci sayısı 1 milyonun üzerinde olan ülkeler yer almaktadır.

2023/24 öğretim yılında illere göre devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin sayısı Şekil B.3.6'da gösterilmiştir. Buna göre, devlet yükseköğretim kurumu öğrenci sayısı 100 binin üzerinde olan illerin başında sırasıyla İstanbul (306.398), Ankara (257.795), İzmir (166.905) ve Konya (120.67) gelmektedir. Vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun İstanbul'da olduğu dikkate alındığında, İstanbul, 2022/23 öğretim yılında toplam 878 bin 233 yükseköğretim öğrencisini barındırırken 2023/24 öğretim yılında ise 920 bin 949 yükseköğretim öğrencisini barındırmaktadır. Bu kapsamda hem devlet hem de vakıf yükseköğretim kurumları dikkate alındığında sırasıyla Ankara'da 352 bin 598, İzmir'de 194 bin 310, Konya'da ise 131 bin 388 yükseköğretim öğrencisi bulunmaktadır. Bu illerin önceki yıllara ilişkin veriler incelendiğinde, yükseköğretim öğrenci sayıları her geçen yıl artmaktadır. 10 binin altında devlet yükseköğretim kurumu öğrencisi barındıran iller ise sırasıyla Hakkâri (4.426), Şırnak (5.972), Ardahan (6.617) ve Tunceli (9.201)'dir.

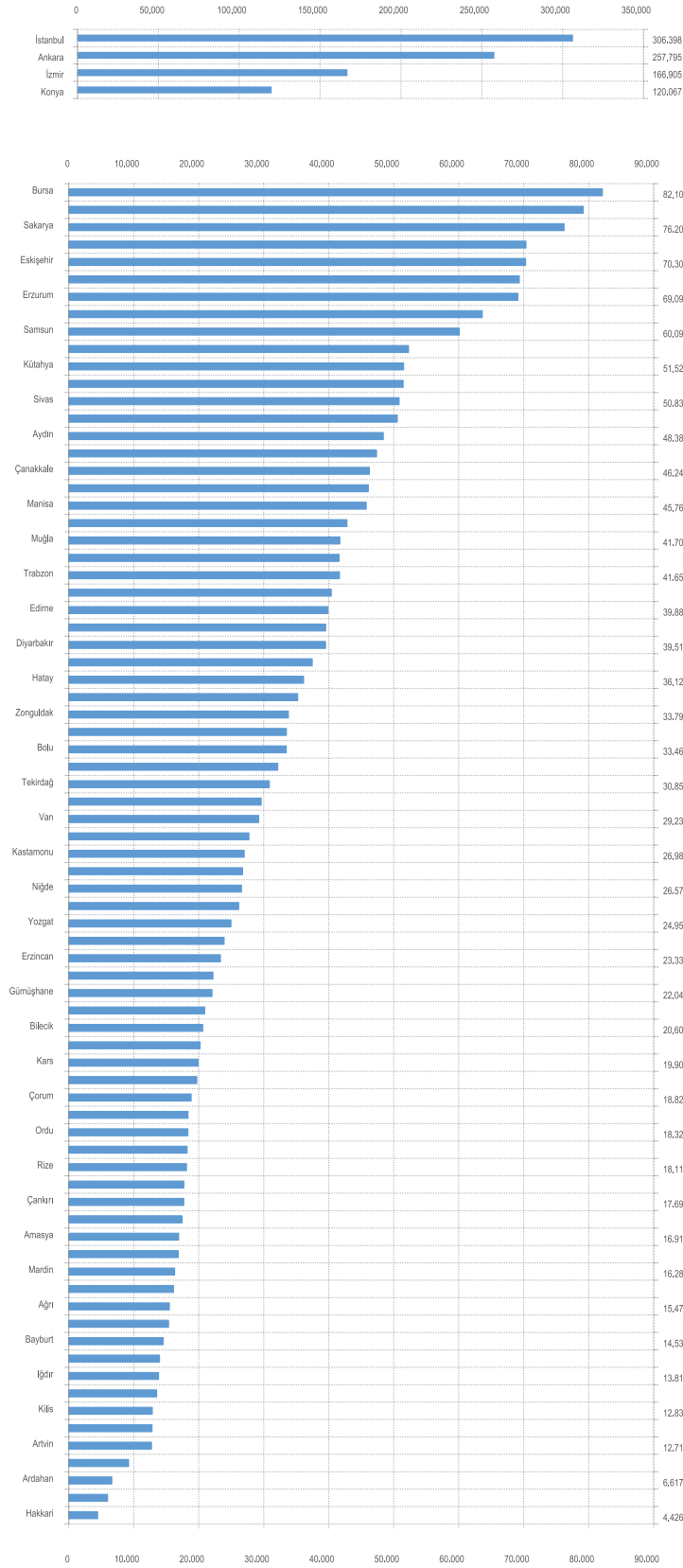
Şekil B.3.7'de 2023/24 öğretim yılı için birinci ve ikinci dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları verilmiştir. Burada dikkati çeken en önemli husus her iki dalgada kurulan üniversitelerin öğrenci sayılarına ilişkin dağılımlarına bakıldığında, üniversitelere göre önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Birinci dalgada kurulan Bursa Uludağ (70.466), Selçuk (68.503), Dokuz Eylül (67.489), Marmara (67.132), Atatürk (63.756), Akdeniz (63.499), İstanbul (62.185), Ankara (60.294), Ege (54.214), Ondokuz Mayıs (53.037), Hacettepe (51.341) ve Sivas Cumhuriyet (50.306) üniversitelerinde 50 binin üzerinde öğrenci bulunmaktadır. Buna ilaveten Erciyes, Çukurova, Gaziantep, Gazi, Yıldız Teknik ve Fırat üniversitelerinin ise 40-50 bin arasında öğrencisi vardır. Birinci dalgada kurulan ve en az öğrencisi bulunan üniversiteler ise Samsun (7.054), Malatya Turgut Özal (8.579), Mimar Sinan Güzel Sanatlar (10.786), Trabzon (11.521), Konya Teknik (12.176), Eskişehir Teknik (14.876), Boğaziçi (15.774) ve Kayseri (17.178)

üniversiteleridir. İkinci dalgada kurulan üniversiteler arasında yer alan Kocaeli Üniversitesinin öğrenci sayısı 59 bin 985 iken Aydın Adnan Menderes, Sakarya, Çanakkale Onsekiz Mart, Pamukkale, Manisa Celal Bayar, Kütahya Dumlupınar, Muğla Sıtkı Koçman ve Mersin üniversitelerinin öğrenci sayıları 40-49 bin arasında değişmektedir. İkinci dalgada yer alan ve en az öğrencisi bulunan üniversiteler ise Kahraman Maraş İstiklal (2.635), Galatasaray (4.538), Kütahya Sağlık Bilimleri (5.775), Tarsus (5.857), İzmir YTE (7.315), Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri (7.748) ve Gebze Teknik (10.370) üniversiteleridir.

2023/24 öğretim yılında üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları Şekil B.3.8'de verilmiştir. Buna göre, üçüncü dalgada kurulan Karabük (42.803), Necmettin Erbakan (39.388), Burdur Mehmet Akif Ersoy (35.231) ve Tekirdağ Namık Kemal (30.857) üniversitelerinde 30 binin üzerinde öğrenci bulunurken, Düzce (29.591), Kastamonu (26.987), Giresun (26.737), Ankara Yıldırım Beyazıt (26.483) ve Uşak (26.143) üniversitelerinde ise 25-30 bin arası öğrenci bulunmaktadır. Üçüncü dalgada kurulan ve en az öğrencisi bulunan üniversiteler ise Sivas Bilim ve Teknoloji (527), Ankara Müzik ve Güzel sanatlar (1.031), Abdullah Gül (3.708), Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji (4.356), Türk-Alman (4.416) ve Hakkâri (4.426) üniversiteleridir.

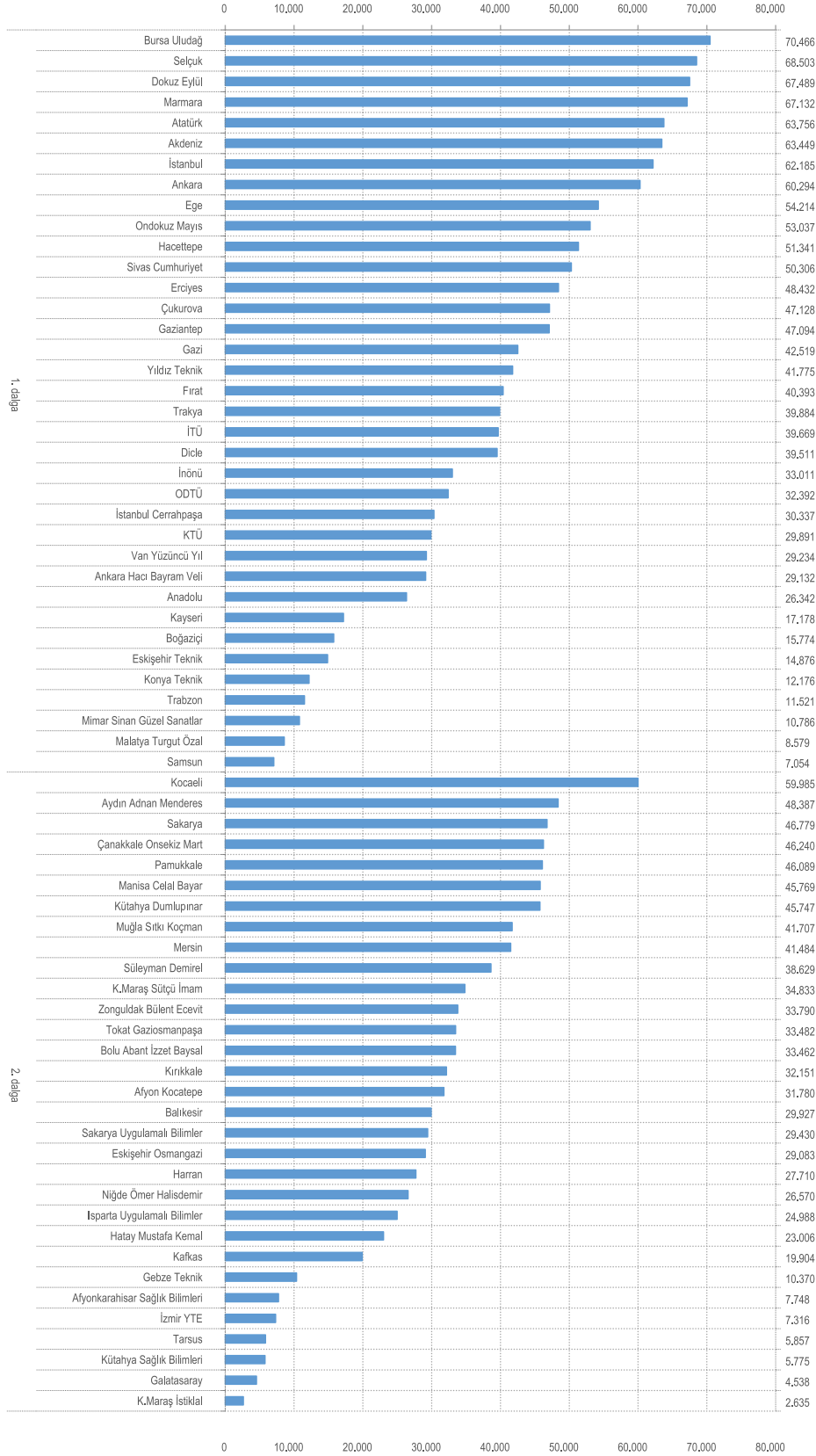
Şekil B.3.9'da 2023/24 öğretim yılında vakıf yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları verilmiştir. Vakıf yükseköğretim kurumları, öğrenci sayısı bakımından önemli düzeyde farklılaşmaktadır. Buna göre vakıf üniversitelerinin öğrenci sayısı 673 ile 47 bin arasında değişirken vakıf meslek yüksekokullarının öğrenci sayısı ise bin 41 ile 8 bin 311 arasında değişmektedir. En çok öğrencisi bulunan vakıf üniversiteleri sırasıyla İstanbul Medipol (47.411), İstanbul Aydın (43.995), İstanbul Gelişim (37.733), İstanbul Nişantaşı (36.278), İstanbul Beykent (26.962), Bahçeşehir (26.435), Üsküdar (24.643), İstanbul Bilgi (22.362) ve Yeditepe (21.287) üniversiteleridir.

Şekil B.3.6 İllere göre devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin dağılımı (2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Açıköğretim ve uzaktan öğretim öğrenci sayıları dâhil değildir.

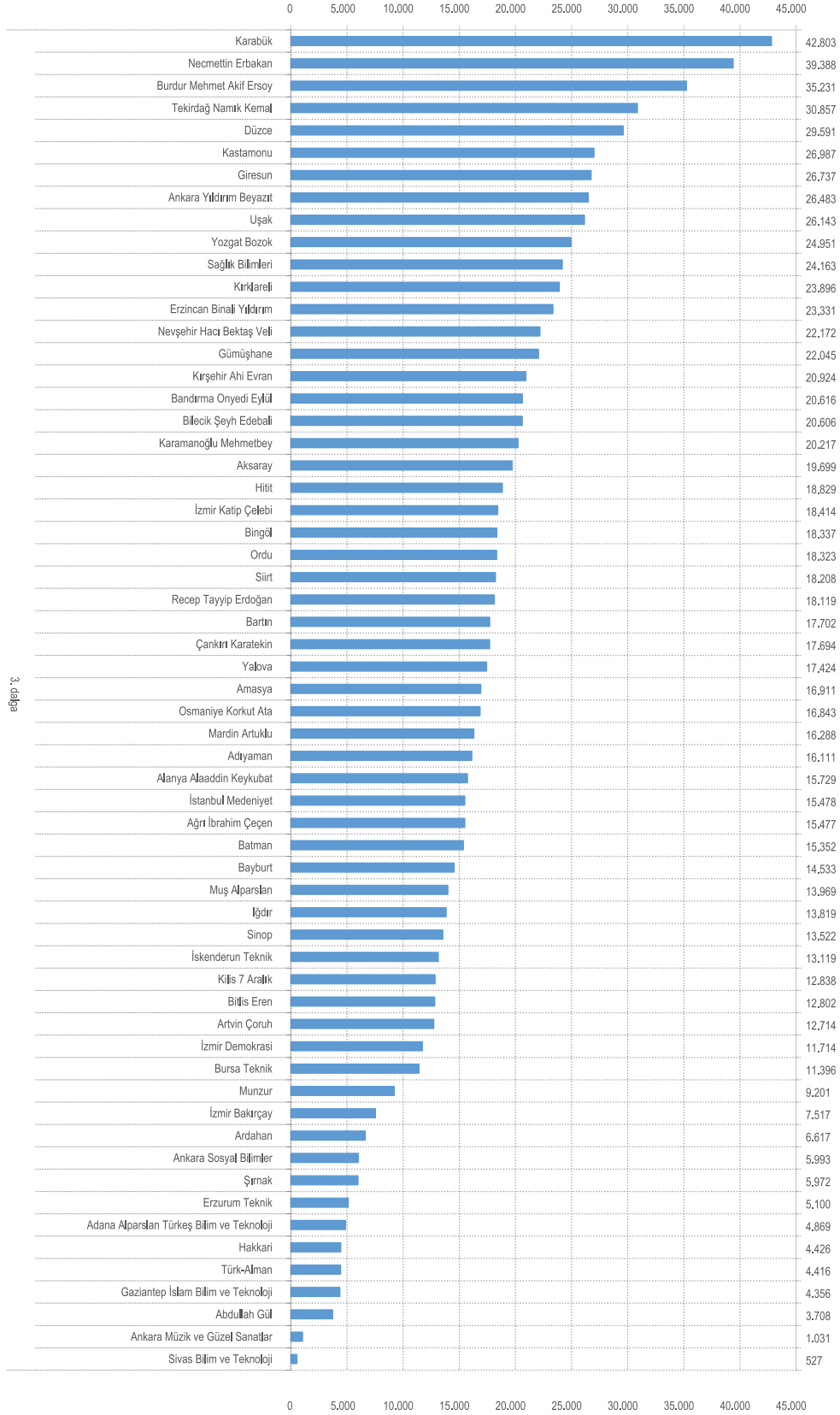
Şekil B.3.7 Birinci ve ikinci dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları (2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

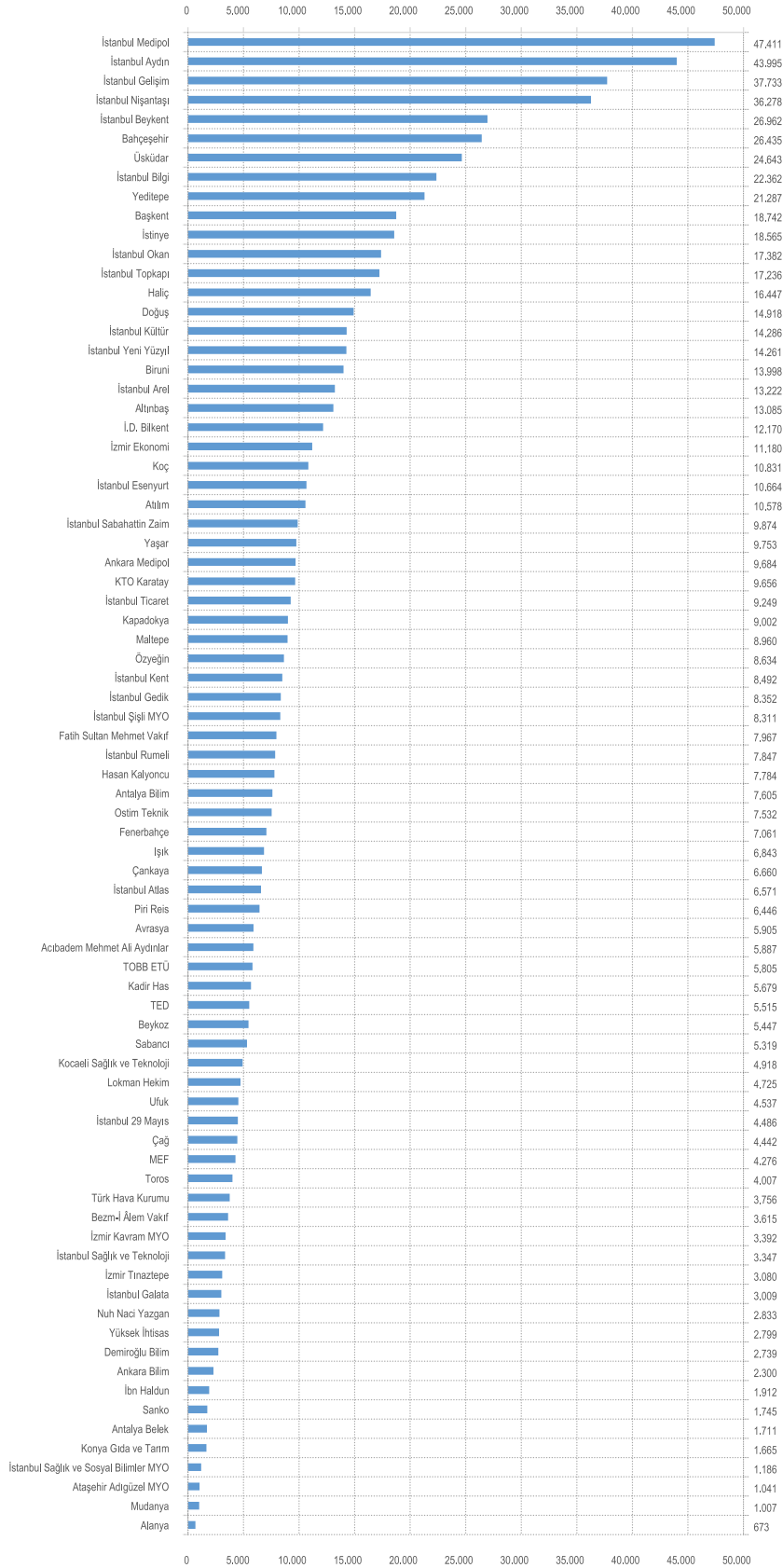
Not: Açıköğretim ve uzaktan öğretim öğrenci sayıları dâhil değildir.

Şekil B.3.8 Üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları (2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Açıköğretim ve uzaktan öğretim öğrenci sayıları dâhil değildir.

Şekil B.3.9 Vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci sayıları (2023)

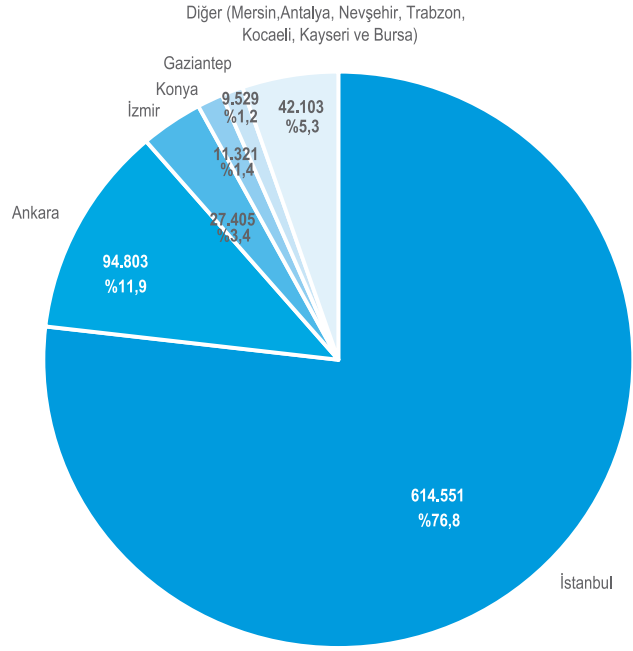

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2023 yılında illere göre vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin oransal dağılımı Şekil B.3.10'da gösterilmiştir. Buna göre vakıf yükseköğretim kurumlarının büyük bir çoğunluğunun İstanbul'da olmasından dolayı vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin de %76,8 gibi büyük bir çoğunluğu olan 614 bin 551'i İstanbul'da öğrenim görmektedir. Daha sonra sırasıyla vakıf yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin %11,9'u Ankara'da, %3,4'ü İzmir'de, %1,4'ü Konya'da, %1,2'si Gaziantep'te, %5,3'ü ise Mersin, Antalya, Nevşehir, Trabzon, Kocaeli, Kayseri ve Bursa illerindedir.

2023/24 öğretim yılı için yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 önlisans programına göre öğrenci sayıları Tablo B.3.11'de verilmiştir. Buna göre en çok öğrencisi olan önlisans programları arasında ilk sırada bilgisayar programcılığı gelirken daha sonra sırasıyla muhasebe ve vergi uygulamaları, çocuk gelişimi, ilk ve acil yardım, bankacılık ve sigortacılık, inşaat teknolojisi, elektrik, işletme yönetimi, tıbbi laboratuvar teknikleri ve makine önlisans programları yer almaktadır. Çocuk gelişimi, ilk ve acil yardım ile tıbbi laboratuvar teknikleri önlisans programlarında kadın öğrenci sayısının erkeklere göre çok daha fazla olduğu görülürken bilgisayar programcılığı, elektrik, Makine ve inşaat teknolojisi

Şekil B.3.10 illere göre vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin oransal (%) dağılımı (2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

önlisans programlarında ise tam tersi bir durum söz konusu olup erkek öğrenci sayısı kadınlara göre çok daha fazladır.

Tablo B.3.11 Yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 önlisans programına göre öğrenci sayıları (2023)

Önlisans programı (yüz yüze)	2022/23			2023/24		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Bilgisayar Programcılığı	39.038	11.658	50.696	40.442	13.370	53.812
Muhasebe ve Vergi Uygulamaları	20.474	19.263	39.737	20.364	20.827	41.191
Çocuk Gelişimi	3.912	30.548	34.460	4.401	31.264	35.665
İlk ve Acil Yardım	12.086	21.474	33.560	11.973	22.698	34.671
Bankacılık ve Sigortacılık	15.736	16.271	32.007	16.577	18.027	34.604
İnşaat Teknolojisi	22.270	4.218	26.488	23.180	4.683	27.863
Elektrik	25.279	689	25.968	26.634	1.029	27.663
İşletme Yönetimi	14.883	10.143	25.026	15.276	11.467	26.743
Tıbbi Laboratuvar Teknikleri	7.737	17.726	25.463	7.681	18.517	26.198
Makine	22.143	1.010	23.153	22.880	1.335	24.215

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.3.12'de 2023/24 öğretim yılında yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 lisans programına göre öğrenci sayıları gösterilmiştir. Buna göre en çok öğrencisi olan lisans programları arasında ilk sırada, geçen yıl 117 bin 640 öğrencisi olup bu yıl öğrenci sayısını 121 bin 914 yapan tıp programı yer almaktadır. Tıp programından sonra en çok öğrencisi olan lisans programları sırasıyla

bilgisayar mühendisliği, hemşirelik, işletme, hukuk, ilahiyat, elektrik-elektronik mühendisliği, makine mühendisliği, psikoloji ve iktisattır. Kadın öğrenciler ağırlıklı olarak hemşirelik, psikoloji ve ilahiyat lisans programlarında yer alırken erkekler ise ağırlıklı olarak makine mühendisliği, elektrik-elektronik mühendisliği, bilgisayar mühendisliği, işletme ve iktisat programlarında öğrenim görmektedir.

Tablo B.3.12 Yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 lisans programına göre öğrenci sayıları (2023)

Lisans programı (yüz yüze)	2022/23			2023/24		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Tıp	57.510	60.130	117.640	58.589	63.325	121.914
Bilgisayar Mühendisliği	59.153	19.418	78.571	63.630	21.964	85.594
Hemşirelik	23.762	56.834	80.596	24.140	59.916	84.056
İşletme	48.518	28.980	77.498	47.934	31.179	79.113
Hukuk	36.302	40.512	76.814	34.380	41.469	75.849
İlahiyat	28.385	47.825	76.210	28.808	46.906	75.714
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	50.739	9.920	60.659	51.424	10.897	62.321
Makine Mühendisliği	49.297	6.260	55.557	47.450	6.657	54.107
Psikoloji	10.620	37.155	47.775	10.984	41.941	52.925
İktisat	30.229	20.322	50.551	29.692	20.689	50.381

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2023/24 öğretim yılında en çok öğrencisi olan ilk 10 yüksek lisans programına göre öğrenci sayıları Tablo B.3.13'te verilmiştir. Buna göre en çok öğrencisi olan

yüksek lisans programı işletme olup 15 bin 119 öğrenci bu programda öğrenim görmektedir. Daha sonra sırasıyla en çok öğrencisi olan yüksek lisans programları temel

Tablo B.3.13 En çok öğrencisi olan ilk 10 yüksek lisans programına göre öğrenci sayıları (2023)

Yüksek lisans programı	2022/23			2023/24		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
İşletme	10.188	6.099	16.287	9.299	5.820	15.119
Temel İslam Bilimleri	6.327	3.791	10.118	5.675	3.607	9.282
Makine Mühendisliği	7.097	1.170	8.267	6.647	1.100	7.747
İnşaat Mühendisliği	5.662	1.867	7.529	5.400	1.768	7.168
Bilgisayar Mühendisliği	4.705	1.694	6.399	4.700	1.733	6.433
Tarih	3.927	3.196	7.123	3.606	2.800	6.406
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	5.050	1.384	6.434	4.853	1.323	6.176
Özel Hukuk	3.086	3.480	6.566	2.765	3.343	6.108
İş Sağlığı ve Güvenliği	4.567	1.987	6.554	4.153	1.924	6.077
Kamu Hukuku	3.442	2.376	5.818	3.215	2.417	5.632

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

İslam bilimleri, makine mühendisliği, inşaat mühendisliği, bilgisayar mühendisliği, tarih, elektrik-elektronik mühendisliği, özel hukuk, iş sağlığı ve güvenliği ile kamu hukukudur. Özel hukuk yüksek lisans programı hariç en çok öğrencisi olan bu yüksek lisans programlarının tamamında erkek öğrencilerin sayısı kadınlardan daha fazladır.

Tablo B.3.14'te 2023/24 öğretim yılında en çok öğrencisi olan ilk 10 doktora programına göre öğrenci sayıları gösterilmiştir. Buna göre en çok öğrencisi bulunan doktora programı işletme olup 3 bin 832 öğrencisi bulunmaktadır. Daha sonra sırasıyla en çok öğrencisi bulunan dok-

tora programları temel İslam bilimleri (3.216), makine mühendisliği (2.287), bilgisayar mühendisliği (2.080), özel hukuk (2.057), iktisat (1.945), tarih (1.897), inşaat mühendisliği (1.880), elektrik-elektronik mühendisliği (1.876) ve kamu hukuku (1.842) gelmektedir. En çok öğrencisi olan ilk 10 doktora programlarından özel hukuk doktora programı hariç diğer doktora programlarında öğrenim gören erkek öğrencilerin sayısı kadın öğrencilerden çok daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Diğer dikkat çeken husus ise geçen yıla göre bu yıl en çok öğrencisi olan doktora programlarının tamamında toplam öğrenci sayılarının azaldığıdır.

Tablo B.3.14 En çok öğrencisi olan ilk 10 doktora programına göre öğrenci sayıları (2023)

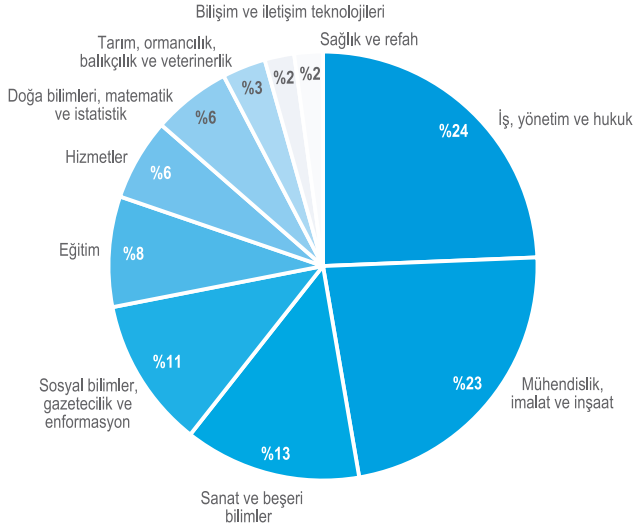
Doktora programı	2022/23			2023/24		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
İşletme	2.479	1.782	4.261	2.209	1.623	3.832
Temel İslam Bilimleri	2.409	716	3.125	2.466	750	3.216
Makine Mühendisliği	2.083	389	2.472	1.902	385	2.287
Bilgisayar Mühendisliği	1.561	615	2.176	1.445	635	2.080
Özel Hukuk	1.033	1.029	2.062	1.015	1.042	2.057
İktisat	1.267	855	2.122	1.147	798	1.945
Tarih	1.133	851	1.984	1.054	843	1.897
İnşaat Mühendisliği	1.434	496	1.930	1.380	500	1.880
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	1.595	402	1.997	1.473	403	1.876
Kamu Hukuku	1.132	754	1.886	1.088	754	1.842

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.3.15'te 2023/24 öğretim yılında yüksek lisans düzeyinde erkek öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı verilmiştir. Buna göre yüksek lisans düzeyinde erkek öğrencilerin %24'ü iş, yönetim ve hukuk alanında, %23'ü mühendislik, imalat ve inşaat alanında, %13'ü sanat ve beşeri bilimler alanında, %11'i sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında, %8'i eğitim alanında, %6'sı hizmetler alanında, %6'sı doğa bilimleri, matematik ve istatistik alanında, %3'ü tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında, %2'si bilişim ve iletişim teknolojileri alanında, %2'si ise sağlık ve refah alanında öğrenim görmektedir.

2023/24 öğretim yılında yüksek lisans düzeyinde kadın öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı Şekil B.3.16'da gösterilmiştir. Buna göre yüksek lisans düzeyinde kadın öğrencilerin %20'si iş, yönetim ve hukuk alanında, %16'sı sanat ve beşeri bilimler alanında, %14'ü eğitim alanında, %13'ü sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında, %13'ü mühendislik, imalat ve inşaat alanında, %9'u sağlık ve refah alanında, %7'si doğa bilimleri, matematik ve istatistik alanında, %4'ü hizmetler alanında, %2'si tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında, %1'i ise bilişim ve iletişim teknolojileri alanında öğrenim görmektedir.

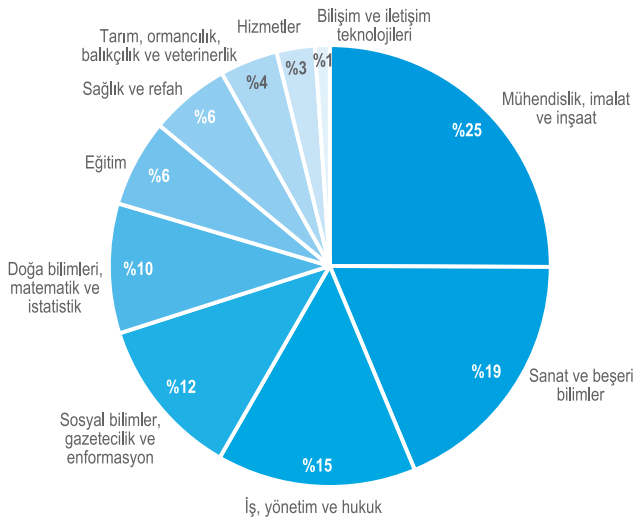
Şekil B.3.15 Yüksek lisans düzeyinde erkek öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı (%) (2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

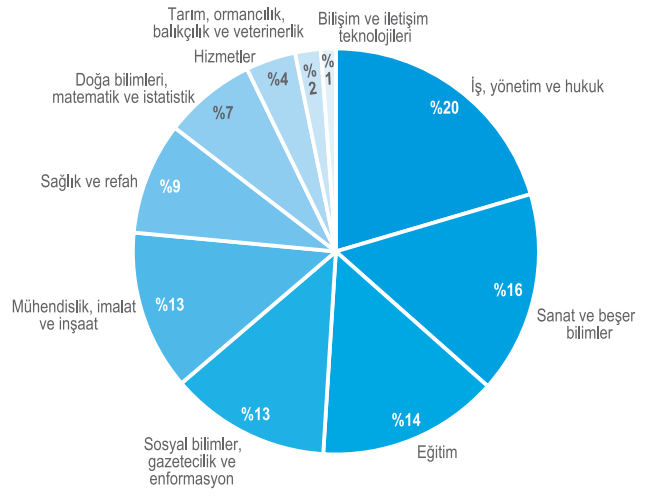
Şekil B.3.17'de 2023/24 öğretim yılında doktora düzeyinde erkek öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı gösterilmiştir. Buna göre doktora düzeyinde erkek öğrencilerin %25'i mühendislik, imalat ve inşaat alanında, %19'u sanat ve beşeri bilimler alanında, %15'i iş, yönetim ve hukuk alanında, %12'si sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında, %10'u doğa bilimleri, matematik ve istatistik alanında, %6'sı eğitim alanında, %6'sı sağlık ve refah alanında, %4'ü tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında, %3'ü hizmetler alanında, %1'i bilişim ve iletişim teknolojileri alanında öğrenim görmektedir.

Şekil B.3.17 Doktora düzeyinde erkek öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı (%) (2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

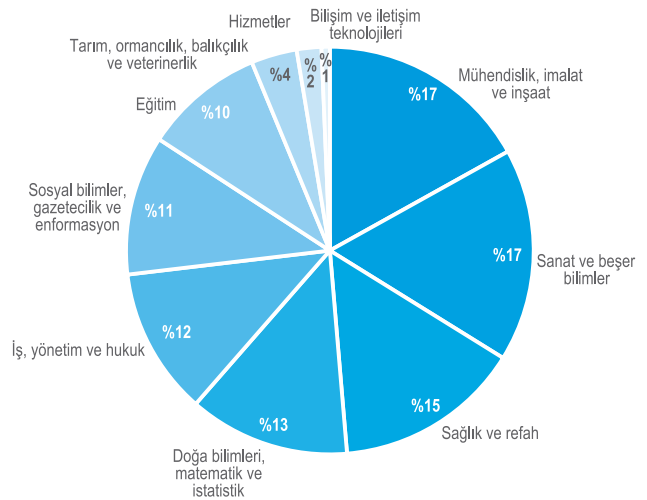
Şekil B.3.16 Yüksek lisans düzeyinde kadın öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı (%) (2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

limler, gazetecilik ve enformasyon alanında, %10'u doğa bilimleri, matematik ve istatistik alanında, %6'sı eğitim alanında, %6'sı sağlık ve refah alanında, %4'ü tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında, %3'ü hizmetler alanında, %1'i ise bilişim ve iletişim teknolojileri alanında öğrenim görmektedir.

Şekil B.3.18 Doktora düzeyinde kadın öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı (%) (2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

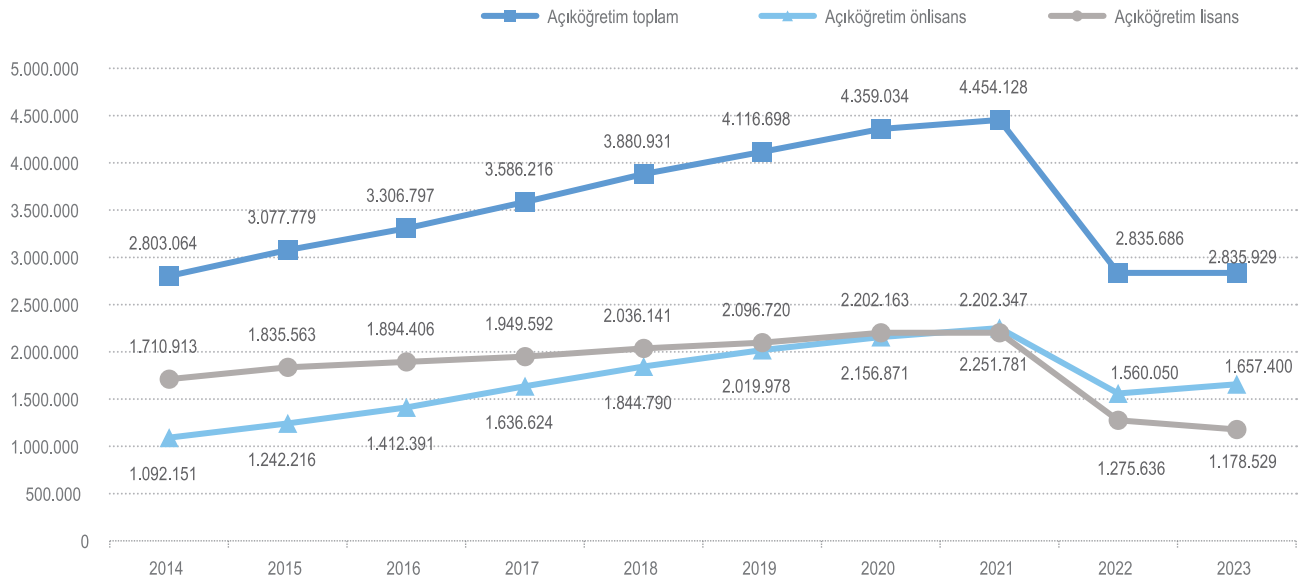
2023/24 öğretim yılında doktora düzeyinde kadın öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı Şekil B.3.18'de verilmiştir. Buna göre doktora düzeyinde kadın öğrencilerin %17'si mühendislik, imalat ve inşaat alanında, %17'si sanat ve beşeri bilimler alanında, %15'i sağlık ve refah alanında, %13'ü doğa bilimleri,

matematik ve istatistik alanında, %12'si iş, yönetim ve hukuk alanında, %11'i sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında, %10'u eğitim alanında, %4'ü tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında, %2'si hizmetler alanında, %1'i ise bilişim ve iletişim teknolojileri alanında öğrenim görmektedir.

Anadolu Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesinde açıköğretim, İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesinde ise açık ve uzaktan eğitim fakülteleri bulunmaktadır. Buna ilaveten Anadolu Üniversitesi bünyesinde İktisat ve İşletme Fakülteleri de açıköğretim kapsamında öğretim yapmaktadır. Açıköğretim kapsamındaki bu fakülteler

aynı zamanda, yükseköğretim kurumundan mezun veya hâlen yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilere sınavsız olarak ikinci üniversite adı altında bir açıköğretim programına kayıt imkânı da tanımaktadır. Bu göstergede açıköğretim öğrenci sayıları ile uzaktan öğretim öğrenci sayıları ayrıntılı olarak analiz edilmiştir.

Şekil B.4.1 Öğrenim düzeyine göre açıköğretim öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)

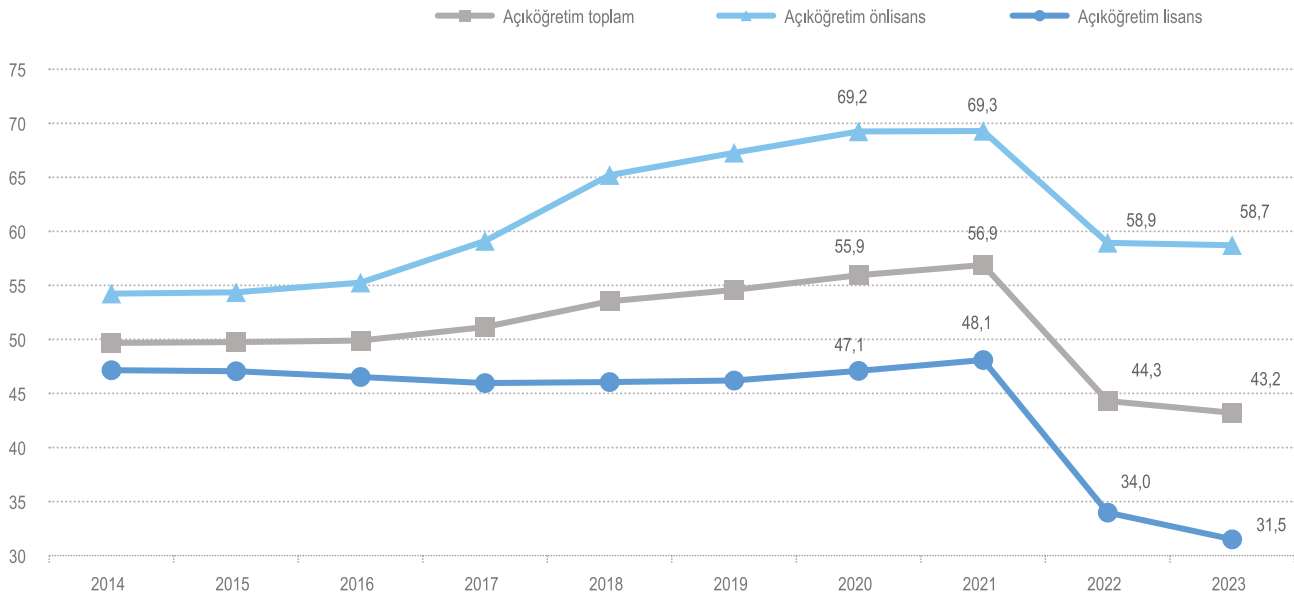
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil B.4.1'de 2014-2023 yılları arasında öğrenim düzeyine göre açıköğretim öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre, açıköğretimde hem önlisans hem de lisans düzeyindeki toplam öğrenci sayıları 2014-2021 yılları arasında sürekli artış eğilimi göstermiş 2022/23 öğretim yılında ise üst üste dört dönem kayıt yenileme işlemi yapmayanların kayıtlarının silinmesinden kaynaklı olarak yaklaşık 2 milyonun biraz üstünde öğrencinin kaydının silinmesi sonucu ciddi bir düşüş yaşamıştır. 2023 yılında ise lisans düzeyinde düşüş devam etmiş, önlisans düzeyinde ise artış yaşanmıştır. 2014 yılında açıköğretimde önlisans düzeyinde öğrenci sayısı 1 milyon 92 bin 151, lisans öğrenci sayısı 1 milyon 710 bin 913 ve toplamda 2

milyon 803 bin 64 iken 2021 yılına kadar hem önlisans hem de lisans düzeyindeki öğrenci sayıları sürekli artış eğiliminde olmuş ve önlisans düzeyinde öğrenci sayısı 2 milyon 251 bin 781'e, lisans düzeyinde öğrenci sayısı 2 milyon 202 bin 347'ye ve toplamda açıköğretim öğrenci sayısı da 4 milyon 454 bin 128'e yükselmiştir. 2022/23 öğretim yılında ise açıköğretimde öğrenci sayıları önlisans düzeyinde 1 milyon 560 bin 50'ye, lisans düzeyinde 1 milyon 275 bin 636'ya ve toplamda ise 2 milyon 835 bin 686'ya düşmüş, 2023/24 öğretim yılında ise önlisans düzeyinde 1 milyon 657 bin 400'e yükselmiş, lisans düzeyinde 1 milyon 178 bin 529'a düşmüş ve toplamda da 2 milyon 835 bin 929 olarak gerçekleşmiştir.

2014 ile 2023 yılları arasında önlisans ve lisans öğrenci sayıları içinde açıköğretim öğrenci oranlarında yaşanan değişim Şekil B.4.2'de verilmiştir. Buna göre, yükseköğretimde önlisans düzeyindeki öğrenciler içinde açıköğretim önlisans öğrenci oranı 2014 yılında %54,2 iken 2021 yılına kadar sürekli artış eğilimi göstermiş ve %69,3'e yükselmiş, 2022 ve 2023 yıllarında düşüş yaşanmış ve %58,7 olarak gerçekleşmiştir. Lisans düzeyindeki öğrenciler içinde açıköğretim lisans öğrenci oranı 2014 yılında %47,1 iken 2021 yılında %48,1 seviyesine ulaşmış, 2022 yılında %34'e, 2023 yılında ise %31,5'e düşmüştür. Yükseköğretimde önlisans ve lisans düzeyindeki toplam öğrenciler içinde açıköğretim önlisans ve lisans toplam öğrenci oranı 2014 yılında %49,7 iken 2021 yılında %56,9'a yükselmiş, 2022 yılında %44,3'e ve 2023 yılında da %43,2'ye gerilemiştir. Sadece devlet yükseköğretim kurumlarında önlisans düzeyindeki öğrenciler içinde açıköğretim önlisans öğrencilerinin payı %63,8'dir (bk. Tablo B.3.3). Buna ilaveten 2023/24 öğretim yılı itibarıyla devlet yükseköğretim kurumlarındaki önlisans ve lisans düzeyindeki her iki öğrenciden biri (%48,6) açıköğretimde öğrenim görmektedir (YÖK, 2024).

Şekil B.4.2 Önlisans ve lisans öğrenci sayıları içinde açıköğretim öğrenci oranlarında (%) yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Tablo B.4.3'te 2023/24 öğretim yılında açıköğretim programı uygulayan üniversitelerde öğrenim düzeyine göre öğrenci sayıları verilmiştir. 2023/24 öğretim yılı itibarıyla açıköğretim programı uygulayan üniversiteler Anadolu, Ankara, Atatürk ve İstanbul olup, toplam 2 milyon 835 bin 929 açıköğretim öğrencisinin %61,5'i olan 1 milyon 744 bin 98'i Anadolu Üniversitesi'nin açıköğretim, iktisat ve işletme fakültelerinde kayıtlıdır. Diğer açıköğretim öğrencilerinin %20,5'i İstanbul Üniversitesi'ne, %17,3'ü Atatürk Üniversitesi'ne, %0,65'i

ise Ankara Üniversitesi'ne, kayıtlıdır. Bu açıköğretim verileri içerisinde sınavsız ikinci üniversite kapsamında, açıköğretimde öğrenim gören öğrencilerin verileri de bulunmaktadır. Açıköğretimde hem önlisans hem de lisans düzeyinde kadın öğrenciler erkek öğrencilere oranla daha fazladır.

2023/24 öğretim yılında yükseköğretim kurum türü ve öğrenim düzeyine göre uzaktan öğretim öğrenci sayıları Tablo B.4.4'te gösterilmiştir. Buna göre 2022/23 öğretim

Tablo B.4.3 Açıköğretim programı uygulayan üniversitelerde öğrenim düzeyine göre öğrenci sayıları (2023)

Üniversite / fakülte	Önlisans			Lisans			Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Anadolu Üniversitesi - Açıköğretim Fakültesi	472.407	592.153	1.064.560	137.270	146.421	283.691	609.677	738.574	1.348.251
Anadolu Üniversitesi - İktisat Fakültesi	-	-	-	125.108	74.910	200.018	125.108	74.910	200.018
Anadolu Üniversitesi - İşletme Fakültesi	-	-	-	124.758	71.071	195.829	124.758	71.071	195.829
Ankara Üniversitesi - Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi	5.422	4.624	10.046	5.120	3.326	8.446	10.542	7.950	18.492
Atatürk Üniversitesi - Açıköğretim Fakültesi	149.715	211.419	361.134	61.314	68.782	130.096	211.029	280.201	491.230
İstanbul Üniversitesi - Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi	79.117	142.543	221.660	110.689	249.760	360.449	189.806	392.303	582.109
Toplam	706.661	950.739	1.657.400	564.259	614.270	1.178.529	1.270.920	1.565.009	2.835.929

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

yılında hem devlet hem de vakıf yükseköğretim kurumlarında önlisans düzeyinde 34 bin 235, lisans düzeyinde 30 bin 752, yüksek lisans düzeyinde ise 24 bin 963 uzaktan öğretim öğrencisi bulunurken 2023/24 öğretim

yılında bu sayılar önlisans düzeyinde 36 bin 993, lisans düzeyinde 31 bin 91, yüksek lisans düzeyinde ise 23 bin 295 olmuştur. Bu uzaktan öğretim öğrencilerin %92,5'i devlet yükseköğretim kurumlarına kayıtlıdır.

Tablo B.4.4 Yükseköğretim kurum türü ve öğrenim düzeyine göre uzaktan öğretim öğrenci sayıları (2023)

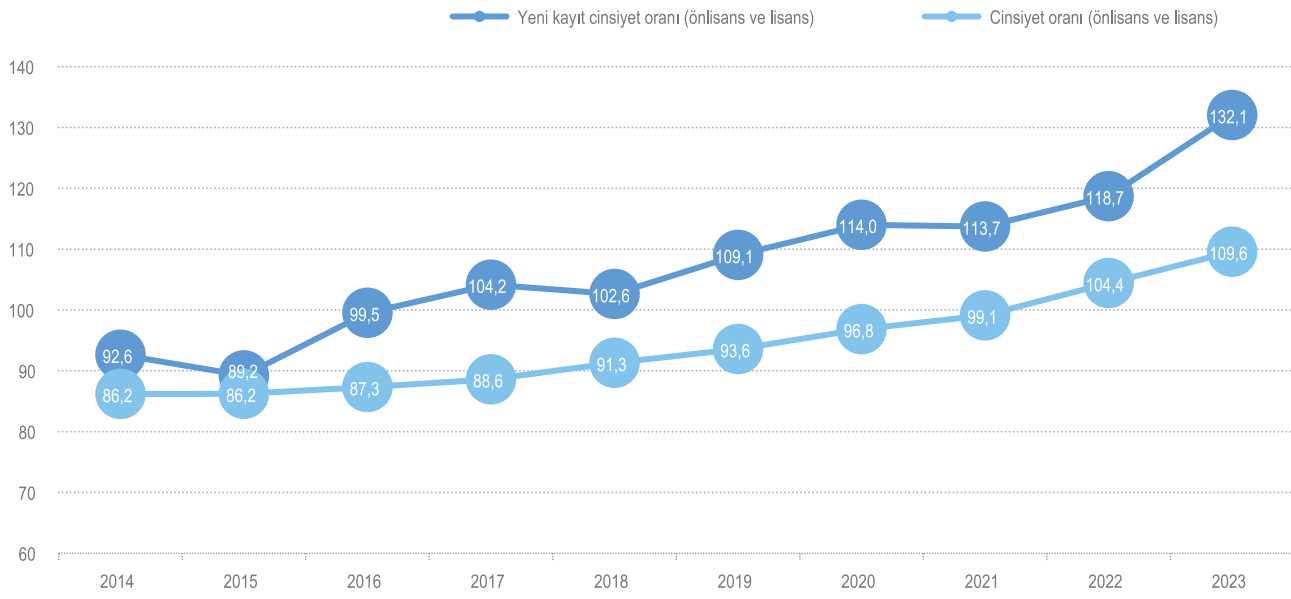
	2022-2023			2023-2024		
	Önlisans	Lisans	Yüksek lisans	Önlisans	Lisans	Yüksek lisans
Devlet	31.539	30.750	19.651	33.962	31.091	19.480
Vakıf	2.696	2	5.312	3.031	-	3.815
Toplam	34.235	30.752	24.963	36.993	31.091	23.295

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge altında yükseköğretime yeni kayıt yaptıran ve öğrenim görmekte olan öğrencilerinin cinsiyet oranları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bilindiği üzere cinsiyet oranı, kadın yükseköğretim öğrenci sayısının, erkek yük-

seköğretim öğrenci sayısına bölünüp 100 ile çarpılmasıyla elde edilmektedir. Bu oran, herhangi bir öğretim yılında kadın okullaşma oranının, erkek okullaşma oranına göre görece büyüklüğünü ifade etmektedir (MEB, 2023).

Şekil B.5.1 Yeni kayıt yaptıran ve mevcut önlisans ve lisans öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Not: Açıköğretim dâhildir.

2014 ile 2023 yılları arasında yeni kayıt yaptıran ve mevcut önlisans ve lisans öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim Şekil B.5.1'de gösterilmiştir. Buna göre, 2014 yılında önlisans ve lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran her 100 erkek öğrenciye karşılık 93 kadın öğrenci kayıt yaptırmışken yeni kayıt yaptıran kadın öğrencilerin sayısı 2017 yılından itibaren yeni kayıt yaptıran erkek öğrencilerin sayısını geçmiş ve 2023 yılında her 100 erkek öğrenciye karşılık 132 kadın öğrenci kayıt yaptırmıştır. Son on yıldır önlisans ve lisans düzeyindeki toplam öğrenci içerisinde kadın öğrencilerin sayısı sürekli artış eğilimi göstermiş, 2014 yılında önlisans ve lisans düzeyinde mevcut yükseköğretim öğrencileri arasında her 100 erkek öğrenciye karşılık 86 kadın öğrenci öğrenim görürken bu oran sürekli artış eğilimi göstermiş olup

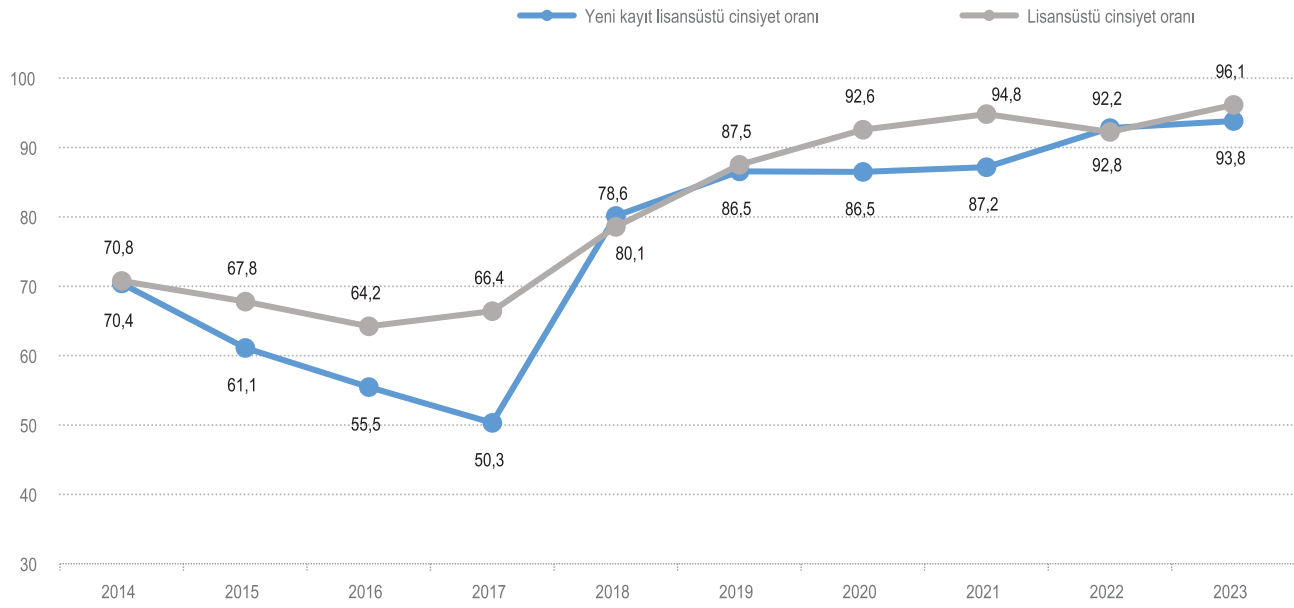
2022 yılında bu oran kadınlar lehine dönmüş ve her 100 erkek öğrenciye karşılık 104 kadın öğrenim görmüştür. 2023/24 öğretim yılında ise önlisans ve lisans düzeyinde mevcut yükseköğretim öğrencileri arasında her 100 erkek öğrenciye karşılık 110 kadın öğrenci öğrenim görmüştür. Dolayısıyla günümüzde artık yükseköğretimden kadınların erkeklerden daha fazla oranda faydalandığı; diğer bir ifadeyle yükseköğrenim alan kadınların sayısının erkeklerden daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır.

Şekil B.5.2'de 2014 ile 2023 yılları arasında yeni kayıt yaptıran ve mevcut lisansüstü öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim verilmiştir. Burada en dikkat çeken husus son on yıldır hem yeni kayıt yaptıran öğrenciler hem de mevcut lisansüstü öğrenciler arasında erkek

öğrencilerin sayısının kadınlardan fazla olduğudur. Dolayısıyla önlisans ve lisans düzeyindeki kadınların yükseköğretimden daha fazla yararlanma istekliliği lisansüstü düzeyde düşmektedir. Buna göre 2014 yılında lisansüstü düzeyde yeni kayıt yaptıran her 100 erkek öğrenciye karşılık 70 kız öğrenci kayıt yaptırmışken 2023 yılına gelindiğinde yeni kayıt yaptıran her 100 erkek öğrenciye karşılık

93 kadın öğrenci yeni kayıt yaptırmıştır. Mevcut lisansüstü öğrenciler arasında ise 2014 yılında her 100 erkek öğrenciye karşılık 71 kadın öğrenci öğrenim görürken, 2022/24 öğretim yılında her 100 erkek öğrenciye karşılık 96 kadın öğrenci öğrenim görmektedir. Yükseköğretimde lisansüstü düzeyde öğrenim gören kadınların sayısı son yıllarda artış eğilimindedir.

Şekil B.5.2 Yeni kayıt yaptıran ve mevcut lisansüstü öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Bu gösterge altında, yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre engelli öğrenci sayıları ile en çok engelli öğrencisi bulunan üç üniversiteye ilişkin veriler ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Engelli öğrencilerin çoğu, yüz

yüze öğrenimde üniversiteye ulaşım ve barınma gibi durumlarda problemler yaşayabilmelerinden dolayı, genellikle açıköğretim programı uygulayan üniversiteleri tercih etmektedir.

Tablo B.6.1 Yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre engelli öğrenci sayıları (2022 ve 2023)

	2022			2023		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Devlet	34.439	18.435	52.874	36.065	20.494	56.559
Vakıf ve Vakıf MYO	649	683	1.332	694	668	1.362
Toplam	35.088	19.118	54.206	36.759	21.162	57.921

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2022 ve 2023 yıllarında yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre engelli öğrenci sayıları Tablo B.6.1'de gösterilmiştir. Buna göre 2022/23 öğretim yılında 52 bin 874'ü devlet, bin 332'si vakıf yükseköğretim kurumlarında olmak üzere toplamda 54 bin 206 engelli öğrenci yükseköğretime kayıtlıken 2023/24 öğretim yılında engelli öğrenci sayıları devlet yükseköğretim kurumlarında 56 bin 559'a, vakıf yükseköğretim kurumlarında bin 362'ye, toplamda ise 57 bin 921'e yükselmiştir. Engelli kadınların yükseköğretime erişimi erkeklere göre çok daha az olduğu görülmektedir.

Tablo B.6.2'de 2022 ve 2023 yıllarında en çok engelli öğrencisi olan üç üniversiteye ilişkin bilgiler verilmiştir. Buna göre 2023/24 öğretim yılında engelli öğrencilerin büyük bir çoğunluğu olan 36 bin 360 öğrenci Anadolu Üniversitesi'ne, 8 bin 434 öğrenci Atatürk Üniversitesi'ne, 6 bin 756 öğrenci İstanbul Üniversitesi'ne ve 750 öğrenci de Ankara Üniversitesi'ne kayıtlıdır. Engelli öğrenci sayıları bu üniversitelerde geçen yıla göre 2023 yılında artış göstermiştir. Engelli öğrenciler, yüz yüze programlarda ulaşım, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamaması gibi durumlardan dolayı genelde açıköğretim programları olan üniversiteleri tercih etme eğilimindedirler.

Tablo B.6.2 En çok engelli öğrencisi olan 4 üniversite (2022 ve 2023)

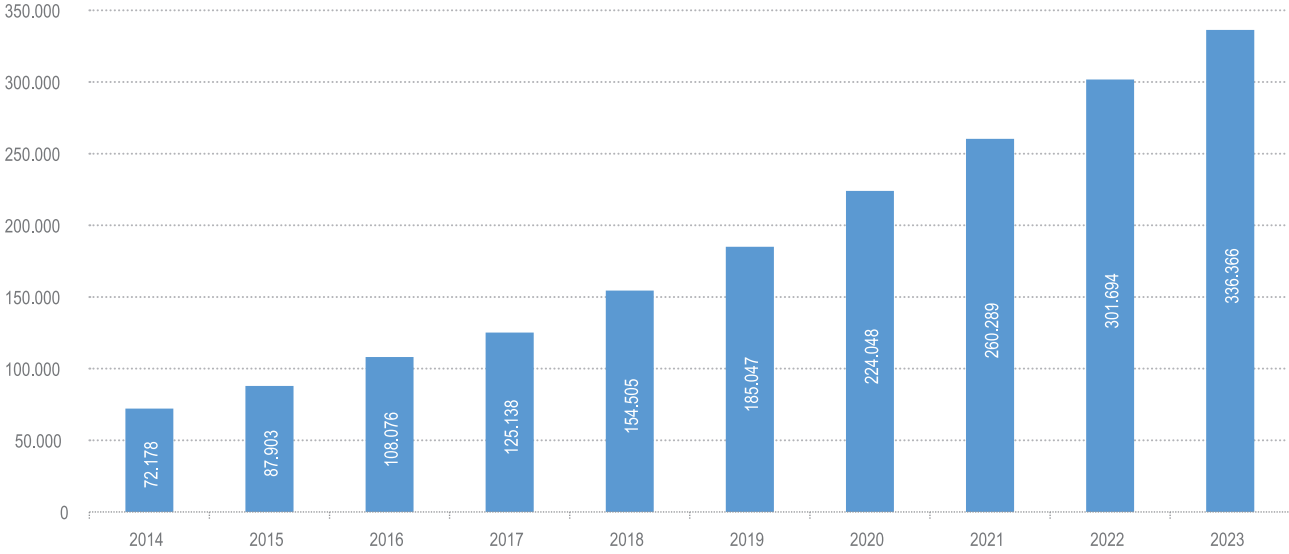
Üniversite	2022			2023		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Anadolu	22.456	11.177	33.633	23.848	12.512	36.360
Atatürk	5.524	3.114	8.638	5.276	3.158	8.434
İstanbul	3.141	2.480	5.621	3.723	3.033	6.756
Ankara	352	289	641	433	317	750

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge altında, ilk önce Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin sayıları ele alınmıştır. Daha sonra kurum türüne, öğrenim düzeyine ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Sonrasında kuruluş dalgalarına göre devlet yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören uluslararası öğrenci sayıları ve toplam öğrenci içerisindeki payları ile illere ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları in-

celenmiştir. Ardından uluslararası öğrencilerin öğrenim gördüğü üniversiteye ve uyruklarına göre dağılımları ile en çok uluslararası öğrencinin öğrenim gördüğü lisans programları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Son olarak ise ülkelere göre ve dünyadaki toplam uluslararası öğrencisi sayıları ve payları ile OECD ülkelerinde öğrenim düzeyine göre yükseköğretimde uluslararası öğrenci payları analiz edilmiştir.

Şekil B.7.1 Türkiye'de uluslararası öğrenci sayısında yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2014 ile 2023 yılları arasında Türkiye'de uluslararası öğrenci sayısında yaşanan değişim Şekil B.7.1'de verilmiştir. Buna göre, Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayısı 2014 ile 2023 yılları arasında sürekli artış eğilimi göstermiştir. Yükseköğretimde uluslararası öğrenci sayısı 2014 yılında 72 bin 178 iken, 2023/24 öğretim yılında 336 bin 366'ya yükselmiştir. Türkiye son on yılda yükseköğretimde uluslararası öğrenci sayısını 4,7 katına çıkarmış, 2023 yılında ise geçen yıla göre uluslararası öğrenci sayısını %11,5 artırmıştır. 2023/24 öğretim yılında yükseköğretim sistemi içerisindeki güncel payı ise %4,8'dir.

Tablo B.7.2'de 2022 ve 2023 yıllarında yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayısı gösterilmiştir. Buna göre 2022/23 öğretim yılında devlet yükseköğretim kurumlarında 214 bin 458, vakıf yükseköğretim kurumlarında 87 bin 236 uluslararası öğrenci bulunmaktayken 2023/24 öğretim yılında bu sayılar devlet yükseköğretim kurumlarında 226 bin 141'e, vakıf yükseköğretim kurumlarında ise 110 bin 225'e yükselmiştir. Yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören uluslararası kadın öğrencilerin payı 2022 yılında %40,4 iken 2023 yılında bu oran %42,3'e yükselmiştir. Buna ilaveten uluslararası öğrencilerin vakıf yükseköğretim kurumlarındaki payı 2022 yılında %29 iken 2023 yılında %33'e yükselmiş-

Tablo B.7.2 Yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları (2022 ve 2023)

	2022/23			2023/24		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Devlet	129.556	84.902	214.458	132.733	93.408	226.141
Vakıf ve Vakıf MYO	50.114	37.122	87.236	61.343	48.882	110.225
Toplam	179.670	122.024	301.694	194.076	142.290	336.366

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

tir. Dolayısıyla vakıf yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören uluslararası öğrencilerin sayısı her geçen yıl artmaktadır.

2022 ve 2023 yıllarında öğrenim düzeyine ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları Tablo B.7.3'te gösterilmiştir. Buna göre 2022 yılı itibarıyla Türkiye yükseköğretim sisteminde önlisans düzeyinde 40 bin 832, lisans düzeyinde 217 bin 810, yüksek lisans düzeyinde 31 bin 980, doktora düzeyinde ise 11 bin 72 uluslararası öğrenci

öğrenim görmekteyken 2023/24 öğretim yılında bu sayılar önlisans düzeyinde 55 bin 407'ye, lisans düzeyinde 238 bin 494'e yükselirken, yüksek lisans düzeyinde 31 bin 438, doktora düzeyinde ise 11 bin 27 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla 2023/24 öğretim yılında uluslararası öğrencilerin %16,5'i önlisans düzeyinde, %70,9'u lisans düzeyinde, %9,3'ü yüksek lisans düzeyinde ve %3,3'ü de doktora düzeyinde öğrenim görmüştür. 2023 yılında geçen yıla göre uluslararası öğrenci sayısında en fazla artış 20 bin 684 ile lisans düzeyinde yaşanmıştır.

Tablo B.7.3 Öğrenim düzeyine ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları (2022 ve 2023)

	2022/23			2023/24		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Önlisans	21.898	18.934	40.832	28.806	26.601	55.407
Lisans	131.188	86.622	217.810	140.220	98.274	238.494
Yüksek lisans	19.377	12.603	31.980	18.039	13.399	31.438
Doktora	7.207	3.865	11.072	7.011	4.016	11.027
Toplam	179.670	122.024	301.694	194.076	142.290	336.366

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.7.4'te 2023 yılında kuruluş dalgalarına göre devlet yükseköğretim kurumlarının uluslararası öğrenci sayıları ve toplam öğrenci içerisindeki payları verilmiştir. Buna göre 2023 yılında birinci dalgada kurulan üniversitelerde 103 bin 685 uluslararası öğrenci öğrenim görmüş olup birinci dalga üniversite öğrencileri içerisindeki payı ise %7,3'tür. İkinci dalgada kurulan üniversitelerde öğrenim görmüş uluslararası öğrenci sayısı 54 bin 292 iken üçüncü dalga üniversitelerdeki öğrenci sayısı ise 68 bin 164'tür. İkinci ve üçüncü dalga üniversitelerdeki bu uluslararası öğrencilerin payları ise sırasıyla %5,9 ve %6,7'dir. Dolayısıyla devlet yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören uluslararası öğrencilerin toplam yüz yüze öğrenci içerisindeki payı da %6,7'dir.

Tablo B.7.4 Kuruluş dalgalarına göre devlet yükseköğretim kurumlarının uluslararası öğrenci sayıları ve toplam öğrenci içerisindeki payları (2022 ve 2023)

	2022/23	2023/24	Toplam öğrenci içerisindeki payı (2023/24) (%)
1. dalga	97.010	103.685	7,3
2. dalga	49.851	54.292	5,9
3. dalga	67.597	68.164	6,7
Toplam	214.458	226.141	6,7

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.7.5'te 2023 yılında illere ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları verilmiştir. Buna göre uluslararası öğrencilerin en fazla olduğu il İstanbul'dur. İstanbul'da 118 bin 789 uluslararası öğrenci bulunmakta olup, her üç uluslararası öğrenciden birine karşılık gelmektedir.

Daha sonra en fazla uluslararası öğrenci barındıran iller sırasıyla Ankara (19.812), Karabük (11.558), Erzurum (11.351), İzmir (10.474), Sakarya (9.139), Kütahya (7.557), Bursa (6.706), Samsun (6.002), Konya (5.316), Gaziantep (4.981), Bolu (4.424), Antalya (4.193) ve Kayseri (4.080)'dir.

Tablo B.7.5 İllere ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları (2023)

İl	Erkek	Kadın	Toplam	İl	Erkek	Kadın	Toplam
İstanbul	64.987	53.802	118.789	Yozgat	1.113	348	1.461
Eskişehir	10.694	10.112	20.806	Düzce	1.085	364	1.449
Ankara	11.168	8.644	19.812	Kars	965	470	1.435
Karabük	8.241	3.317	11.558	Giresun	1.165	228	1.393
Erzurum	4.990	6.361	11.351	Kahramanmaraş	741	628	1.369
İzmir	5.618	4.856	10.474	Diyarbakır	774	571	1.345
Sakarya	5.724	3.415	9.139	Adana	764	572	1.336
Kütahya	4.965	2.592	7.557	Çorum	1.007	311	1.318
Bursa	3.872	2.834	6.706	Niğde	687	491	1.178
Samsun	3.591	2.411	6.002	Hatay	618	555	1.173
Konya	3.259	2.057	5.316	Yalova	727	439	1.166
Gaziantep	2.527	2.454	4.981	Manisa	796	362	1.158
Bolu	2.812	1.612	4.424	Burdur	699	396	1.095
Antalya	2.301	1.892	4.193	Muğla	658	410	1.068
Kayseri	2.579	1.501	4.080	Adıyaman	523	521	1.044
Sivas	2.514	1.289	3.803	Erzincan	632	301	933
Mersin	1.897	1.796	3.693	Kilis	353	580	933
Edirne	1.852	1.838	3.690	Nevşehir	553	372	925
Tokat	2.621	1.042	3.663	Bingöl	553	351	904
Kocaeli	1.875	1.360	3.235	Malatya	514	387	901
Balıkesir	2.042	979	3.021	Karaman	665	186	851
Isparta	1.606	1.165	2.771	Iğdır	466	189	655
Çanakkale	1.317	1.244	2.561	Aydın	303	232	535
Kırklareli	1.331	1.171	2.502	Bayburt	375	87	462
Uşak	1.303	1.143	2.446	Rize	295	135	430
Zonguldak	1.519	904	2.423	Bitlis	273	150	423
Bilecik	1.699	553	2.252	Van	220	161	381
Siirt	1.199	1.037	2.236	Ağrı	259	118	377
Kırşehir	1.438	634	2.072	Artvin	204	139	343
Tekirdağ	1.178	876	2.054	Ardahan	209	42	251
Afyonkarahisar	1.325	712	2.037	Kırıkkale	142	83	225
Şanlıurfa	870	996	1.866	Batman	136	88	224
Gümüşhane	1.511	339	1.850	Osmaniye	53	88	141
Çankırı	1.316	502	1.818	Amasya	77	36	113
Trabzon	1.066	725	1.791	Sinop	82	24	106
Kastamonu	1.217	542	1.759	Ordu	54	51	105
Mardin	1.090	659	1.749	Tunceli	55	45	100
Elazığ	1.211	425	1.636	Şırnak	57	33	90
Bartın	1.073	559	1.632	Muş	7	5	12
Aksaray	953	678	1.631	Hakkâri	-	-	-
Denizli	866	713	1.579	Toplam	194.076	142.290	336.366

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2023/24 öğretim yılında dört bin ve üzeri uluslararası öğrencisi olan üniversitelere ilişkin bilgiler Tablo B.7.6'da gösterilmiştir. Buna göre 2023/24 öğretim yılı itibarıyla en çok uluslararası öğrencisi olan Anadolu Üniversitesi (18.474)'dir. Daha sonra sırasıyla Karabük (11.558), Atatürk (11.240), İstanbul (10.180), İstanbul Medipol (9.976), Kütahya Dumlupınar (7.505), Bahçeşehir (6.464), Altınbaş (6.225), İstanbul Nişantaşı (5.913), İstanbul Gelişim (5.850), Dokuz Eylül (5.800), Ondokuz Mayıs (5.746), İstanbul Aydın (5.663), Sakarya (5.196), Bursa Uludağ (5.022), İstanbul Yeni Yüzyıl (4.506), Bolu Abant İzzet Baysal (4.424), Gaziantep (4.170), İstanbul Topkapı (4.045) ve İstanbul Esenyurt (4.020) üniversiteleri dört bin ve üzerinde uluslararası öğrenciye sahiptir.

baş (6.225), İstanbul Nişantaşı (5.913), İstanbul Gelişim (5.850), Dokuz Eylül (5.800), Ondokuz Mayıs (5.746), İstanbul Aydın (5.663), Sakarya (5.196), Bursa Uludağ (5.022), İstanbul Yeni Yüzyıl (4.506), Bolu Abant İzzet Baysal (4.424), Gaziantep (4.170), İstanbul Topkapı (4.045) ve İstanbul Esenyurt (4.020) üniversiteleri dört bin ve üzerinde uluslararası öğrenciye sahiptir.

Tablo B.7.6 Dört bin ve üzeri uluslararası öğrencisi olan üniversiteler (2023)

Üniversite	Erkek	Kadın	Toplam
Anadolu Üniversitesi	9.281	9.193	18.474
Karabük Üniversitesi	8.241	3.317	11.558
Atatürk Üniversitesi	4.913	6.327	11.240
İstanbul Üniversitesi	5.041	5.139	10.180
İstanbul Medipol Üniversitesi	4.413	5.563	9.976
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	4.938	2.567	7.505
Bahçeşehir Üniversitesi	3.675	2.789	6.464
Altınbaş Üniversitesi	3.862	2.363	6.225
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi	3.538	2.375	5.913
İstanbul Gelişim Üniversitesi	3.426	2.424	5.850
Dokuz Eylül Üniversitesi	3.052	2.748	5.800
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	3.400	2.346	5.746
İstanbul Aydın Üniversitesi	3.379	2.284	5.663
Sakarya Üniversitesi	2.978	2.218	5.196
Bursa Uludağ Üniversitesi	2.831	2.191	5.022
İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi	2.264	2.242	4.506
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	2.812	1.612	4.424
Gaziantep Üniversitesi	2.131	2.039	4.170
İstanbul Topkapı Üniversitesi	2.460	1.585	4.045
İstanbul Esenyurt Üniversitesi	2.310	1.710	4.020

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2023/24 öğretim yılında geldikleri ülkelere göre Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayıları Tablo B.7.7'de verilmiştir. Buna göre 2023/24 öğretim yılı itibarıyla Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin 60 bin 750'si Suriye, 40 bin 354'ü Azerbaycan, 29 bin 126'sı Türkmenistan, 28 bin 924'ü İran, 13 bin 153'ü Irak, 11 bin 958'i Kazakistan, 10 bin 695'i Mısır, 9 bin 149'u Afganistan, 8 bin 872'si Somali, 7 bin 927'si Yemen, 7 bin 145'i Ürdün, 6 bin 247'si Özbekistan, 5 bin 847'si Sudan, 5 bin 645'i Bulgaristan, 5 bin 644'ü Filistin, 5 bin 227'si Endonezya, 5 bin 62'si Fas ve 74 bin 641'i ise diğer ülke uyrukludur.

2023/24 öğretim yılında en çok uluslararası öğrencinin öğrenim gördüğü lisans programları Tablo B.7.8'de verilmiştir. Buna göre en çok uluslararası öğrencinin öğrenim gördüğü lisans programları arasında 19 bin 30 öğrenciyle ilk sırada işletme programı gelmektedir. İşletme programından sonra en çok uluslararası öğrencinin öğrenim gördüğü lisans programları sırasıyla tıp, bilgisayar mühendisliği, fizyoterapi ve rehabilitasyon, diş hekimliği, hemşirelik, mimarlık, inşaat mühendisliği, elektrik-elektronik mühendisliği, iktisat, yazılım mühendisliği, uluslararası ilişkiler ve makine mühendisliğidir. Kadın öğrenciler ağırlıklı olarak hemşirelik, fizyoterapi ve

Tablo B.7.7 Geldikleri ülkelere göre Türkiye'deki uluslararası öğrencisi sayıları (2023)

Ülke	Erkek	Kadın	Toplam
Suriye	33.183	27.567	60.750
Azerbaycan	27.024	13.330	40.354
Türkmenistan	13.971	15.155	29.126
İran	12.690	16.234	28.924
Irak	7.633	5.520	13.153
Kazakistan	5.326	6.632	11.958
Mısır	7.069	3.626	10.695
Afganistan	6.539	2.610	9.149
Somali	5.636	3.236	8.872
Yemen	6.315	1.612	7.927
Ürdün	4.814	2.331	7.145
Özbekistan	3.896	2.351	6.247
Sudan	4.471	1.376	5.847
Bulgaristan	2.756	2.889	5.645
Filistin	3.946	1.698	5.644
Endonezya	2.994	2.233	5.227
Fas	2.238	2.824	5.062
Diğer	43.575	31.066	74.641

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

rehabilitasyon, tıp ve dış hekimliği lisans programlarında yer alırken erkekler ise ağırlıklı olarak bilgisayar mühendisliği, işletme, elektrik-elektronik, inşaat ve makine mühendisliği programlarında öğrenim görmektedir.

Tablo B.7.8 En çok uluslararası öğrencinin öğrenim gördüğü lisans programları (2023)

Lisans programı	Erkek	Kadın	Toplam
İşletme	12.270	6.760	19.030
Tıp	6.654	7.115	13.769
Bilgisayar Mühendisliği	10.184	2.349	12.533
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	3.605	4.516	8.121
Dış Hekimliği	3.633	4.285	7.918
Hemşirelik	2.320	4.772	7.092
Mimarlık	3.216	3.337	6.553
İnşaat Mühendisliği	5.421	962	6.383
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	5.609	586	6.195
İktisat	4.348	1.590	5.938
Yazılım Mühendisliği	4.926	1.012	5.938
Uluslararası İlişkiler	3.336	2.174	5.510
Makine Mühendisliği	4.837	351	5.188
Toplam	140.220	98.274	238.494

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.7.9'da 2022 yılında ülkelere göre ve dünyada uluslararası öğrenci sayıları ve payları verilmiştir. 2021 yılı verisine göre en çok uluslararası öğrenci sayısına sahip ülke 833 bin 204 ile ABD olup toplam uluslararası öğrenci sayısı içindeki dünya payı ise yaklaşık %13'tür. 2022 yılı verilerine göre en çok uluslararası öğrenciyeye sahip ABD'yi sırasıyla 674 bin 931 ile Birleşik Krallık, 403 bin 473 ile Almanya, 382 bin 7 ile Avusturalya, 340 bin 326 ile Rusya, 336 bin 837 ile Kanada, 263 bin 459 ile Fransa ve 244 bin 27 ile Türkiye takip etmektedir. Türkiye'nin 2021/22 öğretim yılına ilişkin uluslararası öğrenci sayısı 244 bin 27 ile dünyadaki uluslararası öğrenci payını %3,6'dır. Mevcut veriler dikkate alındığında ve Türkiye'nin 2023/2024 öğretim yılı uluslararası öğrenci sayısında (336 bin 366) göz önünde bulundurulduğunda; 2024 yılında Türkiye'nin bu alanda Dünyada ilk 5 ülke arasında girmesi muhtemeldir.

2022 yılında OECD ülkelerinde öğrenim düzeyine göre yükseköğretimde uluslararası öğrenci payları Tablo B.7.10'da verilmiştir. Buna göre OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde uluslararası öğrenci payı en fazla olan Lüksemburg (%50,5) olup bu ülkede her iki yükseköğretim öğrencisinden birisi uluslararası öğrencidir. Daha sonra yükseköğretimde uluslararası öğrenci payı en fazla olan ülkeler sırasıyla Avustralya (%23), Birleşik Krallık (%21,6), Avusturya (%19,4), İsviçre (%19,1), Kanada (%18,6) ve Hollanda (%17)'dir. Yükseköğretimde lisans düzeyinde uluslararası öğrenci payı en fazla olan ülkelere bakıldığında sırasıyla Lüksemburg (%25,2), Avusturya (%19,1), Avustralya (%14,8), Birleşik Krallık (%14,7), Kanada (%14,5) ve Hollanda (%14,5) iken, yüksek lisans düzeyinde en fazla uluslararası öğrenci payına sahip ülkeler ise Lüksemburg (%76,7), Birleşik Krallık (%43,4), Avustralya (%39,1), İsviçre (%31,3), Letonya (%27,7), Hollanda

Tablo B.7.9 Ülkelere göre ve dünyadaki toplam uluslararası öğrencisi sayıları ve payları (%) (2020, 2021 ve 2022)

Ülke	Uluslararası öğrenci sayısı			Dünya payı (2022)
	2020	2021	2022	
ABD	957.475	833.204	-	12,9
Birleşik Krallık	550.877	600.589	674.931	9,8
Almanya	368.717	376.359	403.473	5,9
Avusturalya	458.279	378.439	382.007	5,6
Rusya	-	321.845	340.326	5,0
Kanada	323.157	312.630	336.837	4,9
Fransa	252.444	252.856	263.459	3,8
Türkiye	185.047	224.048	244.027	3,6
BAE	215.975	-	237.034	3,5
Çin	225.100	221.653	210.903	3,1
Japonya	222.661	216.241	199.298	2,9
Arjantin	121.577	117.794	137.116	2,0
Hollanda	124.876	135.535	-	2,1
Güney Kore	111.568	118.528	123.280	1,8
Malezya	89.193	92.519	100.437	1,5
Polonya	62.091	73.958	91.751	1,3
İspanya	82.269	80.862	91.692	1,3
İtalya	58.508	72.284	89.946	1,3
Avusturya	75.870	82.083	85.197	1,2
Kırgızistan	36.596	61.418	80.701	1,2
Mısır	34.198	-	69.828	1,0
Singapur	54.982	58.269	66.308	1,0
Suudi Arabistan	69.005	63.417	64.874	0,9
İsviçre	57.972	61.262	64.847	0,9
Dünya	6.560.076	6.440.413	6.859.426	-

Kaynak: UNESCO (2024) veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Birleşik Arap Emirlikleri'nin verisi 2023 yılına aittir. ABD ve Hollanda'ya ilişkin dünya payı hesabı 2021 yılı verileri üzerinden hesaplanmıştır. Tabloda 50 bin ve üzeri uluslararası öğrencisi bulunan ülkeler alınmıştır.

(%26,7) ve Avusturya (%25,9)'dır. Doktora düzeyinde en fazla uluslararası öğrenci payına sahip ülkeler incelendiğinde ise Lüksemburg %91 ile ilk sırada yer almaktadır. Daha sonra doktora düzeyinde en fazla uluslararası öğrenci payına sahip ülkeler sırasıyla İsviçre (%57,8), Yeni Zelanda (%44,1), Birleşik Krallık (%41), Avusturya (%40) ve İzlanda (%39,5)'dir. Yükseköğretimde uluslararası öğrenci payı bakımından OECD ülkeleri ortalamaları lisans

düzeyinde %5,1; yüksek lisans düzeyinde %14,9; doktora düzeyinde %24,8 ve toplamda ise %6,5 olup Türkiye'nin yükseköğretimde uluslararası öğrenci payı lisans düzeyinde %3,5; yüksek lisans düzeyinde %8,8; doktora düzeyinde %9,7 ve toplam öğrenci içerisinde ise %2,9'dur. Türkiye'nin yükseköğretimde uluslararası öğrenci payının düşük olmasının nedeni, yükseköğretimde toplam öğrenci sayısının fazla olmasıdır (bk. Tablo B.3.5).

Tablo B.7.10 OECD ülkelerinde öğrenim düzeyine göre yükseköğretimde uluslararası öğrencisi payları (%) (2022)

Ülke	Lisans	Yüksek lisans	Doktora	Toplam
Lüksemburg	25,2	76,7	91,0	50,5
Avustralya	14,8	39,1	35,1	23,0
Birleşik Krallık	14,7	43,4	41,0	21,6
Avusturya	19,1	25,9	40,0	19,4
İsviçre	10,1	31,3	57,8	19,1
Kanada	14,5	20,0	37,3	18,6
Hollanda	14,5	26,7	-	17,0
Çekya	13,4	18,3	25,9	15,8
Macaristan	10,2	21,2	29,2	13,7
Letonya	10,3	27,7	12,7	12,7
Almanya	7,5	18,2	22,8	12,0
Portekiz	8,2	15,3	33,3	12,0
Slovakya	11,3	13,3	13,5	11,9
Estonya	6,8	16,5	32,3	11,4
Yeni Zelanda	8,7	19,4	44,1	10,4
Belçika	7,4	17,3	25,3	10,1
Danimarka	5,3	20,1	37,2	10,1
Slovenya	9,3	10,3	21,9	9,5
İrlanda	6,9	16,3	37,5	9,3
Fransa	6,8	13,6	36,1	9,1
Litvanya	6,3	15,4	9,5	8,8
Finlandiya	5,9	10,9	27,7	8,5
İzlanda	4,8	10,9	39,5	7,9
İsveç	2,9	12,4	35,8	7,0
Polonya	7,1	6,2	3,2	6,7
OECD ortalaması	5,1	14,9	24,8	6,5
Japonya	2,7	10,4	22,3	5,1
ABD	4,0	12,0	25,2	4,9
Güney Kore	3,5	11,1	19,9	4,4
İtalya	3,1	5,7	11,8	4,2
Norveç	2,2	6,7	23,2	4,1
İspanya	1,9	10,2	20,1	4,0
İsrail	2,6	5,4	12,4	3,2
Yunanistan	3,4	0,6	2,8	3,1
Türkiye	3,5	8,8	9,7	2,9
Şili	0,7	3,6	25,3	1,4
Meksika	0,9	4,2	8,5	1,2
Kolombiya	0,2	0,6	2,0	0,2

Kaynak: (OECD, 2024).

- UNESCO İstatistik Enstitüsü verilerine göre 2021 yılında dünyada yükseköğretim öğrenci sayısı 248 milyon iken 2022 yılında 256 milyona yükselmiştir. Dolayısıyla hem Türkiye’de hem de Dünyada yükseköğretime olan talep sürekli olarak artmaktadır. Buna karşın Türkiye’nin yükseköğretime erişim oranları geçen yıla göre 2023/24 öğretim yılında önemli düzeyde düşmüş olup 18-22 yaş grubundaki erkeklerde net okullaşma oranı %41,1’den %36,7’ye, kadınlarda %51,2’den %49’a, toplamda ise %46’dan %42,7’ye gerilemiştir. Ayrıca kadın ve erkeklerin yükseköğretimde net okullaşma oranları arasındaki makas kadınlar lehine açılmış ve %12,3 puan ile en üst düzeye çıkmıştır. Bu nedenle yükseköğretim sisteminin daha kaliteli ve nitelikli büyüebilmesi için yüz yüze öğretim programlarına yönelik planlamalar yapılmalı, tercih edilebilir yüz yüze öğretim programlarındaki kontenjanlar artırılmalı, tercih edilmeyen ve istihdamla bağı zayıflamış programların kontenjanları azaltılmalıdır.
- Yükseköğretimde kadınların okullaşma oranına bakıldığında erkeklerden %12,3 puan daha fazla olduğu görülmektedir. Dahası yükseköğretim sistemi içerisinde yeni kayıt yaptıran her 100 erkek öğrenciye karşılık 132 kadın kayıt yaptırmaktadır. Mevcut yükseköğretim öğrencileri arasında ise kadınların sayısı erkeklerin sayısından fazladır. Dolayısıyla yükseköğretim imkânlarından kadınlar erkeklerden daha fazla oranda yararlanmaktadır. Buna karşın lisansüstü düzeyde yeni kayıt yaptıran her 100 erkek öğrenciye karşılık 94 kadın öğrenci kayıt yaptırmaktadır. Bu kapsamda kadınların lisansüstü öğrenimlerini teşvik edici politikalar geliştirilmeli ve hayata geçirilmelidir.
- Engelli kadınların yükseköğretime olan talebi ya da yükseköğretime erişimi erkeklere oranla çok daha azdır. Buna ilaveten engelli öğrenciler, yüz yüze programlarda ulaşım, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamamasından dolayı genelde açıköğretim programları olan üniversiteleri tercih etme eğilimindedir. Bu kapsamda hem engelli kadınların yükseköğretime erişimini artıracak hem de engelli öğrencilerin yüz yüze programları tercih etmeleri için ulaşım, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacak teşvik edici mekanizmalar geliştirilerek uygulanmalıdır.
- Türkiye’de yükseköğretim sistemi içerisinde bulunan uluslararası öğrenci sayısı, 2023 yılında bir önceki yıla göre %11,5 artışla 336 bini geçmiş olup yükseköğretim sistemi içerisindeki güncel payı %4,8’dir. Ülkelerin mevcut uluslararası öğrenci sayıları göz önüne alındığında, 2024 yılına ilişkin ülke verilerinin güncellenmesi durumunda Türkiye’nin uluslararası öğrenci sayısı bakımından Dünyada ilk 5 ülke arasına girmesi muhtemeldir. Buna karşın Türkiye’ye en fazla Suriye, Azerbaycan, Türkmenistan, İran ve Irak ülkelerinden uluslararası öğrenci gelmekte olup AB ülkelerinden ise çok az sayıda öğrenci gelmektedir. Türkiye’nin uluslararası öğrenci sayısı bakımından Dünyada ilk 5 ülke arasında yerini alabilmesi için hem yükseköğretime yönelik talebi artırıcı politikalar uygulamalı hem de uluslararası öğrencilerin çeşitliliğini artıracak teşvik edici mekanizmalar geliştirmelidir.

- MEB. (2023). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2022–2023*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2024). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2023–2024*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
- OECD. (2024). *Education at a glance 2024: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c00cad36-en>
- UNESCO. (2024). *UNESCO Institute for Statistics*. <http://data.uis.unesco.org/>
- YÖK. (2021). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- YÖK. (2024). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Yurdakul, S. ve Şahin-Demir, S. A. (2022). *Yükseköğretime bakış 2022: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Yurdakul, S. ve Şahin-Demir, S. A. (2023). *Yükseköğretime bakış 2023: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM

EĞİTİMİN ÇIKTILARI

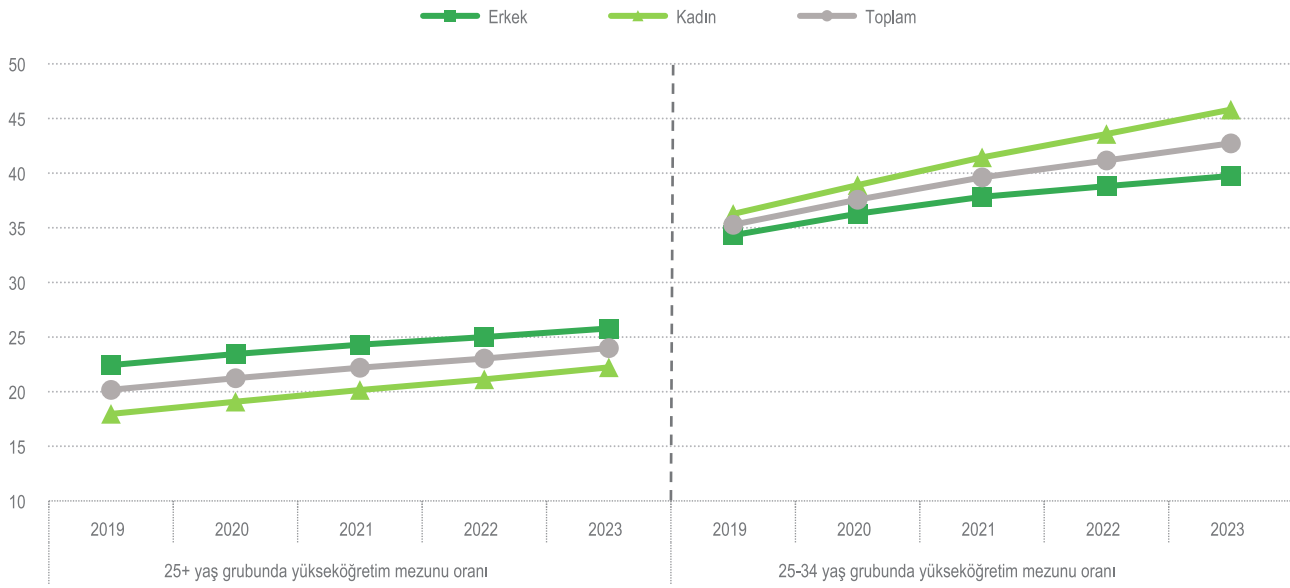
GÖSTERGE C1	Nüfusun eğitimi ne düzeydedir?
GÖSTERGE C2	Yükseköğretim mezun sayıları nasıl değişmiştir?
GÖSTERGE C3	Yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranları ne düzeydedir?
BÖLÜM C	Sonuç ve Öneriler

Bu bölüm içerisinde ilk olarak Türkiye’de yükseköğretim mezun oranları, mezun olanların cinsiyet, öğrenim türü gibi değişkenlerle mevcut verileri incelenerek mezun profili verilecektir. Daha sonra istihdam ve işsizlik oranlarıyla birlikte işgücü piyasalarında mezunların güncel durumu analiz edilecektir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkeleri ile Türkiye’nin güncel verileri karşılaştırmalı bir biçimde ele alınarak incelenecektir.

Bu gösterge altında ilk olarak yükseköğretim mezunu oranlarındaki değişim; cinsiyet, bölgeler ve yaş grupları olmak üzere farklı değişkenler üzerinden ayrıntılı in-

celenmiştir. Buna ilaveten OECD ülkeleri ile Türkiye'nin güncel verileri karşılaştırmalı bir biçimde ele alınarak analiz edilmiştir.

Şekil C.1.1 Cinsiyete, 25+ ve 25-34 yaş gruplarına göre yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2019-2023)

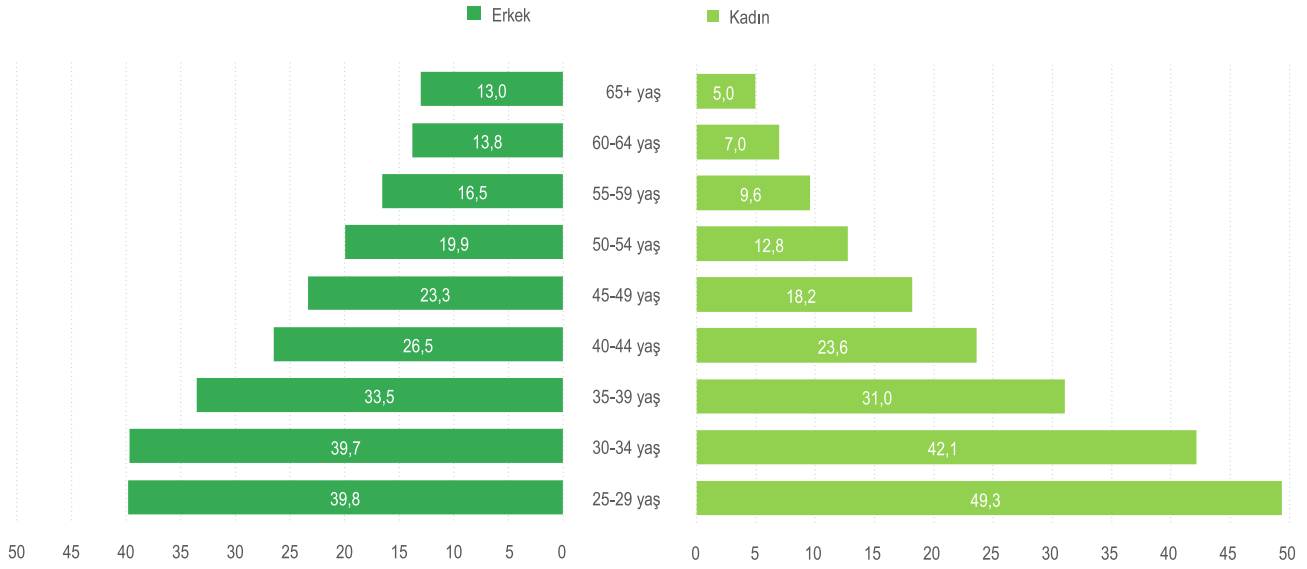
Kaynak: TÜİK'in Ulusal Eğitim İstatistikleri ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanları kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil C.1.1'de 2019-2023 yılları arası cinsiyete, 25+ ve 25-34 yaş gruplarına göre yükseköğretim mezunu oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 25+ yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranına bakıldığında erkeklerde bu oran 2019 yılında %22,4; kadınlarda %18 olmak üzere toplamda %20,2 şeklinde gerçekleşirken 2023 yılına gelindiğinde erkeklerde %25,8'e, kadınlarda %22,2'ye olmak üzere toplamda %24'e yükselmiştir. 25-34 yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranına bakıldığında ise 2019 yılında erkeklerde 34,3; kadınlarda 36,3 olmak üzere toplamda 35,3 iken 2023 yılına gelindiğinde bu oran erkeklerde %39,7; kadınlarda %45,8 olmak üzere toplamda %42,7'ye yükselmiştir. Burada en önemli husus 25-34 yaş grubunda yükseköğretim mezunu kadınlar, erkeklerle aralarındaki makası her geçen yıl

artırmakta olup 2023 yılı itibarıyla bu makas %6,2 puan olarak gerçekleşmiştir.

2023 yılında yaş gruplarına ve cinsiyete göre yükseköğretim mezunu oranları Şekil C.1.2'de verilmiştir. Şekle bakıldığında en dikkat çeken kısım 35-39 yaş grubu ve daha yukarı yaş gruplarında erkeklerin yükseköğretim mezunu olma oranları kadınlardan fazla iken 30-34 yaş grubunda kadınların oranının fazla olduğu 25-29 yaş grubunda ise kadınlar lehine farkın ciddi bir oranda arttığı görülmesidir. Buna göre 25-29 yaş grubunda yükseköğretim mezunu olma oranı, kadınlarda %49,3 erkeklerde ise %39,8; 30-34 yaş grubunda kadınlarda %42,1, erkeklerde %39,7; 35-39 yaş grubunda kadınlarda %31, erkeklerde ise %33,5 iken 40-44 yaş grubunda bu oran

Şekil C.1.2 Yaş gruplarına ve cinsiyete göre yükseköğretim mezunu oranları (%) (2023)

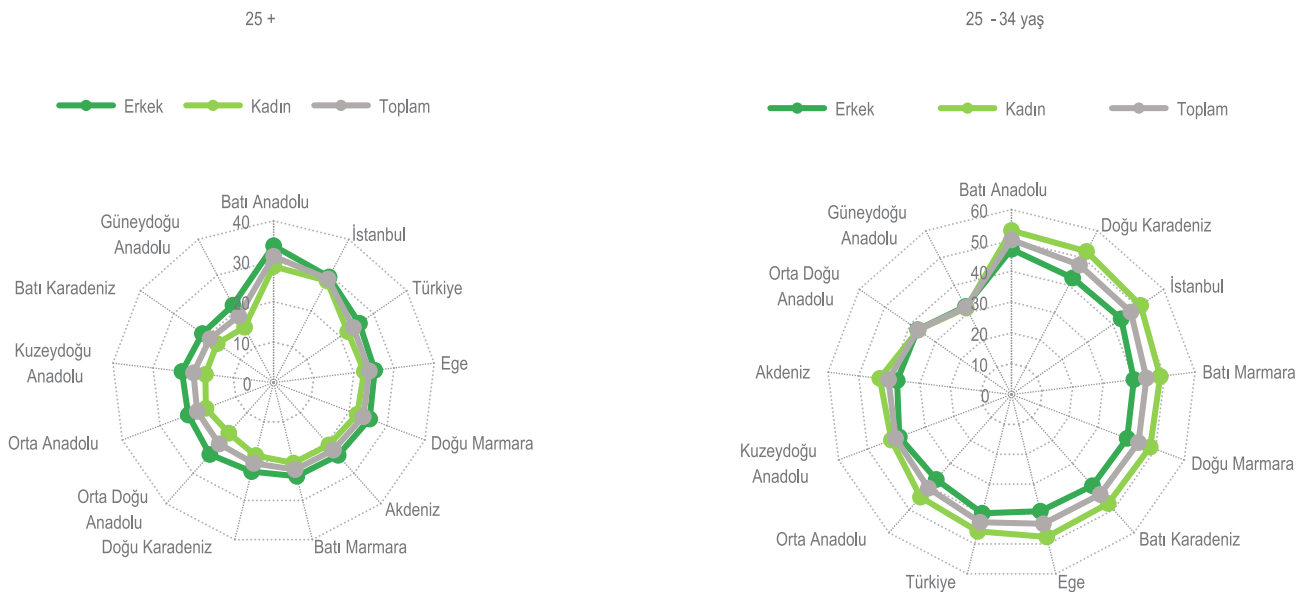

Kaynak: TÜİK'in Ulusal Eğitim İstatistikleri ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

kadınlarda %23,6; erkelerde %26,5 şeklinde gerçekleşmiştir. Daha açık bir ifade ile son birkaç yılın verilerine bakıldığında 25-29 yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranlarının kadınlar lehinde gerçekleştiği görülmektedir (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2023).

2023 yılında bölgelere ve cinsiyete göre 25+ ve 25-34 yaş gruplarındaki yükseköğretim mezunu oranları Şekil C.1.3'te verilmiştir. Buna göre 25+ yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranı en yüksek bölge Batı Anadolu (%31,2) iken en düşük bölge Batı Karadeniz (%18,6) ve

Şekil C.1.3 Bölgelere ve cinsiyete göre 25+ ve 25-34 yaş gruplarında yükseköğretim mezunu oranları (%) (2023)

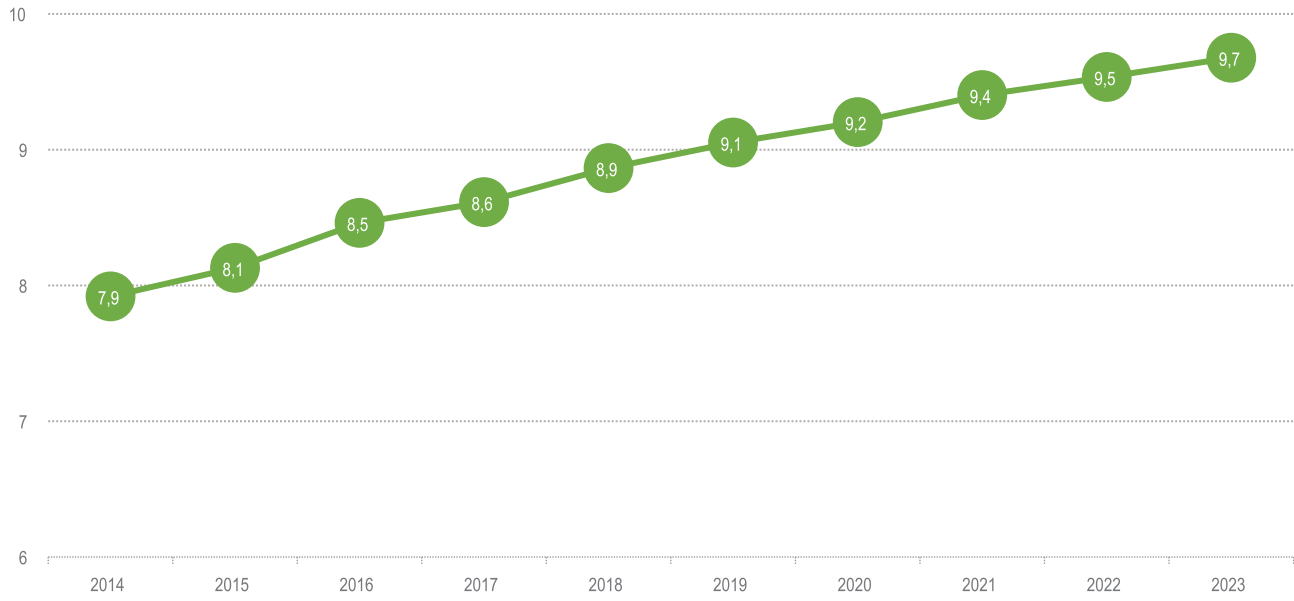

Kaynak: TÜİK'in Ulusal Eğitim İstatistikleri ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Güneydoğu Anadolu (%18,6) bölgeleridir. Batı Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri arasındaki fark toplamda %12,6'dır. 2022 yılı verilerinde bu fark %11,9'dur (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2023). 25-34 yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranının en yüksek olduğu bölge Batı Anadolu (%50,2) iken en düşük bölge ise Güneydoğu Anadolu (%32)'dir. 2021 yılı verilerinde bu iki oran

arasındaki fark (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2023) %16,4 iken 2023 yılında bu fark %18,2'ye yükselmiştir. 25-34 yaş arası hem erkeklerde hem de kadınlarda yükseköğretim mezunu oranı en yüksek olan bölge Batı Anadolu (sırasıyla %47,1 ve %53,2) iken, en düşük bölge ise Güneydoğu Anadolu (sırasıyla %32,2 ve %31,7)'dir.

Şekil C.1.4 15+ yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı (2014-2023)

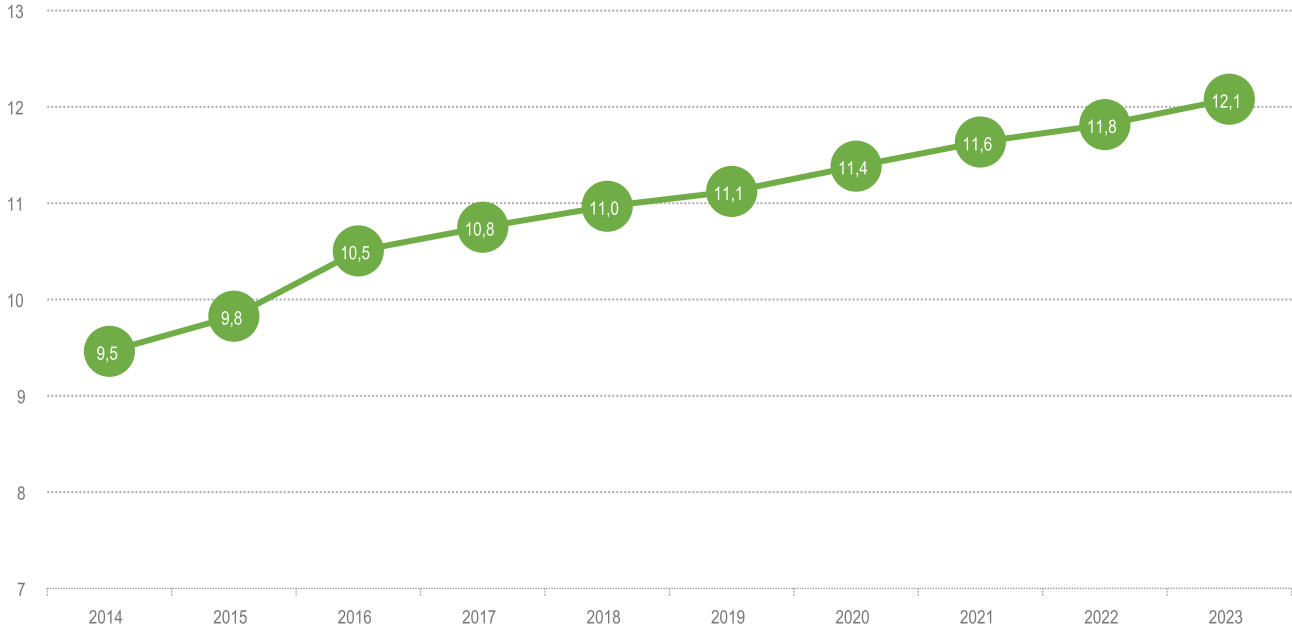
Kaynak: TÜİK'in Ulusal Eğitim İstatistikleri ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2024a) veri tabanları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil C.1.4'te 2014-2023 yılları arası 15+ yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı verileri verilmiştir. Buna göre 15+ yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı yıllara göre artış göstermekte olup, 2014 yılında 7,9 yıl iken, 2019'da 9,1 yıl olup 2023 yılına gelindiğinde 9,7 yıla yükselmiştir. 2014 yılından 2023 yılına kadar 15+ yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı 1,8 yıl artmıştır.

2014-2023 yılları arası 25-34 yaş grubundaki nüfusun ortalama eğitim yılı Şekil C.1.5'te verilmiştir. Buna göre 2014 yılında 25-34 yaş grubundaki nüfusun ortalama eğitim yılı 9,5 iken, 2019 yılında 11,1 olmuş, 2023 yılına gelindiğinde 12,1 şeklinde gerçekleşmiştir. Yıllara göre 25-34 yaş arası nüfusun ortalama eğitim yılı yıllar itibarıyla düzenli artış göstermiştir.

Tablo C.1.6'da 2016 ve 2023 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde cinsiyete göre 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranı bakımından OECD ortalaması, erkeklerde 2016 yılında %37 iken 2023 yılında %41, 2016 yılında kadınlarda %48 iken 2023 yılında %54 olmak üzere toplamda 2016 yılında %42 iken 2023 yılında %47 şeklinde gerçekleşmiştir. Türkiye'de 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarına bakıldığında erkeklerde 2016 yılında %31 iken 2023 yılında %40'a, kadınlarda 2016 yılında %30'dan 2023 yılına gelindiğinde %46'ya, toplamda ise %30'dan 2023 yılına gelindiğinde %43'e yükselmiştir. Burada altı çizilmesi gereken önemli bir husus hem OECD ülkeleri ortalamasında hem de Türkiye'de yükseköğretim mezunu oranları içerisinde kadınlarda yaşanan önemli artıştır. 2020 yılı

Şekil C.1.5 25-34 yaş grubundaki nüfusun ortalama eğitim yılı (2014-2023)

Kaynak: TÜİK'in Ulusal Eğitim İstatistikleri ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

için 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarına bakıldığında Türkiye'de kadın ve erkekler arasındaki fark kadınlar lehine %1 iken (Yurdakul ve ark., 2021) 2023 yılına gelindiğinde fark %6'ya yükselmiştir. 2020 ve 2023 OECD ortalaması karşılaştırıldığında hem erkeklerde hem kadınlarda 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarında artış gözükmemekte ancak erkekler ve kadınların arasındaki %13 puanlık farkın kadınların lehine korunduğu görülmektedir. Bu veriler göz önüne alındığında ilerleyen yıllarda yükseköğretimden mezun olma

oranlarının kadınlar ve erkekler arasında kadınlar lehine daha da artarak gerçekleşeceği öngörülmektedir. Buna ilave olarak, yükseköğretim mezunu oranlarına ülkelere göre bakıldığında OECD ülkeleri arasında 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarını 2016 yılından 2023 yılına en çok artıran ülkeler Türkiye (%12 puan), Şili (%11 puan), İspanya (%11 puan) ve İrlanda (%10 puan) olurken Güney Kore'de oransal bir değişimin olmadığı 2023 yılından 2016 yılına göre Finlandiya, İsrail ve Slovenya'da ve Polonya'nın %3 puan azalış yaşadığı görülmektedir.

Tablo C.1.6 OECD ülkelerinde cinsiyete göre 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarında yaşanan değişim (2016 ve 2023)

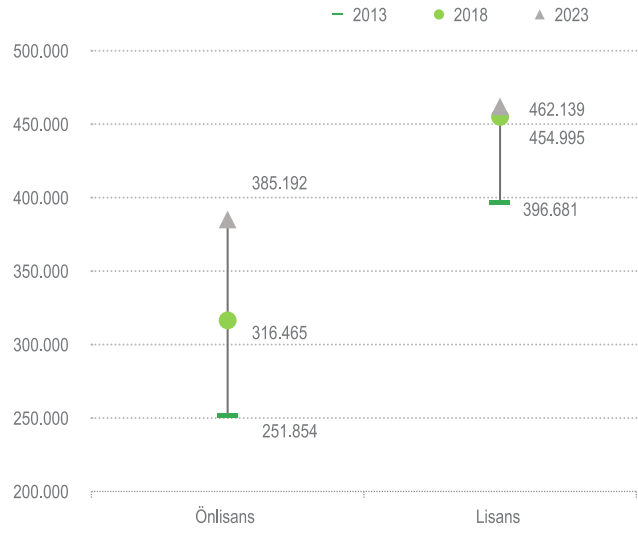
Ülke	Erkek		Kadın		Toplam	
	2016	2023	2016	2023	2016	2023
Güney Kore	66	63	74	77	70	70
Kanada	51	58	70	76	61	67
Japonya	58	62	62	69	60	65
İrlanda	46	60	61	67	53	63
Birleşik Krallık	50	57	53	63	52	60
Lüksemburg	49	55	54	65	51	60
Litvanya	44	48	66	68	55	57
Norveç	40	47	57	68	49	57
Avustralya	44	48	55	65	49	56
Hollanda	41	50	52	59	46	55
İsveç	39	47	55	62	47	54
İspanya	35	46	47	58	41	52
Fransa	39	48	49	56	44	52
İsviçre	49	50	49	54	49	52
ABD	43	47	52	57	48	52
Belçika	38	43	51	57	44	50
Danimarka	38	40	52	58	45	49
OECD ortalaması	37	41	48	54	42	47
Polonya	34	37	54	56	43	46
Yeni Zelanda	40	40	47	52	43	46
İsrail	38	36	57	56	47	46
Letonya	30	34	55	57	42	45
Yunanistan	34	36	48	53	41	44
İzlanda	32	31	49	58	40	44
Avusturya	36	39	43	48	40	44
Estonya	32	32	51	56	41	43
Türkiye	31	40	30	46	30	43
Şili	28	37	31	45	30	41
Slovenya	32	30	55	53	43	41
Portekiz	27	34	43	47	35	41
Slovakya	26	31	41	49	33	40
Finlandiya	33	33	50	46	41	39
Almanya	30	36	32	41	31	39
Kolombiya	25	30	32	40	29	35
Çekya	26	27	39	41	33	34
Kosta Rika	24	30	33	34	29	32
İtalya	20	24	32	37	26	31
Macaristan	24	23	37	36	30	29
Meksika	22	28	22	28	22	28

Kaynak: (OECD, 2024).

Bu gösterge altında öncelikle yükseköğretim mezun sayılarında ve oranlarında yaşanan değişim güncel veriler ile öğrenim düzeylerine, öğretim türüne ve cinsiyete göre analiz edilmiştir. Son olarak ise öğrenim düzeyine göre lisansüstü mezun sayılarında yaşanan değişim ele alınmıştır.

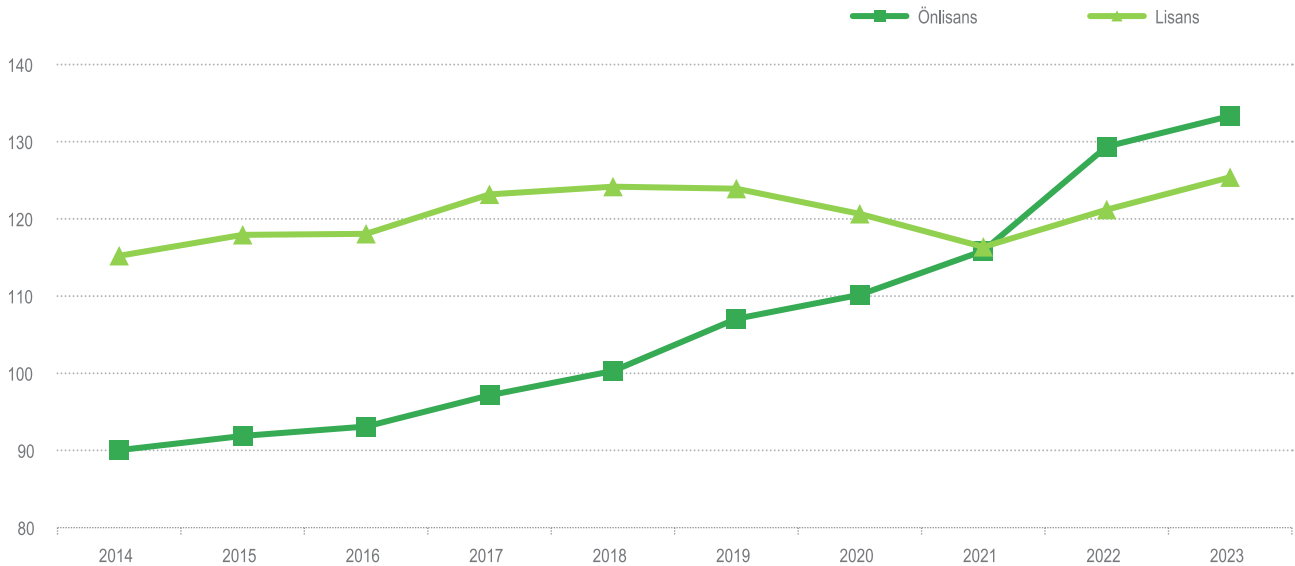
Şekil C.2.1'de 2013, 2018 ve 2023 yıllarında öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezun sayılarında yaşanan değişim ele alınmıştır. Buna göre önlisans düzeyinde yükseköğretim mezunu sayısı 2013 yılında 251 bin 854 iken 2018 yılında 316 bin 465 olmuş, 2023 yılına gelindiğinde ise 385 bin 192'ye yükselmiştir. Lisans düzeyinde yükseköğretim mezunu sayılarına bakıldığında, 2013 yılında 396 bin 681 iken 2018 yılına gelindiğinde 454 bin 995 olmuş ve 2023 yılında 462 bin 139'a yükselmiştir.

Şekil C.2.1 Öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezun sayılarında yaşanan değişim (2013, 2018 ve 2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil C.2.2 Öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezunlarının cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2014-2023)

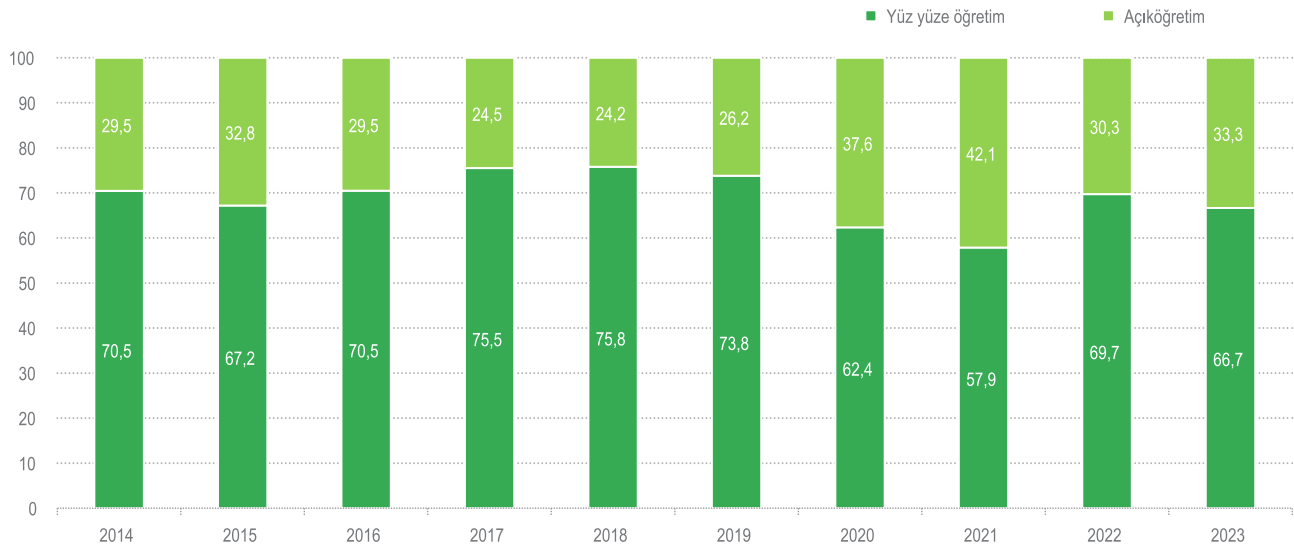

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2014-2023 yılları arası öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezunlarının cinsiyet oranlarında yaşanan değişim Şekil C.2.2'de verilmiştir. Şekle göre önlisans düzeyinde yükseköğretim mezunlarının cinsiyet oranına bakıldığında 2014 yılından 2017 yılına kadar erkeklerin kadınlara göre daha fazla sayıda önlisans düzeyinde yükseköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Daha açık bir ifade ile 2014 yılında her 100 erkeğe karşılık 90 kadın önlisans düzeyinde mezun olurken 2017 yılında her 100 erkeğe karşılık 97 kadının önlisans düzeyinde mezun olduğu görülmektedir. 2018 yılında önlisans düzeyinde kadın ve erkek mezun sayılarının eşitlendiği görülmektedir. 2019 yılından sonra ise yükseköğretimden önlisans düzeyinde kadınların erkeklere göre daha fazla sayıda mezun olduğu görülmekte olup 2019 yılında her 100 erkeğe karşılık

107 kadın, 2020 yılında 110 kadın, 2021 yılında 116 kadın önlisans düzeyinde mezun olurken 2022 yılına gelindiğinde ciddi bir artışla her 100 erkeğe karşılık 129, 2023 yılında ise 133 kadın mezun olmuştur. Bu oranların mevcut eğilim ve verilere göre ilerleyen dönemlerde daha da artacağı öngörülmektedir. Buna ilaveten lisans düzeyinde yükseköğretim mezunlarının cinsiyet oranlarına göre değişimine bakıldığında 2014 yılında her 100 erkeğe karşılık 115 kadın, 2019 yılında her 100 erkeğe karşılık 124 kadın lisans düzeyinde mezun olmuştur. 2019 yılından 2021 yılına kadar lisans düzeyinde kadın mezun sayılarında azalış görülsede 2023 yılına gelindiğinde son on yılın en yüksek seviyesine ulaşmış ve her 100 erkeğe karşılık 125 kadın lisans düzeyinde mezun olmuştur.

Şekil C.2.3 Öğretim türüne göre yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2014-2023)

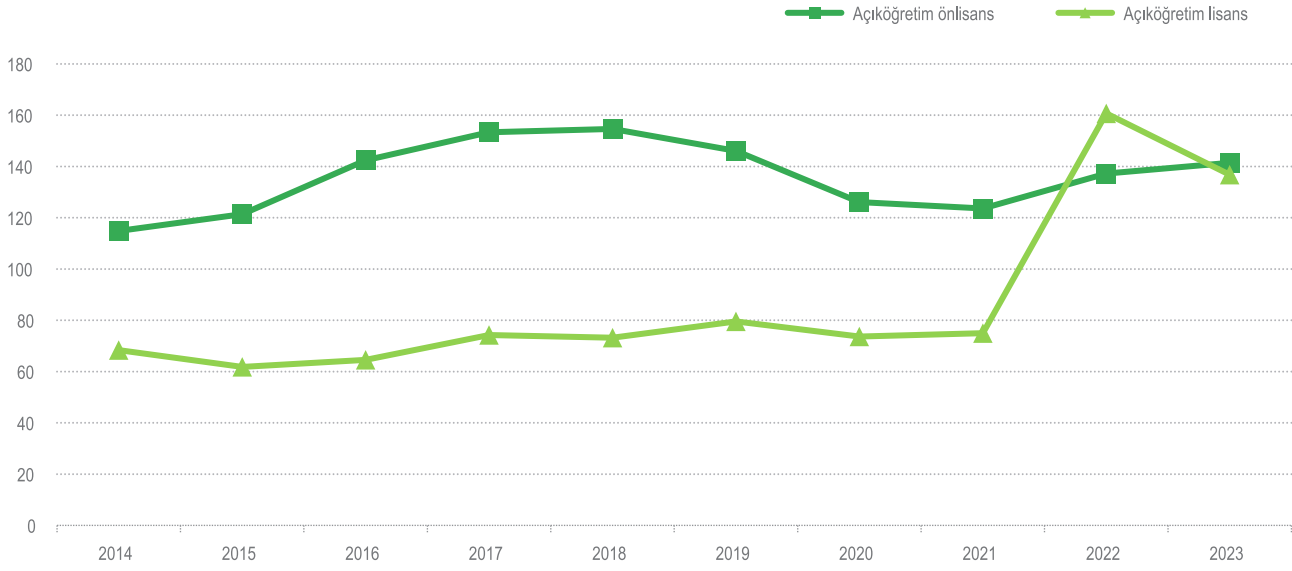

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2014-2023 yılları arası öğretim türüne göre yükseköğretim mezunu oranlarında yaşanan değişim Şekil C.2.3'te verilmiştir. Şekle göre 2014 yılında yüz yüze öğretim mezunu oranı %70,5 açıköğretim mezunu %29,5 iken 2019 yılında yüz yüze öğretim mezunu oranı %73,8, açıköğretim mezunu oranı ise %26,2 şeklinde gerçekleşmiştir. 2021 yılında yüz yüze öğretim mezunu oranı %57,9 iken mezunlarda açıköğretimin payı ciddi bir artış ile %42,1 ol-

muştur. Bunun en temel nedeni koronavirüs pandemisi döneminde açıköğretim fakültelerinde sınavların online yapılmasıdır. Yükseköğretim mezunu oranlarının öğretim türüne göre 2023 yılı verilerine bakıldığında bir önceki yıla göre yaklaşık benzer veriler söz konusudur. 2023 yılı yüz yüze öğretim mezunu oranları 2022 yılına göre %3 puanlık bir azalma ile %66,7 olmuş açıköğretimin payı ise %33,3'e yükselmiştir.

Şekil C.2.4 Öğrenim düzeyine göre açıköğretimden mezun olanların cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2014-2023)

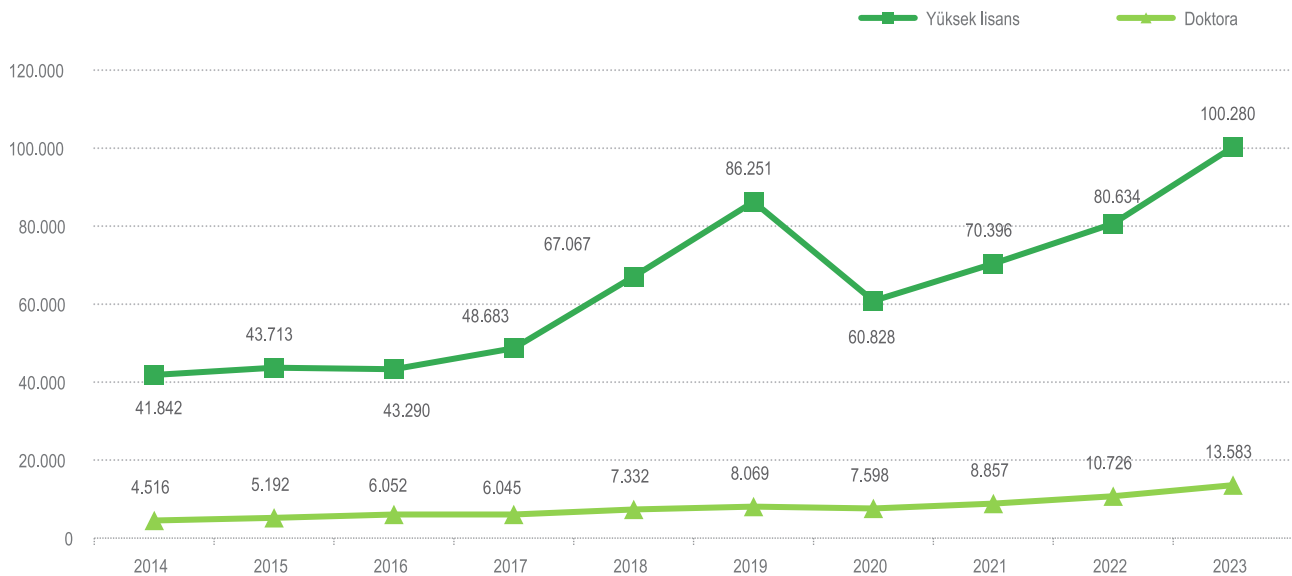

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2014-2023 yılları arası öğrenim düzeyine göre açıköğretimden mezun olanların cinsiyet oranlarında yaşanan değişim Şekil C.2.4'te verilmiştir. Buna göre açıköğretim önlisans düzeyinde mezun olanların cinsiyet oranında yaşanan değişime bakıldığında 2014 yılında her 100 erkeğe karşılık 115 kadın mezun olurken 2018 yılında her

100 erkeğe karşılık 155 kadın mezun olmuştur. Sonrasında 2021 yılına kadar açıköğretim önlisans düzeyinde mezun olanların cinsiyet oranı düşüş eğilimi göstermiş ve her 100 erkeğe karşılık 124 kadın mezun olmuş 2023 yılına gelindiğinde ise her 100 erkeğe karşılık 141 kadın mezun olmuştur. Açıköğretim lisans düzeyinde mezun

Şekil C.2.5 Öğrenim düzeyine göre lisansüstü mezun sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

olanların cinsiyet oranına bakıldığında 2014-2021 yılları arasında az bir oranda artış ve azalışların gerçekleştiği görülürken 2022 yılında en dikkat çeken husus mezun olan kadınların sayısı bir önceki yıla göre iki katından fazla gerçekleşmiş olmasıdır. Buna göre açıköğretimde lisans düzeyinde 2014 yılında her 100 erkeğe karşılık 68 kadın mezun olurken 2021 yılında 100 erkeğe karşılık 75 kadın mezun olmuş, 2022 yılına gelindiğinde bu cinsiyet oranı 160'a yükselmiş, 2023 yılına gelindiğinde ise 137 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil C.2.5'te 2014-2023 yılları arasında öğrenim düzeyine göre lisansüstü mezun sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre yüksek lisans düzeyinde 2014 yı-

lında 41 bin 842 kişi mezun olmuşken 2019 yılına kadar yükselmiş ve bu tarihte 86 bin 251 kişi mezun olmuştur. 2020 yılında ciddi bir düşüş gerçekleşerek yüksek lisans mezunu sayısı 60 bin 828'e düşmüş, 2021'de 70 bin 396, 2022 yılında ise 80 bin 634 olmuştur. 2023 yılına gelindiğinde ise ciddi bir artış yaşanarak 100 bin 280 şeklinde gerçekleşmiştir. 2019 yılı sonrasında yaşanan ciddi düşüşün sebebinin yaşanan koronavirüs pandemisi olduğu söylenebilir. Doktora düzeyinde mezun sayılarına bakıldığında; 2014 yılında 4 bin 516 kişi doktora düzeyinde mezun olmuşken 2023 yılına gelindiğinde 13 bin 583'e yükselmiştir. 2014'ten 2023'e hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde mezun sayıları iki katından fazla bir artış yaşamıştır.

Tablo C.2.6 En çok yüksek lisans ve doktora mezunu veren ilk on üniversite (2021, 2022 ve 2023)

Üniversite	Türü	Yüksek lisans mezun sayısı			Üniversite	Türü	Doktora mezun sayısı		
		2021	2022	2023			2021	2022	2023
Marmara Üniversitesi	Devlet	2.554	2.406	3.192	Ankara Üniversitesi	Devlet	480	629	846
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	Devlet	4.167	2.849	3.056	İstanbul Üniversitesi	Devlet	421	533	642
Batman Üniversitesi	Devlet	85	179	2.387	Gazi Üniversitesi	Devlet	500	507	626
Yıldız Teknik Üniversitesi	Devlet	1.610	2.081	2.347	Marmara Üniversitesi	Devlet	297	470	542
İstanbul Üniversitesi	Devlet	1.449	1.947	2.197	Hacettepe Üniversitesi	Devlet	353	411	526
Necmettin Erbakan Üniversitesi	Devlet	896	1175	1.982	Ege Üniversitesi	Devlet	219	276	416
Hacettepe Üniversitesi	Devlet	1.302	1.766	1.924	Atatürk Üniversitesi	Devlet	243	297	404
Gaziantep Üniversitesi	Devlet	1.227	1.288	1.757	ODTÜ	Devlet	233	249	396
Selçuk Üniversitesi	Devlet	829	1.298	1.677	Dokuz Eylül Üniversitesi	Devlet	185	228	331
Bahçeşehir Üniversitesi	Vakıf	1.179	1.487	1.659	Selçuk Üniversitesi	Devlet	183	219	328

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2021, 2022 ve 2023 yılı verilerine göre en çok yüksek lisans ve doktora mezunu veren ilk on üniversite Tablo C.2.6'da verilmiştir. Buna göre 2023 yılında yüksek lisans düzeyinde en fazla mezun veren ilk on üniversiteye bakıldığında Marmara 3 bin 192 ile birinci, Kütahya Dumlupınar 3 bin 56 ile ikinci, Batman 2 bin 387 ile üçüncü sırada yer almaktadır. İlk on üniversite içerisinde dokuz adet

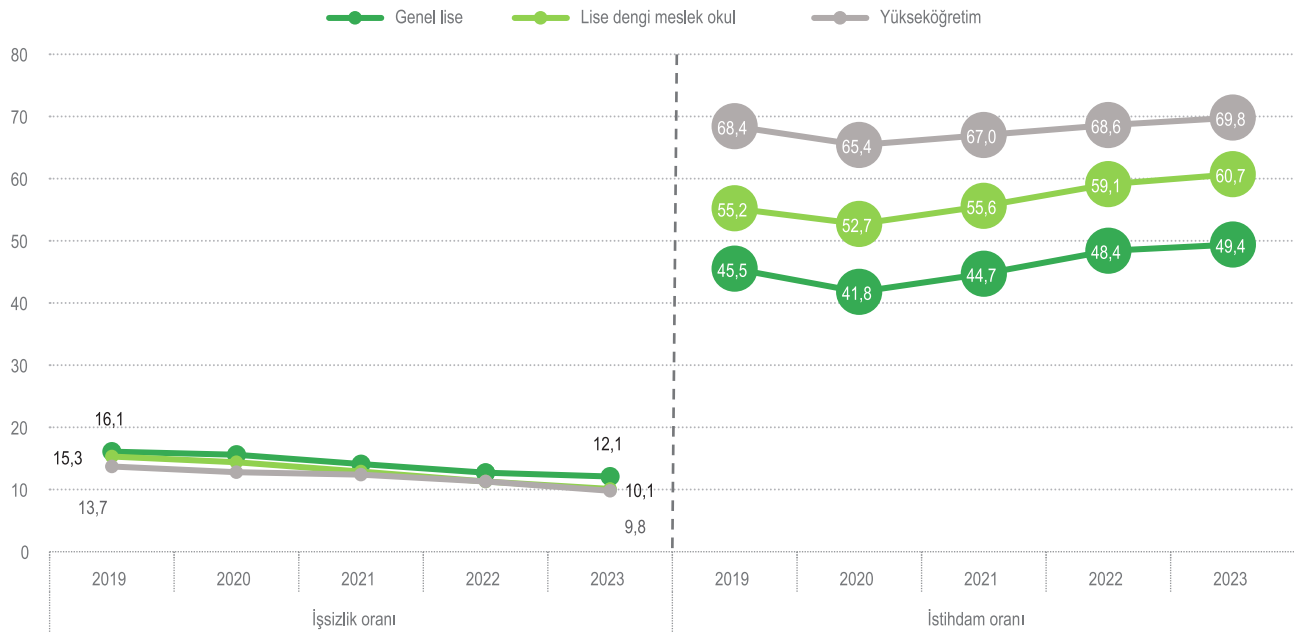
devlet üniversitesi bulunurken bir adet vakıf -Bahçeşehir- üniversitesi bulunmaktadır. 2023 yılında en çok doktora mezunu veren üniversitelere bakıldığında 846 ile Ankara Üniversitesi birinci, 642 ile İstanbul Üniversitesi ikinci, 626 ile Gazi Üniversitesi üçüncü sıradadır. Buna ilaveten doktora düzeyinde en çok mezun veren ilk on üniversitenin tamamı devlet üniversitelerinden oluşmaktadır.

YÜKSEKÖĞRETİM MEZUNLARININ İŞSİZLİK VE İSTİHDAM ORANLARI NE DÜZEYDEDİR?

Bu gösterge altında 15 yaş üstü işsizlik ve istihdam oranları eğitim düzeyine, cinsiyete ve bölgelere göre ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Buna ilaveten OECD

ülkelerinde belirli yaş gruplarına göre işsizlik ve istihdam oranları karşılaştırmalı olarak analiz edilerek verilmiştir.

Şekil C.3.1 Eğitim düzeyine göre 15 yaş üstü işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2019-2023)

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

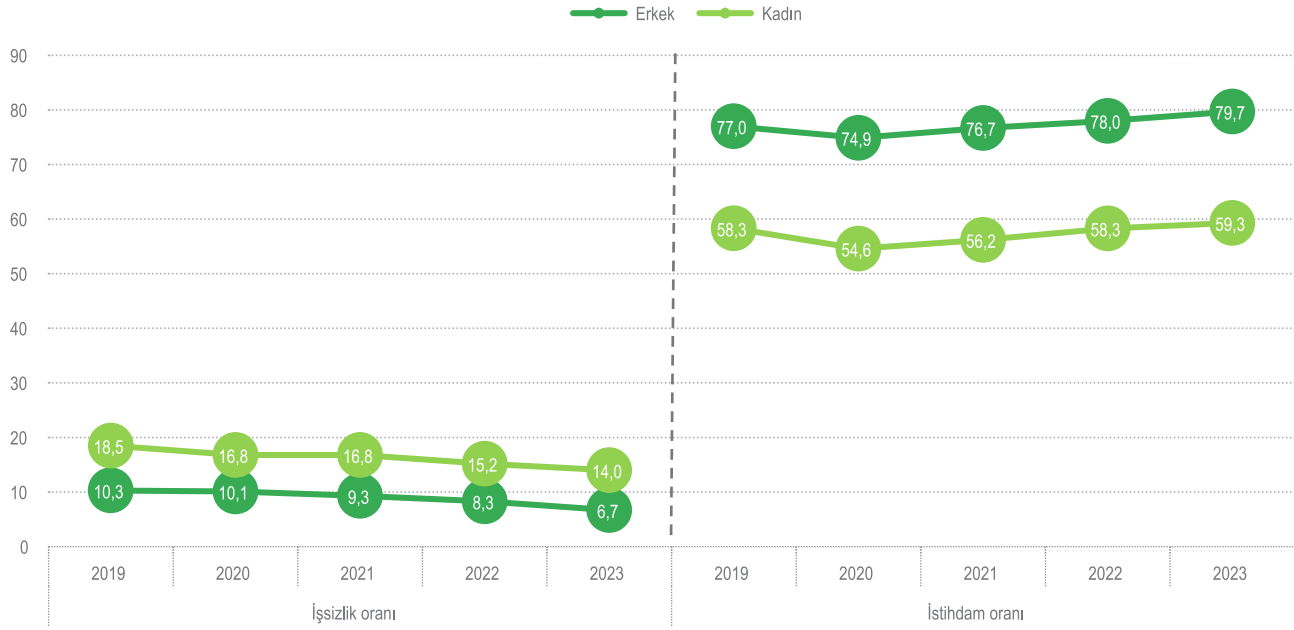
Şekil C.3.1'de 2019-2023 yıllarında eğitim düzeyine göre 15 yaş üstü işsizlik ve istihdam oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle göre 15 yaş üstü genel lise mezunlarının işsizlik oranı 2019 yılında %16,1 iken 2023 yılında %12,1 şeklinde gerçekleşmiştir. Lise dengi meslek okul mezunlarının işsizlik oranı 2019 yılında %15,3 iken, 2023 yılında %10,1 olarak gerçekleşmiştir. Yükseköğretim mezunlarının işsizlik oranına bakıldığında 2019 yılında %13,7 iken 2023 yılında %9,8 olmuştur. Eğitim düzeyine göre istihdam oranlarına bakıldığında ise genel lise mezunlarının istihdam oranı 2019 yılında %45,5 iken 2023 yılında %49,4 olmuştur. Lise dengi meslek okul mezunlarının iş-

stihdam oranı 2019 yılında %55,2 iken, 2023 yılında %60,7 şeklinde gerçekleşmiştir. Yükseköğretim mezunlarının istihdam oranına bakıldığında ise 2019 yılında %68,4 iken, 2023 yılına gelindiğinde %69,8 olarak gerçekleşmiştir.

2019-2023 yılları arasında cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında yaşanan değişim Şekil C.3.2'de verilmiştir. Buna göre yükseköğretim mezunu kadınlarda işsizlik oranı 2019 yılında %18,5 iken 2023 yılında %14 şeklinde gerçekleşmiştir. Yükseköğretim mezunu erkeklerde işsizlik oranı ise 2019 yılında %10,3 iken 2023 yılında %6,7'ye gerilemiştir. Yü-

Şekil C.3.2

Cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2019-2023)

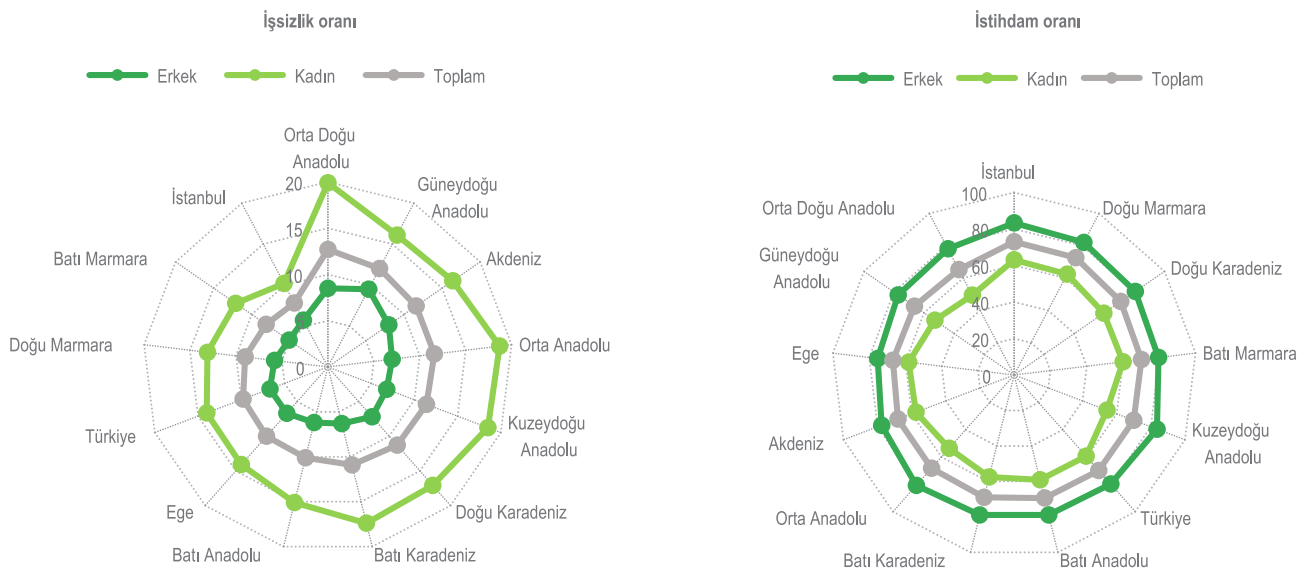
Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri (2024b) kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

seköğretim mezunlarının cinsiyete göre istihdam oranlarına bakıldığında erkeklerde 2019 yılında %77 iken 2023 yılına gelindiğinde %79,7 şeklinde gerçekleşmiştir.

Yükseköğretim mezunu kadınlarda istihdam oranı ise 2019 yılında %58,3 iken, 2023 yılında %59,3 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil C.3.3

Bölgelere ve cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2023)

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2023 yılında bölgelere ve cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında yaşanan değişim Şekil C.3.3'te verilmiştir. Buna göre yükseköğretim mezunlarının işsizlik oranının en yüksek olduğu bölge Ortadoğu Anadolu (%12,7) en düşük bölge ise İstanbul (%7,8)'dir. İki bölge arasındaki fark %4,9 puandır. Yükseköğretim mezunu işsizlik oranı Ortadoğu Anadolu (%12,7), Güneydoğu Anadolu (%12), Akdeniz (%11,6), Orta Anadolu (%11,6), Kuzeydoğu Anadolu (%11,6), Doğu Karadeniz (%11,3), Batı Karadeniz (%10,9), Batı Anadolu (%10,1), ve Ege (%10) bölgelerinde Türkiye ortalaması olan %9,8'in üstünde iken; İstanbul (%7,8), Batı Marmara (%8,1), ve Doğu Marmara (%9) bölgelerinde Türkiye ortalamasının altındadır. Yükseköğretim mezunu kadın ve erkeklerin işsizlik oranları arasındaki farkın en yüksek olduğu bölgeler kadınlar aleyhine %11,7 puan ile Orta Anadolu ve Kuzeydoğu Anadolu'dur. Yükseköğretim mezunlarının istihdam oranlarına bakıldığında en yüksek istihdam oranı İstanbul (%73)'da iken en düşük istihdam oranı ise Orta Doğu Anadolu Bölgesindedir (%65,2). İki bölge arasındaki fark %7,8 puandır. İki bölge arasında cinsiyete göre istihdam oranları farkına bakıldığında en büyük fark kadınlar aleyhine %28,7 ile Orta Doğu Anadolu'da gerçekleşmiştir.

2016 ve 2023 yıllarında OECD ülkelerinde 25-34 yaş arası cinsiyete göre yükseköğretim mezunlarının istihdam oranlarında yaşanan değişim Tablo C.3.4'te verilmiştir. 2023 yılında 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranlarının OECD ortalaması kadınlarda %84, erkeklerde %90, toplamda ise %87 şeklinde gerçekleşmiştir. Türkiye verilerine bakıldığında 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu kadınların istihdam oranı %62 erkeklerin %87, toplamda ise %73 olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılı verilerine göre 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu olan kadınların oranı erkeklerin oranından %6 puan (bkz. Şekil C.1.6) daha fazla olmasına rağmen istihdam oranları %25 puan erkeklerin lehine olacak şekilde gerçekleşmiştir. Ancak 2023 yılı OECD ortalamasına bakıldığında bu istihdam farkı %6 puan olacak şekilde erkeklerin lehindedir. 2016 yılı ve 2023 yılı arasındaki fark incelendiğinde, 2016'dan 2023 yılına erkeklerde %1 puan gerileme yaşan-

dığı kadınlarda ise bu oranın sabit kaldığı; OECD ortalamasında ise 2016'dan 2023 yılına erkeklerde %2 oranında kadınlarda ise %5 oranında bir artış olduğu görülmektedir. Buna ek olarak 2016 yılına göre 25-34 yaş arası istihdam oranını en çok artıran ülkeler sırasıyla Macaristan (%11 puan), Yunanistan (%11 puan), İtalya (%10 puan) ve Slovakya (%9 puan) iken; Litvanya (%2 puan), Kosta Rika (%2 puan), İzlanda (%1 puan), Lüksemburg (%1 puan), Çekya (%1 puan) ve Türkiye (%1 puan) 2016'daki oranlarına göre düşüş yaşayan ülkelerdir. Türkiye 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranlarında OECD ülkelerinin gerisinde kalarak son sırada yer almaktadır.

2023 yılı için OECD ülkelerinde 25-64 yaş arası yükseköğretim mezunlarının öğrenim düzeyine göre istihdam oranları Tablo C.3.5'te verilmiştir. Buna göre OECD ülkeleri ortalaması bakımından 25-64 yaş arası önlisans düzeyinde mezun olanların istihdam oranı %82, lisans düzeyinde mezun olanların istihdam oranı %86, yüksek lisans düzeyinde mezun olanların istihdam oranı %90 ve doktora düzeyinde mezun olanların istihdam oranı %93'tür. Türkiye'ye bakıldığında 25-64 yaş arası önlisans düzeyinde mezun olanların istihdam oranı %66, lisans düzeyinde mezun olanların istihdam oranı %76, yüksek lisans düzeyinde mezun olanların istihdam oranı %85 ve doktora düzeyinde mezun olanların istihdam oranı ise %93'tür. Türkiye'nin 25-64 yaş arası yükseköğretim mezunlarının tüm öğrenim düzeylerinde istihdam oranları, OECD ülkeleri ortalamalarının altında kaldığı; lisans ve yüksek lisans düzeylerinde ise OECD ülkeleri arasında en son sırada yer aldığı görülmektedir.

2016 ve 2023 yıllarında OECD ülkelerinde 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda (NEET) olanların oranlarında yaşanan değişim Şekil C.3.6'da verilmiştir. Buna göre OECD ortalamasına göre 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı 2016 yılında %16 iken 2023 yılında %13,7 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye verilerine bakıldığında ise 18-24 yaş arası NEET oranı 2016 yılında %33 iken 2023 yılında %31,1 olmuş ve OECD ülkeleri arasında en yüksek NEET oranına sahip ülke konumundadır.

Tablo C.3.4 OECD ülkelerinde 25-34 yaş arası cinsiyete göre yükseköğretim mezunlarının istihdam oranlarında yaşanan değişim (%) (2016 ve 2023)

	Erkek		Kadın		Toplam	
	2016	2023	2016	2023	2016	2023
Macaristan	88	95	75	92	82	93
Polonya	88	96	84	89	88	92
Hollanda	88	93	88	91	90	92
Yeni Zelanda	88	94	82	90	86	92
İsviçre	88	94	86	90	89	92
Litvanya	88	94	92	89	93	91
Birleşik Krallık	88	94	83	88	87	91
İrlanda	88	92	83	88	84	90
Norveç	88	91	87	89	87	90
Japonya	88	93	78	86	85	89
İzlanda	88	91	86	88	90	89
Avustralya	92	92	79	87	85	89
Belçika	88	90	86	88	87	89
İsveç	88	91	86	87	87	89
Almanya	88	92	84	86	87	89
Slovenya	88	94	80	85	81	89
Lüksemburg	88	89	88	89	90	89
Estonya	88	95	72	85	81	89
İsrail	88	90	85	88	86	89
Portekiz	88	87	82	89	82	88
Finlandiya	88	90	77	87	82	88
Avusturya	89	90	87	87	88	88
Fransa	88	90	83	86	86	88
Danimarka	88	89	79	86	82	87
Kanada	88	89	83	86	85	87
Letonya	88	91	85	85	87	87
OECD ortalaması	88	90	79	84	83	87
ABD	88	89	80	84	84	86
Slovakya	88	91	70	83	77	86
Şili	89	91	83	81	85	86
Meksika	88	89	74	78	80	83
İspanya	88	85	75	81	76	83
Kolombiya	87	89	76	76	81	81
Güney Kore	88	83	68	76	75	79
Kosta Rika	88	83	76	75	81	79
Çekya	88	94	68	66	78	77
Yunanistan	88	76	61	77	66	77
İtalya	88	75	62	73	64	74
Türkiye	88	87	62	62	74	73

Kaynak: (OECD, 2024).

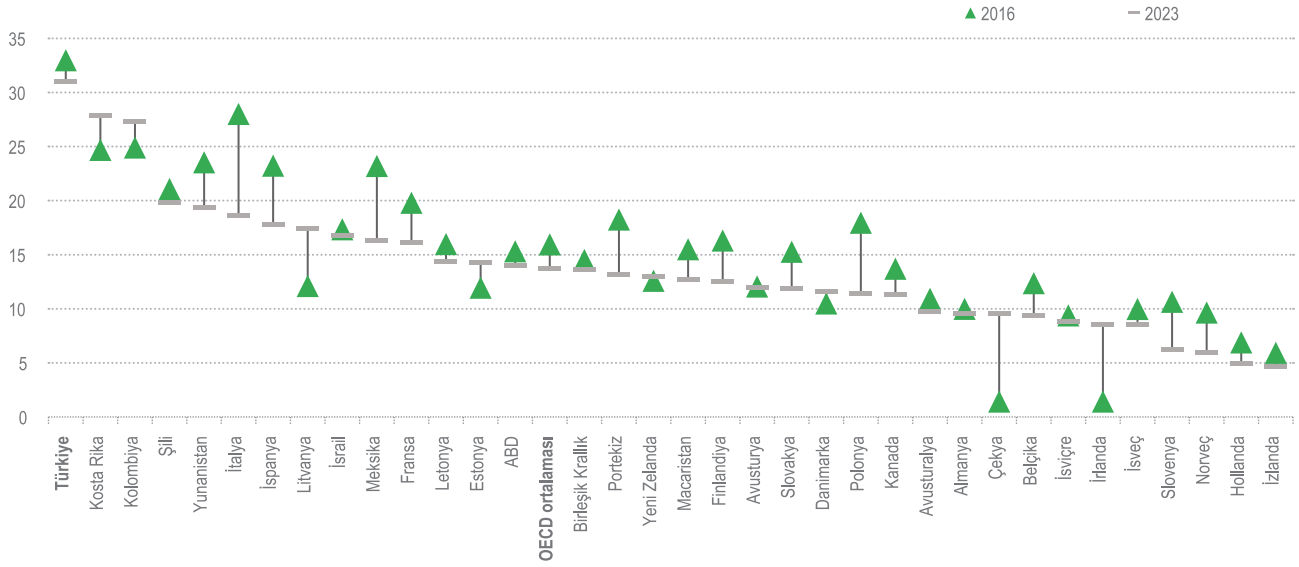
Tablo C.3.5 OECD ülkelerinde 25-64 yaş arası yükseköğretim mezunlarının öğrenim düzeyine göre istihdam oranları (%) (2023)

	Toplam	Önlisans	Lisans	Yüksek lisans	Doktora
Slovenya	93	89	91	95	-
Macaristan	92	91	90	94	95
Polonya	91	71	89	92	96
Portekiz	91	89	88	92	97
Slovakya	91	-	84	92	95
İzlanda	91	87	88	94	97
İsveç	91	84	91	93	95
Yeni Zelanda	90	89	90	91	93
Litvanya	90	-	89	91	96
Hollanda	90	88	88	92	96
Estonya	90	85	91	90	96
İsviçre	90	-	89	90	93
Norveç	89	84	90	92	93
İsrail	89	86	89	91	92
Finlandiya	89	83	88	91	-
Almanya	89	89	88	89	92
Danimarka	89	86	87	91	95
Belçika	88	85	87	90	91
Çekya	88	89	84	89	95
İrlanda	88	85	87	90	91
Letonya	88	85	88	88	93
Avustralya	87	84	88	90	94
Japonya	87	84	90	-	-
OECD ortalaması	87	82	86	90	93
Avusturya	87	87	82	88	95
Birleşik Krallık	87	81	87	88	91
Fransa	87	85	85	89	93
Lüksemburg	87	83	83	89	90
Şili	86	80	88	93	95
İtalya	84	73	79	86	92
Kanada	84	82	85	87	-
İspanya	84	82	82	86	91
ABD	83	78	83	86	91
Meksika	82	75	81	87	86
Kolombiya	80	-	80	-	-
Kosta Rika	80	72	83	87	-
Yunanistan	80	55	78	87	95
Güney Kore	80	78	80	86	-
Türkiye	74	66	76	85	91

Kaynak: (OECD, 2024).

Şekil C.3.6

OECD ülkelerinde 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda (NEET) olanların oranlarında yaşanan değişim (%) (2016 ve 2023)

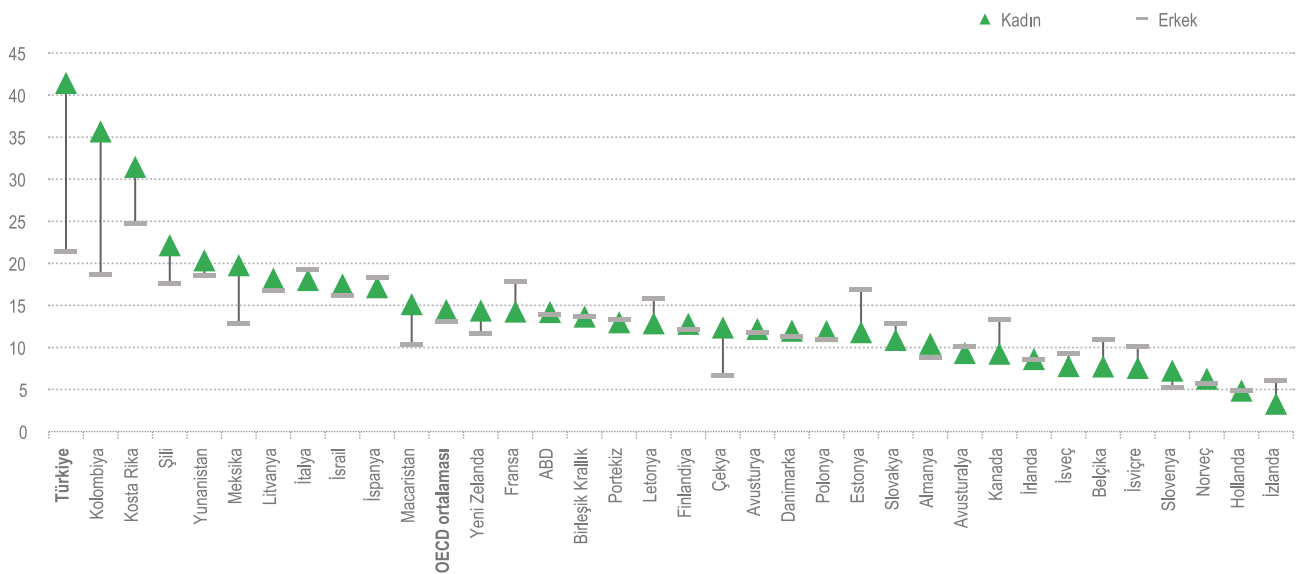
Kaynak: (OECD, 2024).

2023 yılında cinsiyete göre OECD ülkelerinde 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olanların dağılımı Şekil C.3.7'de gösterilmiştir. Buna göre cinsiyete göre OECD ülkelerinde 18-24 yaş arası cinsiyete göre ortalama NEET oranlarına bakıldığında kadınlarda %14,4 olduğu,

erkeklerde ise %13,1 olduğu görülmektedir. Türkiye'de ise bu oranın kadınlarda %41,4; erkeklerde ise %21,4 olduğu görülmektedir. Daha açık bir ifade ile 18-24 yaş arası NEET oranı cinsiyete göre bakıldığında Türkiye'de kadınların oranı erkeklere göre hemen hemen iki katıdır.

Şekil C.3.7

Cinsiyete göre OECD ülkelerinde 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda (NEET) olanların oranı (%) (2023)

Kaynak: (OECD, 2024).

- Türkiye'nin 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranı hızlı bir şekilde artma eğiliminde olup bu oran 2023 yılında %42,7'ye yükselmiştir. Türkiye, 2016 yılından 2023 yılına 25-34 yaş arası yükseköğretim mezun oranını en fazla artıran (%13 puan) ülke konumunda olmasına rağmen hala bu yaş grubunda OECD ülkeleri ortalaması olan %47'nin altında bir yükseköğretim mezun oranına sahiptir. Bu nedenle Türkiye'de yükseköğretim mezun sayılarının artırılmasına yönelik politikalar oluşturulmalı, uygulanmalı ve mevcut politikalar iyileştirilmelidir.
- Yükseköğretim sisteminin önemli çıktılarından birisi lisansüstü mezun sayılarıdır. Türkiye'de 100 bin yüksek lisans mezun sayısına 2023 yılında ulaşılmıştır. 2019 yılı sonrasında koronavirüs sonrası yaşanan düşüşün ardından son on yılın en yüksek mezuniyet sayısına 2023 yılında ulaşılmıştır. Doktora mezun sayısına bakıldığında 2023 yılında bir önceki yıla göre %27 artışla 13 bin 583'e yükselmiştir. Yıllara göre artış yaşanması önemlidir ancak halen yeterli değildir. Bunun en temel nedeni ise nitelikli ve eğitilmiş insan gücünün, ülkelerin ekonomik ve sosyal durumları için çok önemli olmasıdır. Bu nedenle Türkiye'de yükseköğretim sistemi içerisinde lisansüstü eğitime yönelik teşvik edici ve destekleyici mekanizmalar oluşturulmalı, politikalar belirlenmeli ve uygulanmalıdır.
- 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranlarına bakıldığında Türkiye OECD ülkeleri arasında son sırada yer almaktadır. Dahası 25-64 yaş arası yükseköğretim mezunu istihdam oranlarında da Türkiye sonuncu sırada bulunmaktadır. Türkiye son on yılda OECD ülkeleri arasında yükseköğretim mezunu oranını en çok artıran ülke olsa da halen yükseköğretim mezunu oranı OECD ortalamasının altındadır. Buna ilaveten Türkiye, doktora mezunu istihdam oranı OECD ortalamasıyla aynı olsa da önlisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde mezunların istihdam oranları bakımından OECD ortalamalarının oldukça gerisindedir. Türkiye'de yükseköğretim mezunlarının istihdam edilmesini artırıcı yönde politikalara ağırlık verilmeli ve mevcut uygulamalar gözden geçirilmelidir.
- OECD ülkeleri arasında 18-24 yaş arası NEET oranı en yüksek olan Türkiye'dir. Türkiye'de 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdam olanların oranı %31 iken OECD ülkeleri ortalaması %14'tür. Dahası cinsiyete göre bu orana bakıldığında kadınların erkeklere göre yaklaşık iki katı NEET olduğu görülmektedir. Bu nedenle Türkiye'de ne eğitimde ne istihdamda olanlara yönelik gerekli analizler yapılmalı ve NEET oranını düşürecek politikalar geliştirilmelidir.

- TÜİK. (2024a). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları*. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/>
- TÜİK. (2024b). *İşgücü istatistikleri*. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>
- TÜİK. (2024c). *Ulusal eğitim istatistikleri*. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas>
- YÖK. (2024). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Yurdakul, S., Yıldırım, B., ve Şahin-Demir, S.A. (2021). *Yükseköğretime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Yurdakul, S., ve Şahin-Demir, S. A. (2023). *Yükseköğretime bakış 2023: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM **D**

ÖĞRETİM ELEMANLARI

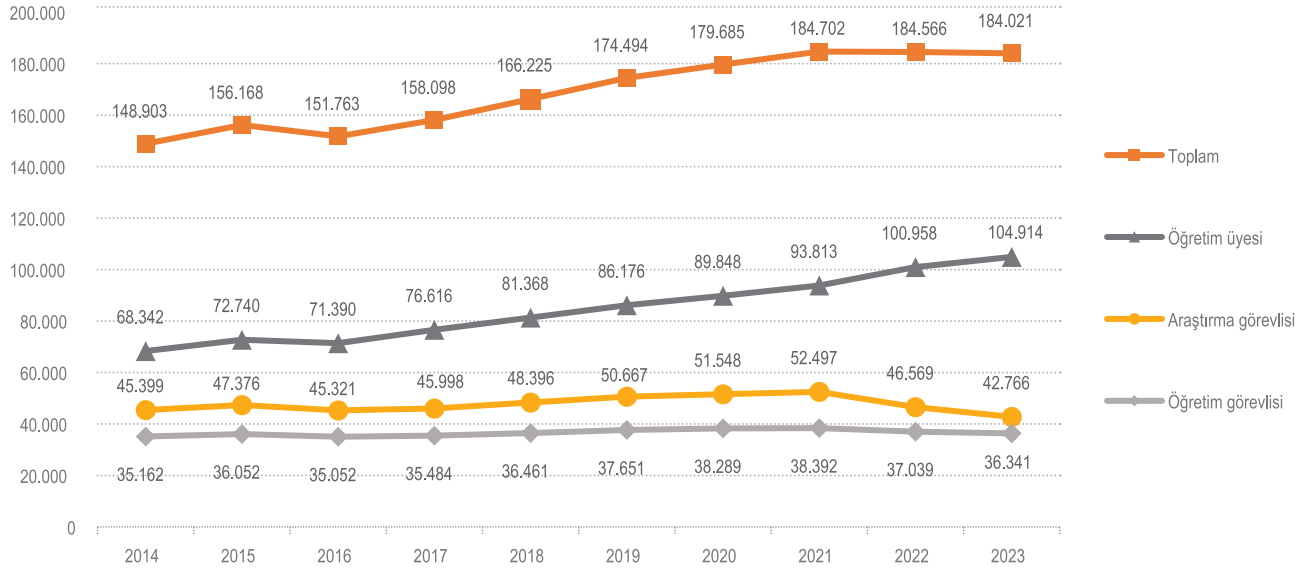
GÖSTERGE D1	Türkiye'de öğretim elemanı sayısı kaçtır?
GÖSTERGE D2	Türkiye'de uluslararası öğretim elemanı sayısı kaçtır?
GÖSTERGE D3	MEB aracılığıyla yurtdışında burslu lisansüstü eğitimi alıp göreve başlayan kaç kişi var?
BÖLÜM D	Sonuç ve Öneriler

Bu bölüm içerisinde ilk olarak kurum türü, cinsiyet, akademik ünvan değişkenlerine göre Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında görev yapan öğretim elemanları incelenecektir. Sonrasında Türkiye’de uluslararası öğretim elemanı sayıları, geldiği ülke ve bulunduğu üniversiteye göre ayrıntılı analiz edilecektir. Son olarak ise Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) aracılığıyla burslu yurtdışında öğrenim görmek amacıyla giden öğrencilerin mevcut durumu ve göreve geri dönme talebinde bulunan ve mecburi hizmetine başlayanların sayıları verilecektir.

Bu gösterge altında, yükseköğretim kurumlarında bulunan öğretim elemanlarının mevcut durumu ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Öncelikle kurum türüne göre öğretim üyesi ve elemanı sayılarında yaşanan değişim ayrıntılı incelenmiştir. Sonra öğretim üyesi sayılarında yaşa-

nan değişim, akademik ünvanlarına göre ele alınmıştır. Ardından kadın öğretim üyesi ve elemanı oranları kurum türüne ve üniversitelere göre incelenmiştir. Son olarak ise OECD ülkelerinde yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranları karşılaştırmalı bir şekilde incelenmiştir.

Şekil D.1.1 Öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim (2014-2023)

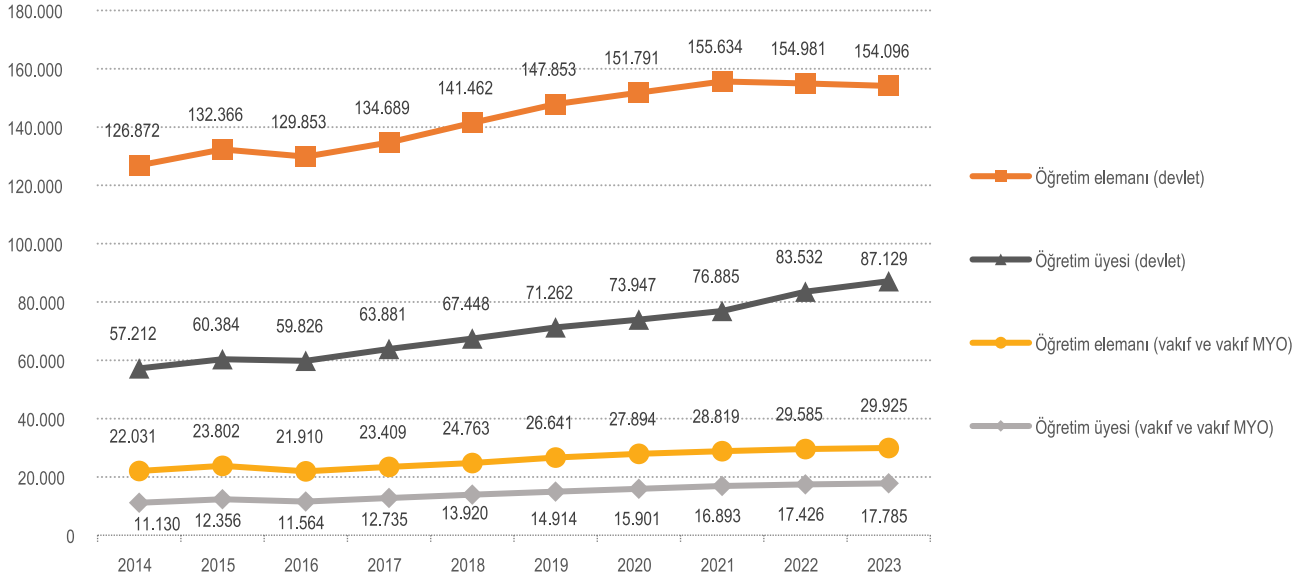
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil D.1.1'de 2014-2023 yılları arası öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2014 yılında 68 bin 342 öğretim üyesi bulunurken 2023 yılına gelindiğinde 104 bin 914 olmuştur. Araştırma görevlisi sayısına bakıldığında 2014 yılında 45 bin 399 iken 2021 yılında en yüksek seviyeye ulaşmış ve 52 bin 497 olmuş 2023 yılına gelindiğinde de düşüş yaşanmış ve 42 bin 766 olmuştur. Öğretim görevlisi sayısına bakıldığında 2014 yılında 35 bin 162 iken 2023 yılında 36 bin 341 şeklinde gerçekleşmiştir. Toplam öğretim elemanı sayısı ise 2014 yılında 148 bin 903 iken 2021 yılında en yüksek seviyeye ulaşmış ve 184 bin 702 olmuş sonrasında az da olsa düşüşler yaşanmış, 2022 yılında 184 bin 566, 2023 yılında da 184 bin 21'e gerilemiştir. Araştırma görevlisi ve öğre-

tim görevlisi kadroları özellikle öğretim üyesi kadrolarını beslemektedir (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2022). Son iki yılda özellikle araştırma görevliliği sayısında son on yılın en düşük seviyeleri gerçekleşmiştir. Toplam öğretim elemanı sayısı ise son iki yıldır düzenli bir düşüş yaşamaktadır. Bu nedenle bu oranlar gözden geçirilmeli ve incelenmelidir (Gür ve Yurdakul, 2020).

Şekil D.1.2'de 2014-2023 yılları arası yükseköğretim kurum türüne göre öğretim üyesi ve elemanı sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre devlet üniversitelerinde öğretim elemanı sayısı 2014 yılında 128 bin 872 iken 2023 yılında 154 bin 96, öğretim üyesi sayısı ise 2014 yılında 57 bin 212 iken 2023 yılında 87 bin 129 ol-

Şekil D.1.2 Yükseköğretim kurum türüne göre öğretim üyesi ve elemanı sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)

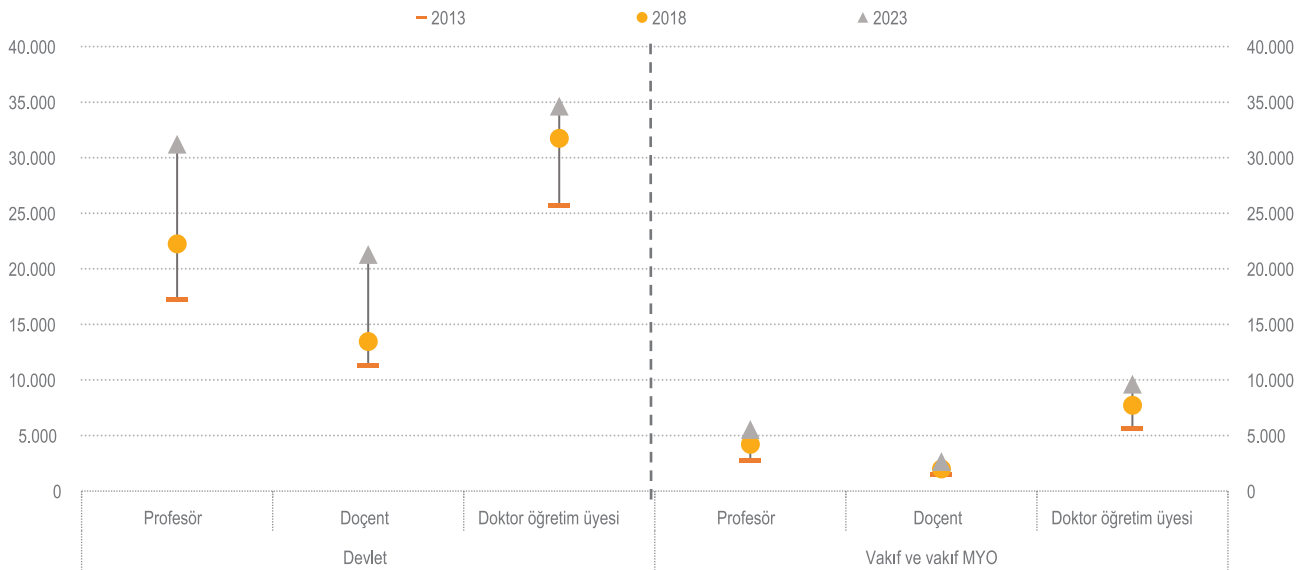
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

muştur. Vakıf ve Vakıf MYO'lara bakıldığında öğretim elemanı sayısı 2014 yılında 22 bin 31 iken 2023 yılında 29 bin 925'e, öğretim üyesi sayısı ise 2014 yılında 11 bin 130 iken 2023 yılına gelindiğinde 17 bin 785'e yükselmiştir. Burada dikkat çeken en önemli husus devlet üniversite-

lerinde son iki yılda öğretim elemanı sayısında düşüşün yaşanmasıdır.

Şekil D.1.3'te 2013, 2018 ve 2023 yıllarında yükseköğretim kurum türüne ve akademik ünvana göre öğretim

Şekil D.1.3 Yükseköğretim kurum türüne ve akademik ünvana göre öğretim üyesi sayılarında yaşanan değişim (2013, 2018 ve 2023)

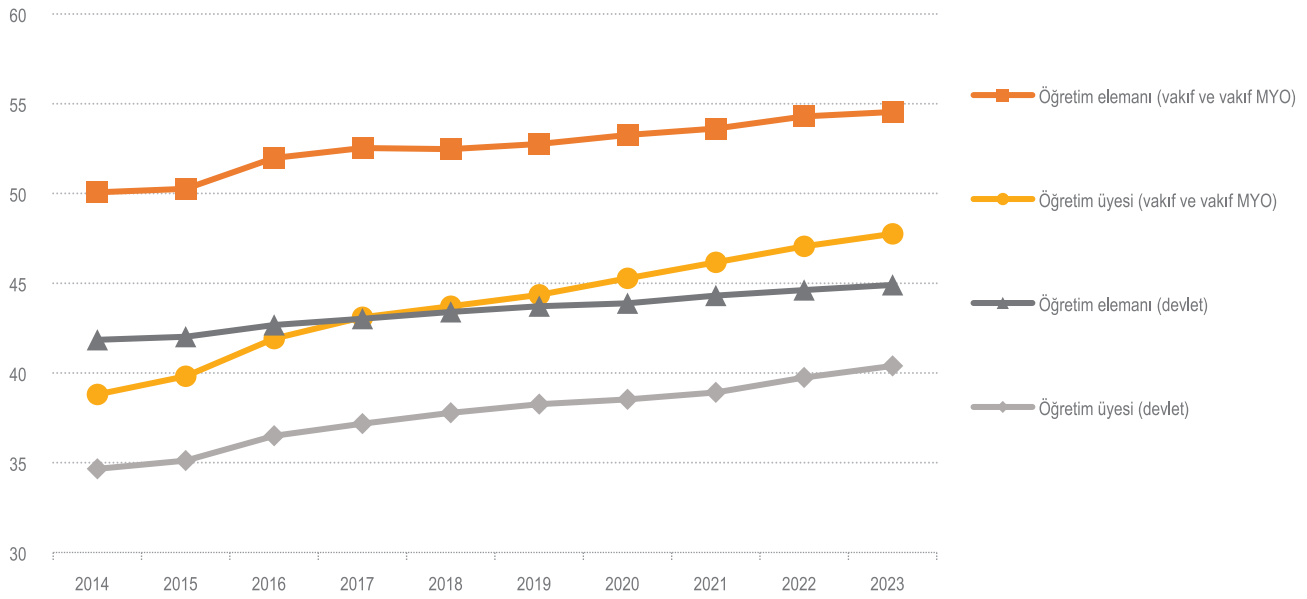

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

üyesi sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle bakıldığında devlet üniversitelerinde profesör sayısı incelendiğinde 2013'te 17 bin 208, 2018'de 22 bin 250, 2023 yılında 31 bin 206 şeklinde gerçekleşmiştir. Doçent sayısına bakıldığında 2013 yılında 11 bin 310 iken 2018 yılında 13 bin 458 olup, 2023 yılında 21 bin 290 olmuştur. Doktor öğretim üyesi sayısına bakıldığında ise 2013 yılında 25 bin 726 iken 2017 yılında 31 bin 740 olup, 2023 yılında 34

bin 633 şeklinde gerçekleşmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'lara bakıldığında profesör sayısı 2013 yılında 2 bin 797 iken 2018 yılında 4 bin 203 olup 2023 yılında 5 bin 534 olmuştur. Vakıf ve vakıf MYO'larda doçent sayısı, 2013 yılında bin 529 iken 2018 yılında bin 993 olup 2023 yılında 2 bin 643 şeklinde gerçekleşmiştir. Doktor öğretim üyesi sayısı ise 2013 yılında 5 bin 619 iken 2018 yılında 7 bin 724 olup 2023 yılında 9 bin 608 şeklinde gerçekleşmiştir.

Şekil D.1.4 Yükseköğretim kurum türüne göre görev yapan öğretim üyesi ve öğretim elemanları içinde kadın öğretim üyesi ve öğretim elemanı oranında yaşanan değişim (%) (2014-2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2014 ile 2023 yılları arasında yükseköğretim kurum türüne göre görev yapan öğretim üyesi ve öğretim elemanları içinde kadın öğretim üyesi ve öğretim elemanı oranında yaşanan değişim Şekil D.1.4'te gösterilmiştir. Buna göre devlet üniversiteleri verilerine bakıldığında 2014 yılında görev yapan öğretim elemanları arasında kadınların payı %42 iken 2023 yılında %45'e, 2014 yılında görev yapan öğretim üyeleri içinde kadın öğretim üyelerinin payı ise %35 iken 2023 yılında %40'a yükselmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'lara bakıldığında görev yapan öğretim elemanları içinde kadın öğretim elemanlarının payı 2014 yılında %50 iken 2023 yılında %55'e, öğretim üyesi içerisinde kadın öğretim üyelerinin payı ise 2013 yılında %39'dan %48'e yükselmiştir. Dolayısıyla vakıf yükseköğretim kurumlarında görev yapan hem öğretim elemanı hem de öğretim

üyesi içinde kadın öğretim elemanı oranları devlet yükseköğretim kurumlarına göre daha yüksektir.

2022 ve 2023 yılları için birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğretim üyesi sayıları ve toplam içerisindeki payları Tablo D.1.5'te verilmiştir. Buna göre 2023/24 öğretim yılında birinci dalga üniversitelerindeki öğretim üyelerinin toplam öğretim üyesi içerisindeki payı %44,7 iken ikinci dalga üniversitelerindeki öğretim üyelerinin payı %23,6; üçüncü dalga üniversitelerindeki öğretim üyelerinin payı ise %31,7'dir. Birinci dalga üniversitelerin öğretim üyesi payının ikinci ve üçüncü dalga üniversitelere göre fazla olmasının sebebi bu üniversitelerin geçmişinin fazla ve köklü olmasıdır.

Tablo D.1.5 Birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğretim üyesi sayıları ve toplam içerisindeki payları (%) (2022 ve 2023)

	Öğretim üyesi sayısı (2022/23)	Öğretim üyesi oranı (2022/23)	Öğretim üyesi sayısı (2023/24)	Öğretim üyesi oranı (2023/24)
1992 öncesi kurulan ve bölünen üniversiteler (1. dalga)	37.920	45,4	38.929	44,7
1992-1994 arası kurulan ve bölünen üniversiteler (2. dalga)	19.927	23,9	20.569	23,6
2006 ve sonrası kurulan üniversiteler (3. dalga)	25.685	30,7	27.631	31,7
Toplam	83.532	100,0	87.129	100,0

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2023/24 öğretim yılı verilerine göre en çok öğretim üyesi- nin görev yaptığı devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarında cinsiyete göre öğretim üyesi sayıları Tablo D.1.6'da

verilmiştir. Buna göre devlet üniversitelerinde ilk beşe bakıldığında Sağlık Bilimleri Üniversitesinde 2 bin 78'i erkek bin 523'ü kadın olmak üzere toplamda 3 bin 601;

Tablo D.1.6 En çok öğretim üyesinin görev yaptığı devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarında cinsiyete göre öğretim üyesi sayıları (2023)

Devlet Üniversitesi	Erkek	Kadın	Toplam	Vakıf Üniversitesi	Erkek	Kadın	Toplam
Sağlık Bilimleri	2.078	1.523	3.601	Başkent	418	494	912
İstanbul	1.058	1.073	2.131	İstanbul Medipol	458	420	878
Ankara	1.024	1.006	2.030	İstanbul Aydın	373	307	680
Marmara	1.052	976	2.028	Bahçeşehir	282	291	573
Hacettepe	802	1.112	1.914	Yeditepe	243	326	569
Gazi	951	884	1.835	İstanbul Gelişim	315	209	524
Ege	794	913	1.707	İstanbul Okan	240	248	488
Dokuz Eylül	828	869	1.697	Koç	276	205	481
Atatürk	1.089	584	1.673	İstanbul Beykent	244	228	472
Selçuk	893	531	1.424	Üsküdar	252	200	452
Bursa Uludağ	732	611	1.343	İstinye	254	173	427
Akdeniz	744	558	1.302	Maltepe	172	211	383
Ondokuz Mayıs	787	442	1.229	Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar	176	186	362
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	645	560	1.205	İstanbul Nişantaşı	195	164	359
İTÜ	753	451	1.204	Biruni	175	178	353
Erciyes	756	431	1.187	İ.D. Bilkent	238	104	342
Çanakkale Onsekiz Mart	692	476	1.168	İstanbul Yeni Yüzyıl	164	164	328
Pamukkale	672	493	1.165	İzmir Ekonomi	159	154	313
KTÜ	709	394	1.103	İstanbul Bilgi	132	170	302
Kocaeli	608	487	1.095	Atılım	167	133	300
Fırat	747	338	1.085				
Aydın Adnan Menderes	608	473	1.081				
Çukurova	604	469	1.073				
Necmettin Erbakan	734	333	1.067				
Van Yüzüncü Yıl	749	316	1.065				
Sivas Cumhuriyet	635	423	1.058				
Sakarya	677	356	1.033				
Süleyman Demirel	606	405	1.011				

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

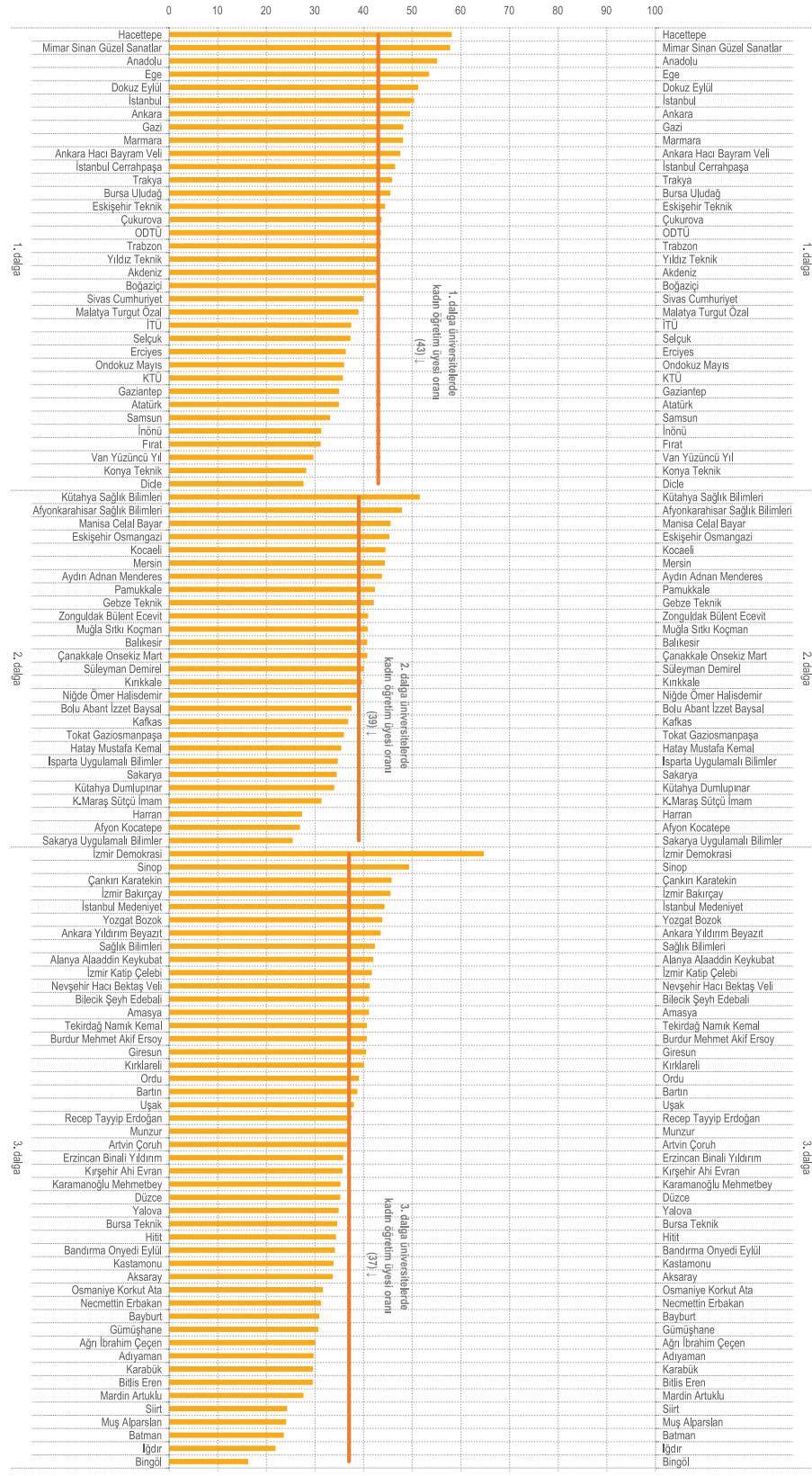
Not: Tabloda devlet yükseköğretim kurumlarında bin ve üzeri, vakıf yükseköğretim kurumlarında ise 300 ve üzeri öğretim üyesi olanlar yer almaktadır.

İstanbul Üniversitesinde bin 58'i erkek bin 73'ü kadın olmak üzere toplamda 2 bin 131; Ankara Üniversitesinde bin 24'ü erkek bin 6'sı kadın olmak üzere toplamda 2 bin 30; Marmara Üniversitesinde bin 52'si erkek 976'sı kadın olmak üzere toplamda 2 bin 28 ve Hacettepe Üniversitesinde 802'si erkek, bin 112'si kadın olmak üzere toplamda bin 914 öğretim üyesi bulunmaktadır. Sadece Hacettepe, Ege, Dokuz Eylül ve İstanbul üniversitelerinde kadın öğretim üyesi sayısı erkek öğretim üyesi sayısından daha fazladır. Vakıf üniversitelerinde ilk beşe bakıldığında Başkent Üniversitesinde 418'i erkek 494'ü kadın olmak üzere toplamda 912; İstanbul Medipol Üniversitesinde 458'i erkek 420'si kadın olmak üzere toplamda 878; İstanbul Aydın Üniversitesinde 373'ü erkek 307'si kadın olmak üzere toplamda 680; Bahçeşehir Üniversitesinde 282'si erkek 291'i kadın olmak üzere toplamda 573; Yeditepe Üniversitesinde 243'ü erkek 326'sı kadın olmak üzere 569 öğretim üyesi bulunmaktadır.

Birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları 2023/24 öğretim

yılına göre Şekil D.1.7'de gösterilmiştir. Buna göre birinci dalga üniversitelerde en fazla kadın öğretim üyesi oranı sırasıyla Hacettepe (%58), Mimar Sinan Güzel Sanatlar (%58), Anadolu (%55), Ege (%53), Dokuz Eylül (%51) ve İstanbul (%50) üniversiteleriyken, ikinci dalgada kurulan üniversitelerde ise sırasıyla Kütahya Sağlık Bilimleri (%52), Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri (%48), Manisa Celal Bayar (%46), Eskişehir Osmangazi (%45)'dedir. Üçüncü dalgada ise en fazla kadın öğretim üyesi oranı sırasıyla İzmir Demokrasi (%65), Sinop (%49), Çankırı Karatekin (%46), İzmir Bakırçay (%46), İstanbul Medeniyet (%44), Yozgat Bozok (%44) üniversitelerindedir. Burada dikkat çeken en önemli husus her dalganın kendi içerisinde yaşamış olduğu dalgalanmalardır. Her dalga içerisinde ciddi farklılıklar görülmektedir. Birinci dalgada ikinci dalgadan az; ikinci dalgada üçüncü dalgadan az kadın öğretim üyesi oranına sahip üniversiteler bulunmaktadır. En temelde bu durumun sebebi üniversitelerin buldukları şehirlerin kalkınma seviyeleridir. Ortalama kadın öğretim üyesi oranı ise birinci dalgada %43, ikinci dalgada %39, üçüncü dalgada ise %37'dir.

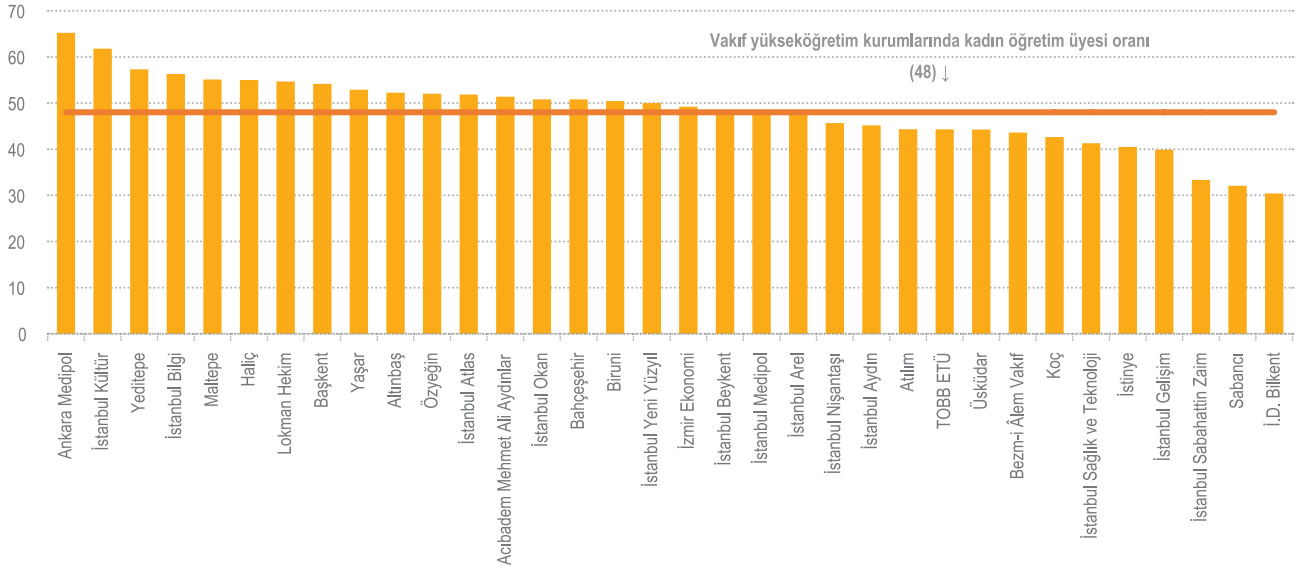
Şekil D.1.7 Birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları (2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Şekilde devlet yükseköğretim kurumlarında 250 ve üzeri öğretim üyesi olanlar yer almaktadır.

Şekil D.1.8 Vakıf yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları (2023)

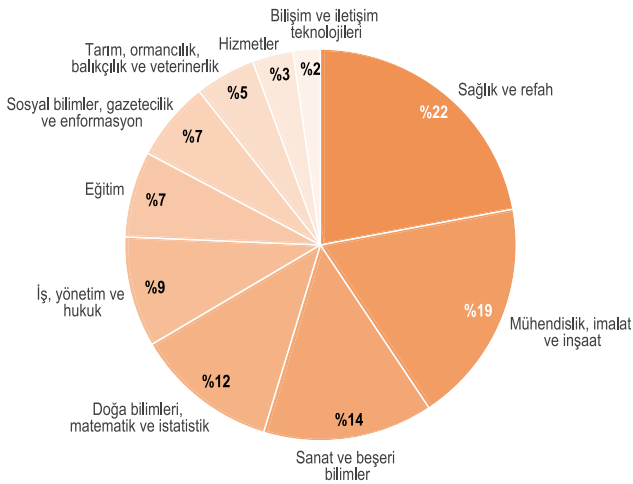

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Şekilde vakıf yükseköğretim kurumlarında 200 ve üzeri öğretim üyesi olanlar yer almaktadır.

Vakıf yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları 2023/24 öğretim yılı verilerine göre Şekil D.1.8'de verilmiştir. Şekle göre vakıf yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranı ortalama %48'dir. Ankara Medipol (%65), İstanbul Kültür (%62), Yeditepe (%57), İstanbul Bilgi (%56), Maltepe (%55), Haliç (%55), Lokman Hekim (%55), Başkent (%54), Yaşar (%53), Altınbaş (%52),

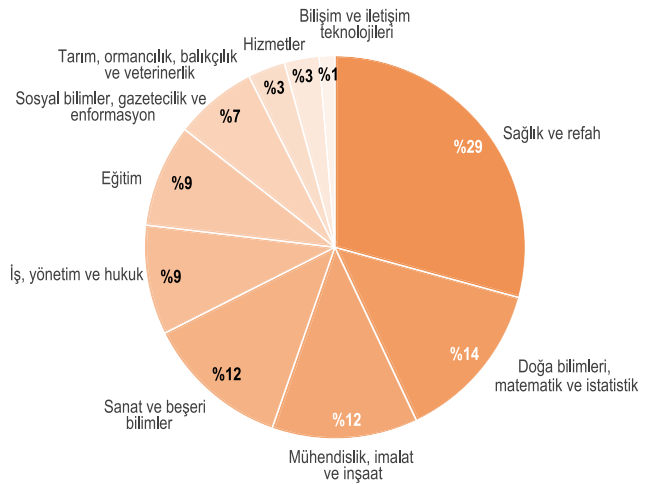
Özyeğin (%52) ve İstanbul Atlas (%52), Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar (%51), İstanbul Okan (%51), Bahçeşehir (%51), Biruni (%50), İstanbul Yeni Yüzyıl (%50) üniversitelerinde kadın öğretim üyesi oranı %50 ve üzerindedir. Bilkent (%30), Sabancı (%32), İstanbul Sabahattin Zaim (%33) ve üniversitelerinde ise %33 ve altındadır.

Şekil D.1.9 Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre erkek öğretim üyesi oranları (%) (2023)

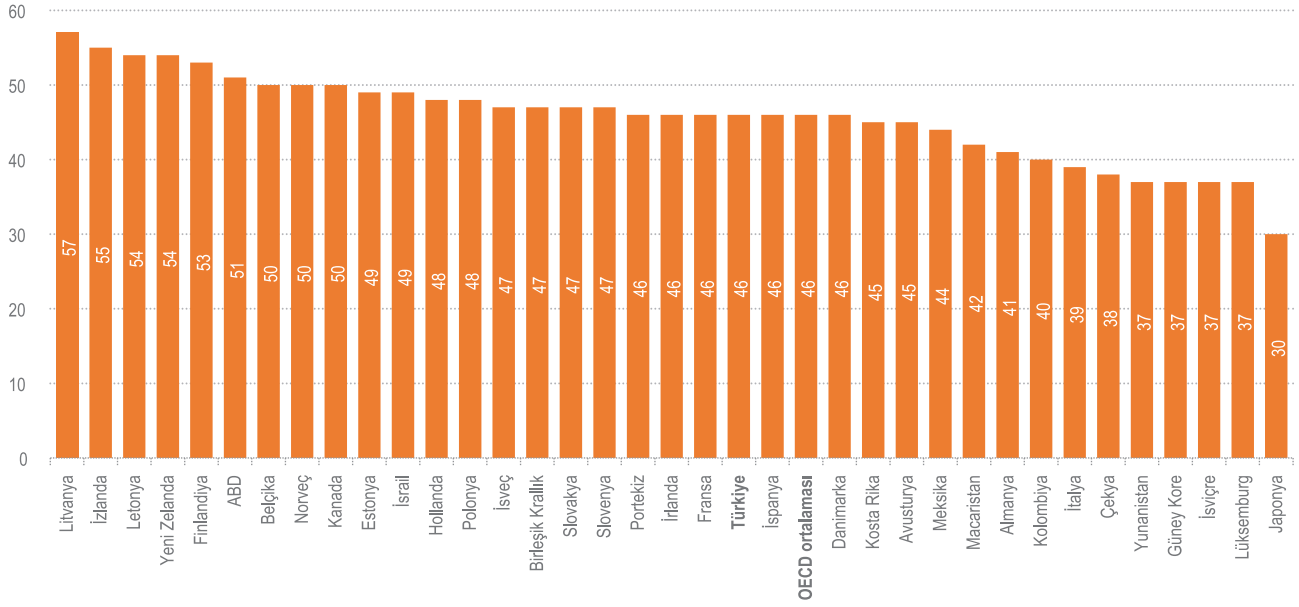
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.1.10 Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre kadın öğretim üyesi oranları (%) (2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.1.11 OECD ülkelerinde yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranları (2022)

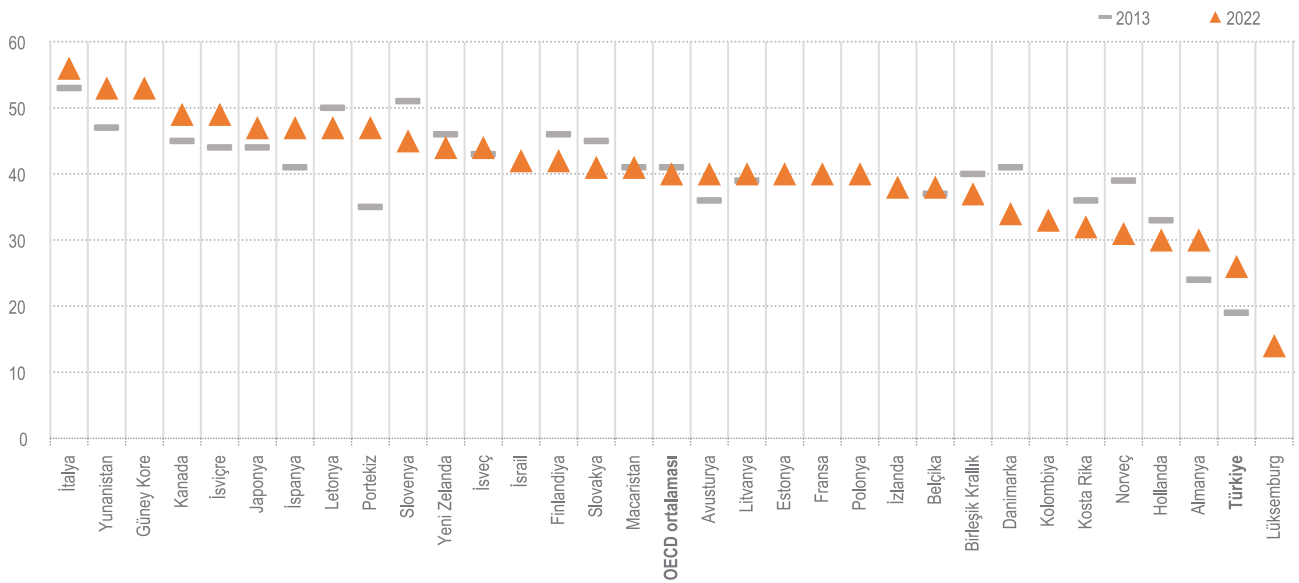
Kaynak: (OECD, 2024).

Şekil D.1.9'da eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre erkek öğretim üyesi oranları 2023/24 öğretim yılı verilerine göre verilmiştir. Buna göre sağlık ve refah alanında erkek öğretim üyesi oranı %22, mühendislik, imalat ve inşaat alanında %19, sanat ve beşeri bilimler alanında %14, doğa bilimleri, matematik ve istatistik alanında

%12 iken, beşeri ve iletişim teknolojilerinde %2, hizmetler alanında %3 ve tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında %5'tir.

Şekil D.1.10'da 2023/24 öğretim yılında eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre kadın öğretim üyesi oranları

Şekil D.1.12 OECD ülkelerinde yükseköğretimde 50 yaş ve üzeri öğretim elemanı oranları (2013 ve 2022)

Kaynak: (OECD, 2024).

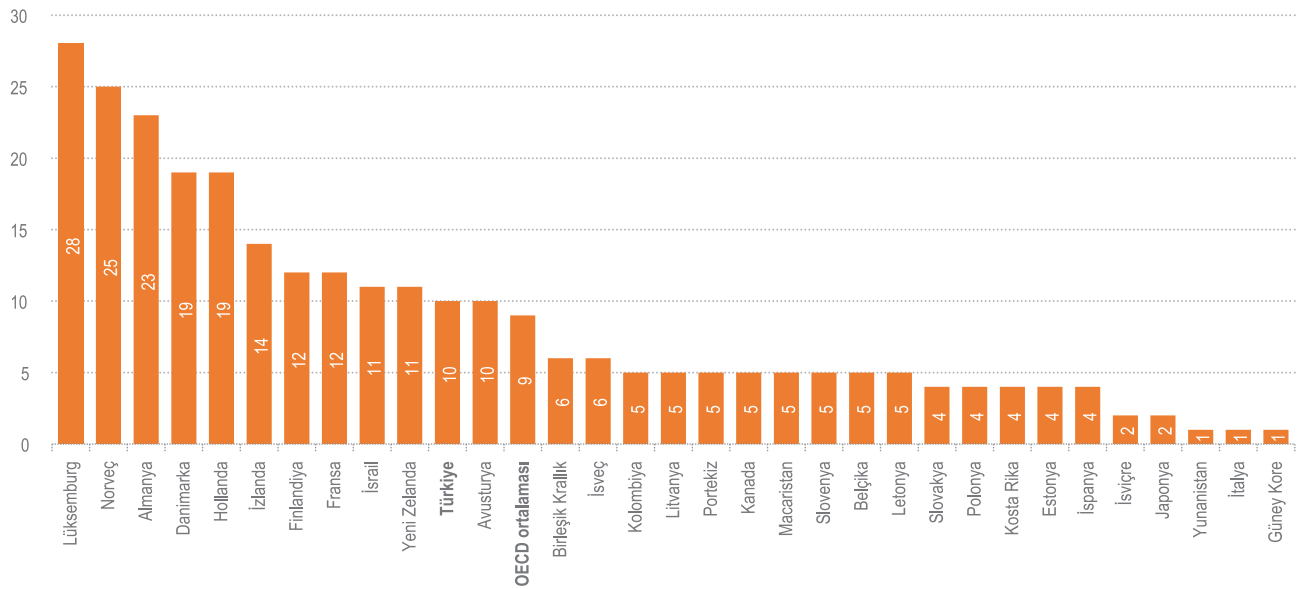
verilmiştir. Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre kadın öğretim üyesi oranları sağlık ve refah alanında %29, doğa bilimleri, matematik ve istatistik alanında %14, mühendislik, imalat ve inşaat alanında %12, sanat ve beşeri bilimler alanında %12 iken tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında %3, hizmetler alanında %3 ve bilişim ve iletişim teknolojilerinde %1 seviyelerindedir.

Şekil D.1.11'de 2022 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranları verilmiştir. Buna göre yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranı OECD ülkeleri ortalaması %46'dır. Litvanya (%57), İzlanda (%55), Letonya (%54), Yeni Zelanda (%54), Finlandiya (%53) ve ABD (%51) en fazla kadın öğretim elemanı oranına sahip ülkeler olup bu ülkelerde kadın öğretim elemanı oranı %50'nin üzerindedir. Türkiye'de ise kadın öğretim elemanı oranı %46 olup OECD ülkeleri ortalaması ile aynıdır. OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranı en düşük olan ülkeler ise Japonya (%30), Lüksemburg (%37), İsviçre (%37), Güney Kore (%37), Yunanistan (%37), Çekya (%38) ve İtalya (%39) olup bu ülkelerde kadın öğretim elemanı oranı %39 ve altındadır.

OECD ülkelerinde yükseköğretimde 50 yaş ve üzeri öğretim elemanı oranları 2013 ve 2022 yıllarına göre Şekil D.1.12'de verilmiştir. Şekle göre yükseköğretimde 50 yaş ve üzeri öğretim elemanı oranında OECD ortalaması 2013 yılında %41 iken 2022 yılında %40 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de bu oran 2013 yılında %19 iken 2022 yılında %26 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye 50 yaş ve üzeri öğretim elemanı oranında en düşük orana sahip ikinci ülke konumundadır. Öte yandan İtalya ise 2022 yılı için %56 oranı ile OECD ülkeleri arasında 50 yaş ve üzeri en fazla yükseköğretim elemanı oranına sahip ülkedir. Dolayısıyla Türkiye OECD ülkeleri arasında daha genç öğretim elemanı kadrolarına sahiptir.

Şekil D.1.13'de OECD ülkelerinde 30 yaş altı öğretim elemanı oranları 2022 yılı verilerine göre verilmiştir. Şekle göre OECD ülkelerinde 30 yaş altı öğretim elemanı oranı ortalaması %9'dur. Türkiye'de ise bu oran %10 olarak gerçekleşmiştir. 30 yaş altı öğretim elemanı oranının en yüksek olduğu ülke %28 ile Lüksemburg iken en düşük olduğu ülkeler ise Yunanistan, İtalya ve Güney Kore (%1)'dir.

Şekil D.1.13 OECD ülkelerinde 30 yaş altı öğretim elemanı oranları (2022)

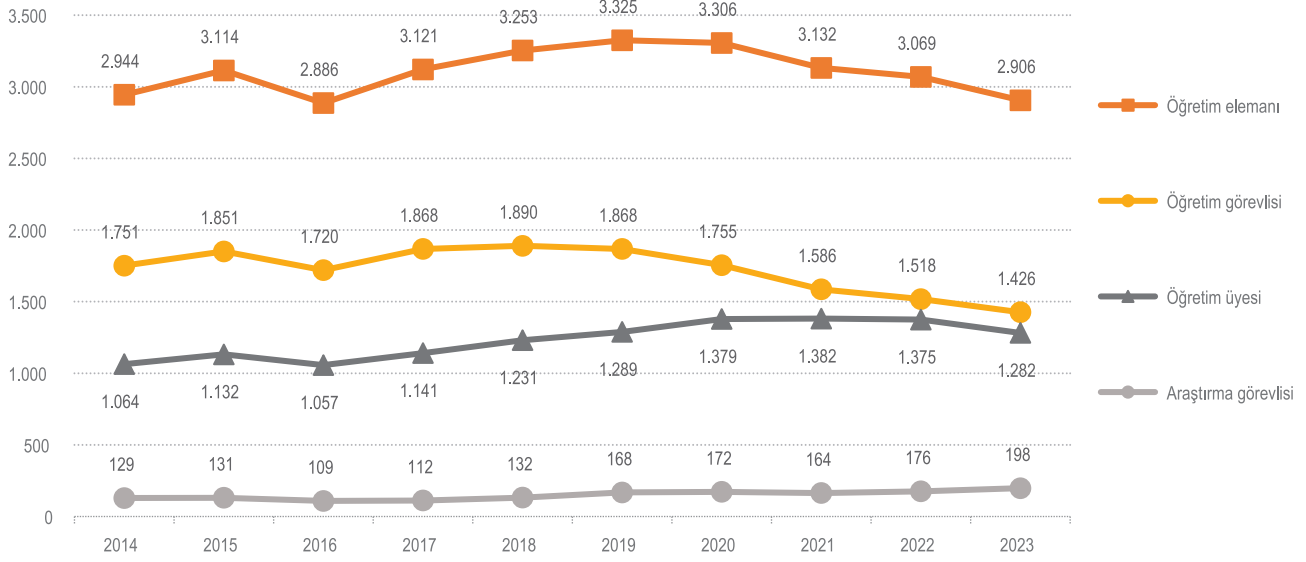

Kaynak: (OECD, 2024).

Bu gösterge altında uluslararası öğretim elemanı sayılarında yaşanan değişimler ünvan, cinsiyet, geldikleri ülke

ve görev yaptıkları üniversite değişkenlerine göre ayrıntılı olarak analiz edilerek ele alınmıştır.

Şekil D.2.1 Ünvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim (2014-2023)

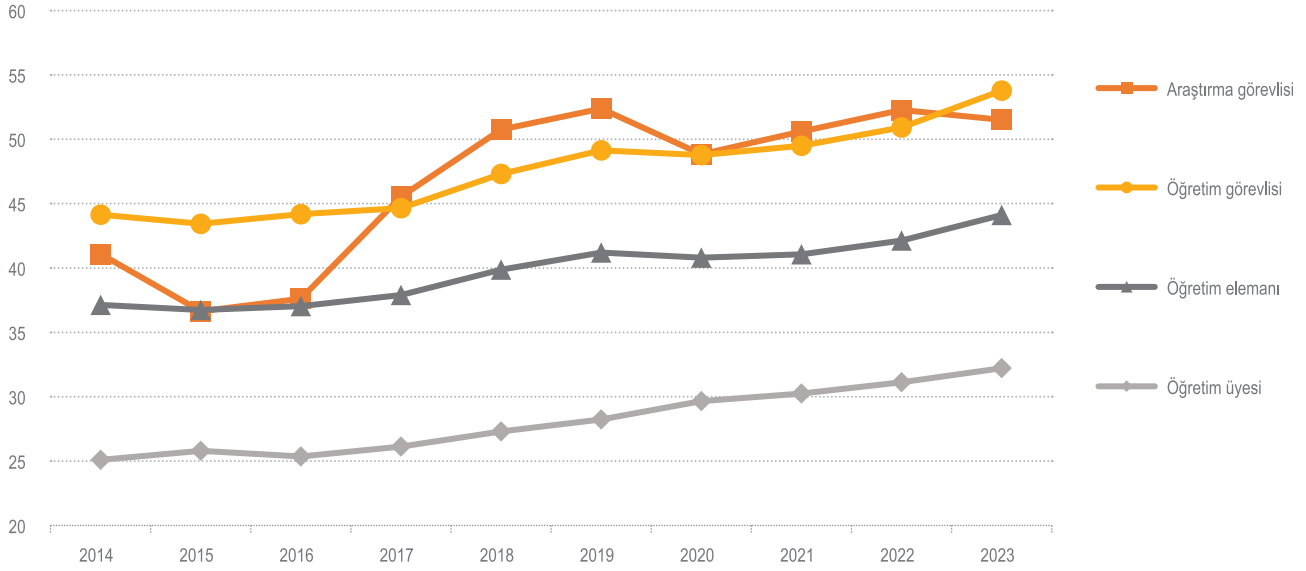

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil D.2.1'de 2014 ile 2023 yılları arası ünvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre uluslararası öğretim elemanı sayısı 2014'te 2 bin 944 iken 2023 yılına gelindiğinde 2 bin 906; öğretim görevlisi sayısı 2014 yılında bin 751 iken 2023 yılında bin 426; öğretim üyesi sayısı 2014 yılında bin 64 iken 2023 yılında bin 282; araştırma görevlisi sayısı ise 2014 yılında 129 iken 2023 yılında 198 olarak gerçekleşmiştir. Dikkat çeken husus uluslararası araştırma görevlisi sayısı 2022'den 2023'e sadece 22 kişi artarken diğer ünvanlarda 2023 yılında bir önceki yıla göre düşüş yaşanmıştır. Dahası 2019 yılında en üst seviyeye ulaşan uluslararası öğretim elemanı sayısı 3 bin 325 olarak gerçekleşirken 2023 yılına kadar sürekli düşüş yaşamış ve 2 bin 906'ya gerilemiştir.

2014-2023 yılları arası ünvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı içinde kadın öğretim elemanı oranında yaşanan değişim Şekil D.2.2'de gösterilmiştir. Buna göre uluslararası araştırma görevlisi sayısı içinde kadınların oranı 2014 yılında %41 iken yıllar içerisinde dalgalı bir seyir izleyerek 2023 yılında %52 olmuştur. Uluslararası öğretim görevlisi sayısı içinde kadınların oranı 2014 yılında %44 iken 2023 yılında %54 olmuştur. Uluslararası öğretim elemanı sayısı içinde kadınların payına bakıldığında ise 2014 yılında %37 iken 2023 yılında %44 olmuştur. Uluslararası öğretim üyesi içinde uluslararası kadın öğretim üyesi oranı ise 2014 yılında %25 iken 2022 yılında %32 olmuştur. Uluslararası öğretim elemanlarında yıllar itibarıyla tüm ünvanlarda kadınların payının arttığı görülmektedir.

Şekil D.2.2 Ünvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı içinde kadın öğretim elemanı oranında yaşanan değişim (%) (2014-2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış (2023)'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2023/24 öğretim yılında Türkiye'de 15 ve üzerinde uluslararası öğretim üyesi çalıştıran üniversiteler Tablo D.2.3'te verilmiştir. Buna göre 15 ve üzerinden uluslararası öğretim üyesi çalıştıran toplam 25 üniversite bulunmaktadır. Bu üniversitelerin 11'i devlet 14'ü ise vakıf üniversiteleridir. En fazla uluslararası öğretim üyesi çalıştıran üniversite ise 83 ile İ.D. Bilkent Üniversitesi olup daha sonra sırasıyla ODTÜ (50), Karabük (40), İstanbul Aydın (39), Gaziantep (38), İstanbul Gelişim (35) ve Boğaziçi (35) üniversiteleri gelmektedir.

Tablo D.2.4'te Türkiye'de görev yapan uluslararası öğretim elemanlarının ülkelere göre dağılımı 2023 yılı verilerine göre verilmiştir. Buna göre Türkiye'de görev yapan öğretim elemanları en fazla İran (468), Azerbaycan (235), ABD (233), Suriye (230), Almanya (149), Birleşik Krallık (141) ve Mısır (108) uyrukludur. Burada dikkat çeken husus, ilk altı ülkeden gelen uluslararası öğretim elemanı sayısının toplam uluslararası öğretim elemanı sayısının yaklaşık %50'sini oluşturmaktadır.

Tablo D.2.3 Türkiye'de 15 ve üzerinde uluslararası öğretim üyesi çalıştıran üniversiteler (2023)

Üniversite adı	Kurum türü	Uluslararası öğretim üyesi
İ.D. Bilkent	Vakıf	83
ODTÜ	Devlet	50
Karabük	Devlet	40
İstanbul Aydın	Vakıf	39
Gaziantep	Devlet	38
Boğaziçi	Devlet	35
İstanbul Gelişim	Vakıf	35
Koç	Vakıf	28
İTÜ	Devlet	27
İstinye	Vakıf	26
Sabancı	Vakıf	26
Mardin Artuklu	Devlet	23
İstanbul Sabahattin Zaim	Vakıf	22
Atatürk	Devlet	21
Yeditepe	Vakıf	21
Türk-Alman	Devlet	19
Erciyes	Devlet	18
İstanbul	Devlet	18
İstanbul Medipol	Vakıf	18
İstanbul Okan	Vakıf	18
Bahçeşehir	Vakıf	17
İstanbul Nişantaşı	Vakıf	17
Üsküdar	Vakıf	17
Trakya	Devlet	15
İbn Haldun	Vakıf	15

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo D.2.4 Türkiye'de görev yapan uluslararası öğretim elemanlarının ülkelere göre dağılımı (2023)

	Öğretim üyesi	Öğretim görevlisi	Araştırma görevlisi	Öğretim elemanı (Toplam)
İran	240	206	22	468
Azerbaycan	103	65	67	235
ABD	80	151	2	233
Suriye	96	130	4	230
Almanya	68	71	10	149
Birleşik Krallık	47	93	1	141
Mısır	42	64	2	108
Rusya	44	51	1	96
Kıbrıs	47	26	7	80
Irak	28	26	8	62
Ukrayna	23	38	-	61
İtalya	21	30	-	51
Yunanistan	32	16	3	51
Kanada	13	26	1	40
Filistin	21	12	6	39
Pakistan	28	11	-	39
Fransa	15	22	-	37
Ürdün	14	19	3	36
Kırgızistan	10	16	9	35
Diğer	310	353	52	715
Toplam	1.282	1.426	198	2.906

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

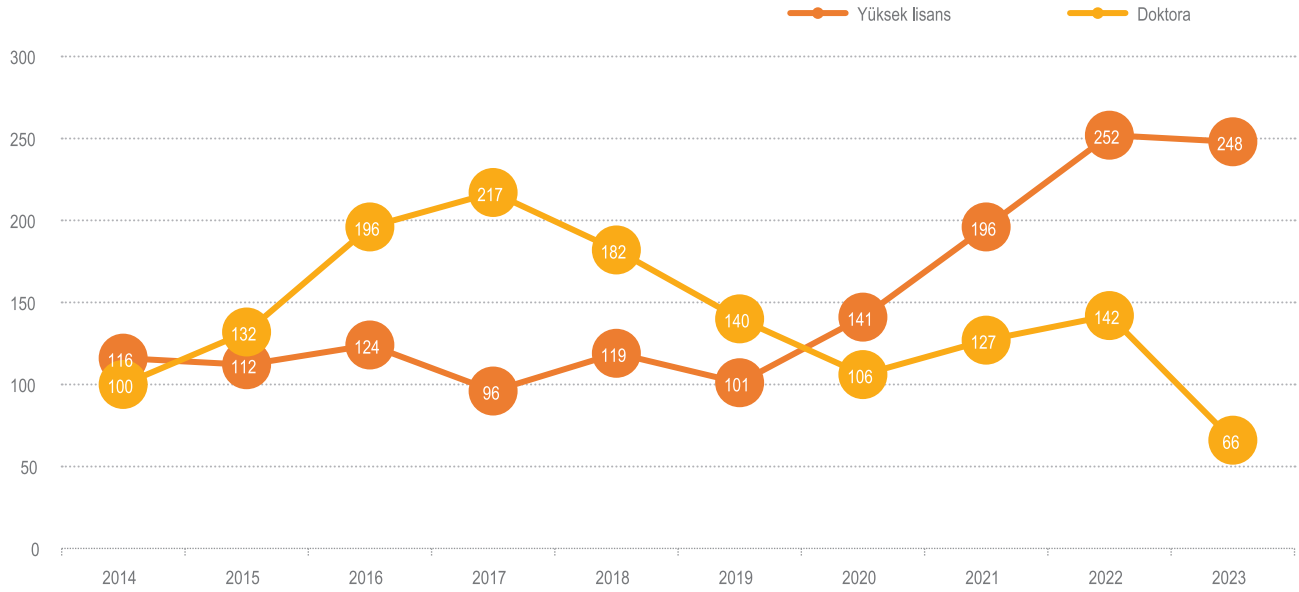
Not: Tabloda 35 ve üzeri öğretim elemanı olan ülkeler yer almaktadır.

MEB ARACILIĞIYLA YURTDIŞINDA BURLU LİSANSÜSTÜ EĞİTİMİ ALIP GÖREVE BAŞLAYAN KAÇ KİŞİ VAR?

Bu gösterge altında MEB aracılığıyla yurt dışında burslu olanlar içerisinde Yurt Dışına Lisansüstü Öğrenim Görmek Üzere Gönderilecek Adayları Seçme ve Yerleştirme (YLSY) kapsamında öğrenimini tamamlayıp görev talep

eden ve başlayanların öğrenim düzeyine göre sayıları ve öğrenim düzeyine göre bursiyer sayıları ayrıntılı olarak analiz edilmiştir.

Şekil D.3.1 YLSY kapsamında öğrenimini tamamlayıp görev talep eden ve mecburi hizmetine başlayanların öğrenim düzeyine göre sayıları (2014-2023)

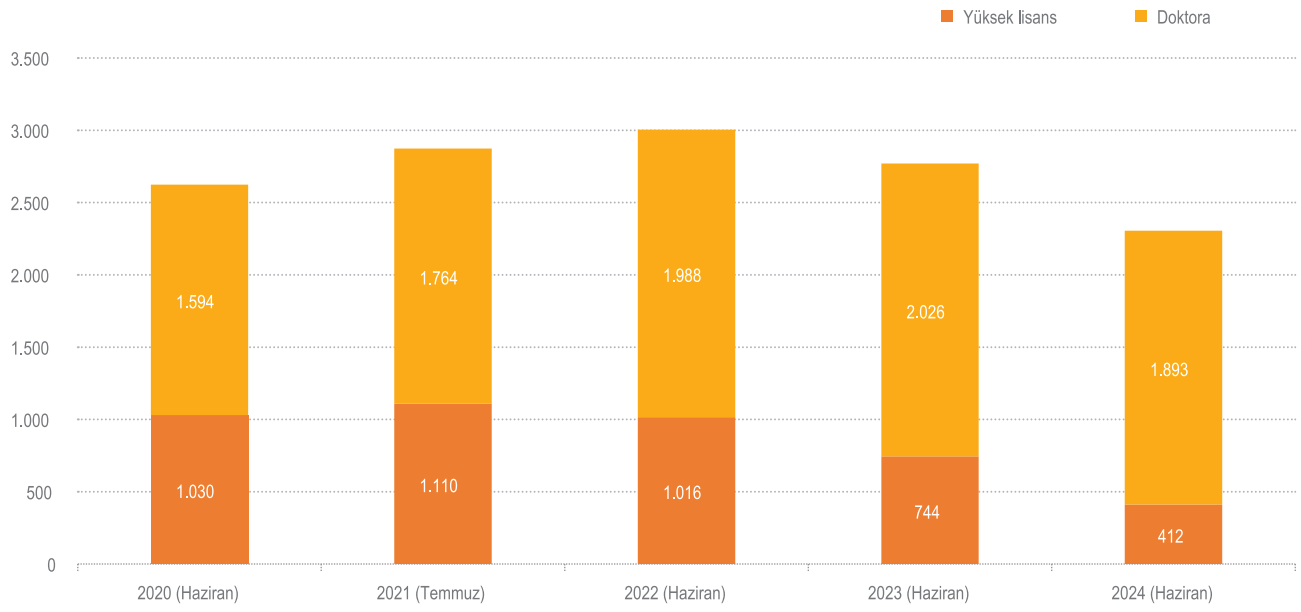

Kaynak: MEB verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2014 ile 2023 yılları arasında YLSY kapsamında öğrenimini tamamlayıp görev talep eden ve mecburi hizmetine başlayanların öğrenim düzeyine göre sayıları Şekil D.3.1'de verilmiştir. Şekle göre yüksek lisans düzeyinde öğrenimini tamamlayıp mecburi hizmete başlayanların sayısı 2014'te 116 iken 2023 yılında bir önceki yıla göre bir miktar düşüş yaşayarak 248 olmuştur. Doktora düzeyinde ise öğrenimini tamamlayıp mecburi hizmete başlayanların sayısı 2014 yılında 100 iken 2023 yılında 66 olmuştur. Doktora düzeyinde öğrenimini tamamlayıp mecburi hizmete başlayanların sayısında bir önceki yıla göre yaklaşık yarısı kadar düşüşün olduğu görülmektedir.

Şekil D.3.2'de 2020 ile 2024 yılları arası öğrenim düzeyine göre YLSY kapsamında yurtdışında öğrenim gören bursiyer sayıları gösterilmiştir. Buna göre 2020 yılında YLSY kapsamında yurtdışında bin 594 doktora ve bin 30 yüksek lisans bursiyeri bulunurken 2024 yılına gelindiğinde doktora bursiyer sayısı bin 893'e yüksek lisans bursiyer sayısı 412'ye düşmüştür. 2022 yılına kadar doktora bursiyer sayısı artış göstermesine rağmen 2022, 2023 ve 2024 yılında bu bursiyer sayısında sürekli düşüş yaşanmıştır.

Şekil D.3.2 Öğrenim düzeyine göre YLSY kapsamında yurtdışında öğrenim gören bursiyer sayıları (2020-2024)

Kaynak: MEB verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

- Üniversiteler düzeyinde kadın öğretim elemanı oranlarına bakıldığında hem üniversitelerin kuruluş dalgaları arasında yani birinci, ikinci ve üçüncü dalga üniversiteler arasında hem de bu kuruluş dalgaları içindeki farklılaşmaların fazla olduğu görülmektedir. Bu farklılaşmaların nedenleri araştırılmalıdır. Ayrıca kadın öğretim üyelerinin oransal anlamda az olduğu bölgeler ve şehirler tespit edilerek bu durumun nedenleri araştırılmalı ve teşvik mekanizmaları kurulmalıdır.
- Türkiye’de görev yapan uluslararası öğretim elemanı sayılarına bakıldığında son yıllarda bir artış olmadığı gibi araştırma görevlisi hariç diğer kadrolarda düşüşler olduğu görülmektedir. Uluslararası öğretim üyelerinin belirli üniversitelerde yoğunlaştığı görülürken, uluslararası öğretim elemanlarının yarısı ise altı ülkeden gelmiştir. Türkiye’de sadece öğrenci boyutuyla gerçekleşmemesi, dolayısıyla öğretim elemanı boyutuyla da gerçekleşmesi gerekmektedir. Yükseköğretim alanını bütünüyle kapsayacak bir şekilde uluslararası öğretim elemanı çeşitliliğinin oluşturulması ve niceliksel artışı sağlayacak stratejilerinin belirlenerek uygulanması gerekmektedir.
- MEB bursu ile yurtdışı öğrenimini görmek üzere burs programlarıyla giden öğrencilerin sayılarına bakıldığında bu sayının Türkiye’de 2023 ve 2024 yıllarında hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde azaldığı görülmektedir. Son beş yılın en düşük bursiyer sayıları 2024 yılında gerçekleşmiştir. Özellikle yüksek lisans alanında ciddi bir düşüş yaşandığı görülmektedir. Yükseköğretimde çeşitliliğin sağlanabilmesi ve araştırmanın aynı zamanda eğitimin kalitesinin artabilmesi için yurtdışı burs programlarının ve kontenjanlarının sayısının artırılması ve YÖK doktora burslarının kapasitesi ve verimliliğinin gözden geçirilmesi önem arz etmektedir.

- Gür, B. S., ve Yurdakul, S. (2020). *Yükseköğretime bakış 2020: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- OECD. (2024). *Education at a glance 2024: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c00cad36-en>
- YÖK. (2024). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Yurdakul, S., ve Şahin-Demir, S. A. (2022). *Yükseköğretime bakış 2022: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Yurdakul, S., ve Şahin-Demir, S. A. (2023). *Yükseköğretime bakış 2023: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM

EĞİTİM ORTAMLARI

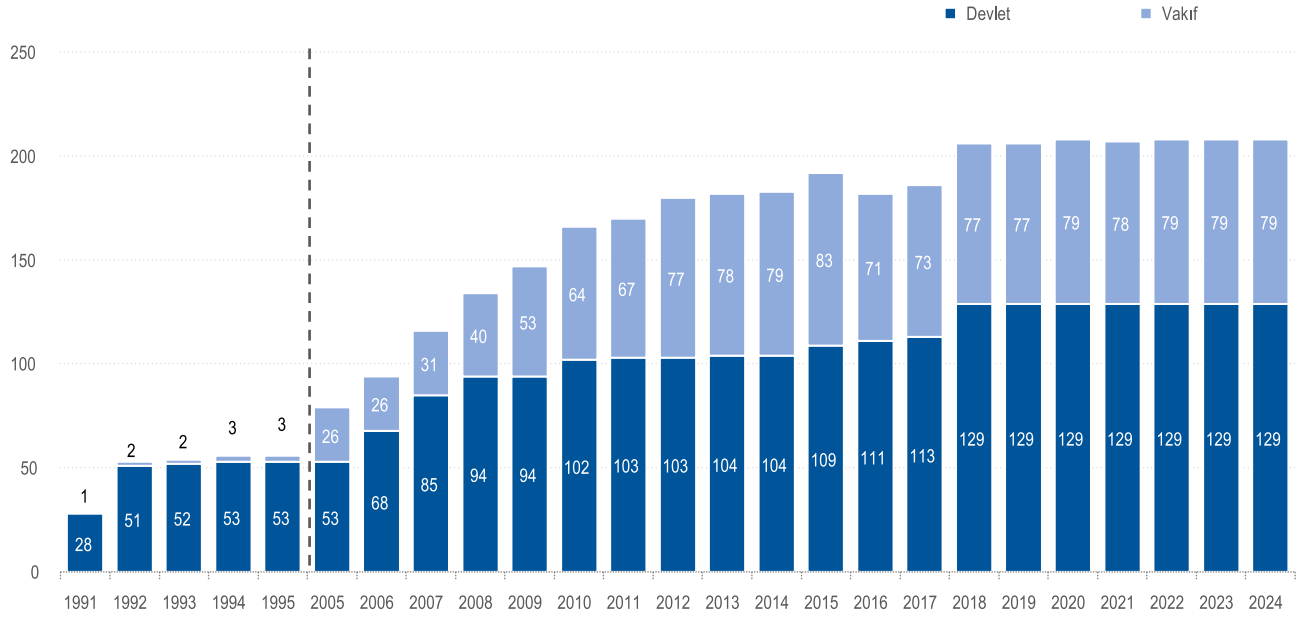
GÖSTERGE E1	Türkiye'deki yükseköğretim kurumu sayısı kaçtır?
GÖSTERGE E2	Kurum başına düşen öğrenci ve öğretim üyesi sayısı kaçtır?
GÖSTERGE E3	Öğretim elemanı ve üyesi başına düşen öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE E4	KYK yurt kapasitesi ne kadardır?
GÖSTERGE E5	Yeşil Kampüs sıralaması nasıldır?
BÖLÜM E	Sonuç ve Öneriler

Eğitim kalitesinin açıklanmasında önemli hususlardan birisi eğitim ortamıdır ve ğretim elemanlarını ve öğrencileri doğrudan etkilemektedir (OECD, 2023). Eğitim ortamlarına yönelik göstergeler temel okul niteliklerine yansımakta olup öğrenme sonuçları, eğitim maliyetleri ve ğrenci refahı gibi önemli politikaları, dolayısıyla da önemli sonuçları etkiler (OECD, 2024). Bu bölüm içerisinde öncelikle yükseköğretim kurumları, niversite başına düşen ğrenci sayıları, ğretim elemanı/yesi başına düşen ğrenci sayıları verilecektir. Sonrasında Kredi Yurtlar Kurumu (KYK) içerisinde yurt kapasiteleri, yurt başına düşen ğrenci sayıları analizleri yapılacaktır. Son olarak dünyada ve Türkiye’de yeşil kampüs sıralaması verilecektir. Açıköğretim ğrenci sayıları, bu bölüm içerisinde bulunan göstergelerde hesaplamalara dâhil edilmemiştir.

Bu gösterge altında öncelikle devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarının yıllar içerisindeki sayıları, devlet yükseköğretim kurumlarının kurulma dalgalarına/dönem-

lerine göre sayıları ve bu yükseköğretim kurumlarındaki mevcut birim sayıları ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Şekil E.1.1 Yıllara göre yükseköğretim kurum sayılarında yaşanan değişim (1991-2024)

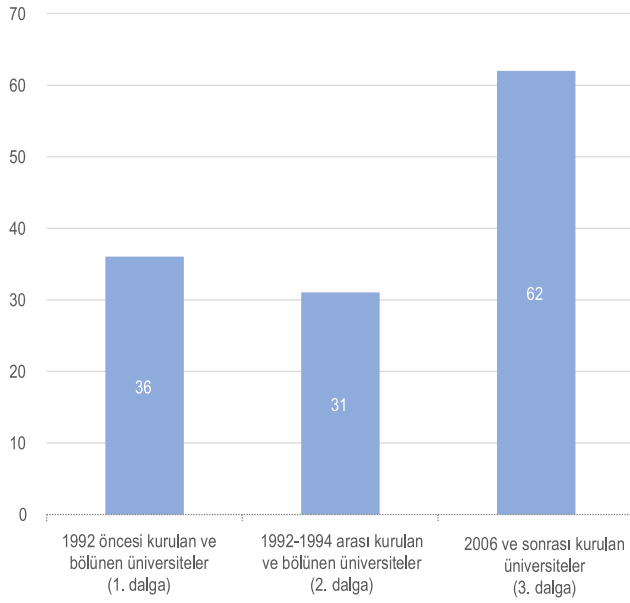
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil E.1.1'de 1991 ile 2024 yılları arası yükseköğretim kurum sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Şekle göre yükseköğretim kurum sayılarında yaşanan değişime bakıldığında 1991 yılında 28 devlet 1 vakıf olmak üzere 29 yükseköğretim kurumu bulunurken, 1992 yılına gelindiğinde 51 devlet 2 vakıf olmak üzere toplamda 53; 1995 yılına gelindiğinde ise 53 devlet 3 vakıf olmak üzere 56 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. 2005 yılına kadar yükseköğretim kurum sayısı sabit kalmıştır ve 2005 yılından sonra artmaya başlamıştır. 2006 yılında 68 devlet 26 vakıf üniversitesi bulunurken 2024 yılına gelindiğinde ise 129 devlet ve 79 vakıf olmak üzere toplamda 208 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Veriler göz önünde bulundurulduğunda son 7 yıl içerisinde yükseköğretim kurum sayısının -vakıf yükseköğretim

kurumlarında bir artış, bir azalış değişimleri hariç- sabit kaldığı görülmektedir.

Türkiye'de devlet üniversitelerinin kurulma dalgalarına göre sayıları Şekil E.1.2'de verilmiştir. Şekle göre yükseköğretim kurumlarının 2018 yılına kadar üç farklı dalga kurulduğu görülmektedir (Gür ve ark., 2018). 2018 yılı sonrasında toplamda 14 üniversitenin bölünmesi sonucunda bu üniversitelerin sahip oldukları öğrenci, öğretim elemanı ve eğitim ortamları kurulduğu dalga gösterilmiştir. Bunun nedeni ise bölünen yükseköğretim kurumlarının yeni açılmış gibi görünmeleri ancak önemli bir köklü geçmişe sahip olmalarıdır. Buna göre 1992 öncesi kurulan ve bölünen (1.dalga) üniversitelerin sayısı 2024 yılı itibarıyla 36, 1992-1994 yılları arası kurulan ve

Şekil E.1.2 Türkiye’de devlet üniversitelerinin kurulma dalgalarına göre sayıları (2024)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

bölünen üniversitelerin (2.dalga) sayısı 31, 2006 ve sonrası kurulan üniversitelerin (3.dalga) sayısı ise 62 şeklinde gerçekleşmiştir.

Tablo E.1.3'te 2024 yılında yükseköğretim kurum türüne göre birim sayıları gösterilmiştir. Tabloya göre 127 aktif ve 2 pasif olmak üzere toplamda 129 olan devlet üniversitelerinde bin 538 aktif 16 pasif fakülte, 248 aktif ve 3 pasif yüksekokul, 902 aktif ve 8 pasif MYO, 426 aktif ve 3 pasif enstitü, 3 bin 224 aktif araştırma ve uygulama merkezi, 15 bin 906 aktif bölüm, 30 bin 742 aktif anabilim dalı, 6 bin 747 aktif bilim dalı, 5 bin 607 aktif ve 2 bin 275 pasif önlisans programı, 6 bin 957 aktif ve 109 pasif lisans programı bulunmaktadır. 74 aktif ve 1 pasif olmak üzere toplamda 75 olan vakıf yükseköğretim kurumlarında ise aktif olarak 506 fakülte, 87 yüksekokul, 101 MYO, 148 enstitü, 852 araştırma ve uygulama merkezi, 3 bin 637 bölüm, 4 bin 31 anabilim dalı, 623 bilim dalı, bin 536 önlisans programı, 2 bin 85 lisans programı bulunmaktadır. Vakıf MYO'lara bakıldığında ise 4 aktif MYO bulunmaktadır. Vakıf MYO'larda 7 araştırma ve uygulama merkezi, 75 bölüm, 92 önlisans programı bulunmaktadır.

Tablo E.1.3 Yükseköğretim kurum türüne göre birim sayıları (2024)

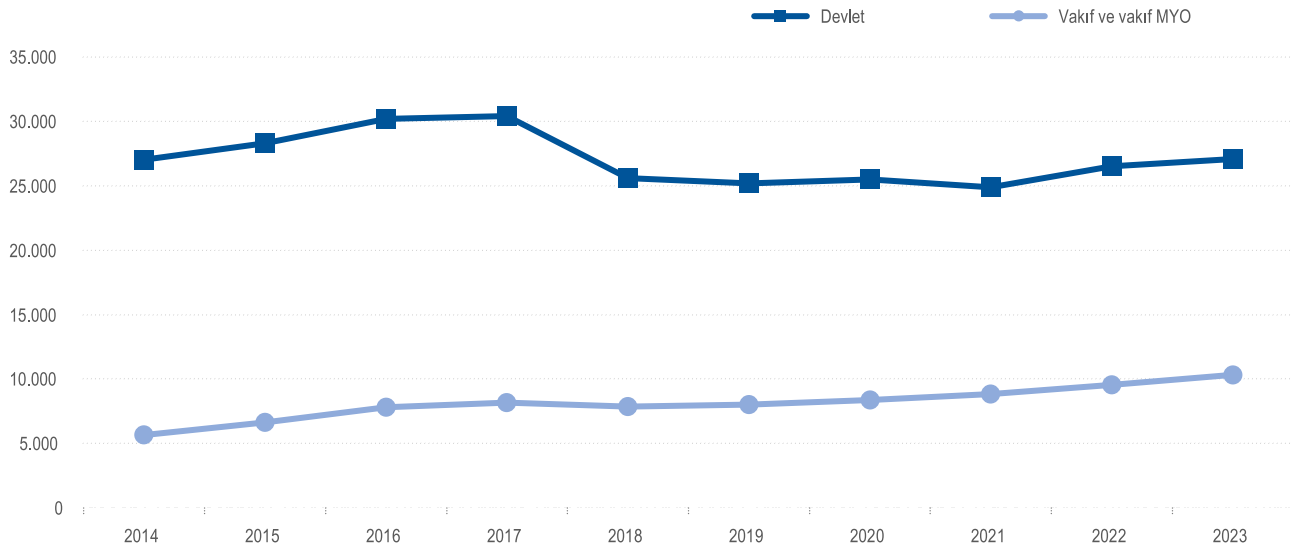
Tür	Devlet		Vakıf		Vakıf MYO		Toplam		Toplam
	Aktif	Pasif	Aktif	Pasif	Aktif	Pasif	Aktif	Pasif	
Üniversite	127	2	74	1	4	0	205	3	208
Fakülte	1.538	16	506	7	0	0	2.044	23	2.067
Yüksekokul	248	3	87	2	0	0	335	5	340
MYO	902	8	101	0	4	0	1.007	8	1.015
Enstitü	426	3	148	0	0	0	574	3	577
Araştırma ve uygulama merkezi	3.224	0	852	0	7	0	4.083	0	4.083
Bölüm	15.906	0	3.637	0	75	0	19.618	0	19.618
Anabilim dalı	30.742	0	4.031	0	0	0	34.773	0	34.773
Bilim dalı	6.747	0	623	0	0	0	7.370	0	7.370
Önlisans programı	5.607	2.275	1.536	225	92	15	7.235	2.515	9.750
Lisans programı	6.957	109	2.085	1	0	0	9.042	110	9.152
Yüksek lisans programı	13.490	45	3.499	1	0	0	16.989	46	17.035
Doktora programı	11.260	20	716	1	0	0	11.976	21	11.997
Sanatta yeterlilik programı	142	0	16	0	0	0	158	0	158

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır (Eylül 2024).

Bu gösterge altında öncelikle kurum başına düşen öğrenci ve öğretim elemanı sayılarında devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarına göre yaşanan değişim gös-

terilecektir. Ardından kurulma dalgalarına göre yükseköğretim kurumları başına düşen öğrenci ve öğretim elemanı sayıları ayrıntılı olarak incelenecektir.

Şekil E.2.1 Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen ortalama öğrenci sayısında yaşanan değişim (2014-2023)

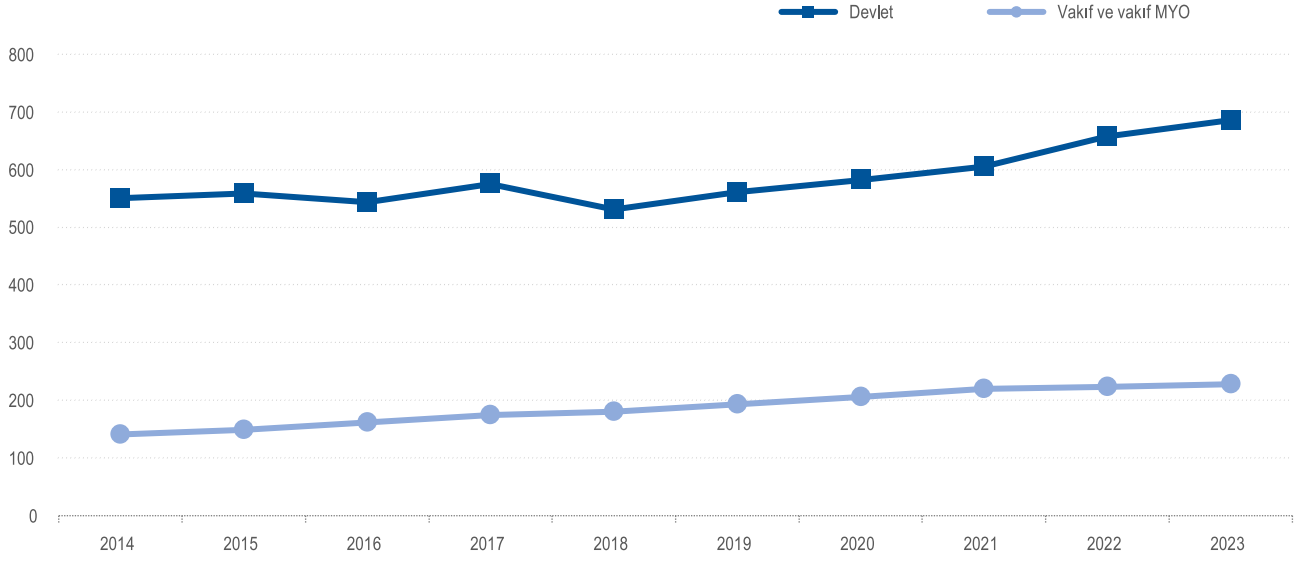
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil E.2.1'de 2014-2023 yılları arası devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen ortalama öğrenci sayısında yaşanan değişim gösterilmiştir. Şekle göre devlet üniversitelerinde kurum başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında 2014 yılında 27 bin 41 iken 2017 yılına kadar sürekli artmış ve 2018 yılında 25 bin 620'ye gerilemiş, 2023 yılına gelindiğinde ise 27 bin 77 şeklinde gerçekleşmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'larda kurum başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında 2014 yılında 5 bin 666 iken 2023 yılına gelindiğinde 10 bin 340'a yükselmiştir. 2018 yılında devlet yükseköğretim kurumlarında kurum başına düşen öğrenci sayısındaki düşüşün temel nedenine bakıldığında 14 üniversitenin bölünmesi olduğu görülmektedir. Bu nedenle öğrenci sayısı sabit kalırken yükseköğretim kurum sayısı artmış olup kurum başına düşen öğrenci sayısı azalmıştır.

2014 ve 2023 yılları arası devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi sayısında yaşanan değişim Şekil E.2.2'de verilmiştir. Buna göre devlet yükseköğretim kurumlarında kurum başına düşen öğretim üyesi sayılarına bakıldığında 2014 yılında 550 iken, 2023 yılına gelindiğinde 686 olmuştur. Vakıf ve vakıf MYO'larda kurum başına düşen öğretim üyesi sayısına bakıldığında ise 2014 yılında 141 iken sürekli artış eğilimi göstermiş ve 2023 yılında 228'e yükselmiştir. Buna göre hem devlet hem de vakıf yükseköğretim kurumlarında kurum başına düşen öğretim üyesi sayılarının artmış olduğu görülmektedir.

2023/24 öğretim yılında kurulma dalgalarına göre devlet yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi ve öğrenci sayıları Şekil E.2.3'te gösterilmiştir. Buna

Şekil E.2.2 Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi sayısında yaşanan değişim (2014-2023)

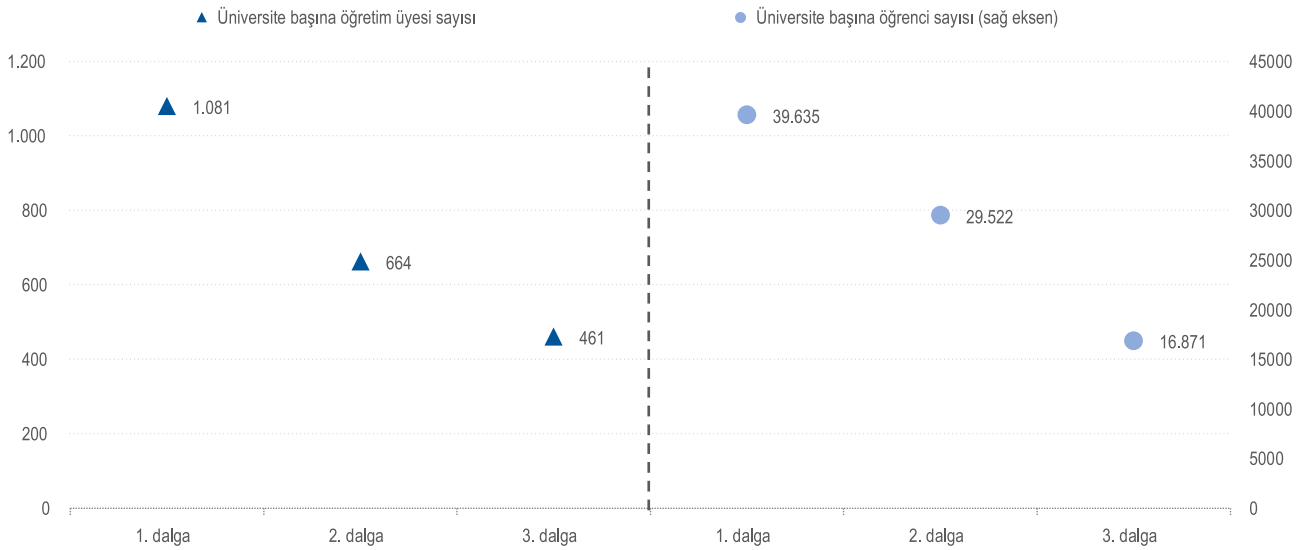

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

göre birinci dalgada üniversite başına düşen öğretim üyesi sayısı bin 81 iken, ikinci dalgada 664, üçüncü dalgada ise 461'dir. Üniversite başına düşen öğrenci sayısı-

na bakıldığında birinci dalgada üniversite başına 39 bin 635, ikinci dalgada 29 bin 522, üçüncü dalgada ise 16 bin 871 öğrenci düşmektedir.

Şekil E.2.3 Kurulma dalgalarına göre devlet yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi ve öğrenci sayıları (2023)

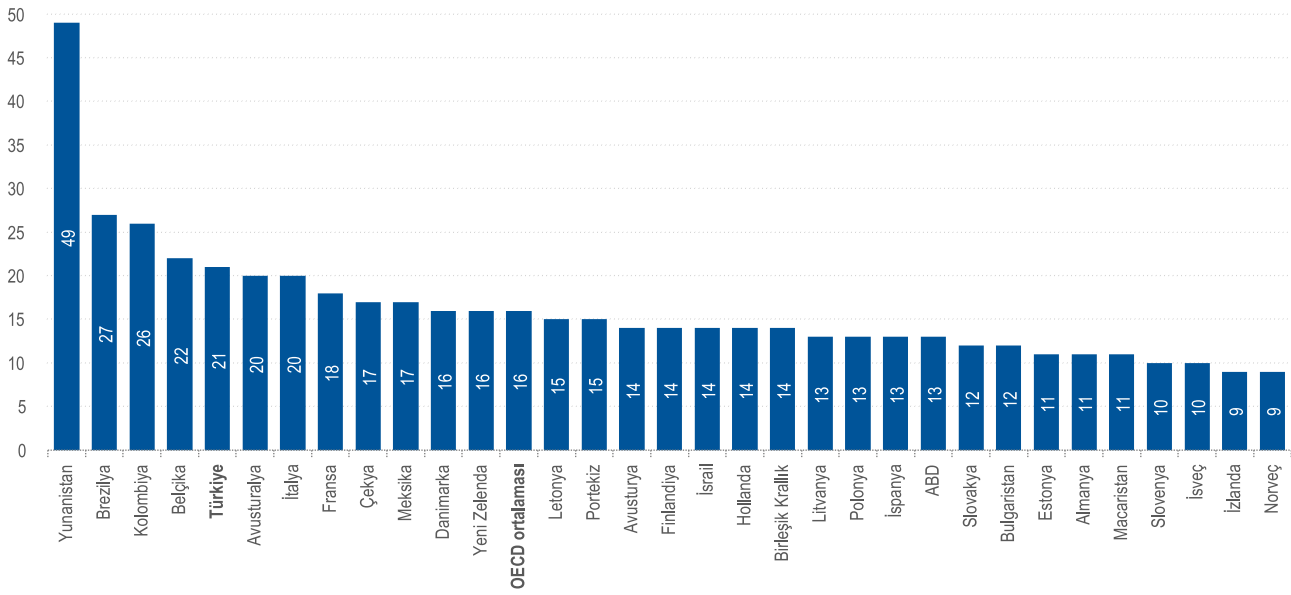

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge altında ilk önce OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları ele alınmıştır. Sonrasında yükseköğretimde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci

sayılarında yaşanan değişim incelenmiştir. Son olarak ise öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayıları üniversitelere ve kurulma dalgalarına ve eğitim düzeylerine göre ayrıntılı olarak analiz edilmiştir.

Şekil E.3.1 OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları (2022)

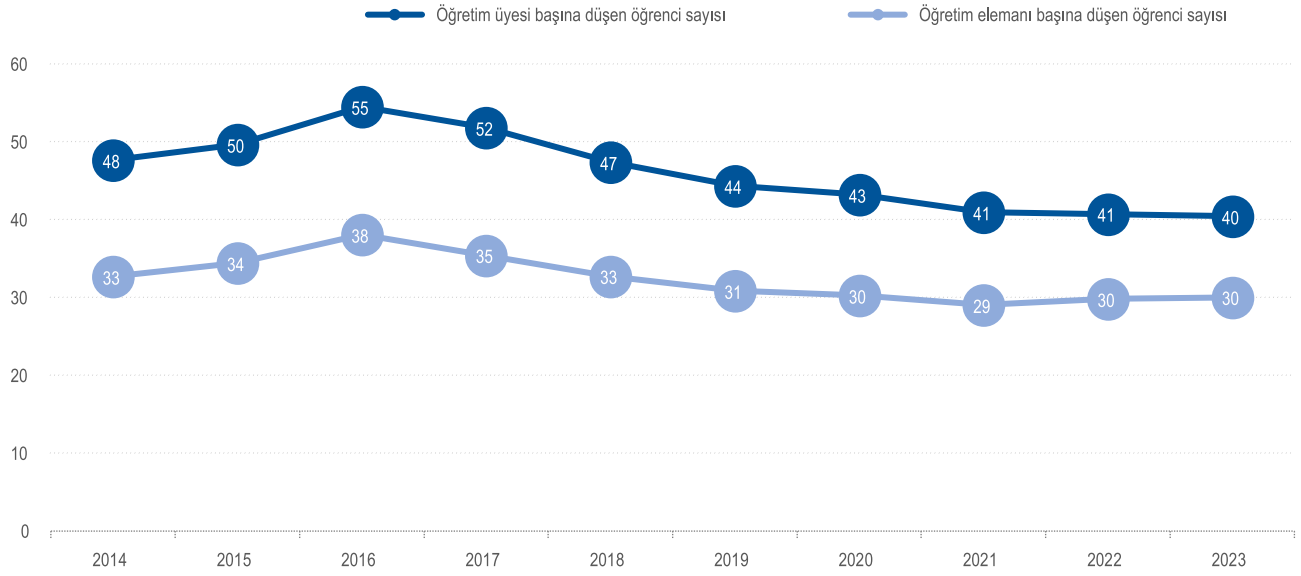
Kaynak: (OECD, 2024).

2022 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları Şekil E.3.1'de verilmiştir. Buna göre yükseköğretim kurumlarında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı OECD ortalaması 16'dır. Yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı Yunanistan'da 49, Brezilya'da 27, Kolombiya'da 26, Belçika 22, Türkiye'de 21, Avustralya ve İtalya'da 20, Meksika ve Çekya'da 17 olup OECD ortalamasının üstünde yer alan ülkelerdir. Yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının en düşük olduğu ülkeler ise Lüksemburg (4), Norveç (9) ve İzlanda'da (9)'dur. Daha açık bir ifade ile Türkiye, OECD ülkeleri arasında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı en fazla olan beşinci ülkedir. Bu durum halen yükseköğretim kurumlarında var olan

öğretim elemanı açığının varlığını göstermektedir (Gür ve Yurdakul, 2020).

Şekil E.3.2'de 2014 ile 2023 yılları arasında öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Şekle göre 2014 yılında öğretim üyesi başına 48 öğrenci düşerken, 2016 yılında 55 öğrenciye kadar yükselmiş ve sonrasında sürekli düşüş eğilimi göstermiş, 2023 yılına gelindiğinde ise öğretim üyesi başına 40 öğrenci düşmüştür. Öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı incelendiğinde ise 2014 yılında öğretim elemanı başına 33 öğrenci düşerken, 2016 yılında 38 öğrenciye yükselmiş ve 2023 yılına gelindiğinde bir önceki yıl ile benzer kalarak 30 öğrenciye kadar düşmüştür. Buna göre son on yıl içerisinde

Şekil E.3.2 Öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2023'te yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

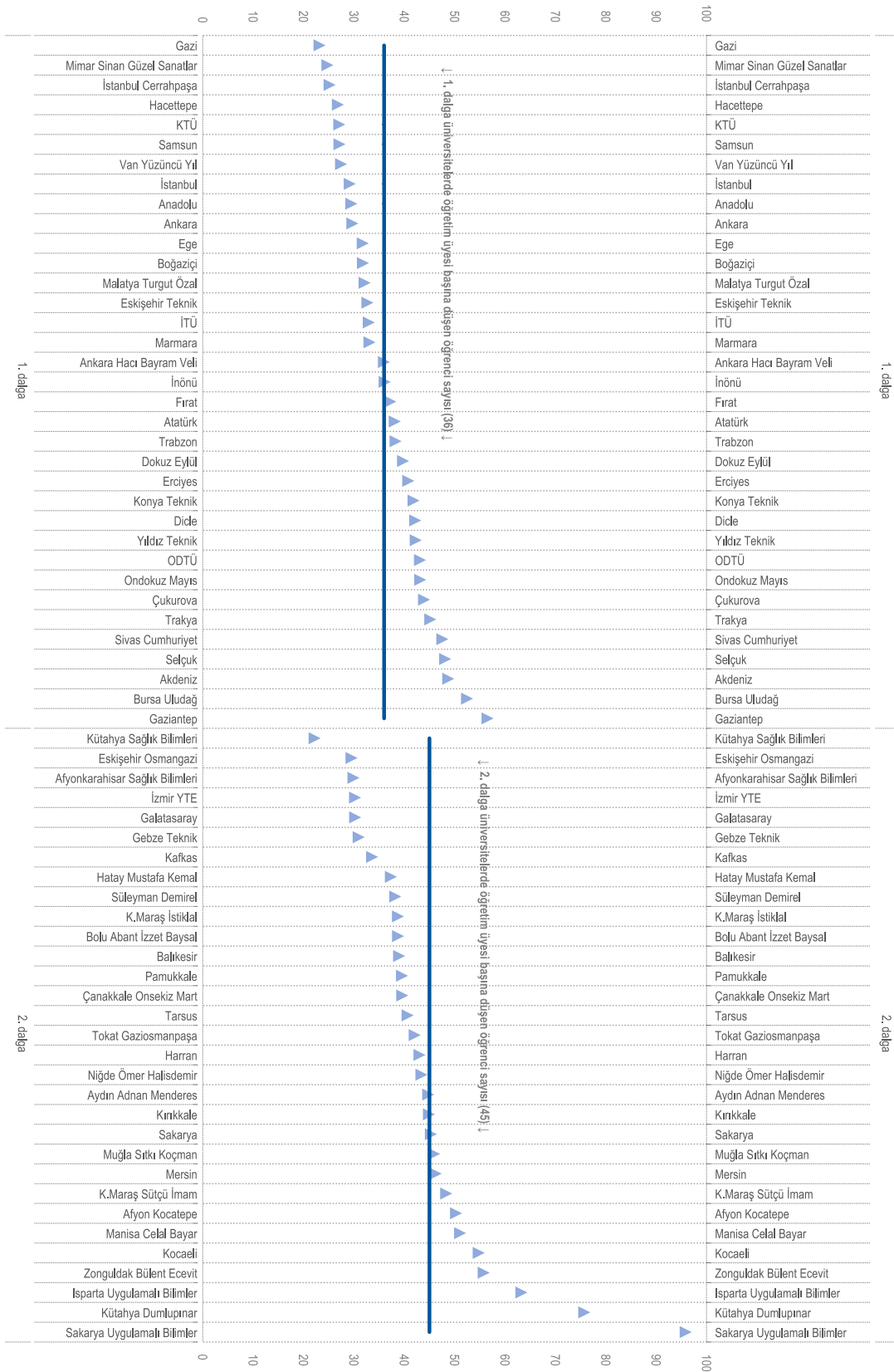
öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarında önemli ölçüde bir değişim olmadığı görülmektedir.

Şekil E.3.3'te 2023/24 öğretim yılında öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının birinci ve ikinci dalga devlet üniversitelerindeki dağılımı gösterilmiştir. Buna göre birinci dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı 36 iken; ikinci dalgada ise bu öğrenci sayısı 45'tir. Burada dikkat edilmesi gereken husus birinci ve ikinci dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarında ciddi farklılaşmanın olmasıdır. Birinci dalgada kurulan Gaziantep (57), Bursa Uludağ (52), Akdeniz (49), Sivas Cumhuriyet (48), Selçuk (48), Trakya (45), Çukurova (44), Ondokuz Mayıs (43), ODTÜ (43) Yıldız Teknik (42), Dicle (42), Konya Teknik (42) ve Erciyes (41) üniversitelerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı 40'ın üzerindeyken Ankara (30), Anadolu (29), İstanbul (29), KTÜ (27), Hacettepe (27), Van Yüzüncü Yıl (27), Samsun (27), İstanbul Cerrahpaşa (25), Mimar Sinan Güzel Sanatlar (25) ve Gazi (23) üniversitelerinde ise öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı 30 ve altındadır. İkinci dalgada kurulan üniversitelere bakıldığında ise Sakarya Uygulamalı Bilimler (96), Kütahya Dumlupınar (76), Isparta Uygulamalı Bilimler (63), Zon-

guldak Bülent Ecevit (56), Kocaeli (55), üniversiteleri öğretim üyesi başına 55 ve üzerinde öğrenci sayısına sahip iken İzmir YTE (30), Galatasaray (30), Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri (30), Eskişehir Osmangazi (30) ve Kütahya Sağlık Bilimleri (22) üniversiteleri ise öğretim üyesi başına 30'un altında öğrenci sayısına sahiptir.

2023/24 öğretim yılında öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının üçüncü dalgada kurulan devlet üniversitelerindeki dağılımı Şekil E.3.4'te verilmiştir. Buna göre üçüncü dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı 37'dir. Üçüncü dalgada kurulan devlet üniversitelerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında İskenderun Teknik (66), Gümüşhane (59), Karabük (59), Kilis 7 Aralık (56), Osmaniye Korkut Ata (53), Uşak (53), Bandırma Onyedi Eylül (52), Nevşehir Hacı Bektaş Veli (52), Bayburt (52), Burdur Mehmet Akif Ersoy (51), Bitlis Eren (50), Kırklareli (50) ve Bingöl (50) üniversitelerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı 50'nin üzerinde iken Hakkari (25), İstanbul Medeniyet (24), Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji (24), Erzurum Teknik (22), Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar (13), Sivas Bilim ve Teknoloji (10) ve Sağlık Bilimleri (7) üniversitelerinde ise 25 ve altında öğrenci düşmektedir.

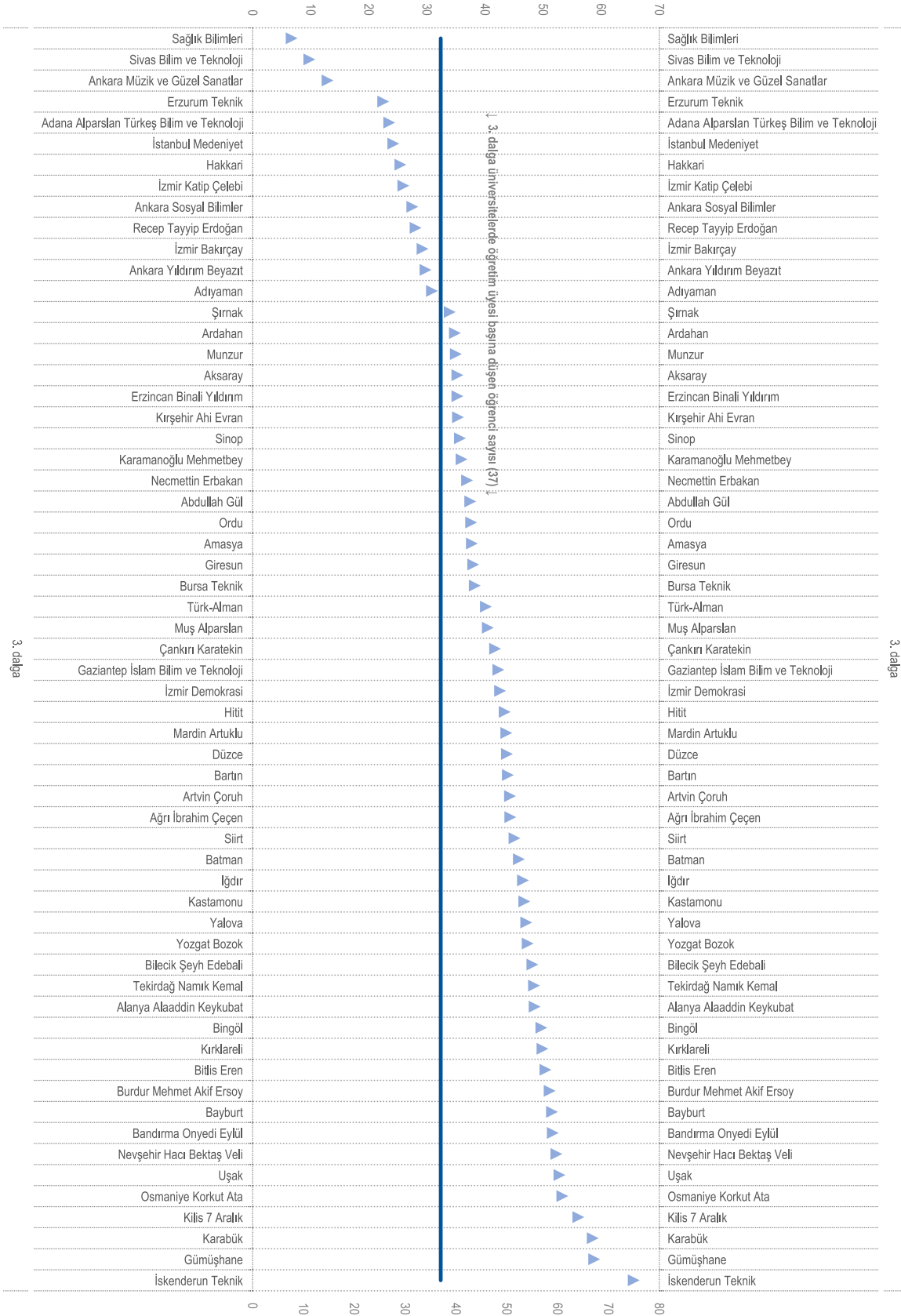
Şekil E.3.3 Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının birinci ve ikinci dalga devlet üniversitelerindeki dağılımı (2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

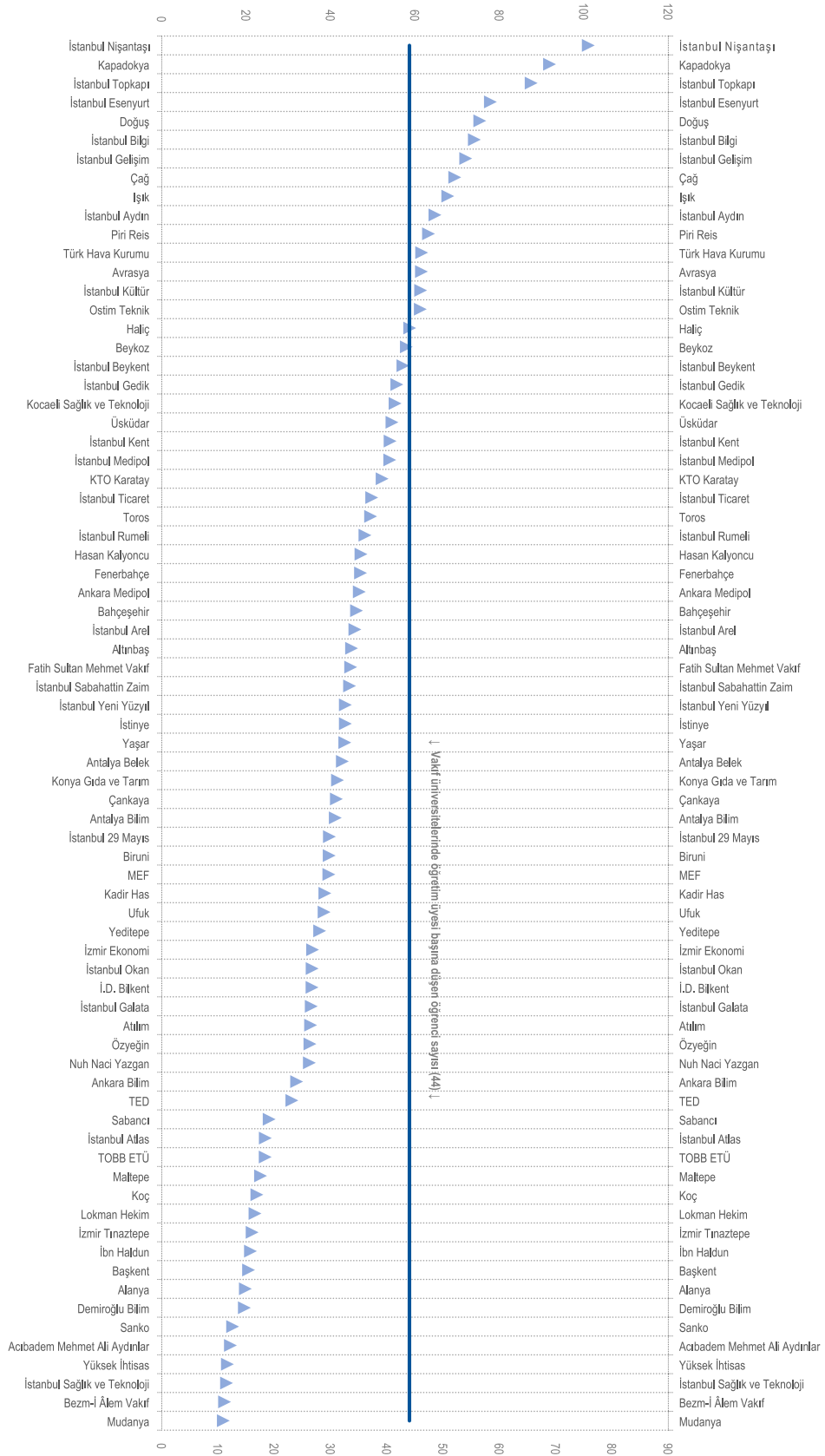
Not: Öğrenci sayısı 17.178 ve öğretim üyesi sayısı 121 olan Kayseri Üniversitesi bu grafiğe ve hesaplamalara dâhil edilmemiştir.

Şekil E.3.4 Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının üçüncü dalgada kurulan devlet üniversitelerindeki dağılımı (2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil E.3.5 Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının vakıf üniversitelerindeki dağılımı (2023)

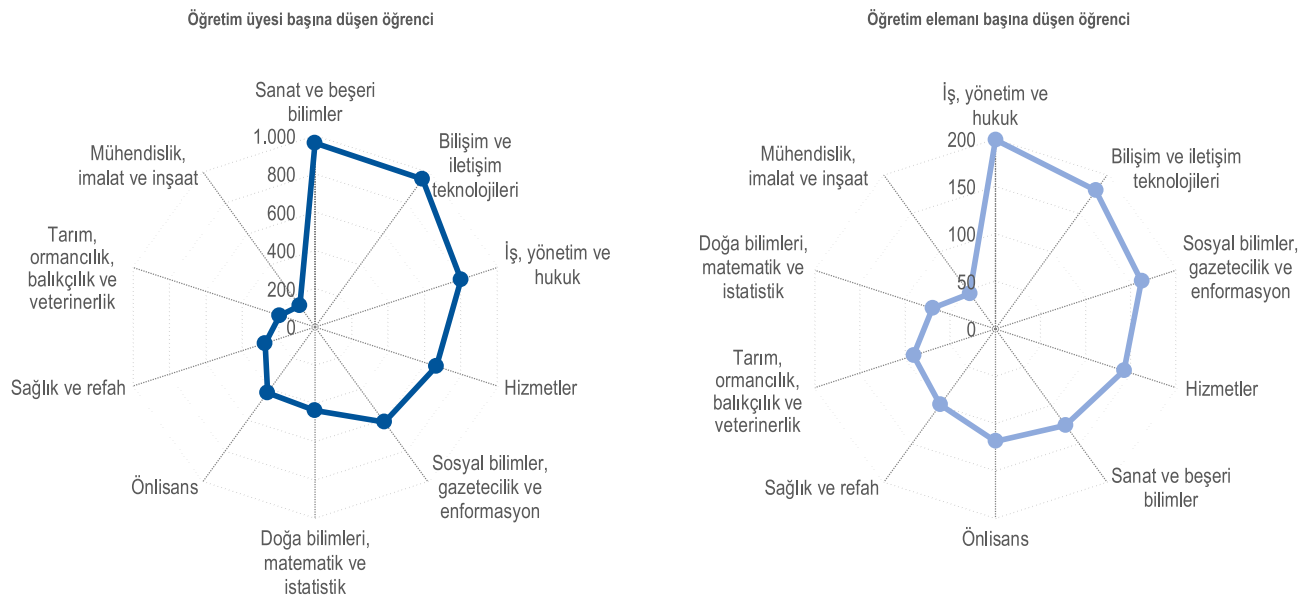
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının vakıf üniversitelerindeki dağılımı 2023 verilerine göre Şekil E.3.5'te gösterilmiştir. Buna göre vakıf üniversitelerinde öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı 44'tür. Şekle göre vakıf üniversitelerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında en önemli husus bu sayılar arasındaki önemli ölçüde var olan farklılaşmadır. İstanbul Nişantaşı (101), Kapadokya (92), İstanbul Topkapı (87), İstanbul Esenyurt (78), Doğuş (75), İstanbul Bilgi (74), İstanbul Gelişim (72), Çağ (69), Işık (68) ve İstanbul Aydın (65) üniversiteleri 65 ve üzerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarına sahipken Alanya (20), Demiroğlu Bilim (20), Sanko (17), Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar (16), Yüksek İhtisas (16), Bezm-i Alem (15), ve İstanbul Sağlık ve Teknoloji (15) ve Mudyana (15) üniversiteleri 25 ve üzerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarına sahip kurumlardır.

Şekil E.3.6'da 2023/24 öğretim yılında eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans düzeyinde öğretim

üyeleri ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları Şekil E.3.6'da verilmiştir. Buna göre önlisans düzeyinde eğitim öğretim alanlarına göre öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı; sanat ve beşeri bilimler alanında 962, bilişim ve iletişim teknolojileri alanında 956, iş, yönetim ve hukuk alanında 802 ile en fazla öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarına sahip alanlar iken sağlık ve refah alanında 275, tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında 195, mühendislik, imalat ve inşaat alanında 138 ile önlisans düzeyinde öğretim üyesi başına en az öğrenci düşen alanlardır. Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans düzeyinde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında iş, yönetim ve hukuk alanında 199, bilişim ve iletişim teknolojileri alanında 181, sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında 162, doğa bilimleri, matematik ve istatistik alanında 70, mühendislik, imalat ve inşaat alanında 46 öğrenci düşmektedir. Önlisans düzeyinde öğretim üyesi başına 424 ve öğretim elemanı başına 119 öğrenci düşmektedir.

Şekil E.3.6 Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans düzeyinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları (2023)

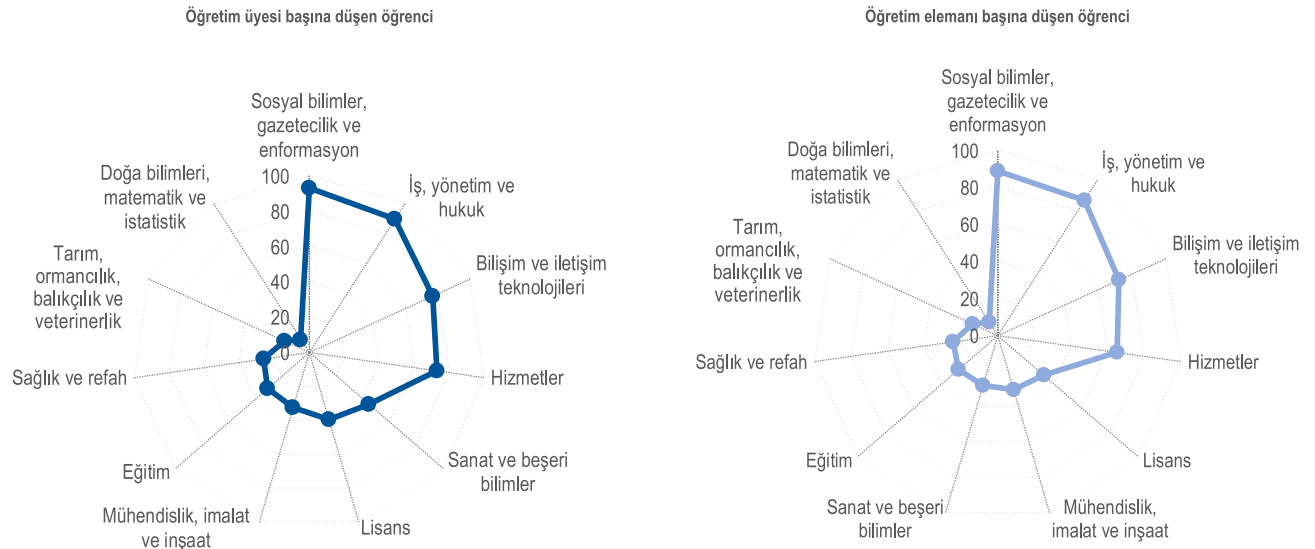

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil E.3.7'de 2023/24 öğretim yılında eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları verilmiştir. Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında 93, iş, yönetim ve hukuk alanında 90, bilişim ve iletişim teknolojileri alanında 77, hizmetler alanında 73, sağlık ve refah alanında 26, tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında 15, doğa bilimleri, matematik ve istatistik alanlarında ise 9'dur. Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde öğretim elemanı başına düşen öğrenci

sayılarına bakıldığında ise sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında 89, iş, yönetim ve hukuk alanında 87, bilişim ve iletişim teknolojileri alanında 72, hizmetler alanında 65, sağlık ve refah alanında 24, tarım, ormancılık ve balıkçılık ve veterinerlik alanında 15, doğa bilimleri, istatistik ve matematik alanında ise 8'dir. Lisans düzeyinde öğretim üyesi başına 40 ve öğretim elemanı başına 33 öğrenci düşmektedir. Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre hem önlisans hem de lisans düzeyinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları arasında büyük farklılaşmalar söz konusudur.

Şekil E.3.7 Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları (2023)

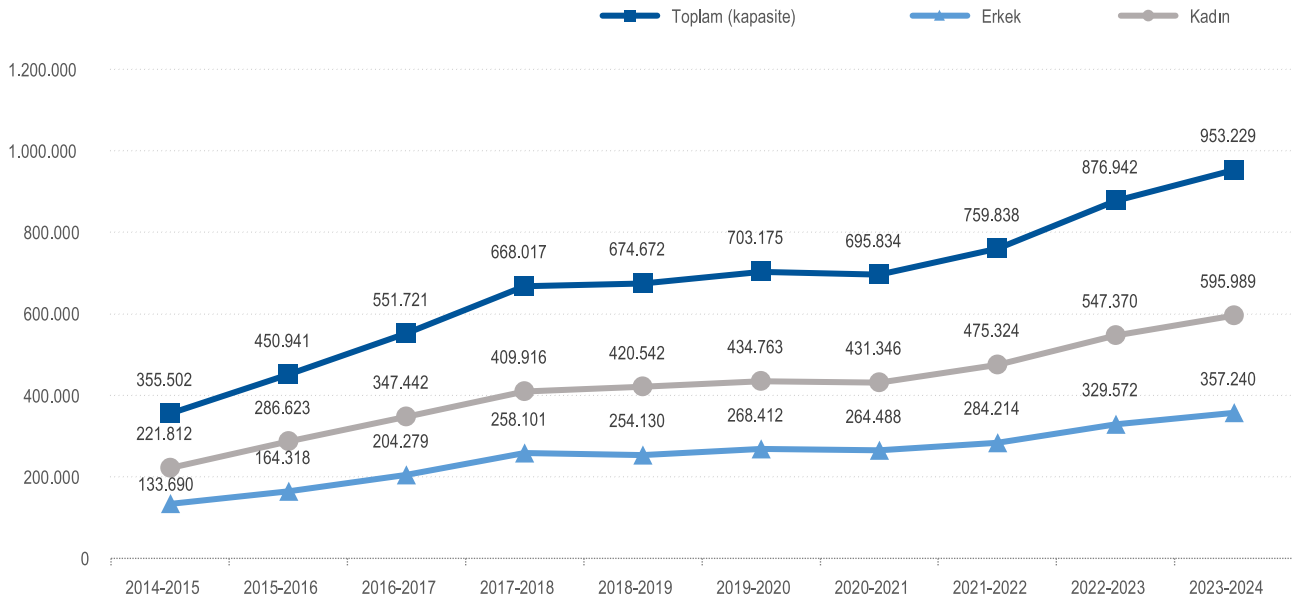

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge altında ilk olarak cinsiyete göre Kredi Yurtlar Kurumu (KYK) yurt kapasitelerinde yaşanan değişim ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Son olarak ise KYK yurt sa-

yıları ile yurt başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişime dair veriler ayrıntılı incelenmiştir.

Şekil E.4.1 Cinsiyete göre KYK yurt kapasitelerinde yaşanan değişim (2014-2023)

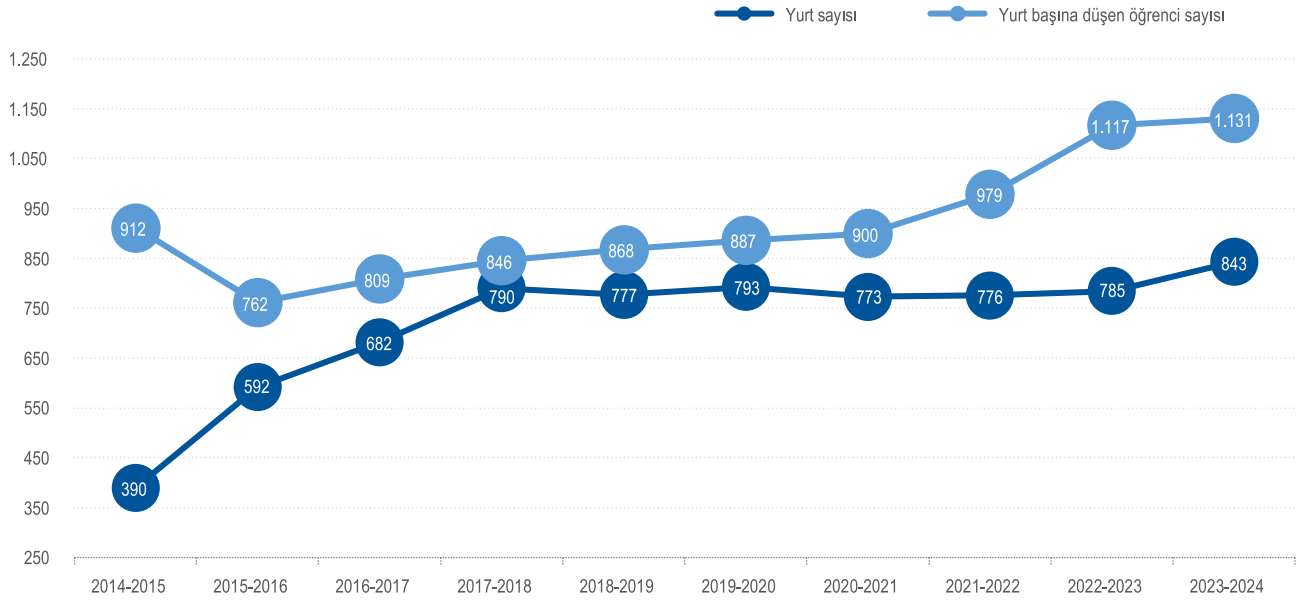
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri, KYK faaliyet raporları ile Gençlik ve Spor Bakanlığı faaliyet raporları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: 26.06.2024 tarihi itibarıyla.

2014/15 ve 2023/24 öğretim yılları arasında cinsiyete göre KYK yurt kapasitelerinde yaşanan değişim Şekil E.4.1'de gösterilmiştir. Buna göre 2014/15 öğretim yılında 133 bin 690 erkek, 221 bin 812 kadın olmak üzere toplamda 355 bin 502 KYK yurtlarında yükseköğretim öğrenci kapasitesi bulunurken 2023/24 öğretim yılında 357 bin 240 erkek, 595 bin 989 kadın olmak üzere toplamda 953 bin 229 yurt kapasitesi bulunmaktadır. Yıllara göre KYK yurtlarında özellikle kadın öğrenci kapasitelerinde önemli ölçüde artışların olduğu görülmektedir.

2014 ile 2023 yılları arasında KYK yurt ve yurt başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil E.4.2'de verilmiştir. Buna göre 2014/15 öğretim yılında yurt sayısı 390 ve yurt başına düşen öğrenci sayısı 912 iken,

2023/24 öğretim yılında toplam yurt sayısı 843'e yükselirken yurt başına düşen öğrenci sayısı da bin 131'e yükselmiştir. Özellikle 2022/23 öğretim yılında bir önceki yıla göre yurt başına düşen öğrenci sayısında artış yaşanırken ve yurt sayısında son beş senedir önemli bir artış yaşanmamış iken 2023/24 öğretim yılında yurt sayısında da önemli bir artış olduğu görülmüştür. 2023/24 öğretim yılında yurt başına düşen öğrenci sayısı ile yurt sayısı arasındaki makas bir önceki seneye göre daha az olsa da makas halen açılmaktadır.

Şekil E.4.2 KYK yurt ve yurt başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri, KYK faaliyet raporları ile Gençlik ve Spor Bakanlığı faaliyet raporları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: 26.06.2024 tarihi itibarıyla.

Bu gösterge altında 2022 ve 2023 yıllarında GreenMetric Dünya Üniversiteleri Sıralamasında ilk 10'a giren üniversiteler ile Türkiye'deki üniversitelerin sıralaması ayrıntılı olarak verilmiş ve incelenmiştir.

Şekil E.5.1'de 2022 ve 2023 yıllarında GreenMetric Dünya Üniversiteleri Sıralamasında ilk 10'a giren üniversiteler ile Türkiye'deki üniversitelerin sıralaması verilmiştir. Buna göre 2022 ve 2023 yılında yapı ve altyapı, enerji ve iklim değişikliği, atık, su, ulaşım, eğitim ve araştırma gibi değişkenlerin incelendiği GreenMetric Dünya Üniversiteleri Sıralamasında birinci Hollanda'da bulunan Wageningen Üniversitesi olmuştur. 2023 yılında bu

sırayı Nottingham Trent, Umwelt-Campus Birkenfeld, Groningen ve California üniversiteleri takip etmektedir. 2023 yılında GreenMetric Dünya Üniversiteleri Sıralamasında Türkiye'den 96 üniversite bulunmaktadır. 2023 yılında ise bu sıralamada Türkiye'den 96 üniversite bulunmaktadır. Sıralamalarda 2010 yılında 35 ülkeden 95 üniversite bulunurken 2023'e gelindiğinde bu sayı 84 ülkeden bin 183 üniversiteye yükselerek ciddi bir ivme kazanmıştır. Türkiye'den 2023 sıralamasına giren ilk beş üniversite ise sırasıyla İTÜ (46.), Yıldız Teknik (63.) Erciyes (85.), Özyeğin (89.) ve Ege (96.)'dir. Genel itibarıyla Türkiye'deki üniversiteler 2022 sıralamasına göre 2023'te sıralamalarını artırmışlardır.

Tablo E.5.1 GreenMetric Dünya Üniversiteleri Sıralamasında ilk 10'a giren üniversiteler ile Türkiye'deki üniversitelerin sıralaması (2022 ve 2023)

Sıralama (2023)	Sıralama (2022)	Üniversite	Ülke	Yapı ve Altyapı	Enerji ve İklim Değişikliği	Atık	Su	Ulaşım	Eğitim ve Araştırma	Toplam Puan
1	1	Wageningen Üniversitesi	Hollanda	1.350	1.825	1.800	1.000	1.750	1.775	9.500
2	2	Nottingham Trent Üniversitesi	Birleşik Krallık	1.375	1.850	1.800	950	1.700	1.800	9.475
3	6	Umwelt-Campus Birkenfeld	Almanya	1.275	1.925	1.800	1.000	1.700	1.750	9.450
4	4	Groningen Üniversitesi	Hollanda	1.325	1.775	1.800	1.000	1.800	1.750	9.450
5	5	California Üniversitesi, Davis	ABD	1.400	1.900	1.800	1.000	1.575	1.750	9.425
6	7	College Cork Üniversitesi	İrlanda	1.250	1.875	1.800	1.000	1.700	1.800	9.425
7	3	Nottingham Üniversitesi	Birleşik Krallık	1.375	1.825	1.800	1.000	1.750	1.675	9.425
8	10	Sao Paulo Üniversitesi	Brezilya	1.450	1.775	1.800	950	1.700	1.750	9.425
9	8	Connecticut Üniversitesi	ABD	1.375	1.775	1.725	1.000	1.750	1.775	9.400
10	9	Bremen Üniversitesi	Almanya	1.325	1.775	1.725	1.000	1.750	1.800	9.375
46	47	İTÜ	Türkiye	1.275	1585	1.575	900	1.575	1.725	8.635
63	95	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye	1.225	1750	1.350	900	1.675	1.675	8.575
85	86	Erciyes Üniversitesi	Türkiye	1.350	1610	1.425	800	1.600	1.675	8.460
89	94	Özyeğin Üniversitesi	Türkiye	1.025	1800	1.725	850	1.225	1.800	8.425
96	108	Ege Üniversitesi	Türkiye	1.225	1550	1.650	900	1.425	1.650	8.400
98	106	Yeditepe Üniversitesi	Türkiye	1.125	1650	1.650	850	1.525	1.575	8.375
123	135	ODTÜ	Türkiye	1.375	1350	1.275	850	1.575	1.800	8.225
152	199	Başkent Üniversitesi	Türkiye	1.300	1725	1.425	700	1.475	1.475	8.100
153	197	İzmit YTE	Türkiye	1.200	1375	1.500	800	1.625	1.600	8.100
156	208	İnönü Üniversitesi	Türkiye	1.325	1700	1.050	800	1.550	1.650	8.075
159	207	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkiye	1.250	1425	1.200	850	1.675	1.675	8.075
187	159	Bartın Üniversitesi	Türkiye	1.150	1385	1.425	800	1.525	1.625	7.910
189	186	Sakarya Üniversitesi	Türkiye	1.250	1575	1.200	850	1.400	1.625	7.900
208	162	Aksaray Üniversitesi	Türkiye	1.200	1385	1.650	750	1.475	1.300	7.760
231	185	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Türkiye	1.400	1650	1.200	800	1.475	1.100	7.625
247	213	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Türkiye	980	1240	1.800	750	1.700	1.075	7.545
248	329	Hitit Üniversitesi	Türkiye	965	1700	1.725	550	1.375	1.225	7.540
255	249	Trakya Üniversitesi	Türkiye	1.275	1135	1.575	600	1.435	1.500	7.520
257	286	Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi	Türkiye	1.225	1310	1.200	850	1.375	1.550	7.510
258	324	Atatürk Üniversitesi	Türkiye	1.300	1060	1.350	800	1.475	1.525	7.510
262	298	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Türkiye	1.125	1550	1.350	750	1.500	1.200	7.475
278	259	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	Türkiye	1.000	1500	1.425	550	1.400	1.525	7.400
280	323	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Türkiye	960	1400	1.650	550	1.325	1.500	7.385
287	348	Kastamonu Üniversitesi	Türkiye	1.325	1160	1.275	750	1.110	1.725	7.345
291	349	Fırat Üniversitesi	Türkiye	1.275	1600	975	750	1.375	1.350	7.325
311	335	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	Türkiye	725	1410	1.800	600	1.100	1.600	7.235
312	481	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye	1.400	1000	1.650	210	1.475	1.500	7.235
314	382	Düzce Üniversitesi	Türkiye	1.300	1410	1.200	400	1.275	1.625	7.210
317	332	Sabancı Üniversitesi	Türkiye	1.175	1275	1.275	850	1.225	1.400	7.200
319	395	Mersin Üniversitesi	Türkiye	1.275	1335	1.425	700	1.185	1.275	7.195
357	442	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye	1.025	1325	1.200	750	1.450	1.275	7.025
364	469	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Türkiye	1.350	1085	1.050	850	1.325	1.325	6.985
375	426	Çukurova Üniversitesi	Türkiye	1.330	1175	975	550	1.425	1.475	6.930
388	352	Kapadokya Üniversitesi	Türkiye	780	1390	1.275	500	1.525	1.400	6.870
391	539	Mardin Artuklu Üniversitesi	Türkiye	1.060	1250	1.350	500	1.300	1.400	6.860
403	613	Antalya Bilim Üniversitesi	Türkiye	975	1435	1.425	650	1.275	1.050	6.810
438	542	Bursa Teknik Üniversitesi	Türkiye	750	1525	1.200	550	1.310	1.275	6.610
446	648	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Türkiye	970	1115	1.425	500	1.350	1.225	6.585
458	-	İstanbul Aydın Üniversitesi	Türkiye	705	1310	1.425	550	1.260	1.275	6.525
460	-	Kocaeli Üniversitesi	Türkiye	1.030	1035	1.425	500	1.235	1.300	6.525
463	463	Gaziantep Üniversitesi	Türkiye	865	1040	1.500	600	1.225	1.285	6.515
473	466	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	Türkiye	925	1200	1.200	650	1.285	1.225	6.485
479	357	Bursa Uludağ Üniversitesi	Türkiye	1.225	775	1.575	350	1.175	1.375	6.475
483	636	Gazi Üniversitesi	Türkiye	925	1375	975	450	1.185	1.525	6.435
491	431	Selçuk Üniversitesi	Türkiye	1.225	1275	750	500	1.275	1.375	6.400
509	524	İğdir Üniversitesi	Türkiye	775	1290	1.050	600	1.185	1.450	6.350
514	419	Süleyman Demirel Üniversitesi	Türkiye	1.000	1350	1.650	310	1.125	900	6.335
532	547	Atılım Üniversitesi	Türkiye	685	1225	1.425	700	1.010	1.240	6.285
549	533	Bilkent Üniversitesi	Türkiye	1.225	700	1.275	400	1.275	1.350	6.225
557	-	KTO Karatay Üniversitesi	Türkiye	1.050	1200	1.350	750	1.275	575	6.200

Kaynak: University of Indonesia (2024).

- Yükseköğretim kurumları içerisinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarında önemli ölçüde farklılaşmalar bulunmaktadır. Bu durumun temel nedeni var olan öğretim elemanı ihtiyacının olmasından kaynaklanmaktadır. OECD verilerine bakıldığında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısında Türkiye, OECD ortalamasının üzerinde olup Yunanistan, Brezilya, Kolombiya ve Belçika'dan sonra beşinci ülke konumundadır. Bu durum öğretim elemanı ihtiyacına yönelik çalışmaların yapılması ve bu ihtiyacın giderilmesine yönelik uygulamaların varlığını da gerektirmektedir (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2023). Bu nedenle yıllardır var olan ve kronikleşen öğretim elemanı ihtiyacı sorununun çözümüne yönelik politikalar belirlenmeli ve uygulanmalıdır.
- Yükseköğretimdeki öğretim elemanı sayısının yetersiz olmasından kaynaklı olarak ortaya çıkan personel ihtiyacına yönelik politikalar oluşturulmalı ve sürdürülmelidir. Hâlihazırdaki uygulamalar yeniden gözden geçirilirken, 50/d kapsamında çalışan araştırma görevlilerinin doktora eğitimini tamamlamalarının ardından kadroya geçiş imkânları sağlayan uygulamaya devam edilmelidir.
- Öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları arasında eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre hem önlisans hem de lisans düzeyinde büyük farklılaşmalar söz konusudur. Dolayısıyla bazı alanlarda öğretim elemanı ihtiyacı bulunurken bazı alanlarda ise bulunmamaktadır. Bu nedenle eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre öğretim elemanı ihtiyacı olan alanlar belirlenmeli ve ihtiyacın giderilmesine yönelik planlamalar yapılmalıdır.
- Yurt sayılarına bakıldığında Türkiye'de yurt sayısının yıllar itibarıyla artışlar olduğu görülmektedir. Buna ilaveten yurt başına düşen öğrenci sayılarında da artış devam etmektedir. 2014/15 öğretim yılından 2023/24 öğretim yılına yurt sayısı 390'dan 843'e iki katından fazla artmış ancak yurt başına düşen öğrenci sayısı neredeyse sabit kalmıştır. 2022/23 öğretim yılında ise yurt başına düşen öğrenci sayısında önemli ölçüde artış yaşanırken yurt sayısında önemli ölçüde bir artış meydana gelmemişken 2023/24 öğretim yılında yurt sayısında da önemli bir artış olmuştur. 2023/24 öğretim yılında yurt başına düşen öğrenci sayısı ile yurt sayısı arasındaki makas bir önceki seneye göre daha az olsa da makas halen açılmaktadır. Mevcut ekonomik koşullar göz önüne alındığında, yükseköğretim öğrencilerinin barınma için öncelikli olarak KYK yurtlarına başvurdukları ve bu talebin artarak süreceği öngörülmektedir. Bu nedenle, KYK yurtlarına başvuran öğrenci sayısındaki yıllık artış dikkate alınarak, ihtiyaçlara yönelik yeni yurtların planlanması ve inşa edilmesi gerekmektedir. Yapılacak yurtların konumları ve kapasiteleri ise arz-talep dengesi doğrultusunda belirlenmelidir.

- Gür, B. S., Çelik, Z. ve Yurdakul, S. (2018). *Yükseköğretime bakış 2018: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Gür, B. S. ve Yurdakul, S. (2020). *Yükseköğretime bakış 2020: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
- OECD. (2024). *Education at a glance 2024: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c00cad36-en>
- University of Indonesia. (2024). *GreenMetric world university ranking*. <https://greenmetric.ui.ac.id/rankings/overall-rankings-2023>
- YÖK. (2024). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Yurdakul, S. ve Şahin-Demir, S. A. (2023). *Yükseköğretime bakış 2023: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM

YÜKSEKÖĞRETİMİN FİNANSMANI

GÖSTERGE F1	Bütçenin ve GSYH'nin ne kadarı yükseköğretim harcamalarına ayrılmaktadır?
GÖSTERGE F2	Öğrenci başına ne kadar harcama yapılmaktadır?
GÖSTERGE F3	Ekonomik sınıflandırmaya göre yükseköğretim bütçe dağılımı nasıldır?
GÖSTERGE F4	Öğrenciler ne tür kamu desteği almaktadır?
BÖLÜM F	Sonuç ve Öneriler

Yükseköğretimdeki harçları çevreleyen politik manzara genellikle yoğun tartışma ve incelemelere konu olmaktadır. Bu söylemin merkezinde, yükseköğretimin hızla yaygınlaştığı bir bağlamda erişilebilirlik, karşılanabilirlik ve eğitimin toplumsal değeri ile ilgili sorular yer almaktadır. Tartışma, kamu ve özel finansman arasındaki denge ve öğrenci borcunun ekonomik etkileri üzerine daha geniş tartışmaları da kapsamaktadır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ve ortak ülkeler, öğrenci mali yardımları ve yükseköğretim maliyetlerinin hükümetler, öğrenciler ve aileleri ile diğer özel kuruluşlar arasında paylaşılması konusunda çok farklı yaklaşımlara sahiptir. Bu farklı çıkarları uzlaştıran bir çözüm bulmak, dünya çapında politika yapımcılar için büyük bir zorluk olmaya devam etmektedir (OECD, 2024).

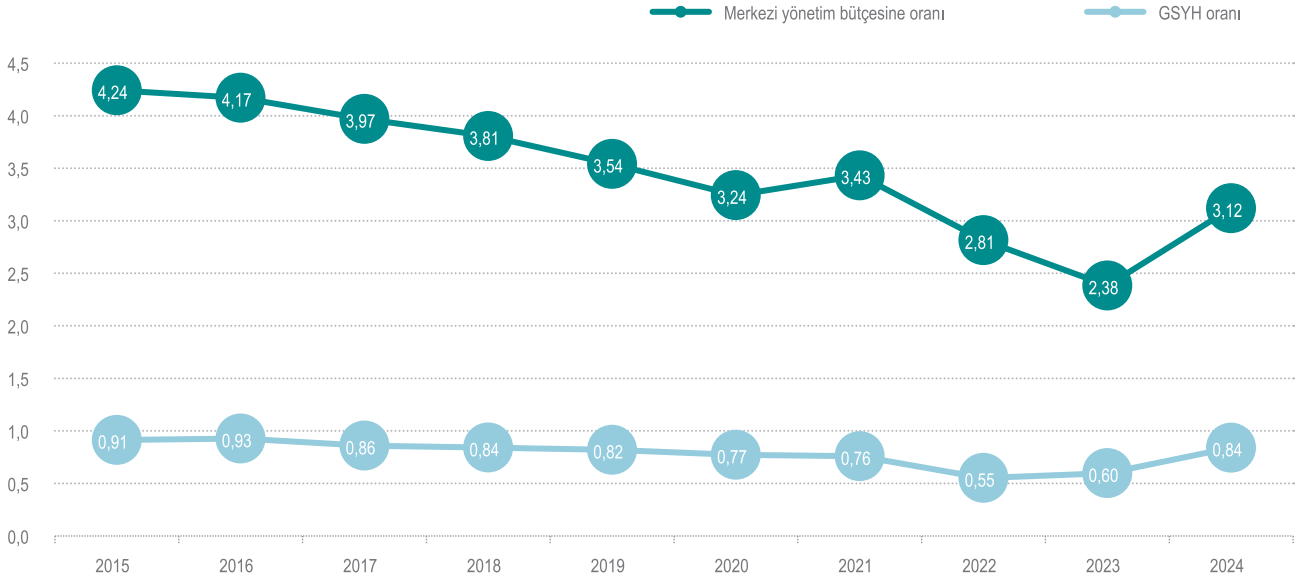
Bu bölümde gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSY-H)ya ve merkezi yönetim bütçesine oranında yaşanan değişim, kamunun yükseköğretim harcamalarında yaşanan değişim, finans kaynağına göre yükseköğretime yapılan eğitim harcamalarının dağılımında yaşanan değişimleri ele alınacaktır. OECD'ye üye ülkelerde yükseköğretim harcamalarının GSYH içindeki oranı, devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayısında ve öğrenci başına yapılan harcamalarda yaşanan değişim, OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcama, Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü (KYG)'nden öğrenim kredisi ve burs alan öğrenci sayılarında yaşanan değişim güncel veriler ve göstergelerle birlikte ayrıntılı incelenecektir.

BÜTÇENİN VE GSYH'İN NE KADARI YÜKSEKÖĞRETİM HARCAMALARINA AYRILMAKTADIR?

Bu göstergede, gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranı, kamunun yükseköğretim harcamaları ve finans kaynağına göre yükseköğretime yapılan eğitim harcamalarının dağılımında yaşanan değişim incelenmiştir. Ayrıca yükseköğretim harcamalarının

GSYH içindeki oranı, yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının toplam devlet harcamaları içindeki payı, kamu, özel ve uluslararası harcamaların oranı OECD ülkelerinin verileri ile karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmiştir.

Şekil F.1.1 Gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında (%) yaşanan değişim (2015-2024)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan TÜİK verileri ile Hazine ve Maliye Bakanlığı verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: 2024 yılı verileri gerçekleşmesi öngörülen veriler üzerinden hesaplanmıştır.

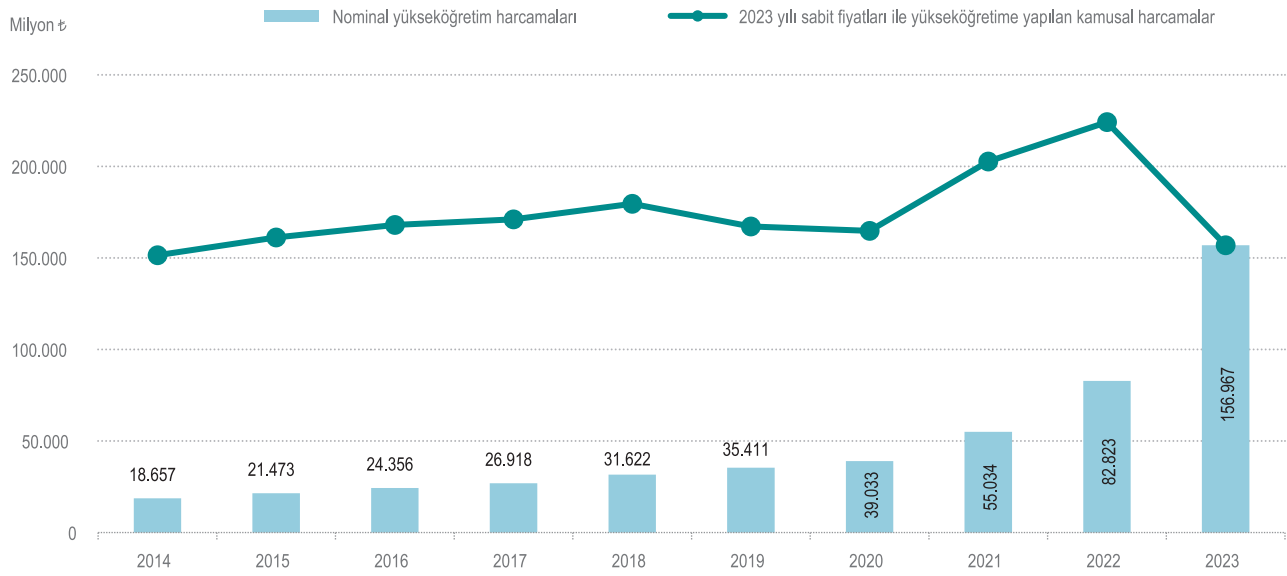
2015 ile 2024 yılları arasında gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında yaşanan değişim Şekil F.1.1'de gösterilmiştir. 2024 yılına ilişkin veriler gerçekleşmesi öngörülen bütçeler üzerinden hesaplanmış olup diğer yıllara ilişkin veriler ise gerçekleşen bütçeler üzerinden hesaplanmıştır. Buna göre, 2015 yılında gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı %4,24 iken 2020 yılına kadar düşüş eğilimine girmiş ve %3,24 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında %3,43 olarak gerçekleşirken 2022 yılında %2,81'e ve 2023 yılında da %2,38'e kadar düşmüştür. 2024 yılında ise gerçekleşmesi öngörülen

yükseköğretim bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı %3,12 olarak hesaplanmıştır. Yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye oranı incelendiğinde 2015 yılında %0,91 iken 2016 yılında %0,93 olarak gerçekleşmiş, daha sonra ise 2022 yılına kadar düşüş trendine girmiş ve %0,55 olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılında çok az bir miktar artışla %0,60'a yükselmiş, 2024 yılında ise yükseköğretime ayrılan bütçenin GSYH'ye oranının %0,84 olması öngörülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde gerçekleşen veriler üzerinden yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında genel bir düşüş eğiliminin yaşandığı söylenebilir.

Şekil F.1.2'de 2014 ile 2023 yılları arasında kamunun yükseköğretim harcamalarında yaşanan değişim verilmiştir. Kamunun yükseköğretim harcamalarındaki değişimi ifade edebilmek için yapılan hesaplamalarda fiyat sabitlemesi yapılmış olup yorumlarda, fiyat sabitlemesi yapılan yıldan önceki veriler yorumlanmıştır. Buna göre, yükseköğretim harcamaları, 2014 yılından 2023 yılına kadar sürekli olarak artış eğilimi göstermiş, 2014 yılında 18,66 milyar TL olan nominal yükseköğretim harcamaları,

2023 yılında 156,97 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılı sabit fiyatlarıyla yükseköğretime yapılan kamusal harcamalara bakıldığında ise 2014 yılından 2018 yılına kadar artış, 2019 ve 2020 yıllarında düşüş, 2021 ve 2022 yılında ise yükseliş yaşanmıştır. 2023 yılı sabit fiyatlarıyla 2014 yılında 151,48 milyar TL olan yükseköğretime yapılan kamusal harcamalar, 2018'de 179,59 milyar TL, 2020 yılında 164,76 milyar TL, 2021 yılında 202,71 milyar TL, 2022 yılında ise 224,18 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Şekil F.1.2 Kamunun yükseköğretim harcamalarında yaşanan değişim (milyon ₺) (2014-2023)

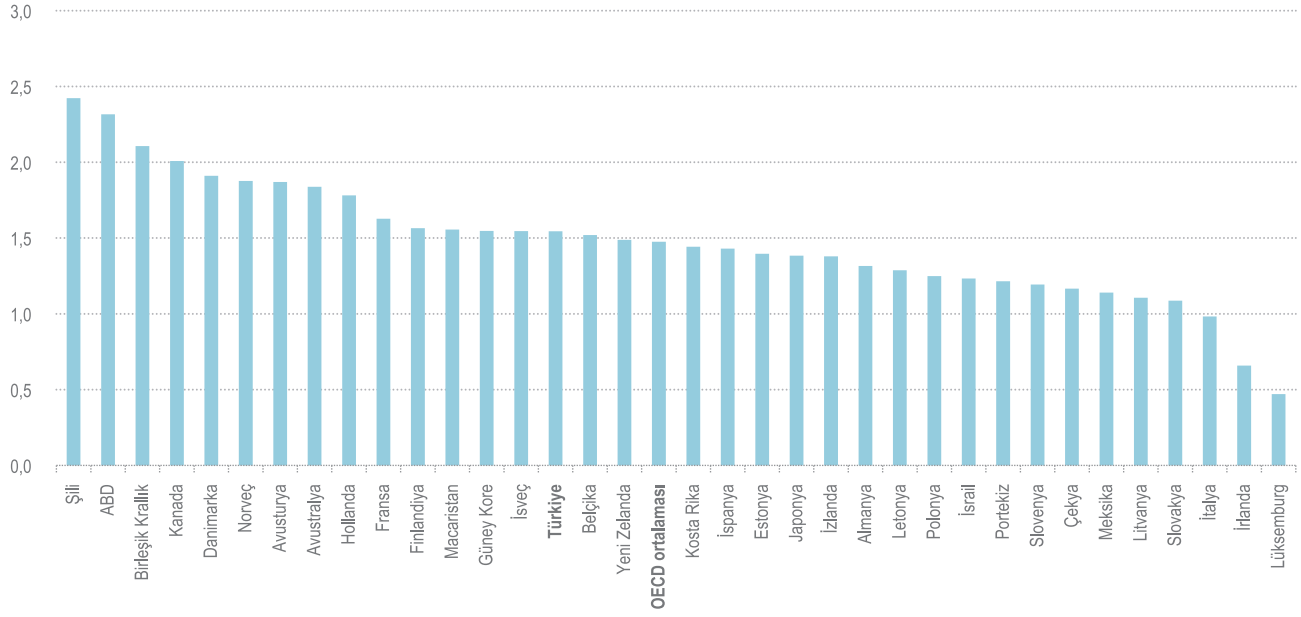

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığının verileri ile TÜİK'in Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil F.1.3'te 2021 yılı için OECD ülkelerinde yükseköğretim kurumlarına yapılan harcamaların GSYH içindeki payı gösterilmiştir. GSYH içinde yükseköğretim harcamalarının payı OECD ülkeleri ortalaması %1,48'dir. Şili %2,42, ABD %2,32, Birleşik Krallık %2,11 ve Kanada %2,01 ile GSYH'lerinin içinde yükseköğretim harcamalarının payı %2'nin üzerinde olan ülkelerken Lüksemburg %0,47, İrlanda %0,66 ve İtalya 0,98 ile GSYH'lerinin içinden yükseköğretim harcamalarına ayırdıkları pay %1'in altında kalan ülkelerdir. Türkiye 2021 yılı verilerine göre, %1,54 ile OECD ülkeleri ortalaması olan %1,48'in üzerinde bir oranda GSYH'si içinden yükseköğretime harcaması yapmıştır.

2021 yılı için OECD ülkelerinde yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının toplam devlet harcamaları içindeki payı Şekil F.1.4'te verilmiştir. Türkiye'nin toplam devlet harcamaları içinde yükseköğretime yaptığı kamu harcamalarının payı %4,1 ile hem OECD ülkeleri ortalaması olan %2,7'den daha yüksek düzeyde hem de OECD ülkeleri arasında en yüksek paya sahip 2. ülke konumundadır. 2020 yılı verilerine göre %3,7 ile en yüksek paya sahip 5. ülke konumundayken (Yurdakul & Şahin-Demir, 2023), 2021 yılı verilerine göre daha üst sıralara yükselmiş durumdadır. OECD ülkeleri arasında Danimarka %4,8, Türkiye 4,1, Norveç %4,1, Şili %3,8, Hollanda 3,8, İsveç %3,7, İsviçre %3,6 ve ABD %3,4 ile toplam devlet harcamaları içinde yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının payı en yüksek olan ülkelerken Lüksem-

Şekil F.1.3 OECD ülkelerinde yükseköğretim kurumlarına yapılan harcamaların GSYH içindeki payı (%) (2021)

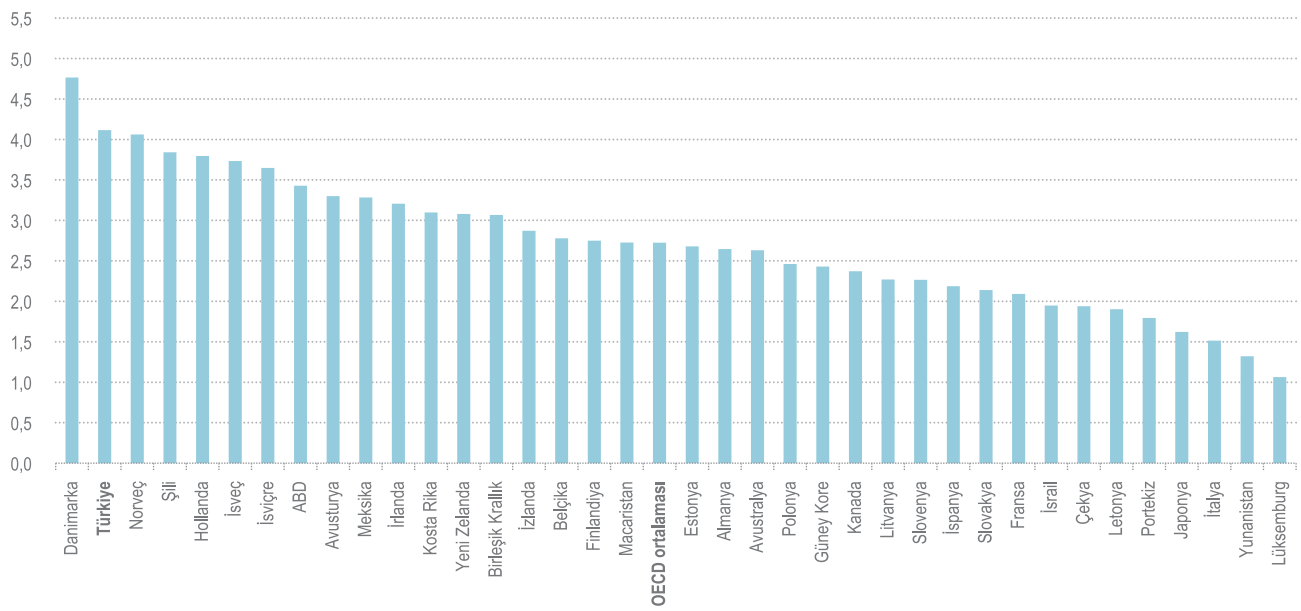

Kaynak: (OECD, 2024).

burg %1,1, Yunanistan %1,5, İtalya %1,5, Japonya %1,6 ve Portekiz %1,8 ile payı en düşük olan ülkelerdir. Türkiye, toplam devlet harcamaları içinde yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının payı bakımından hem

OECD ülkeleri ortalamasının oldukça üzerinde hem de OECD ülkeleri arasında en yüksek payı ayıran ikinci ülke konumundadır.

Şekil F.1.4 OECD ülkelerinde yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının toplam devlet harcamaları içindeki payı (%) (2021)

Kaynak: (OECD, 2024).

Tablo F.1.5'te 2021 yılı için OECD ülkelerinde yükseköğretime yapılan harcamalar içinde kamu, özel (hanehalkı ve diğer özel harcamalar) ve uluslararası harcamaların oranı gösterilmiştir. Buna göre yükseköğretim harcamaları içerisinde kamu harcamalarının oranı İsrail (%92), Norveç (%96), Avusturya (%95), Meksika (%95), Kosta Rika (%92), Lüksemburg (%91) ve Letonya (%90)'da %90 ve üzerinde iken Avustralya (%37), ABD (%52), Kanada (%53) ve Yeni Zelanda (%59)'da %60'ın altındadır. Yükseköğretim harcamalarına kamu kaynakları tarafından yapılan harcamaların düşük olduğu ülkelerde genel itibarıyla hanehalkı harcamalarının oranları diğer ülkelere nazaran daha yüksek düzeydedir. Avustralya (%45), Şili (%33) ve

ABD (%31) yükseköğretim harcamaları içerisinde hanehalkı harcamaları oranı %30'un üzerinde olan ülkelerdir. Türkiye, yükseköğretim harcamaları içerisinde kamu harcamalarının oranı %87 ile OECD ülkeleri ortalaması olan %79'nin üzerindedir. Buna karşın Türkiye'nin yükseköğretim harcamaları içerisinde hanehalkı harcamalarının payı %2 olup OECD ülkeleri ortalaması olan %11'in oldukça altındadır. Türkiye'de yükseköğretim harcamaları içerisinde diğer özel kuruluşların harcamalarının payı da OECD ülkelerinde ortalama %7 iken Türkiye'de bu oran %11'dir. Dolayısıyla Türkiye'nin yükseköğretim harcamalarının büyük bir çoğunluğunu kamu kaynakları oluşturmaktadır.

Tablo F.1.5 OECD ülkelerinde yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının toplam devlet harcamaları içindeki payı (%) (2021)

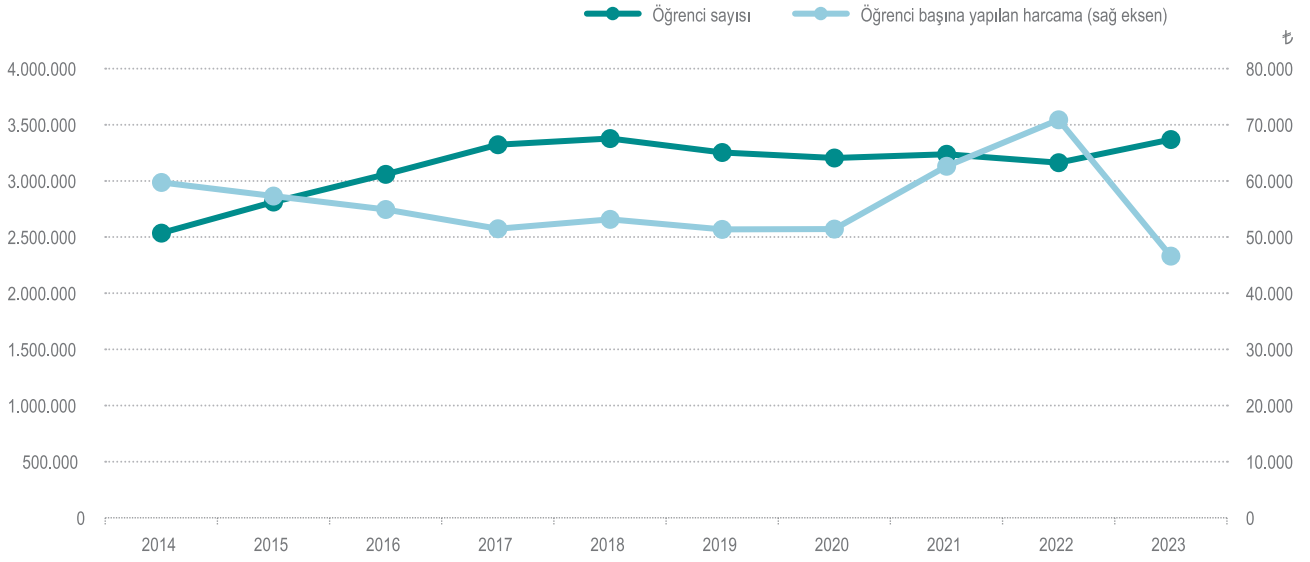
	Kamu kaynakları	Özel kaynaklar			Uluslararası kaynaklar
		Hanehalkı harcamaları	Diğer özel kuruluşların harcamaları	Tüm özel kaynaklar	
İsrail	97	3	0	3	0
Norveç	96	0	3	3	2
Avusturya	95	1	3	5	-
Meksika	95	5	-	5	0
Kosta Rika	92	4	4	8	0
Lüksemburg	91	1	3	5	4
Letonya	90	7	2	9	1
Finlandiya	89	0	5	5	6
İzlanda	88	6	1	7	5
Almanya	88	-	-	10	2
Slovenya	87	6	3	9	4
Belçika	87	5	5	10	3
Türkiye	87	2	11	12	1
Macaristan	86	-	-	12	2
Polonya	85	6	5	11	3
İsveç	84	1	10	11	4
Danimarka	84	0	12	12	5
Fransa	83	4	10	14	2
İspanya	82	15	1	16	2
Hollanda	80	11	5	16	3
Slovakya	80	7	10	18	3
OECD ortalaması	79	11	7	18	3
Estonya	79	4	9	13	8
Çekya	79	5	10	15	7
Litvanya	74	16	8	24	2
Portekiz	74	15	1	16	11
İrlanda	71	24	2	25	3
İtalya	69	26	2	28	2
Güney Kore	68	14	18	32	-
Şili	61	33	6	39	-
Yeni Zelanda	59	28	12	41	0
Kanada	53	27	20	47	0
ABD	52	31	17	48	-
Avustralya	37	45	18	63	-

Kaynak: OECD (2024).

Bu göstergede öncelikle devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayılarında ve öğrenci başına yapılan harcamalarda yaşanan değişim incelenmiştir. Sonrasında yükseköğretimde öğrenci başına yapılan

harcamalar, OECD ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Ayrıca birinci, ikinci ve üçüncü dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcamalar detaylı olarak ele alınmıştır.

Şekil F.2.1 Devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayısında ve öğrenci başına yapılan harcamada (₺) yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi ile Hazine ve Maliye Bakanlığı ve TÜİK'in TÜFE verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Devlet üniversitelerinde öğrenim gören öğrenci sayıları olup açıköğretim öğrencileri hesaplama dışında bırakılmıştır. Nominal yükseköğretim harcamaları 2023 yılı sabit fiyatlarıyla hesaplanmıştır.

2014 ile 2023 yılları arasında devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayısında ve öğrenci başına yapılan harcamada yaşanan değişim Şekil F.2.1'de gösterilmiştir. Nominal yükseköğretim harcamaları 2023 yılı sabit fiyatlarıyla hesaplanmış olup öğrenci sayıları ise öğretim yılının bitişi esas alınarak hesaplanmıştır. Burada öğrenci sayıları açıköğretim hariç önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerini kapsamaktadır. Buna göre, yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayısı 2013-2014 öğretim yılında 2 milyon 535 bin 863 iken 2018 yılına kadar artış eğilimi göstermiş, sonrasında 2022 yılına kadar bir miktar azalan ve durağan bir seyir izlemiş, 2023 yılında ise 3 milyon 368 bin 392'ye yükselmiştir. 2023 yılı sabit fiyatlarıyla yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına yapılan harcamalar incelendiğinde ise 2014 yılında öğrenci başına 59 bin 734 TL harcama

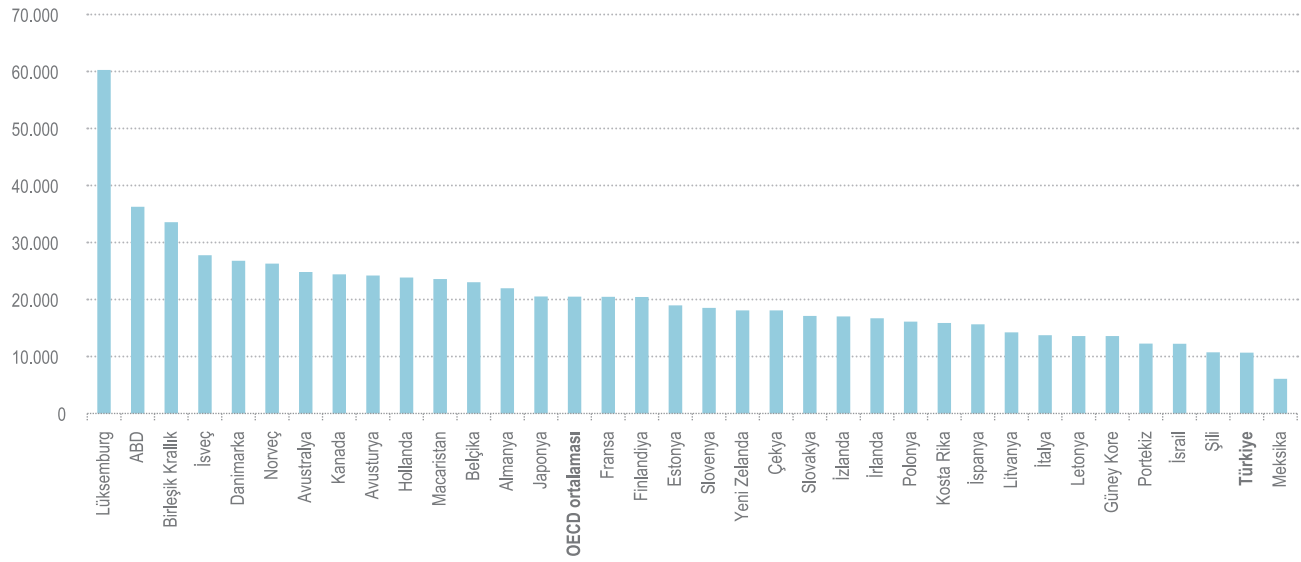
yapılırken yıllar itibarıyla düşüş eğilimi göstermiş ve 2020 yılında 51 bin 427 TL olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında yükseköğretimde öğrenci başına harcama miktarı 62 bin 624 TL'ye ve 2022 yılında da 70 bin 892 TL'ye yükselmiştir. Yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına yapılan harcamalar 2014-2020 yılları arasında az da olsa düşüş eğiliminde olup, sonrasında 2021 ve 2022 yıllarında ise artış eğilimi göstermiştir.

2021 yılı için OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamalar Şekil F.2.2'de gösterilmiştir. Buna göre Lüksemburg 60 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına en fazla harcama yapan ülke olup OECD ülkeleri ortalaması 18 bin \$'dır. Daha sonra sırasıyla ABD 36 bin \$, Birleşik Krallık 34 bin \$, İsviçre 28 bin \$, Danimarka 27 bin \$, Norveç 26 bin \$, Avustral-

ya 25 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamaların en yüksek olduğu ülkelerdir. Buna karşın Meksika 6 bin \$, Türkiye ve Şili 11 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci

başına yapılan harcamaların en düşük olduğu ülkelerdir. Türkiye OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına en düşük harcama yapan ülkelerin başında gelmektedir.

Şekil F.2.2 OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcama (\$) (2021)

Kaynak: (OECD, 2024).

Not: Satın Alma Gücü Paritesine göre dönüştürülmüştür.

Şekil F.2.3'te 2024 yılında birinci ve ikinci dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcamalar verilmiştir. Buna göre, 2024 yılında birinci dalga üniversitelerde öğrenci başına ortalama 124 bin 825 TL, ikinci dalga üniversitelerde ise öğrenci başına ortalama 90 bin 353 TL harcama yapılması öngörülmektedir. Birinci dalga üniversiteler arasında İstanbul Cerrahpaşa (232.518 TL), Gazi (197.925 TL), Hacettepe (197.281 TL), Boğaziçi (187.707 TL), Ankara (175.868 TL), İstanbul (171.060 TL), Van Yüzüncü Yıl (167.791 TL), İnönü (166.716 TL), Anadolu (165.496 TL), KTÜ (161.759 TL), Ege (161.106 TL), ODTÜ (142.903 TL), Fırat (134.181 TL), Dicle (130.952 TL) ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar (127.792 TL)'de 2024 yılında öğrenci başına 127 bin TL'nin üzerinde harcama yapılması öngörülmektedir. Kayseri (34.821 TL), Yıldız Teknik (72.272 TL), Ankara Hacı Bayram Veli (72.709 TL) ve Konya Teknik (81.397 TL) üniversitelerinde ise öğrenci başına harcama yapılması öngörülen miktar 82 bin

TL'nin altında kalmaktadır. İkinci dalgada kurulan Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri (249.945 TL), İzmir YTE (194.063 TL), Galatasaray (175.144 TL), Kütahya Sağlık Bilimleri (172.921 TL), K.Maraş İstiklal (171.705 TL), Eskişehir Osmangazi (157.338 TL), Hatay Mustafa Kemal (136.944 TL), Gebze Teknik (118.536 TL), Süleyman Demirel (113.596 TL), Harran (113.092 TL), Kafkas (111.045 TL), Pamukkale (109.078 TL), Mersin (101.714 TL) ve Tokat Gaziosmanpaşa (101.282 TL) üniversitelerinde öğrenci başına yapılması öngörülen harcama miktarı 100 bin TL'nin üzerindeyken, Sakarya Uygulamalı Bilimler (39.855 TL), Kütahya Dumlupınar (46.104 TL), Isparta Uygulamalı Bilimler (56.187 TL), Afyon Kocatepe (59.147 TL), Sakarya (62.634 TL), Niğde Ömer Halisdemir (66.430 TL) ve Muğla Sıtkı Koçman (67.166 TL) üniversitelerinde ise öğrenci başına yapılması öngörülen harcama miktarı 68 bin TL'nin altında kalmaktadır.

Şekil F.2.3 Birinci ve ikinci dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcama (₺) (2024)

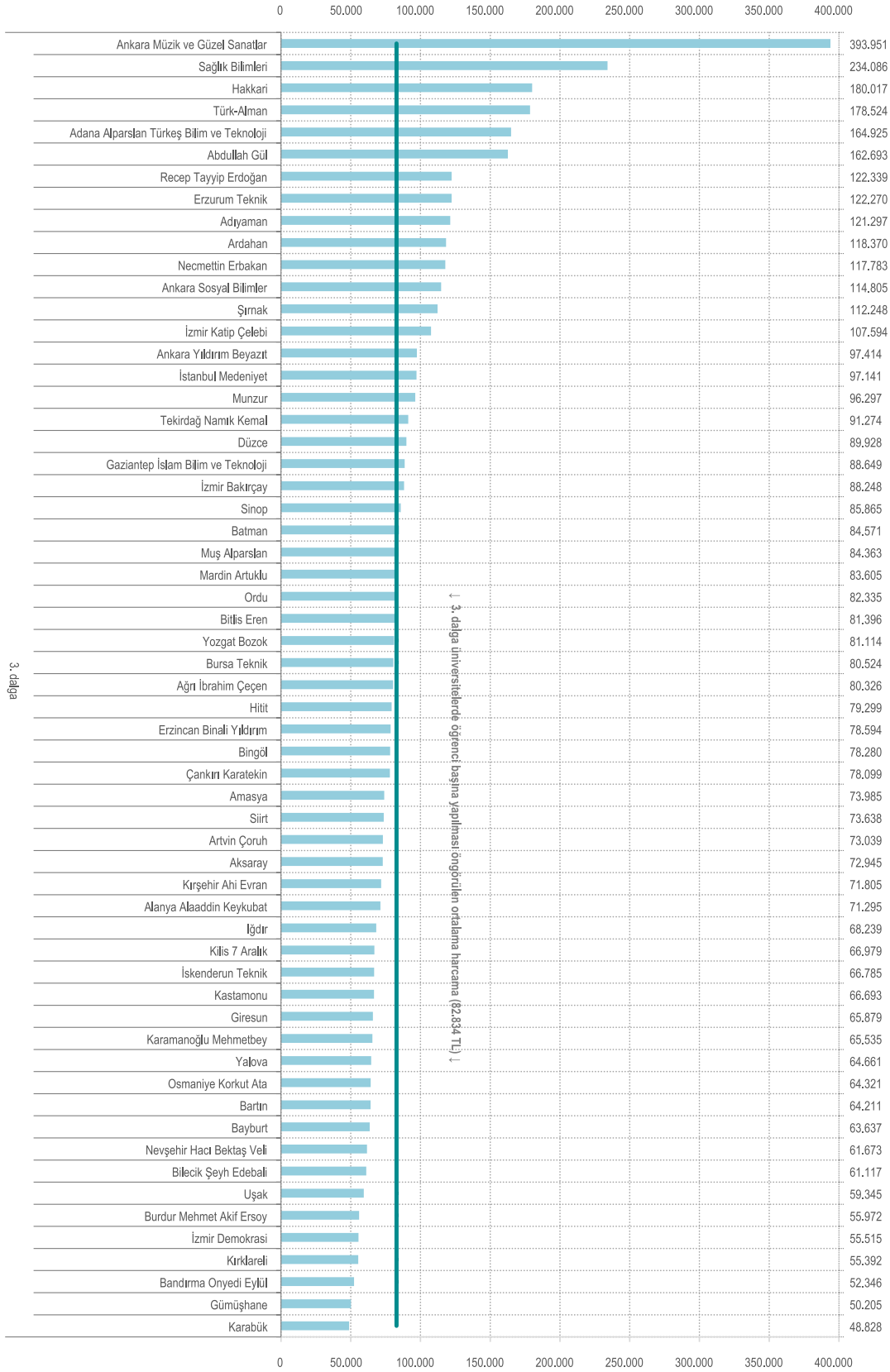

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi ile Hazine ve Maliye Bakanlığının verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil F.2.4'te 2024 yılı için üçüncü dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcamalar verilmiştir. Buna göre üçüncü dalga üniversitelerde öğrenci başına yapılması öngörülen ortalama harcama tutarı 82 bin 834 TL'dir. Buna göre Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar (393.951 TL), Sağlık Bilimleri (234.086 TL), Hakkâri (180.017 TL), Türk-Alman (178.524 TL), Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji (164.925 TL), Abdullah Gül (162.693 TL), Recep Tayyip Erdoğan (122.339 TL), Erzurum Teknik (122.270 TL), Adıyaman (121.297 TL),

Ardahan (118.370 TL), Necmettin Erbakan (117.783 TL), Ankara Sosyal Bilimler (114.805 TL), Şırnak (112.248 TL) ve İzmir Katip Çelebi (107.594 TL) üniversitelerinde 2024 yılı için öğrenci başına 107 bin TL'nin üzerinde harcama yapılması öngörülmektedir. Karabük (48.828 TL), Gümüşhane (50.205 TL), Bandırma Onyediy Eylül (52.346 TL), Kırklareli (55.392 TL), İzmir Demokrasi (55.515 TL), Burdur Mehmet Akif Ersoy (55.972 TL) ve Uşak (59.345 TL) üniversitelerinde ise öğrenci başına 60 bin TL'nin altında harcama yapılması öngörülmektedir.

Şekil F.2.4 Üçüncü dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcama (₺) (2024)

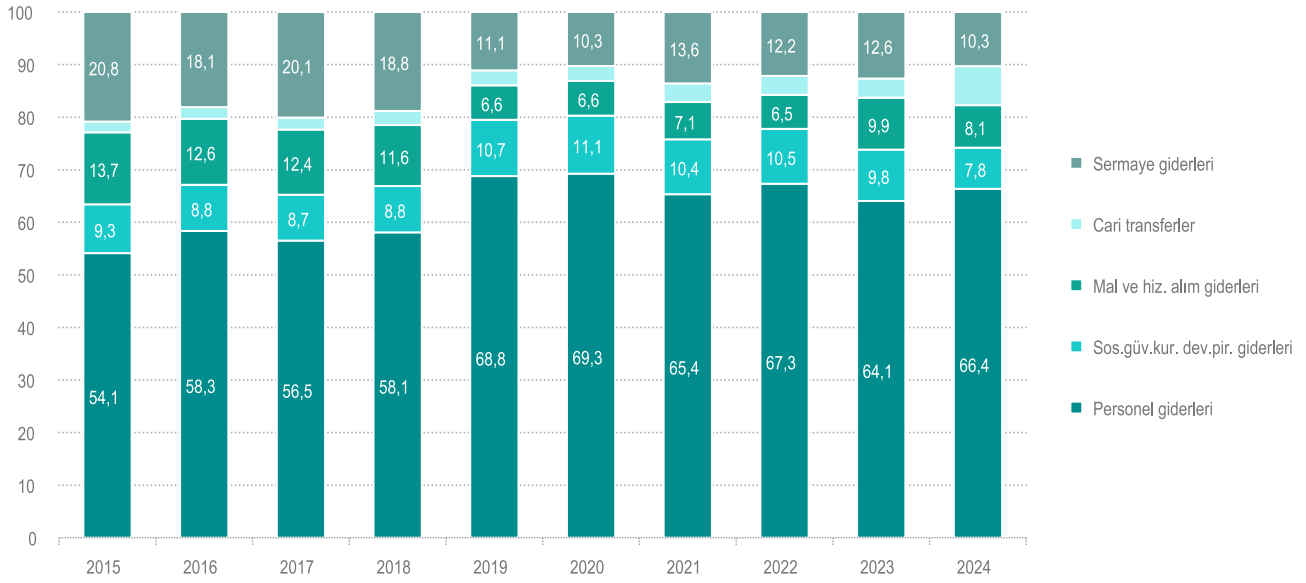

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi ile Hazine ve Maliye Bakanlığının verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Öğrenci sayısı 527 olan ve 3. dalga da kurulan Sivas Bilim ve Teknoloji Üniversitesi tabloda gösterilmemiştir.

EKONOMİK SINIFLANDIRMAYA GÖRE YÜKSEKÖĞRETİM BÜTÇE DAĞILIMI NASILDIR?

Bu gösterge de yükseköğretim bütçesinin ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımında ve merkezi bütçe yatırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan payda yaşanan değişim ele alınarak incelenmiştir.

Şekil F.3.1 Yükseköğretim bütçesinin ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımında yaşanan değişim (%) (2015-2024)

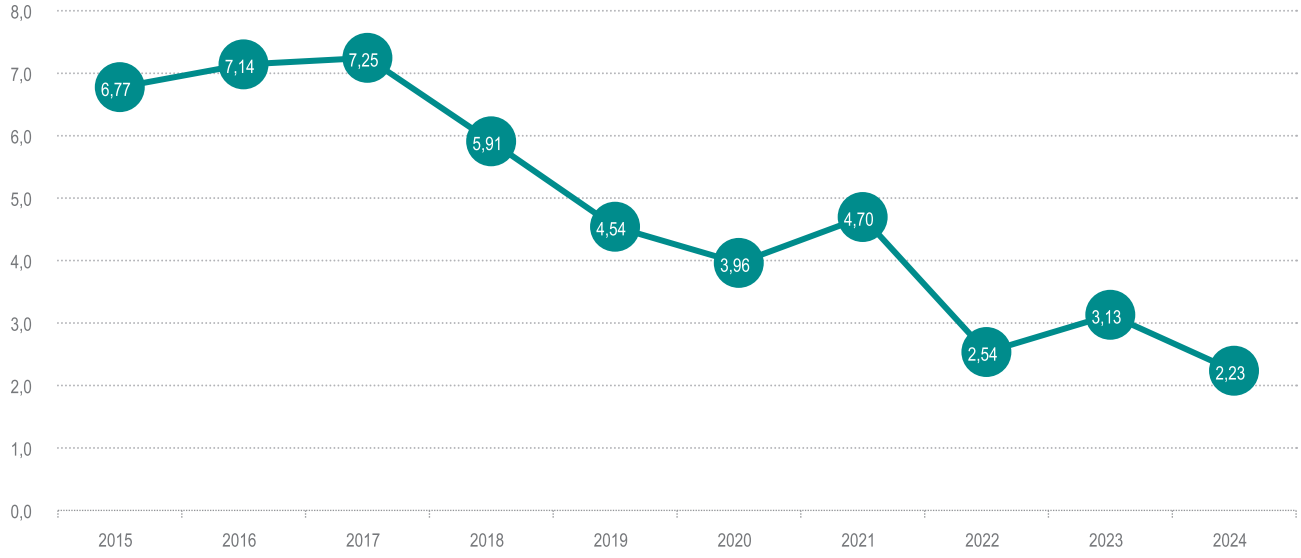

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile Hazine ve Maliye Bakanlığının verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2015 ile 2024 yılları arasında yükseköğretim bütçesinin ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımında yaşanan değişim Şekil F.3.1'de gösterilmiştir. Buna göre 2015 yılında yükseköğretim bütçesi içerisinde sermaye giderleri %20,8, mal ve hizmet alım giderleri %13,7, sosyal güvenlik kurumları devlet primi giderleri %9,3 ve personel giderleri %54,1 olarak gerçekleşmiştir. 2015-2020 yılları arasında yükseköğretim bütçesi içerisinde personel giderlerinin oranı artarken mal ve hizmet alım giderleri ile sermaye giderlerinin oranları önemli ölçüde azalma eğilimi göstermiştir. 2020 yılında %10,3, 2021 yılında %13,6, 2022 yılında %12,2 2023 yılında %12,6 olan sermaye giderleri 2024 yılında tekrardan %10,3'e gerilemiştir. Mal ve hizmet alım giderlerinin oranı 2023 yılında %9,9 iken 2024 yılında %8,1'e gerilemiş, personel giderleri ise 2023 yılında %64,1 iken 2024 yılında %66,4'e yükselmiştir.

Şekil F.3.2'de 2015 ile 2024 yılları arasında merkezi bütçe yatırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan payda yaşanan değişim (%) gösterilmiştir. Tabloda 2023 yılı ve öncesi veriler gerçekleşen Merkezi Bütçe yatırımlarından oluşmakta olup, 2024 yılı için ise ayrılan miktar üzerinden hesaplanmıştır. Buna göre 2015 yılından itibaren merkezi yatırımlardan yükseköğretim yatırımlarına ayrılan pay 2017 yılına kadar az da olsa artış eğilimi göstermiş, sonrasında 2020 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiştir. 2015 yılında %6,77 olan merkezi bütçe yatırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan pay 2020 yılında %3,96'ya kadar düşmüş, sonrasında ise az da olsa 2021 yılında %4,7'ye yükselmiş, sonrasında ise yine düşüş eğilimine girmiştir. 2024 yılında merkezi bütçe yatırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan pay %2,23 olarak hesaplanmıştır.

Şekil F.3.2 Merkezi bütçe yatırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan payda (%) yaşanan değişim (2015-2024)

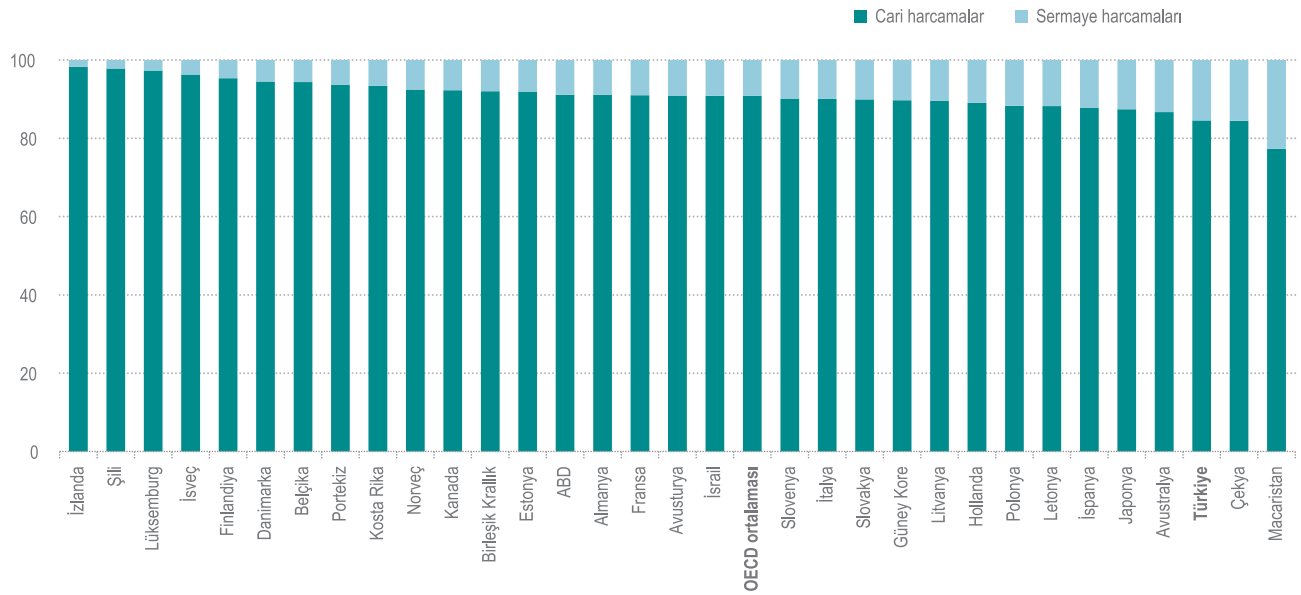
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile Hazine ve Maliye Bakanlığının verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: 2023 yılı ve öncesi gerçekleşen Merkezi Bütçe yatırımlarından oluşmakta olup, 2024 yılı için ise ayrılan miktar üzerinden hesaplanmıştır.

Şekil F.3.3'te 2021 yılında OECD ülkelerinde yükseköğretim harcamaları içinde cari ve sermaye harcamalarının payı verilmiştir. Buna göre, 2021 yılında Macaristan (%23), Çekya (%16), Türkiye (%15), Avustralya (%13), Japonya (%13), İspanya (%13), Letonya (%12) ve Polonya (%12) yükseköğretim harcamaları içinde sermaye harcamaları en yüksek oranda olan ülkelerin başında gelmektedir.

Yükseköğretim harcamaları içerisinde cari harcamaların en yüksek olduğu ülkeler ise İzlanda (%98), Şili (%98), Lüksemburg (%97), İsveç (%96), Finlandiya (%95) ve Danimarka (%95)'dir. Yükseköğretim harcamaları içinde sermaye harcamaları oranı bakımından OECD ülkeleri ortalaması %9'dur.

Şekil F.3.3 OECD ülkelerinde yükseköğretim harcamaları içinde cari ve sermaye harcamalarının payı (%) (2021)

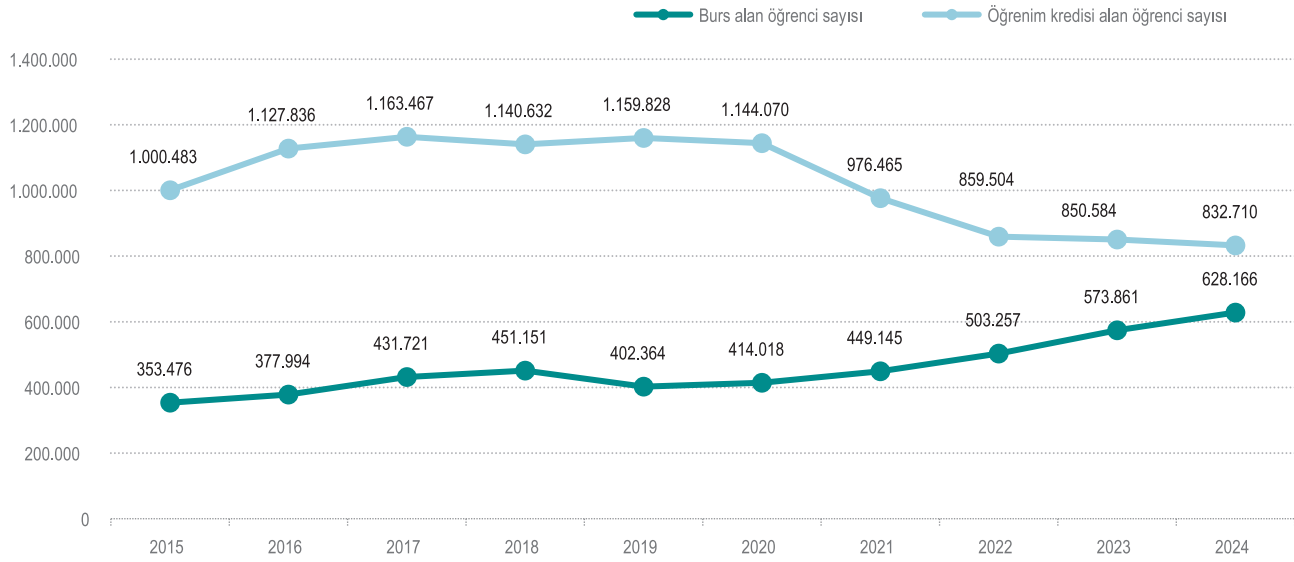

Kaynak: (OECD, 2024).

Bu gösterge altında yükseköğretim öğrencilerinin ne tür kamu desteği aldığı güncel verilerle analiz edilmiştir. Bu kapsamda yıllara göre KYK'den öğrenim kredisi ve burs

alan öğrenci sayılarında yaşanan değişim ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Şekil F.4.1 KYK'den öğrenim kredisi ve burs alan öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2015-2024)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB İstatistikleri ve Gençlik ve Spor Bakanlığının faaliyet raporu kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2015 ile 2024 yılları arasında KYK'den öğrenim kredisi ve burs alan öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil F.4.1'de gösterilmiştir. Buna göre, 2015 yılında 1 milyon 483 öğrenci öğrenim kredisi alırken bu sayı 2020 yılına kadar artış ve azalışlarla birlikte 1 milyon 144 bin 70 öğrenciye yükselmiştir. 2020 yılından itibaren 2024 yılına kadar öğrenim kredisi alan öğrenci sayısı düşüş eğilimi göstermiş ve 2024 yılında 832 bin öğrenci öğrenim kredisi almıştır. 2024 yılında KYK'den öğrenim kredisi alan öğrenci sayısı son on yılın en az öğrenci sayısı olarak gerçekleşmiştir. Burs alan öğrenci sayıları incelendiğinde ise 2015 yılında 353 bin 476 öğrenci KYK'den burs alırken yıllar itibarıyla artış eğilimi göstermiş olup 2024 yılında 628 bin 166 öğrenciye yükselmiştir. Öğrenim kredisi alan öğrenci sayısında son yıllarda 2024 yılına kadar ciddi bir

düşüş söz konusudur. Son yıllarda öğrenim kredisi alan öğrenci sayısındaki bu düşüşün temel nedeni, bu alınan öğrenim kredisinin geri ödemesinde uygulanan enflasyon oranlarının son yıllarda yüksek olması ve ödeme gücünün düşenlerin bu krediye başvurmalarından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla yükseköğrenimleri için öğrenim kredisi alan ve almak isteyen öğrenciler için hayat pahalılığı da dikkate alınarak, öğrenim kredisinin geri ödemesinde mevcut uygulanan politika gözden geçirilmelidir. Buna ilaveten 2023 yılında KYK tarafından önlisans ve lisans düzeyindeki öğrencilere verilen aylık burs ya da öğrenim kredisi 1.250 TL'den 2024 yılında 2.000 TL'ye, yüksek lisans düzeyinde 2.500 TL'den 4.000 TL'ye, doktora düzeyinde ise 3.750 TL'den 6.000 TL'ye yükselmiştir.

- Gerçekleşen veriler üzerinden yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranı 2015 yılından 2023 yılına kadar düşüş eğilimindedir. 2024 yılında ise gerçekleşmesi öngörülen yükseköğretim bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı ise bir miktar artmaktadır. 2023 yılı sabit fiyatlarıyla yükseköğretime yapılan kamusal harcamalar 2014 yılından 2018 yılına kadar artmış, 2019 ve 2020 yıllarında düşmüş, sonrasında 2021 ve 2022 yıllarında artmıştır. 2021 yılında Türkiye GSYH'si içinden yükseköğretim kurumlarına %1,54 oranında yaptığı harcama ile OECD ülkeleri ortalaması olan %1,48'in biraz üzerindedir. Buna ilaveten toplam devlet harcamaları içinde yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının payı bakımından Türkiye hem OECD ülkeleri ortalamasının oldukça üzerinde hem de en yüksek pay ayıran ikinci ülke konumundadır. Dolayısıyla Türkiye yükseköğretim sisteminde hem ulusal hem de uluslararası göstergelerde yakaladığı performans ivmesini devam ettirmesi hatta daha nitelikli performans göstermesi için yükseköğretime ayırdığı bütçeyi daha da artırması gerekmektedir.
- Yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına yapılan harcamalar 2014-2020 yılları arasında az da olsa düşüş eğiliminde olup, sonrasında 2021 ve 2022 yıllarında ise artış eğilimine girmiştir. Satın alma Gücü Paritesine göre Türkiye 11 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına en az harcama yapan ülkelerin başında olup OECD ülkeleri ortalamasının da neredeyse yarısı kadar harcama yapmaktadır. Yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamalar artırılarak OECD ülkeleri ortalamasını yakalamaya çalışılmalıdır.
- Son on yılda merkezi yatırımlardan yükseköğretim yatırımlarına ayrılan pay düşüş eğilimindedir. Dolayısıyla merkezi yatırımlardan yükseköğretim yatırımlarına ayrılan pay artırılmalıdır.
- 2020 yılından itibaren 2024 yılına kadar öğrenim kredisi alan öğrenci sayısı düşüş eğiliminde olup 2024 yılında 832 bin öğrenci öğrenim kredisinden yararlanmıştır. 2024 yılında KYK'den öğrenim kredisi alan bu öğrenci sayısı son on yılın en az öğrenci sayısıdır. Son yıllarda öğrenim kredisi alan öğrenci sayısındaki bu düşüşün temel nedeni, bu alınan öğrenim kredisinin geri ödemesinde uygulanan enflasyon oranlarının son yıllarda yüksek olması ve ödeme güçlüğü çekeceğini düşünenlerin bu krediye başvurmamalarıdır. Dolayısıyla yükseköğrenimleri için öğrenim kredisi alan ve almak isteyen öğrenciler için hayat pahalılığı da dikkate alınarak, öğrenim kredisinin geri ödemesinde mevcut uygulanan politika gözden geçirilmelidir.

- OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
- OECD. (2024). *Education at a glance 2024: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c00cad36-en>
- Yurdakul, S., ve Şahin-Demir, S. A. (2023). *Yükseköğretime bakış 2023: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM

ÜNİVERSİTELERİN AKADEMİK VE YENİLİKÇİLİK PERFORMANSI

GÖSTERGE G1	Türkiye'nin uluslararası akademik yayın performansı ne durumdadır?
GÖSTERGE G2	Türkiye adresli bilimsel dergilerin uluslararası sıralaması ne durumdadır?
GÖSTERGE G3	Türkiye'nin dünya üniversiteleri sıralamalarındaki durumu nasıldır?
GÖSTERGE G4	Türkiye'nin yenilikçi ekonomiler arasındaki performansı ne durumdadır?
GÖSTERGE G5	Türkiye'nin patent performansı ne durumdadır?
BÖLÜM G	Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde ilk önce Türkiye'nin akademik yayın performansına ilişkin veriler ele alınacak ve diğer ülkelerle karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Sonrasında, Türkiye adresli bilimsel dergilerin uluslararası performansları ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Daha sonra Türkiye'deki üniversitelerin dünya üniversiteleri sıralamalarındaki durumları karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir. Ardından, Türkiye'nin yenilikçi ekonomiler arasındaki performansı incelenecektir. Son olarak ise Türkiye'nin ve üniversitelerin patent başvuru sayıları ülkelerle karşılaştırmalı olarak ortaya konacak ve analiz edilecektir.

Bu gösterge altında, uluslararası akademik dergileri indeksleyen Scopus veri tabanındaki verilerden yararlanılarak; Türkiye'nin uluslararası yayın performansı ve toplam uluslararası yayın sayıları yıllara göre incelenip ülkelerle karşılaştırmalı olarak ayrıntılı ele alınmış ve

Türkiye'nin 1996 yılından itibaren toplam yayın sayısına göre ülke sıralaması ile öğretim elemanı ve öğretim üyesi başına düşen doküman sayısı ayrıntılı olarak analiz edilmiştir.

Tablo G.1.1 Scopus verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları (2014-2023)

Yıl	Doküman sayısı	Atıf sayısı	Öz atıf	Doküman başına atıf	Uluslararası işbirliği payı (%)	Dünya payı (%)
2014	41.271	665.995	124.818	16,14	19,41	1,40
2015	45.064	731.374	126.891	16,23	20,32	1,52
2016	48.187	710.625	130.063	14,75	21,58	1,56
2017	45.822	640.186	119.165	13,97	23,00	1,43
2018	46.677	622.925	118.916	13,35	24,21	1,41
2019	53.093	604.922	124.106	11,39	23,99	1,50
2020	59.144	639.951	127.602	10,82	26,24	1,60
2021	67.498	481.742	101.867	7,14	27,32	1,70
2022	72.030	273.727	61.933	3,80	29,04	1,78
2023	75.305	107.656	53.828	1,43	30,65	1,87

Kaynak: Eylül 2024 SCIMAGO (2024) verileri esas alınmıştır.

2014 ile 2023 yılları arasında Scopus verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları Tablo G.1.1'de gösterilmiştir. Buna göre 2017 ve 2018 yılları hariç 2014 ile 2023 yılları arasında Türkiye'nin yayın sayıları sürekli artış eğilimindedir. Türkiye'nin 2014 yılında toplam 41 bin 271 yayını bulunmakta olup bu yayınlarda uluslararası işbirliği payı %19,41 iken dünya içerisindeki payı ise %1,4'tür. 2023 yılında ise toplam yayın sayısı 75 bin 305'e, bu yayınlardaki uluslararası işbirliği payı %30,65'e, bu yayınlarda dünya içerisindeki payı ise %1,87'ye yükselmiştir. Türkiye yıllar itibarıyla uluslararası yayın sayısını artırırken hem bu yayınlardaki uluslararası işbirliği payını hem de bu yayınlarda dünya içerisindeki payını artırma eğilimindedir.

Tablo G.1.2'de 2021, 2022 ve 2023 yıllarına ilişkin Scopus verilerine göre ülkelerin toplam uluslararası yayın sayılarına göre sıralamaları verilmiştir. Buna göre Türkiye 2022 yılında bir önceki yıla göre ülke sıralamasındaki yerini

korumuş ve 17. sırada yer almış, 2023 yılında ise iki sıradan yükselerek 15. sırada yer almıştır. Buna ilaveten uluslararası yayın sayısını da 2021'den 2023'e artırmış ve 65 bin 783'ten 75 bin 305'e yükseltmiştir. Türkiye 2023 yılında bir önceki yıla göre uluslararası yayın sayısını sırasıyla Çin, Hindistan, ABD, Endonezya, ve Birleşik Krallık'tan sonra en fazla artıran 6. ülkedir. Çoğu ülkenin yayın sayıları bir önceki yıla göre ya aynı seviyede kalmış ya da düşüş göstermiştir. Buna karşın Türkiye'nin yıllar itibarıyla uluslararası yayın sayısını istikrarlı bir şekilde artırmıştır. Çin uluslararası yayın sayılarını istikrarlı ve hızlı bir şekilde yıllar itibarıyla artırmakta olup 2022 yılında 1 milyonu aşmış 2023 yılında da en yakın rakibi olan ABD ve Hindistan'ın toplam yayın sayısından daha fazla yayın üreterek 1 milyon 43 bin 131 yayına ulaşmıştır. Çin, 2019 yılından itibaren uluslararası yayın sayısında birinciliği ABD'den almış (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2023) ve yayın sayısını daha da artırmıştır.

Tablo G.1.2 Scopus verilerine göre ülkelerin toplam uluslararası yayın sayılarına göre sıralamaları (2021, 2022 ve 2023)

2021			2022			2023		
Sıra	Ülke	Doküman sayısı	Sıra	Ülke	Doküman sayısı	Sıra	Ülke	Doküman sayısı
1	Çin	864.265	1	Çin	1.004.745	1	Çin	1.043.131
2	ABD	731.074	2	ABD	697.695	2	ABD	714.412
3	Birleşik Krallık	243.118	3	Hindistan	273.913	3	Hindistan	306.647
4	Hindistan	241.933	4	Birleşik Krallık	234.085	4	Birleşik Krallık	238.568
5	Almanya	208.663	5	Almanya	201.649	5	Almanya	202.397
6	İtalya	156.427	6	İtalya	151.743	6	İtalya	155.258
7	Japonya	145.431	7	Japonya	139.382	7	Japonya	134.358
8	Rusya	130.197	8	Kanada	129.698	8	Kanada	128.502
9	Kanada	129.764	9	Avustralya	123.575	9	İspanya	122.876
10	Fransa	129.671	10	Fransa	122.826	10	Fransa	122.302
11	Avustralya	122.727	11	İspanya	119.503	11	Avustralya	119.770
12	İspanya	122.393	12	Rusya	108.038	12	Rusya	107.056
13	Brezilya	100.712	13	Güney Kore	102.265	13	Güney Kore	101.414
14	Güney Kore	100.623	14	Brezilya	92.890	14	Brezilya	88.827
15	İran	75.569	15	İran	77.641	15	Türkiye	75.305
16	Hollanda	73.414	16	Hollanda	72.361	16	İran	73.545
17	Türkiye	65.783	17	Türkiye	71.443	17	Hollanda	72.640
18	Polonya	62.207	18	Suudi Arabistan	58.258	18	Suudi Arabistan	61.900
19	İsviçre	57.468	19	Polonya	58.179	19	Endonezya	58.224
20	Endonezya	52.079	20	İsviçre	56.243	20	Polonya	58.169
21	İsveç	49.251	21	İsveç	49.102	21	İsviçre	56.553
22	Suudi Arabistan	47.487	22	Tayvan	47.569	22	İsveç	49.505
23	Tayvan	45.461	23	Malezya	44.439	23	Malezya	45.659
24	Malezya	42.111	24	Mısır	43.848	24	Tayvan	44.393
25	Belçika	41.149	25	Endonezya	43.300	25	Mısır	42.118
26	Mısır	38.149	26	Pakistan	41.622	26	Pakistan	40.922
27	Portekiz	36.247	27	Belçika	39.860	27	Belçika	40.640
28	Pakistan	36.182	28	Portekiz	36.366	28	Portekiz	37.796
29	Danimarka	35.041	29	Danimarka	34.351	29	Danimarka	35.616
30	Meksika	33.739	30	Güney Afrika	34.015	30	Hong Kong	34.616

Kaynak: SCIMAGO (2024).

Not: İlk 30 ülke alınmıştır.

Scopus verilerine göre 2024 yılında ülkelerin 1996-2023 yılları arası toplam uluslararası yayın sayılarına göre sıralamaları Tablo G.1.3'te gösterilmiştir. Buna göre 1996-2023 yılları arasında toplam uluslararası yayın sayısı en fazla olan ülke ABD olup 16 milyon 48 bin dokümana sahiptir. Ayrıca ABD, doküman başına atıf sayısı 32,1 ile de 5. ülke konumundadır. Daha sonra 1996-2023 yılları arasında toplam uluslararası yayın sayısı en fazla olan 10 milyon 372 bin ile Çin, 4 milyon 779 bin ile Birleşik Krallık, 4 milyon 105 bin ile Almanya, 3 milyon 482 bin ile Japonya, 2 milyon 970 bin ile Hindistan, 2 milyon 784 bin ile Fransa, 2 milyon 526 bin ile İtalya ve 2 milyon 427 bin ile Kanada'dır. Doküman başına atıf sayısı bakımından 36,5

ile İsviçre birinci sırada yer alırken, 35,9 atıfla Hollanda ikinci, 34,8 atıfla Danimarka üçüncü, 33,2 atıfla İsveç dördüncü ve 32,1 atıfla ABD beşinci sırada yer almaktadır. Türkiye, 1996-2023 yılları arasında toplam uluslararası yayın sayısı 919 bin 863 ile ülkeler arasında 18. sırada yer alırken, doküman başına atıf sayısı 14,3 ile de 26. sırada yer almaktadır. Türkiye'nin 1996-2023 yılları arasındaki doküman başına düşen yayın sayısı sıralaması, toplam uluslararası yayın sayısına göre ülke sıralamasına göre çok daha gerilerdedir.

2014 ile 2023 yılları arasında Scopus verilerine göre Türkiye'nin uluslararası yayın sayısı ve ülke sıralaması Şekil

Tablo G.1.3 Scopus verilerine göre ülkelerin 1996-2023 yılları arası toplam uluslararası yayın sayılarına göre sıralamaları (2024)

Sıra	Ülke	Doküman sayısı	Atıf sayısı	Doküman başına atıflar	Doküman başına atıf sayısı sıralaması atıfla
1	ABD	16.047.770	515.339.352	32,11	5
2	Çin	10.372.322	145.875.947	14,06	27
3	Birleşik Krallık	4.778.980	142.963.939	29,92	10
4	Almanya	4.104.599	110.076.588	26,82	13
5	Japonya	3.482.279	70.350.390	20,20	18
6	Hindistan	2.970.196	37.700.885	12,69	29
7	Fransa	2.784.321	74.641.013	26,81	14
8	İtalya	2.525.870	61.745.641	24,45	15
9	Kanada	2.426.840	74.088.684	30,53	7
10	Avustralya	2.009.795	57.290.179	28,51	11
11	İspanya	1.986.724	46.573.860	23,44	16
12	Rusya	1.722.547	15.529.380	9,02	30
13	Güney Kore	1.604.519	30.870.039	19,24	19
14	Brezilya	1.427.852	22.432.570	15,71	23
15	Hollanda	1.343.844	48.221.503	35,88	2
16	İsviçre	1.001.958	36.539.683	36,47	1
17	Polonya	964.968	13.933.794	14,44	25
18	Türkiye	919.863	13.171.771	14,32	26
19	İsveç	908.607	30.189.093	33,23	4
20	İran	886.359	13.089.835	14,77	24
21	Tayvan	880.380	16.709.430	18,98	20
22	Belçika	739.211	23.167.907	31,34	6
23	Danimarka	571.552	19.890.735	34,80	3
24	Avusturya	557.479	15.484.523	27,78	12
25	İsrail	514.345	15.531.596	30,20	8
26	Malezya	502.815	6.857.678	13,64	28
27	Portekiz	485.426	10.334.832	21,29	17
28	Meksika	483.821	7.783.100	16,09	22
29	Çekya	468.680	7.619.109	16,26	21
30	Finlandiya	466.403	13.995.424	30,01	9

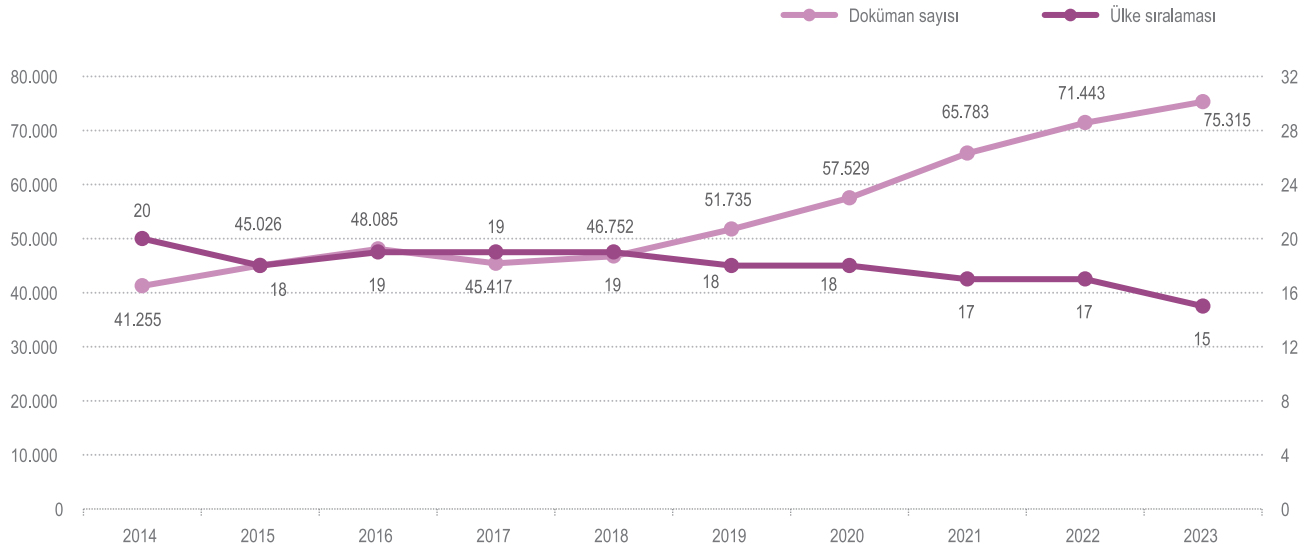
Kaynak: SCIMAGO (2024).

Not: İlk 30 ülke alınmıştır.

G.1.4'te verilmiştir. Buna göre 2014 yılında Türkiye 41 bin 255 uluslararası yayını ile ülkeler arasında 20. sırada yer alırken yıllar itibarıyla yıllık uluslararası yayın sayısını artırmış, ülke sıralaması ise 2021 yılına kadar 18 ile 19. sıralarda yer almış ve 2021 ile 2022 yıllarında 17. sırada yer almıştır. 2023 yılına gelindiğinde ise uluslararası yayın sayı 75 bin 315 ile ülke sıralamasını bir önceki yıla göre iki sıra birden yükseltmiş ve 15. sırada yer almıştır.

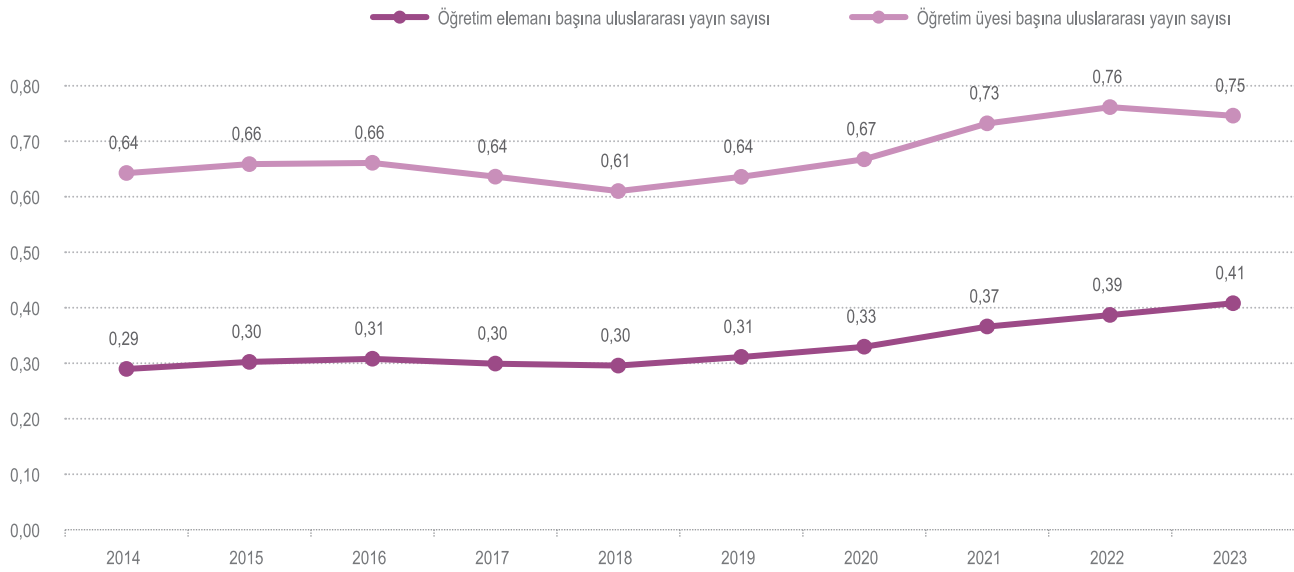
Şekil G.1.5'te 2014 ile 2023 yılları arasında Türkiye'de öğretim elemanı ve öğretim üyesi başına düşen uluslararası yayın sayısı gösterilmiştir. Buna göre öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen uluslararası yayın sayıları incelendiğinde 2014 yılında öğretim üyesi başına 0,64 ve öğretim elemanı başına 0,29 uluslararası yayın düşerken 2023 yılında öğretim üyesi başına 0,75 ve öğretim elemanı başına da 0,41 uluslararası yayın düşmüştür.

Şekil G.1.4 Scopus verilerine göre Türkiye'nin toplam uluslararası yayın sayısı ve ülke sıralamasında yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: SCIMAGO (2024).

Şekil G.1.5 Öğretim elemanı ve öğretim üyesi başına düşen uluslararası yayın sayısında yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: SCIMAGO ve Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

TÜRKİYE ADRESLİ BİLİMSEL DERGİLERİN ULUSLARARASI SIRALAMASI NE DURUMDADIR?

Bu göstergede, Scopus veri tabanına göre Türkiye adresli bilimsel dergilere ilişkin veriler ve bu dergilerin dünya sıralamaları ele alınmış ve ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Tablo G.2.1'de 2023 yılında Scopus veri tabanına göre Türkiye adresli bilimsel dergilere ait veriler ve dünya sıralamaları verilmiştir. SCIMAGO'da bilimsel dergilerin dünya sıralamasına esas olan SJR puanı olup sıralamada ilk 100'deki bilimsel dergilerin SJR puanı 8,8 ile 106 arasında olup (SCIMAGO, 2024), bu sıralamada Türkiye'den 276 dergi yer almaktadır. Tabloda Türkiye adresli bilim-

sel dergilerin ilk 50'si yer almakta olup SJR puanları 0,321 ile 2,516 arasında değişmektedir. 2019 yılındaki bu sıralamada Türkiye adresli bilimsel dergi 3881. sırada iken (Gür ve ark., 2019), 2020 yılında 5901. sırada (Yurdakul ve ark., 2021), 2021 yılında 4406. sırada (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2022), 2022 yılında 4045. sırada (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2023) ve 2023 yılında ise 921. sıradadır. Buna ilaveten ilk 5 binin içerisinde yer alan Türkiye adresli bilimsel dergi sayısı 2021 yılında iki iken 2022 yılında bire düşmüş, 2023 yılında ise üçe çıkmış olup ilk 10 bin içerisindeki dergi sayısı ise dokuz olduğu görülmektedir.

Tablo G.2.1 Scopus veri tabanına göre Türkiye adresli bilimsel dergilere ait veriler ve dünya sıralamaları (2023)

Sıra	Dergi adı	SJR	h endeksi	Doküman sayısı (2023)	Doküman sayısı 3 (yıl)	Atıf sayısı (3 yıllık)	Atıf yapılan doküman (3 yıllık)	Doküman başına atıf (2 yıllık)
921	Journal of Metaverse	2,516	10	20	15	318	15	21,20
4153	Borsa Istanbul Review	1,040	42	113	203	1438	203	7,12
4607	Journal of Sports Science and Medicine	0,979	81	85	246	790	238	2,57
7036	All Azimuth	0,734	9	10	34	46	34	1,15
7474	International Journal of Engineering and Geosciences	0,700	12	30	66	179	66	2,69
8827	Joint Diseases and Related Surgery	0,607	22	116	337	568	330	1,86
8938	European Journal of Dentistry	0,600	48	211	412	1056	406	2,19
9511	JCRPE Journal of Clinical Research in Pediatric Endocrinology	0,568	46	65	199	401	187	1,43
9542	European Endodontic Journal	0,566	12	34	131	280	125	1,70
10159	Constructive Mathematical Analysis	0,532	14	20	65	84	65	1,15
10254	Advances in the Theory of Nonlinear Analysis and its Applications	0,527	13	36	139	269	139	1,83
10436	Turkish Online Journal of Distance Education	0,518	32	77	196	550	194	2,73
10808	Journal of Turkish Science Education	0,499	25	42	174	328	174	1,66
11200	Turkish Journal of Ophthalmology	0,481	15	67	239	314	206	1,10
11435	Diagnostic and Interventional Radiology	0,469	53	110	332	603	302	1,49
11676	Turkish Journal of Medical Sciences	0,458	40	201	928	1708	892	1,23
11816	Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education	0,451	56	167	384	919	384	1,88
11829	Turkish Journal of Agriculture and Forestry	0,451	53	92	211	619	211	3,11
11876	Balkan Medical Journal	0,448	27	86	249	346	141	1,10
12260	European Journal of Breast Health	0,431	15	55	165	250	153	1,38
12519	Chaos Theory and Applications	0,420	11	32	58	144	56	2,29
12644	Educational Process: International Journal	0,415	8	26	61	136	60	2,17
12725	Journal of Pedagogical Research	0,412	9	73	156	295	154	1,21
12780	Turkish Journal of Mathematics	0,410	35	133	584	585	584	0,94
12781	Uluslararası İlişkiler	0,410	11	30	93	90	79	0,73
12901	Urology Research and Practice	0,405	19	61	246	332	227	0,95
12973	Archives of Rheumatology	0,401	19	75	253	311	216	1,07
12991	Turkish Journal of Physical Medicine and Rehabilitation	0,401	14	75	226	322	200	1,37
13057	Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica	0,397	38	66	294	320	264	0,90
13191	Records of Natural Products	0,392	41	100	184	437	183	2,44
13307	Journal of International Advanced Otolaryngology	0,387	23	91	285	344	279	1,00
13316	Turkish Journal of Earth Sciences	0,387	50	60	165	229	164	1,31
13438	Turkish Journal of Orthodontics	0,383	11	35	85	117	83	1,06
13487	Turkish Journal of Haematology	0,381	23	62	214	173	98	0,69
13572	Turkish Journal of Biology	0,378	51	35	150	264	150	1,24
13701	Journal of Social Studies Education Research	0,373	21	52	166	259	165	1,38
13712	Turkish Journal of Gastroenterology	0,373	36	165	422	538	377	1,28
13803	International Journal of Optimization and Control: Theories and Applications	0,369	12	26	75	157	75	2,49
13933	Turkish Journal of Pharmaceutical Sciences	0,364	22	50	289	625	279	2,09
13958	Turkish Journal of Botany	0,363	47	43	163	270	163	1,53
14100	Turkish Journal of Emergency Medicine	0,358	19	42	111	122	111	1,20
14129	Anatolian Journal of Cardiology	0,356	37	153	626	545	428	0,89
14563	Noropsikiyatri Arsivi	0,340	25	64	220	262	204	1,08
14838	Turkish Journal of Electrical Engineering and Computer Sciences	0,330	42	78	595	884	595	1,62
14860	Journal of the Turkish German Gynecology Association	0,329	25	42	163	173	130	0,94
14905	Turkish Journal of Physics	0,328	32	13	82	124	82	1,39
14942	International Journal of Economics and Finance Studies	0,326	13	60	127	343	127	2,79
15017	Results in Nonlinear Analysis	0,324	9	57	76	77	76	1,04
15089	Turkish Journal of Zoology	0,322	34	41	155	194	155	1,50
15120	Turkish Archives of Pediatrics	0,321	21	118	336	353	252	0,98

Kaynak: SCIMAGO (2024).

Not: Veri tabanında yer alan 276 dergiden ilk 50'si tabloda gösterilmiştir.

Üniversiteleri uluslararası yayın sayılarına, yayınlara yapılan atıf sayılarına, öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısına, kadın/erkek öğrenci oranına, uluslararası öğrenci ve öğretim elemanı oranına, proje sayısına ve sanayi gelirlerine vb. çeşitli kriterlere göre sıralayan uluslararası birçok kuruluş bulunmaktadır. Bu sıralamalar, üniversitelerin hem ulusal ve uluslararası görünürlüğü hem prestiji hem de ulusal veya uluslararası öğrenciler tarafından tercih edilebilirliğini daha da artırmaktadır. Dolayısıyla tüm ülkeler ve üniversiteler için bu sıralamalar önem arz etmekte ve yükseköğretim politi-

kalarına etki etmektedir. Bu göstergede, Times Higher Education (THE) tarafından yapılan dünya üniversiteleri sıralaması, Shanghai Sıralama Danışmanlığı tarafından yapılan Dünya Üniversiteleri Akademik Sıralaması (Academic Ranking of World Universities, ARWU), Quacquarelli Symonds (QS) şirketi tarafından yapılan QS Dünya Üniversiteleri Sıralaması ile ODTÜ Enformatik Enstitüsü University Ranking by Academic Performance (URAP) Laboratuvarı tarafından yapılan dünya üniversiteleri sıralaması ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Tablo G.3.1 Times Higher Education dünya üniversiteleri sıralaması (2025)

Sıra 2025	Sıra 2024	İsim	Öğrenci sayısı	Öğrenci: öğretim elemanı	Uluslararası öğrenci oranı (%)	Kadın:erkek	Öğretim	Araştırma	Atıflar	Sanayi geliri	Uluslararası görünüm	Toplam Puan
1	1	Oxford Üniversitesi (İngiltere)	22.095	10,8	43%	51:49	96,8	100,0	98,8	99,6	97,3	98,5
2	2	Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (ABD)	11.836	8,0	33%	42:58	99,2	96,0	99,7	100,0	93,8	98,1
3	3	Harvard Üniversitesi (ABD)	22.584	10,0	25%	52:48	97,3	99,9	99,3	85,7	90,1	97,7
4	4	Princeton Üniversitesi (ABD)	8.378	7,8	23%	47:53	98,3	98,0	98,9	96,9	87,4	97,5
5	5	Cambridge Üniversitesi (İngiltere)	20.980	11,5	38%	49:51	95,9	99,9	97,6	88,4	97,1	97,4
6	6	Stanford Üniversitesi (ABD)	16.963	5,9	23%	47:53	97,5	97,3	99,6	100,0	85,1	97,2
7	7	Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü (ABD)	2.397	6,4	32%	38:62	95,2	97,5	97,3	100,0	89,7	96,3
8	8	Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley (ABD)	42.423	18,7	25%	52:48	87,2	98,9	99,0	99,5	86,4	94,5
9	9	Londra Imperial Koleji (İngiltere)	21.000	12,1	60%	43:57	89,3	94,9	98,5	90,8	98,3	94,4
10	10	Yale Üniversitesi (ABD)	14.401	6,2	22%	53:47	93,7	95,0	97,8	86,5	82,3	94,1
351-400	351-400	Koç Üniversitesi	6.847	21,0	11%	49:51	32,0	41,3	70,1	89,6	58,4	49,4-51,0
351-400	351-400	ODTÜ	16.155	21,9	13%	48:52	44,2	44,1	53,4	88,0	58,3	49,4-51,0
351-400	351-400	Sabancı Üniversitesi	3.738	19,9	11%	37:63	31,0	38,4	72,6	97,2	67,2	49,4-51,0
501-600	501-600	İTÜ	19.081	19,4	13%	43:57	36,0	40,1	50,2	91,5	43,6	43,3-45,9
601-800	601-800	Bilkent Üniversitesi	8.503	15,3	5%	48:52	29,0	26,8	50,1	92,5	66,8	38,2-43,2
601-800	601-800	Boğaziçi Üniversitesi	12.651	28,3	3%	45:55	28,0	29,7	62,0	84,3	52,9	38,2-43,2
801-1000	801-1000	Bahçeşehir Üniversitesi	19.003	46,6	24%	50:50	18,3	23,2	59,1	35,0	62,1	34,5-38,1
801-1000	601-800	Çankaya Üniversitesi	7.113	26,2	1%	46:54	13,7	15,4	82,9	19,5	52,3	34,5-38,1
801-1000	601-800	Hacettepe Üniversitesi	42.712	23,4	3%	59:41	30,7	29,3	50,2	65,6	26,8	34,5-38,1
801-1000	-	Kadir Has Üniversitesi	4.785	26,3	6%	56:44	18,1	32,3	60,2	22,4	52,8	34,5-38,1
801-1000	801-1000	Özyeğin Üniversitesi	6.221	25,8	10%	45:55	19,2	24,6	49,9	68,4	59,2	34,5-38,1
801-1000	801-1000	Yıldız Teknik Üniversitesi	20.928	22,6	13%	43:57	28,0	28,2	47,4	67,5	39,8	34,5-38,1

Kaynak: Times Higher Education (2024) World University Rankings verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Türkiye'den toplamda 111 üniversite katılmıştır.

2024 yılında Time Higher Education tarafından yapılan dünya üniversiteleri sıralaması 2025 verileri Tablo G.3.1'de verilmiştir. THE 2025 dünya üniversiteleri sıralamasında 115 ülke ve bölgeden 2 bin 92 üniversite yer

almakta olup, THE dünya üniversiteleri sıralaması, bir kurumun öğretim, araştırma, atıf, bilgi transferi (sanayi geliri) ve uluslararası görünüm olmak üzere beş temel alandaki performansını ölçen 18 performans gösterge-

sinden oluşmaktadır (Times Higher Education, 2024). THE 2025 sıralamasında ilk 10'a bakıldığında THE 2024 sıralamasında olduğu gibi ABD'den 7 ve İngiltere'den 3 üniversite yer almaktadır. THE 2025 sıralamasında 1. sırada Oxford Üniversitesi yer alırken 2. sırada Massachusetts Teknoloji Enstitüsü ve 3. sırada Harvard Üniversitesi yer almaktadır. THE 2022 sıralamasında ilk 500 içerisinde Türkiye'den 1, THE 2023 sıralamasında 3, THE 2024 sıralamasında 3 ve THE 2025 sıralamasında da 3 üniversite yer almıştır. Sıralamadaki ilk 1000 üniversite içerisinde bakıldığında THE 2022 sıralamasında Türkiye'den 11, THE 2023 sıralamasında 13, THE 2024 sıralamasında 11, THE 2025 sıralamasında ise 12 üniversite yer almıştır. Türkiye'den THE 2025 sıralamasında yer alan üniversitelere bakıldığında; 351-400 arasında Koç, ODTÜ ve Sabancı üniversiteleri bulunmaktadır. 501-600 arasında İTÜ, 601-800 arasında Bilkent ve Boğaziçi, 801-1000 arasında ise Bahçeşehir, Çankaya, Hacettepe, Kadir Has, Özyeğin ve Yıldız Teknik üniversiteleri yer almaktadır. Türkiye'den

her geçen yıl bu sıralamaya katılan üniversite sayısı artmakta olup THE 2025 sıralamasına toplamda 111 üniversite katılmıştır. Burada dikkat çeken iki önemli husus bulunmaktadır. Birinci husus ilk 10 üniversite ile ilk 1000 içerisinde yer alan Türkiye'deki üniversitelerin öğrenci sayısı ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları incelendiğinde; önemli düzeyde Türkiye yükseköğretim sisteminin öğretim elemanı ihtiyacının olduğu görülmektedir. İkinci husus ise THE 2025 sıralamasında ilk 1000 içerisinde Türkiye'den yer alan 12 üniversitenin 7'si vakıf, 5'i ise devlet üniversitesidir.

Tablo G.3.2'de 2024 yılında ARWU dünya üniversiteleri sıralaması gösterilmiştir. ARWU 2024 sıralamasına göre ilk 10 üniversite incelendiğinde, üniversitelerin sekizi ABD'den ve ikisi de İngiltere'den (Cambridge ve Oxford) olduğu görülmektedir. ARWU 2024 sıralamasına göre Harvard Üniversitesi birinci, Stanford Üniversitesi ikinci, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü üçüncü, Cambridge

Tablo G.3.2 ARWU dünya üniversiteleri sıralaması (2024)

Sıra (2024)	Sıra (2023)	Üniversite	Puan
1	1	Harvard Üniversitesi (ABD)	100,0
2	2	Stanford Üniversitesi (ABD)	75,6
3	3	Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (ABD)	69,5
4	4	Cambridge Üniversitesi (İngiltere)	67,8
5	5	Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley (ABD)	62,0
6	7	Oxford Üniversitesi (İngiltere)	60,0
7	6	Princeton Üniversitesi (ABD)	58,8
8	9	Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü (ABD)	55,1
9	8	Columbia Üniversitesi (ABD)	55,1
10	10	Chicago Üniversitesi (ABD)	54,4
401-500	401-500	İstanbul Üniversitesi	-
601-700	601-700	Sağlık Bilimleri Üniversitesi	-
701-800	701-800	Hacettepe Üniversitesi	-
701-800	701-800	İTÜ	-
701-800	-	Koç Üniversitesi	-
801-900	801-900	Ankara Üniversitesi	-
801-900	-	İstanbul-Cerrahpaşa Üniversitesi	-
901-1000	-	Atatürk Üniversitesi	-
901-1000	-	Çukurova Üniversitesi	-
901-1000	901-1000	Ege Üniversitesi	-

Kaynak: Academic Ranking of World Universities (2024) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Türkiye'den 10 üniversite bu sıralamada yer almaktadır. Sıralamada ilk 100 üniversitenin puanı verilmektedir.

Üniversitesi dördüncü ve Kaliforniya Üniversitesi ise beşinci olmuştur. Türkiye'den 10 üniversite bu sıralamada yer almakta olup İstanbul Üniversitesi sıralamada 401-500 arasında iken Sağlık Bilimleri 601-700, Hacettepe, İTÜ ve Koç 701-800, Ankara ve İstanbul-Cerrahpaşa 801-900, Atatürk, Çukurova ve Ege üniversiteleri ise 901-1000 arasında yer almaktadır. ARWU 2023 sıralamasına göre bu sıralamada Türkiye'den üniversitelerin sıralamadaki yerlerini koruduğu görülmektedir.

2025 QS dünya üniversiteleri sıralaması Tablo G.3.3'te verilmiştir. QS dünya üniversiteleri sıralaması 2025'e göre ilk 10 üniversite incelendiğinde ABD'den 4, İngiltere'den 4, İsviçre ve Singapur'dan 1'er üniversite yer almaktadır.

Türkiye'den 25 üniversite bu sıralamada bulunmakta olup bir önceki sıralamada ODTÜ, İTÜ ve Koç Üniversitesi ilk 500 içerisinde yer alırken QS 2025 sıralamasında ODTÜ, İTÜ, Koç Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi ilk 500'e girmiştir. QS 2025 sıralamasında ODTÜ 285., İTÜ 326., Koç 401., Boğaziçi 418, Bilkent 477., Sabancı 516. olurken sırasıyla İstanbul 621-630 arasında, Hacettepe 641-650 arasında, Ankara 801-850 arasında, Yıldız Teknik 851-900 arasında, Gazi 901-950 arasında, Ege, Gebze Teknik ve Marmara üniversiteleri ise 1001-1200 arasında yer almıştır. Ege Üniversitesi bir önceki sıralamaya göre QS 2025 sıralamasında yerini korurken tabloda yer alan diğer üniversitelerimizin tamamı sıralamada daha üst sıralara yükselmiştir.

Tablo G.3.3 QS dünya üniversiteleri sıralaması (2025)

Sıra (2025)	Sıra (2024)	Üniversite	Puan
1	1	Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (ABD)	100,0
2	6	Londra Imperial Koleji (İngiltere)	98,5
3	3	Oxford Üniversitesi (İngiltere)	96,9
4	4	Harvard Üniversitesi (ABD)	96,8
5	2	Cambridge Üniversitesi (İngiltere)	96,7
6	5	Stanford Üniversitesi (ABD)	96,1
7	7	Zürich Federal Teknoloji Enstitüsü (İsviçre)	93,9
8	8	Singapur Ulusal Üniversitesi (Singapur)	93,7
9	9	Londra Koleji Üniversitesi (İngiltere)	91,6
10	15	Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü (ABD)	90,9
285	336	ODTÜ	37,2
326	404	İTÜ	34,0
401	431	Koç Üniversitesi	29,6
418	514	Boğaziçi Üniversitesi	28,5
477	502	Bilkent Üniversitesi	25,1
516	526	Sabancı Üniversitesi	23,6
621-630	711-720	İstanbul Üniversitesi	-
641-650	761-770	Hacettepe Üniversitesi	-
801-850	901-950	Ankara Üniversitesi	-
851-900	951-1000	Yıldız Teknik Üniversitesi	-
901-950	1001-1200	Gazi Üniversitesi	-
1001-1200	1001-1200	Ege Üniversitesi	-
1001-1200	1201-1400	Gebze Teknik Üniversitesi	-
1001-1200	1201-1400	Marmara Üniversitesi	-
1001-1200	1201-1400	Gebze Teknik Üniversitesi	-
1001-1200	1201-1400	Marmara Üniversitesi	-

Kaynak: QS World Universities Rankings (2024) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Türkiye'den toplamda 25 üniversite bu sıralamada yer almaktadır. Diğer 11 üniversitenin sıralaması ise 1201 ile 1400+ arasında yer almaktadır.

Tablo G.3.4'te 2024 yılında URAP dünya üniversiteleri sıralaması verilmiştir. URAP 2023-2024 dünya üniversiteleri sıralamasında ilk 15 incelendiğinde; ABD'den 5, İngiltere'den 4, Çin'den 4, Kanada ve Fransa'dan birer üniversite yer almaktadır. URAP 2023-2024 dünya üniversiteleri sıralamasında Türkiye'den Hacettepe Üniversitesi 554. sırada, İTÜ 783. sırada, İstanbul Üniversitesi 799. sırada, Ankara Üniversitesi 800. sırada, ODTÜ 868.

sırada, Koç Üniversitesi 920. Sırada, İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi 990. sırada, Gazi Üniversitesi 995. sırada, Ege Üniversitesi 998. sırada yer almaktadır. Tabloda yer alan Türkiye'deki üniversitelerin bazıları sıralamalarını bir önceki sıralamaya göre yükseltirken bazıları ise düşürmüş olup ilk 500 içerisinde Türkiye'den üniversite bulunmamaktadır.

Tablo G.3.4 URAP dünya üniversiteleri sıralaması (2023 ve 2024)

Sıra 2023-2024	Sıra 2022-2023	Üniversite	Puan
1	1	Harvard Üniversitesi (ABD)	600,0
2	2	Toronto Üniversitesi (Kanada)	574,8
3	3	University College London (İngiltere)	572,9
4	5	Oxford Üniversitesi (İngiltere)	566,1
5	9	Tsinghua Üniversitesi (Çin)	564,5
6	6	Stanford Üniversitesi (ABD)	561,4
7	10	Zhejiang Üniversitesi (Çin)	559,9
8	4	Paris Üniversitesi (Fransa)	559,3
9	8	Shanghai Jiao Tong Üniversitesi (Çin)	556,2
10	7	Johns Hopkins Üniversitesi (ABD)	548,0
11	11	Cambridge Üniversitesi (İngiltere)	547,0
12	17	Pekin Üniversitesi (Çin)	542,6
13	13	Imperial College London (İngiltere)	539,3
14	14	Washington Seattle Üniversitesi (ABD)	537,4
15	21	Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (ABD)	533,2
554	517	Hacettepe Üniversitesi	327,8
783	778	İTÜ	287,8
799	639	İstanbul Üniversitesi	285,5
800	745	Ankara Üniversitesi	285,3
868	810	ODTÜ	278,0
920	957	Koç Üniversitesi	272,5
990	965	İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	265,0
995	877	Gazi Üniversitesi	264,7
998	889	Ege Üniversitesi	264,5
1016	1128	Yakın Doğu Üniversitesi	261,7
1038	1034	Fırat Üniversitesi	259,4
1084	1049	Yıldız Teknik Üniversitesi	253,2
1109	1006	Atatürk Üniversitesi	250,5
1119	1124	Erciyes Üniversitesi	249,3
1138	1013	Marmara Üniversitesi	247,0

Kaynak: University Ranking by Academic Performance (2024) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Sıralamada Türkiye'den ilk 15 üniversite tabloda yer almaktadır.

Dünyanın en yenilikçi ekonomilerini ortaya çıkarmak için Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (World Intellectual Property Organization, WIPO) tarafından 132 ülke ve ekonomiyi çeşitli göstergelere göre inovasyon performansının sıralandığı, güçlü ve zayıf yönlerinin vurgulandığı Küresel İnovasyon Endeksi (Global Innovation Index, GII) 2011 yılından bu yana her yıl yayımlanmaktadır. GII siyasi ortam, eğitim, altyapı ve her ekonominin bilgi üretimine ilişkin önlemler de dahil olmak üzere inovasyon girdileri ve çıktıları olarak gruplandırılmış yaklaşık 80 göstergesi içerir ve dünya ekonomilerini inovasyon ye-

teneklerine göre sıralamaktadır. Ülkeler için inovasyon politikasına ilişkin bir eylem aracı olan GII, inovasyonun çok boyutlu yönlerini yakalamayı amaçlamaktadır. Hükümetler inovasyon performansını kıyaslamak, inovasyon ölçütlerini mükemmelleştirmek ve sonuçta kanıt dayalı inovasyon politikası oluşturmayı şekillendirmek için Küresel İnovasyon Endeksi'ni kullanmaktadır (WIPO, 2023). Bu göstergede, ilk önce Küresel İnovasyon Endeksi'ne göre ülke sıralamaları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Daha sonra ise Türkiye'nin Küresel İnovasyon Endeksi'ne göre yıllar içindeki sıralaması incelenmiştir.

Tablo G.4.1 Küresel İnovasyon Endeksine göre ülke sıralamaları (2024)

Sıra	Ülke /Ekonomi	Puan	Sıra	Ülke /Ekonomi	Puan
1	İsviçre	67,5	26	İtalya	45,3
2	İsveç	64,5	27	Güney Kıbrıs	45,1
3	ABD	62,4	28	İspanya	44,9
4	Singapur	61,2	29	Malta	44,8
5	Birleşik Krallık	61,0	30	Çekya	44,0
6	Güney Kore	60,9	31	Portekiz	43,7
7	Finlandiya	59,4	32	BAE	42,8
8	Hollanda	58,8	33	Malezya	40,5
9	Almanya	58,1	34	Slovenya	40,2
10	Danimarka	57,1	35	Letonya	40,1
11	Çin	56,3	36	Macaristan	39,6
12	Fransa	55,4	37	Türkiye	39,0
13	Japonya	54,1	38	Bulgaristan	38,5
14	Kanada	52,9	39	Hindistan	38,3
15	İsrail	52,7	40	Polonya	37,0
16	Estonya	52,3	41	Tayland	36,9
17	Avusturya	50,3	42	Litvanya	36,4
18	Hong Kong (Çin)	50,1	43	Hırvatistan	36,3
19	İrlanda	50,0	44	Vietnam	36,2
20	Lüksemburg	49,1	45	Yunanistan	36,2
21	Norveç	49,1	46	Slovakya	34,3
22	İzlanda	48,5	47	Suudi Arabistan	33,9
23	Avustralya	48,1	48	Romanya	33,4
24	Belçika	47,7	49	Katar	32,9
25	Yeni Zelanda	45,9	50	Brezilya	32,7

Kaynak: WIPO (2024a) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo G.4.1'de 2024 yılında Küresel İnovasyon Endeksine göre ülke sıralamaları verilmiştir. Küresel İnovasyon Endeksine göre İsviçre 2022 ve 2023 sıralamasında olduğu gibi bu yılda birinci sırada yer alırken İsveç 2., ABD 3., Singapur 4., Birleşik Krallık 5., Güney Kore 6., Finlandiya 7., Hollanda 8., Almanya 9. ve Danimarka 10. sırada yer almıştır. Güney Kore 2023 yılında 10. sırada yer alırken 2024 yılında sıralamasını 4 sıra birden yükselterek 6. sırada yer almıştır. Tabloda Küresel İnovasyon Endeksine göre ilk 50 ülkenin sıralaması ve puanları yer almakta olup bu ülkelerin GII puanı 32,7 ile 67,5 arasında değişim göstermektedir. Türkiye, Küresel İnovasyon Endeksi 2023'te 38,6 puanla 39. sırada yer alırken Küresel İnovasyon Endeksi 2024'te 39 puanla sıralamasını 2 sıra yükselterek 37. sırada yer almıştır.

Türkiye'nin Küresel İnovasyon Endeksine göre 2014 ile 2023 yılları arasındaki sıralaması Tablo G.4.2'de gösterilmiştir. Küresel İnovasyon Endeksi, inovasyonun çok boyutlu yönlerini yakalamayı amaçlamakta ve dünya ekonomilerini inovasyon yeteneklerine göre genel, inovasyon girdileri ve çıktıları olarak gruplandırılmış yaklaşık 80 göstergeye göre sıralamaktadır (WIPO, 2024a). 2015 yılında Türkiye Küresel İnovasyon Endeksine göre 58. sırada yer alırken inovasyon girdileri bakımından 71 ve inovasyon çıktıları bakımından ise 46 sırada yer almıştır. WIPO tarafından 2011 yılından buyana her yıl yayımlanan Küresel İnovasyon Endeksinde Türkiye'nin sıralaması bazı yıllarda düşmüş, bazı yıllarda ise yükselmiştir. 2024 yılında bir önceki yıla göre Küresel İnovasyon Endeksinde Türkiye sıralamasını 2 sıra yükseltmiş ve 37. sırada yer almıştır. Türkiye, 2024'te de inovasyon çıktılarında inovasyon girdilerinden daha iyi performans göstermiştir. Bu ise yenilik yatırımlarının yenilik çıktılarına etkili bir şekilde çevrildiğini göstermektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin inovasyon yatırımlarının düzeyine göre daha fazla inovasyon çıktısı üretmiştir. Türkiye inovasyon gir-

Tablo G.4.2 Türkiye'nin Küresel İnovasyon Endeksine göre yıllar içindeki sıralaması (2015-2024)

Yıl	Sıra	İnovasyon girdileri sıralaması	İnovasyon çıktıları sıralaması
2015	58	71	46
2016	42	59	37
2017	43	68	36
2018	50	62	43
2019	49	56	49
2020	51	52	53
2021	41	45	41
2022	37	49	33
2023	39	52	32
2024	37	51	28

Kaynak: WIPO (2024a) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

dilerinde geçen yıla göre daha iyi performans göstererek 51. sırada, inovasyon çıktılarında ise geçen yıla göre çok daha iyi performans göstererek 28. sırada yer almıştır.

Tablo G.4.3'te 2021 yılında nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısına göre ülke sıralamaları verilmiştir. Buna göre nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli 9 bin 82 kişi ile en fazla olan ülke Güney Kore'dir. Daha sonra sırasıyla İsveç (8.131), Finlandiya (7.871), Danimarka (7.708), Norveç (7.228), Singapur (7.225) ve İzlanda (6.940) gelmektedir. Nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısı 5 bin ve üzeri olan 19 ülke, 4 bin ile 5 bin arası olan 6 ülke, 3 bin ile 4 bin arası olan 4 ülke, 2 bin ile 3 bin arası olan 9 ülke ve bin ile 2 bin arası olan 8 ülke bulunmaktadır. Türkiye'de 2021 yılı verisine göre nüfusta bir milyon kişi başına 2 bin Ar-Ge personeli düşmekte olup ülkeler arasında 38. (tabloda Avrupa 27. sırada) sırada yer almaktadır. Avrupa ülkelerinde nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli ortalaması 3 bin 817 kişi olup Dünya genelinde ülkelerin ortalaması ise bin 352 kişidir.

Tablo G.4.3 Ülkelere göre nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısı (2021)

Sıra	Ülke	Nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısı	Sıra	Ülke	Nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısı
1	Güney Kore	9.082	25	Estonya	4.038
2	İsveç	8.131	26	Litvanya	3.935
3	Finlandiya	7.871	27	Avrupa	3.817
4	Danimarka	7.708	28	Polonya	3.534
5	Norveç	7.228	29	İspanya	3.252
6	Singapur	7.225	30	Slovakya	3.211
7	İzlanda	6.940	31	İtalya	2.678
8	Belçika	6.582	32	Rusya	2.676
9	Avusturya	6.342	33	BAE	2.666
10	Hollanda	6.074	34	Letonya	2.405
11	İsviçre	6.023	35	Bulgaristan	2.339
12	Japonya	5.638	36	Hırvatistan	2.331
13	Almanya	5.536	37	Sırbistan	2.207
14	Portekiz	5.473	38	Malta	2.161
15	İrlanda	5.251	39	Türkiye	2.000
16	Slovenya	5.223	40	Güney Kıbrıs	1.743
17	Fransa	5.175	41	Azerbaycan	1.729
18	Yeni Zelanda	5.102	42	Gürcistan	1.717
19	Kanada	5.076	43	Tayland	1.699
20	Lüksemburg	4.941	44	Çin	1.687
21	Çekya	4.569	45	Tunus	1.584
22	Macaristan	4.452	46	Belarus	1.394
23	ABD	4.452	47	Dünya	1.352
24	Yunanistan	4.326	48	Arjantin	1.284

Kaynak: UNESCO (2024) İstatistik Enstitüsü veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısı bin ve üzeri olan ülkeler alınmıştır. Ar-Ge personel verileri, tam zamanlı eşdeğeri (TZE) cinsinden hesaplanmıştır. Singapur ve Kanada'nın verisi 2020 yılına aittir.

Patent başvuru sayıları ülkelerin ve yükseköğretim kurumlarının Ar-Ge ve inovasyon performanslarının önemli bir göstergesidir. Buluşların piyasada katma değeri yüksek ürünlere dönüşebilmesi için buluşun patentinin alınması dolayısıyla koruma altına alınmasıyla olmaktadır. Bu göstergede patent başvuru sayıları açısından Tür-

kiye'nin mevcut durumu ülkelerle karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda, Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının yenilikçilik performansı, patent ve Patent İşbirliği Antlaşması (Patent Cooperation Treaty, PCT) başvuru sayıları bakımından ayrıntılı incelenmiştir.

Tablo G.5.1 Toplam patent başvuru sayısına göre ülke sıralamaları (2018-2022)

Sıra	Ülke	Patent başvurusu (doğrudan) 2018	Patent başvurusu (doğrudan) 2019	Patent başvurusu (doğrudan) 2020	Patent başvurusu (doğrudan) 2021	Patent başvurusu (doğrudan) 2022
1	Çin	1.457.705	1.311.412	1.409.205	1.492.055	1.531.852
2	ABD	441.819	457.232	435.607	421.990	418.699
3	Japonya	249.554	241.001	220.838	216.418	213.638
4	Güney Kore	171.753	179.954	188.681	194.579	191.155
5	Almanya	60.871	59.927	54.580	51.669	50.208
6	Hindistan	22.367	25.472	29.815	32.721	45.491
7	Rusya	27.798	25.629	25.905	21.356	20.343
8	Birleşik Krallık	18.368	16.959	18.320	16.500	16.591
9	Fransa	16.222	15.869	14.313	14.759	14.746
10	İtalya	9.821	10.127	11.008	11.063	9.077
11	Türkiye	7.251	7.814	7.893	8.156	8.785
12	Avustralya	9.057	8.850	8.169	9.028	8.577
13	İran	12.823	12.147	12.030	10.791	8.269
14	Kuzey Kore	7.848	7.379	6.937	-	6.806
15	Kanada	7.765	7.911	6.985	6.772	6.448
16	Brezilya	6.846	7.126	6.359	5.736	5.568
17	Singapur	4.105	5.222	4.102	4.132	3.865
18	Hollanda	2.505	2.677	3.023	3.470	3.772
19	Arjantin	3.667	3.702	3.492	3.669	3.576
20	Polonya	4.269	3.946	4.058	3.430	3.284
21	Meksika	3.787	3.425	2.797	3.158	2.874
22	Endonezya	2.627	4.041	2.030	2.306	2.434
23	İsveç	2.207	2.120	2.131	2.147	2.112

Kaynak: WIPO (2024b) istatistik veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: PCT ulusal faz girişleri hariçtir. Tabloda 2 bin ve üzeri patent başvurusu olan ülkeler yer almaktadır.

2018 ile 2022 yılları arasında toplam patent başvuru sayısına göre ülke sıralamaları Tablo G.5.1'de gösterilmiştir. 2021 yılında dünya genelindeki doğrudan patent başvuru sayısı 2 milyon 684 bin 500 iken 2022 yılında bu sayı 2 milyon 720 bin 200 olarak gerçekleşmiştir (WIPO, 2024b). 2021 yılında olduğu gibi 2022 yılında da toplam patent başvurularının %56'sı Çin tarafından yapılmış olup başvuru sayısı 1 milyon 531 bin 852'dir. 2022 yılında Çin'den sonra dünyada en çok patent başvurusu yapan ülkeler

sırasıyla ABD (418.699), Japonya (213.638), Güney Kore (191.155) ve Almanya (50.208) olup Türkiye 8 bin 785 başvuru ile ülkeler arasında sıralamasını 2021'e göre 2 sıra birden yükselterek 13. Sıraya yerleşmiştir. Türkiye 2018 ve 2019 yıllarında patent başvuru sayısı bakımından ülkeler arasında 15. sırada yer alırken, 2020 ve 2021 yıllarında 13. sırada yer almıştır. Dünyada en çok patent başvurusu yapan ilk dört ülkenin (Çin, ABD, Japonya ve Güney Kore) toplam patent başvurusu dünyadaki top-

lam patent başvurularının %86'sını oluşturmaktadır. Bu ise katma değeri yüksek teknoloji çıktılarının hangi ülkelerde daha yoğun olduğunun bir göstergesidir.

Tablo G.5.2'de 2019 ile 2023 yılları arasında menşeiine göre PCT uluslararası patent başvuru sayıları gösterilmiştir. PCT, buluş sahibinin buluşunu başka ülke veya ülkelerde de koruma altına alması için patent başvurularında istenen ortak bir araştırma raporunu hazırlama imkanı sunmaktadır. Bu sayede başvuru sahibi hem zamandan hem de ayrı ayrı araştırma raporu düzenleme ücretinden tasarruf sağlamış olmaktadır. Dolayısıyla PCT başvurusu, katma değeri yüksek ürünlerin uluslararası ticaretinin yapılacağına da temel bir göstergesidir. 2023 yılında en çok PCT başvurusunun yapıldığı ülke 2019 ile 2022 yıllarında olduğu gibi Çin'dir. 2023 yılı Çin menşeiili PCT başvuruların sayısı 69 bin 617'dir. Daha sonra menşeiine göre en çok PCT başvurusu yapan ülkeler sırasıyla ABD (55.553), Japonya (48.969), Güney Kore (22.280), Almanya (16.940) ve Fransa (7.907)'dir. 2023'deki toplam 272 bin 381 PCT başvurusunun %78,3'ü ilk 5 ülke menşeiilidir. Türkiye menşeiili PCT başvuruları, 2023 yılında bin

913 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye en çok PCT başvurusu yapan ülkeler arasında 2022 yılına göre sıralamasını bir sıra yükseltmiş ve 14. sırada yer almıştır.

Tablo G.5.3'te 2023 yılında PCT uluslararası patent başvuru sayısına göre seçilmiş kurumların dünya sıralaması gösterilmiştir. 2023 yılında en çok PCT başvurusu 6 bin 494 ile Çin'de Huawei kurumuna aittir. Çin menşeiili BOE (1.988), Contemporary (1.799) ve Oppo (1.766) firmaları da PCT başvuru sayısı bakımından dünyada ilk 10 kurum arasında bulunmaktadır. 2023 yılında ikinci sırada en çok PCT başvurusu yapan Güney Kore'de Samsung firması, üçüncü sırada ABD'de Qualcomm firması ve dördüncü sırada ise Japonya'da Mitsubishi firmasıdır. Türkiye'deki kurumların 2023'de PCT başvuru sayıları incelendiğinde Tusaş (32), Vestel Beyaz Eşya (25), Arçelik (20), Aselsan (20), Eczacıbaşı Tüketim Ürünleri Sanayi (20), Sanovel İlaç Sanayi (20), Eczacıbaşı Yapı Gereçleri Sanayi (19), Femas Metal Sanayi (17), Turkcell (16), Fnss Savunma Sistemleri (14), Arven İlaç (13), Havelsan (12), Mamur Teknoloji (12) ve Vestel Elektronik (10), firmaları dikkati çekmektedir. Üniversitelere göre PCT başvuru sayıları incelendiğinde

Tablo G.5.2 Menşeiine göre PCT uluslararası patent başvuru sayıları (2019-2023)

Sıra	Menşei	2019	2020	2021	2022	2023
1	Çin	59.187	68.928	69.656	70.020	69.617
2	ABD	57.444	58.431	59.330	58.841	55.553
3	Japonya	52.702	50.583	50.277	50.529	48.969
4	Güney Kore	19.074	20.050	20.731	22.014	22.280
5	Almanya	19.346	18.491	17.264	17.462	16.940
6	Fransa	7.924	7.794	7.316	7.745	7.907
7	Birleşik Krallık	5.777	5.894	5.853	5.692	5.584
8	İsviçre	4.648	5.135	5.471	5.441	5.380
9	İsveç	4.201	4.354	4.439	4.481	4.312
10	Hollanda	4.035	4.003	4.093	4.012	4.254
11	Hindistan	2.041	1.907	2.082	2.560	3.728
12	İtalya	3.385	3.398	3.565	3.314	3.103
13	Kanada	2.727	2.606	2.597	2.573	2.402
14	Türkiye	1.687	1.616	1.740	1.770	1.913
15	İsrail	2.001	1.930	2.122	1.969	1.904
16	Singapur	1.161	1.316	1.687	1.777	1.766
17	Avusturya	1.434	1.523	1.575	1.421	1.547
18	Danimarka	1.443	1.577	1.556	1.498	1.540
19	Finlandiya	1.660	1.679	1.897	1.768	1.538
20	Avustralya	1.768	1.723	1.769	1.748	1.503
21	İspanya	1.495	1.460	1.570	1.490	1.464
22	Belçika	1.355	1.314	1.388	1.326	1.343
-	Diğer	8.889	9.177	9.200	8.193	7.834
	Toplam	265.384	274.889	277.178	277.644	272.381

Kaynak: WIPO (2024b) istatistik veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Tabloda bin ve üzeri PCT başvurusu olan ülkeler yer almaktadır.

ise ABD, Çin, Güney Kore, Singapur ve Japonya'daki üniversiteler ön plana çıkarken, Türkiye'de ise Yıldız Teknik, Medipol, İTÜ, İstanbul Gelişim, ODTÜ, Ondokuz Mayıs, Erciyes, Ankara, Çukurova, KTÜ ve TOBB ETÜ üniversite-

leri 10 ve üzeri PCT başvurusu ile ön plana çıkmaktadır. Burada en önemli husus her geçen yıl Türkiye'deki üniversitelerin PCT başvuru sayılarının artıyor olmasıdır.

Tablo G.5.3 PCT uluslararası patent başvuru sayısına göre seçilmiş kurumların dünya sıralaması (2020-2023)

Sıra	Başvuran kurum	Ülke	PCT başvurusu (2020)	PCT başvurusu (2021)	PCT başvurusu (2022)	PCT başvurusu (2023)
1	Huawei	Çin	5.464	6.952	7.689	6.494
2	Samsung	Güney Kore	3.093	3.041	4.387	3.924
3	Qualcomm	ABD	2.173	3.931	3.855	3.410
4	Mitsubishi	Japonya	2.810	2.673	2.320	2.152
5	BOE	Çin	1.892	1.980	1.884	1.988
6	LG	Güney Kore	2.759	2.885	1.793	1.887
7	Ericsson	İsveç	1.989	1.878	2.158	1.863
8	Contemporary	Çin	361	271	266	1.799
9	Oppo	Çin	1.801	2.209	1.963	1.766
10	Nippon	Japonya	1.372	1.508	1.884	1.760
41	Kaliforniya Üniversitesi	ABD	559	551	552	531
69	Suzhou Üniversitesi	Çin	46	153	303	332
120	Texas Üniversitesi	ABD	184	177	187	217
125	Tsinghua Üniversitesi	Çin	231	201	174	209
154	Stanford Üniversitesi	ABD	154	194	217	180
159	Massachusetts Teknoloji Enstitüsü	ABD	269	227	161	170
162	Seoul National Üniversitesi	Güney Kore	146	110	160	168
203	Johns Hopkins Üniversitesi	ABD	121	129	160	141
207	Singapur National Üniversitesi	Singapur	96	163	138	139
225	Osaka Üniversitesi	Japonya	128	111	95	132
922	Tusaş	Türkiye	11	18	39	32
1094	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye	12	13	38	27
1148	Medipol Üniversitesi TTO	Türkiye	13	-	13	25
1173	Medipol Üniversitesi	Türkiye	28	22	19	25
1176	Vestel Beyaz Eşya	Türkiye	-	-	17	25
1355	İTÜ	Türkiye	-	-	-	21
1396	Arçelik	Türkiye	256	-	20	20
1398	Aselsan	Türkiye	15	18	25	20
1418	Eczacıbaşı Tüketim Ürünleri Sanayi	Türkiye	-	-	20	20
1445	Sanovel İlaç Sanayi	Türkiye	22	20	21	20
1488	Eczacıbaşı Yapı Gereçleri Sanayi	Türkiye	22	-	20	19
1655	Femas Metal Sanayi	Türkiye	-	16	15	17
1662	İstanbul Gelişim Üniversitesi	Türkiye	-	-	-	17
1815	Turkcell	Türkiye	31	18	29	16
1987	Fnss Savunma Sistemleri	Türkiye	-	10	-	14
2103	Arven İlaç	Türkiye	10	-	13	13
2199	ODTÜ	Türkiye	11	11	11	13
2323	Havelsan	Türkiye	17	-	-	12
2359	Mamur Teknoloji	Türkiye	-	-	12	12
2376	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Türkiye	-	-	-	12
2406	Erciyes Üniversitesi	Türkiye	-	21	13	12
2461	Ankara Üniversitesi	Türkiye	-	12	10	11
2492	Çukurova Üniversitesi	Türkiye	-	24	15	11
2630	Tırsan Kardan Sanayi	Türkiye	-	-	-	11
2785	KTÜ TTO	Türkiye	-	-	-	10
2890	TOBB ETÜ	Türkiye	-	-	-	10
2913	Vestel Elektronik	Türkiye	27	13	21	10

Kaynak: WIPO (2024b) istatistik veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Tabloda Türkiye için sadece 10 ve üzerinde başvuruya sahip kurumlara yer verilmiştir.

- Türkiye'nin uluslararası yayın sayıları artış ivmesine girmiş ve bu yayınlardaki uluslararası işbirliği payı ile dünya içerisindeki payı da artmıştır. Bu artış ivmesiyle birlikte öğretim elemanı başına düşen uluslararası yayın sayısı da son yıllarda artış eğilimindedir. Türkiye 2023 yılında toplam uluslararası yayın sayısı bakımından ülkeler arasında 15. sıraya yükselirken 1996-2023 yılları arasında ki toplam uluslararası yayın sayısı bakımından ise 19. sırada yer almaktadır. Türkiye'nin uluslararası yayın sayısındaki bu performansına karşın nitelikli yayın çıkarma noktasında yeteri kadar performans gösterememiştir. Bunun en önemli göstergeleri ise Türkiye adresli bilimsel dergilerin dünya sıralamasında ilk 4 bin içerisinde 921. sırada (Journal of Metaverse, sadece 2023 yılı sıralamasında yer aldı) bir derginin yer alması ve 1996-2023 yılları arasındaki doküman başına atıf sayısı bakımından da 25. ülke konumunda olmasıdır. Türkiye'nin yayın sayısındaki artışa paralel olarak daha nitelikli uluslararası yayınlar çıkarmasını sağlamak için mevcut teşvik mekanizmaları revize edilmelidir.
- Üniversitelere ilişkin dünya sıralamaları incelendiğinde, genel itibarıyla üniversitelerin bazı sıralamalarda yerlerini koruduğu, bazı sıralamalarda yerlerini yükselttiği ve bazı sıralamalarda da geriye düştüğü görülmektedir. Bu sıralamalarda dikkat çeken bir husus ise Türkiye'den bu sıralamalara giren üniversitelerin çoğunluğunu vakıf üniversiteleri oluşturmaktadır. Türkiye'nin son yıllardaki yayın sayısındaki gözle görülür artışlar dikkate alındığında devlet yükseköğretim kurumlarının başta araştırma üniversiteleri olmak üzere dünya sıralamalarında ilk 500 ve ilk 1000 içerisinde daha fazla sayıda yer alabilmeleri için yayın performanslarını daha da artırmak ve daha nitelikli uluslararası yayınlar çıkarmalarını sağlamak adına yeni teşvik mekanizmaları geliştirilmelidir.
- Üniversitelere ilişkin dünya sıralamalarına bakıldığında; Türkiye'deki üniversitelerin öğrenci-öğretim elemanı oranlarının nispeten daha yüksek olduğu, uluslararası öğrenci oranının daha düşük olduğu, atıf performansı (Çankaya Üniversitesi hariç), araştırma ve uluslararası görünümünün nispeten daha düşük olduğu görülmektedir. Burada öğrenci sayıları ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları ayrıntılı olarak incelendiğinde ise önemli düzeyde Türkiye yükseköğretim sisteminin öğretim elemanı ihtiyacının olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye yükseköğretim sisteminin daha verimli hale gelebilmesi için öğretim elemanı ihtiyacının karşılanması önem arz etmektedir.
- Ülkelerin ve yükseköğretim kurumlarının patent sayıları, akademik ve yenilikçilik performanslarıyla doğrudan ilişkilidir. Hem Türkiye'nin hem de yükseköğretim kurumlarının son yıllarda patent ve PCT başvuru sayıları artış eğilimindedir. Buna karşın çoğu ülkenin patent ve PCT başvuru sayılarında düşüş veya durağanlık söz konusudur. Türkiye menşeli patent ve PCT başvuru sayılarını daha da artırmak için hem yükseköğretime hem de özel kurumlara uygulanan mevcut teşvik mekanizmalarının yanında yeni teşvik edici politikalar oluşturulmalıdır.

- Türkiye Küresel İnovasyon Endeksi 2024 sıralamasında bir önceki sıralamaya göre 2 sıra yükselmiştir. Buna ilaveten Türkiye, 2024'te inovasyon çıktılarında inovasyon girdilerinden daha iyi performans göstermiş ve bu sıralamalarda da yerini yükseltmiştir. Bu noktada Türkiye, yenilik yatırımlarını yenilik çıktılarına etkili bir şekilde çevirmekte dolayısıyla inovasyon yatırımlarının düzeyine göre daha fazla inovasyon çıktısı üretmektedir. Türkiye'nin ilk on ekonomi arasına girebilmesi için akademik ve yenilikçilik performansını daha da artırması ve güçlendirmesi gerekmektedir. Bu da nitelikli insan kaynağı, nitelikli yayın ve katma değeri yüksek ürün veya teknoloji ile mümkündür. Bu kapsamda mevcut insan kaynakları politikalarının geliştirilmesi ve etkinliğinin desteklenmesi gerekirken mevcut akademik araştırmanın yeniden yapılandırılması ve daha fazla desteklenmesinin yanı sıra yükseköğretim yeniden yapılandırılmasına da ihtiyaç vardır.

- ARWU. (2024). *Academic Ranking of World Universities 2024*. <https://www.shanghairanking.com/rankings/arwu/2024>
- Gür, B. S., Çelik, Z., ve Yurdakul, S. (2019). *Yükseköğretime bakış 2019: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- QS. (2024). *QS world universities rankings 2025*. <https://www.topuniversities.com/world-university-rankings>
- SCIMAGO. (2024). *Scimago journal & country rank*. <http://www.scimagojr.com/>
- Times Higher Education. (2024). *World university rankings 2025*. <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2025/world-ranking>
- UNESCO. (2024). *UNESCO Institute for Statistics*. <http://data.uis.unesco.org/>
- URAP. (2024). *University ranking by academic performance*. <https://www.urapcenter.org>
- WIPO. (2023). *Global innovation index 2023: Innovation in the face of uncertainty*. WIPO Publishing. <https://doi.org/10.34667/tind.48220>
- WIPO. (2024a). *Global innovation index 2024: Innovation in the face of uncertainty*. WIPO Publishing. <https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/en/>
- WIPO. (2024b). *Intellectual property statistics*. <https://www3.wipo.int/ipstats/ips-search/patent>
- YÖK. (2024). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Yurdakul, S., ve Şahin-Demir, S. A. (2022). *Yükseköğretime bakış 2022: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Yurdakul, S., ve Şahin-Demir, S. A. (2023). *Yükseköğretime bakış 2023: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Yurdakul, S., Yıldırım, B., ve Şahin, S.A. (2021). *Yükseköğretime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

Yükseköğretime Bakış 2024

İZLEME VE DEĞERLENDİRME RAPORU

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi
Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Caddesi No: 86 Kat: 14-15-16 Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 231 23 06 - Faks: (0312) 230 65 28
www.ebs.org.tr facebook.com/egitimbirsen twitter.com/egitimbirsen